

มนุษยนิเวศ: แนวคิดและการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสัมพันธภาพในสังคม

Human Ecology: Concepts and the Integration of Buddha Dhamma for Creating Social Relationships

พระครูพิสุทธิธรรมาภีรต ปฏิกาโณ (เการาช)¹ และพระศรีสมโพธิ (วรัญญู สอนขุน)²

Phra Khru Phisutthammaphirat (Patipano) and Phrasrisomphot (Waranyoo Sornchun)

Received: March 12, 2025

Revised: November 14, 2025

Accepted: January 01, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักทศ 6 ที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในสังคม 2) ศึกษาแนวทางการสร้างความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันตามหลักทศ 6 และ 3) เสนอแนวทางการบูรณาการหลักทศ 6 ในการสร้างสัมพันธภาพในสังคม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกรวม 15 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 8 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) อิทธิพลของหลักทศ 6 ต่อมนุษย์ในสังคมทศ 6 มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางปฏิบัติของบุคคลในแต่ละสถานะทางสังคม โดยเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต การนำหลักทศ 6 ไปปฏิบัติช่วยลดความขัดแย้งในครอบครัว สังคม และองค์กร รวมถึงส่งเสริมความยุติธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข 2) แนวทางการสร้างความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันตามหลักทศ 6 ส่งเสริมบทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังศีลธรรม การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ช่วยให้บุคคลมีความรับผิดชอบและเคารพผู้อื่น สร้างความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกัน และ 3) แนวทางการบูรณาการหลักทศ 6 ในการสร้างสัมพันธภาพในสังคมผ่านนิเวศวิทยามนุษย์ คือ 3.1) การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว 3.2) การพัฒนาความสัมพันธ์ในที่ทำงานและเพื่อนร่วมงานให้มีประสิทธิภาพ 3.3) การเสริมสร้างความผูกพันระหว่างชุมชนและสังคม 3.4) การพัฒนาระบบการศึกษาและความรู้ที่

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: nattha915628@gmail.com, Tel. 099-2939147

สอดคล้องกับนิเวศวิทยามนุษย์และหลักการหกทิศ และ 3.5) การสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมตามหลัก 6 ทิศและนิเวศวิทยามนุษย์

คำสำคัญ: ทิศ 6, มนุษยนิเวศ, สร้างสัมพันธภาพ, หลักพุทธธรรม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study Disa 6 (Six Directions) influencing humans in society; 2) to examine approaches to building relationships and coexistence based on Disa 6 (Six Directions); and 3) to propose guidelines for integrating Disa 6 (Six Directions) into building relationships in society. This was the qualitative research, involving document analysis, interviews with 15 informants, and focus group discussions with 8 participants. Descriptive content analysis was used to analyze the data. The research findings revealed that 1) the influence of Disa 6 (Six Directions) on humans in society: Disa 6 (Six Directions) played a significant role in shaping the conduct of individuals in different social statuses, serving as a framework for life. Applying Disa 6 (Six Directions) helped reduce conflict in families, societies, and organizations, as well as promoting justice and peaceful coexistence; 2) the guidelines for building harmonious relationships based on Disa 6 (Six Directions) promoted the role of the family in instilling morality. Cultivating virtues and ethics from a young age helped individuals be responsible and respectful of others, fostering understanding and mutual respect; 3) the guidelines for integrating Disa 6 (Six Directions) in building social relationships through human ecology included 3.1) promoting interpersonal relationships within families; 3.2) developing effective relationships in the workplace and among colleagues; 3.3) strengthening community and social bonds; 3.4) developing an education and knowledge system that aligned with human ecology and Disa 6 (Six Directions); and 3.5) creating a balance between economic and environmental development according to Disa 6 (Six Directions) and human ecology.

Keywords: Disa 6 (Six Directions), Human Ecology, Relationship Building,

Buddha Dhamma

บทนำ

มนุษย์นิเวศ (Human Ecology) เป็นศาสตร์ที่ศึกษาความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งในมิติทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม โดยมองว่าพฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดและหล่อหลอมจากบริบทแวดล้อมที่ตนอยู่อาศัย รวมถึงความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างในระบบต่าง ๆ (ชูศักดิ์ วิทยาภัก, 2561) เช่น ครอบครัว อาชีพ และชุมชน แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า “มนุษย์ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว” แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศทางสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต ความมั่นคงของครอบครัว และความเข้มแข็งของสังคม โดยเฉพาะในสังคมไทยที่กำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอ่อนแอลง เช่น ความห่างเหินระหว่างรุ่น ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว และความขัดแย้งในชุมชน ดังนั้น การบูรณาการแนวคิดมนุษย์นิเวศกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะ “หลักทศ 6” ซึ่งกำหนดหน้าที่และบทบาททางสังคมอย่างเป็นระบบ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการทำความเข้าใจและฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพที่ดีในสังคมไทยปัจจุบัน

มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศทางสังคม โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านกายภาพและสังคม ในสังคมไทย “แนวคิดนี้สามารถบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรม ซึ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น “หลักทศ 6” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/242/244) กล่าวถึงการปฏิบัติตนต่อบุคคลต่าง ๆ ในสังคมเพื่อสร้างความสมดุลและความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน โดยใช้หลักการเมตตา กรุณา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบุคคลในสังคม” (พุทธทาสภิกขุ, 2551) แนวคิดนี้สามารถประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อสร้างความสมดุลและยั่งยืนในการอยู่ร่วมกัน หลักทศ 6 ในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ในสังคม โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคล เช่น บุตรปฏิบัติต่อบิดามารดา สามีภรรยาปฏิบัติต่อกัน และนายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้าง การปฏิบัติตามหลักนี้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ ความเคารพ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่เข้มแข็ง

พุทธศาสนานับความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งมีชีวิตทั้งหมดและสิ่งแวดล้อมส่งเสริมความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติมนุษย์มองนี้สอดคล้องกับแนวคิดของมนุษย์เชิงนิเวศในอารยธรรมนิเวศวิทยา โดยมุ่งเน้นไปที่ “จริยธรรมทางนิเวศวิทยาในพุทธศาสนาที่ส่งเสริมให้บุคคลเคารพกฎธรรมชาติจริยธรรมทางนิเวศวิทยาความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คำสอนของพระพุทธศาสนากระตุ้นให้บุคคลปลูกฝังความเคารพอย่างลึกซึ้งต่อกฎหมายนิเวศวิทยาตามธรรมชาติ และดำรงชีวิต

โดยไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศ” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2564) ยังช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและยั่งยืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติสิ่งนี้สอดคล้องกับหลักการของมนุษยนิยมเชิงนิเวศโดยเน้นถึงความสำคัญของความสามัคคีระหว่างมนุษย์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาแนวคิดของมนุษยนิเวศและการบูรณาการหลักทศ 6 ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลในสังคมไทย การบูรณาการแนวคิดนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องของการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนทางศาสนา ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมให้แข็งแกร่งและยั่งยืน โดยมีการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับการนำหลักทศ 6 มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการสร้างสังคมที่มีความสามัคคีและความยุติธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักทศ 6 ที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในสังคม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันตามหลักทศ 6
3. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการหลักทศ 6 ในการสร้างสัมพันธภาพในสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสารจากคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2539 เน้นศึกษาสังคาละสูตรแห่งที่มณิกาย ปาฏิหารวรรค ว่าด้วยหลักทศ 6 ที่กำหนดการทำหน้าที่ในสังคม (Social Duty) ประกอบด้วย 1) ทิศเบื้องหน้า คือ ปรัตถิมทิศ ได้แก่ บิดา มารดา 2) ทิศเบื้องขวา คือ ทักษิณทิศ ได้แก่ ครูอาจารย์ 3) ทิศเบื้องหลัง คือ ปัจฉิมทิศ ได้แก่ สามเณร 4) ทิศเบื้องซ้าย คือ อุตตรทิศ ได้แก่ มิตรสหาย 5) ทิศเบื้องบน คือ อุปริมทิศ ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ และ 6) ทิศเบื้องล่าง คือ เภฏิมทิศ ได้แก่ ลูกจ้างกับนายจ้าง และศึกษาคัมภีร์ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ศึกษาทฤษฎีมนุษยนิเวศ (Human Ecology Theory) ทฤษฎีจริยธรรมทางนิเวศวิทยา (Environmental Ethics) หนังสือ ตำรา และเอกสารอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น หนังสือพุทธธรรม หรือหนังสือวิชาการ บทความ วารสารวิชาการ รายงานการวิจัย สื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องตรง

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกในงานวิจัยนี้ใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกอย่างชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้ที่มีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับบทบาททางสังคมตามหลักทศ 6 และต้องมีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับชุมชน เช่น พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ หรือผู้สูงอายุที่เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม นอกจากนี้ต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัว องค์กร หรือชุมชน สามารถให้ข้อมูลเชิงลึก วิเคราะห์ และอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งยินยอมเข้าร่วมให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ ภายใต้เกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งสิ้น 15 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่นและปราชญ์ชุมชนที่มีความเข้าใจในหน้าที่ทางสังคมและเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้ได้ข้อมูลจริง ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ รวมถึงข้อคิดเห็นและข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสัมพันธ์ภาพในสังคม

3. การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพุทธศาสนา 4 รูป/คน และนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ 4 รูป/คน เพื่อให้ได้แนวทางการสร้างสัมพันธ์ภาพในสังคม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญ ๆ จากการศึกษา ค้นคว้า และทบทวนไว้ในแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับทศ 6 หลักการมนุษย์สัมพันธ์ หน้าที่ทางสังคมทุกระดับชั้น และเก็บข้อมูลจากส่วนเอกสารคัมภีร์อื่น ๆ หนังสือ ตำรา รายงานวิจัยที่ยินยอมรับ ผู้ทรงคุณวุฒิ หนังสืองานเขียนยุคปัจจุบัน รวมถึงข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ทางสื่อดิจิทัลที่เกี่ยวข้องจนถึงปัจจุบัน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก สนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาเชิงพรรณนาจากข้อมูลหลักคือทศ 6 ที่ทบทวนจากพระไตรปิฎก รายงานวิจัย สื่อออนไลน์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ โดยแต่ละข้อนี้จะมีอุทาหรณ์ แนวคิด วิธีการประยุกต์ใช้ที่เด่นชัดมากขึ้นง่ายต่อการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เกิดคุณภาพชีวิตในที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาหลักทศ 6 ที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในสังคมพบว่า หลักทศ 6 มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางปฏิบัติของบุคคลในแต่ละสถานะทางสังคม โดยเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่ช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพและความรับผิดชอบ ตัวอย่างเช่น บิดามารดามีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยความรักและศีลธรรม ขณะที่บุตรต้องแสดงความกตัญญูแก่เวทิต่อพ่อแม่

การนำหลักทศ 6 ไปปฏิบัติช่วยลดความขัดแย้งในครอบครัวและสังคม การเคารพบทบาทของกันและกันทำให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างบุคคล ช่วยลดความขัดแย้งทางสังคมทั้งในระดับครอบครัวและองค์กร รวมถึงส่งเสริมความยุติธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2. การศึกษาแนวทางการสร้างความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันตามหลักทศ 6 พบว่า แนวทางการสร้างความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันตามหลักทศ 6 ส่งเสริมบทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังศีลธรรม ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ช่วยให้บุคคลมีความรับผิดชอบและเคารพผู้อื่น ใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกัน หลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และขันติ สามารถช่วยสร้างสังคมที่มีความเข้าใจและอดทนต่อความแตกต่าง สร้างพื้นที่สาธารณะและชุมชนที่ส่งเสริมความสามัคคี การพัฒนาพื้นที่ที่เอื้อต่อการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จะช่วยให้สมาชิกในสังคมมีความเข้าใจและลดความขัดแย้ง

3. แนวทางการบูรณาการหลักทศ 6 ในการสร้างสัมพันธ์ภาพในสังคม พบว่า แนวทางการบูรณาการหลักทศ 6 ในการสร้างสัมพันธ์ภาพในสังคมด้วยหลักมนุษยนิเวศเป็นแนวคิดที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม และธรรมชาติ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักทศ 6 ในพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในสังคม แนวทางการบูรณาการหลักทศ 6 ด้วยหลักมนุษยนิเวศ ดังนี้

3.1 การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่สมาชิกในครอบครัว โดยเน้นการสอนเรื่องความกตัญญูกตเวที การให้ความรักและการดูแลซึ่งกันและกัน พัฒนาแนวทางการดูแลผู้สูงอายุในสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น การสนับสนุนให้เกิดระบบครอบครัวขยายที่ช่วยดูแลกันระหว่างรุ่น ใช้หลักมนุษยนิเวศในการออกแบบชุมชนที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตร่วมกัน เช่น การสร้างพื้นที่สาธารณะที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

3.2 การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับอาชีพและเพื่อนร่วมงาน ปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรที่เคารพซึ่งกันและกัน โดยใช้หลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และสัจจะ พัฒนาโปรแกรมอบรมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานที่ทำงานและสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ช่วยให้พนักงานสามารถสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดี ลดความขัดแย้งในการทำงาน

3.3 การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับชุมชนและสังคม ใช้หลักมนุษยนิเวศในการออกแบบชุมชนที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เช่น การพัฒนาพื้นที่สีเขียวที่เป็นจุดรวมตัวของชุมชนสนับสนุนบทบาทของผู้นำทางศาสนาในการเผยแพรหลักทศ 6 ผ่านการเทศนา

และกิจกรรมทางศาสนา เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านโครงการอาสาสมัครและกิจกรรมจิตอาสา เช่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

3.4 การพัฒนาองค์ความรู้และการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักมนุษยนิเวศและหลักทศ 6 ส่งเสริมการบรรจุหลักทศ 6 ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้เยาวชนมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการปฏิบัติจริง เช่น โครงการพัฒนาจิตอาสาสำหรับนักเรียนและนักศึกษา สนับสนุนงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักมนุษยนิเวศกับหลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

3.5 การพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมตามหลักทศ 6 และมนุษยนิเวศ ส่งเสริมการทำธุรกิจอย่างมีจริยธรรม โดยยึดหลักสัมมาทิฐิและหลักเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการพัฒนาโครงการที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น เกษตรกรรมอินทรีย์ที่ช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน พัฒนานโยบายสาธารณะที่ส่งเสริมความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาหลักทศ 6 ที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในสังคมพบว่าหลักทศ 6 มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางปฏิบัติของบุคคลในแต่ละสถานะทางสังคม ช่วยลดความขัดแย้งในครอบครัวและสังคม ทั้งนี้เพราะทศ 6 เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่ช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพและความรับผิดชอบ สอดคล้องกับแนวคิดของสุชีพ ปุญญานุภาพ (2532) ที่อธิบายว่าหลักทศ 6 เป็นพันธสัญญาที่บุคคลพึงกระทำต่อกัน การผูกพันด้วยความกตัญญูกตเวที การรักใคร่กลมเกลียว การมีเมตตาธรรม เป็นรากฐานของจริยธรรมทางสังคมที่ช่วยให้มนุษย์สามารถรักษาสัมพันธภาพในครอบครัวและสังคมได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทิต บัวปรอท (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “ทศ 6 ในพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในยุควิถีปกติใหม่” หลักคำสอนนี้เน้นถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อแต่ละบุคคลในสังคม โดยแบ่งออกเป็น 6 ทศ ซึ่งเปรียบเสมือนการสร้างความสัมพันธ์และการปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ดังนั้นการปฏิบัติตามหลักทศ 6 นี้ ช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีและมีคุณธรรมในสังคม โดยการกระทำตามหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเองจะทำให้ชีวิตของบุคคลและสังคมโดยรวมเป็นไปอย่างสงบสุข

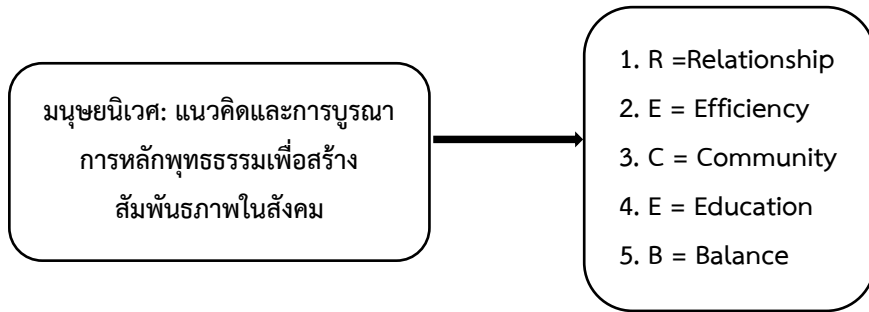
2. การศึกษาแนวทางการสร้างความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันตามหลักทศ 6 พบว่าแนวทางการสร้างความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันตามหลักทศ 6 ส่งเสริมบทบาทของครอบครัวในการ

ปลูกฝังศีลธรรม ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่เยาว์วัยช่วยให้บุคคลมีความรับผิดชอบและเคารพผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2564) เมื่อจะให้มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ครอบครัวเป็นศูนย์กลางของการปลูกฝังคุณค่าทางจริยธรรม ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งและลดความขัดแย้งในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปัญญกร ปณฺญาโร (จันทร์ประแดง) (2565) ได้ศึกษาเรื่อง “พุทธจริยธรรมครอบครัวในทศ 6 กับสังคมไทยยุคดิจิทัล” พุทธจริยธรรมคือ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างถูกต้องและเป็นสุข หลักธรรมทศ 6 อธิบายถึงความสำคัญของการปฏิบัติต่อบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งเปรียบเสมือนทศทั้ง 6 ในสังคมไทยยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นสังคมที่เน้นความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ และมีภวการณ์นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต จึงเกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การหย่าร้างและเด็กถูกทอดทิ้ง

3. ในการบูรณาการหลักทศ 6 กับแนวคิดมนุษยนิเวศ พบว่าทั้งสองแนวคิดมีจุดร่วมสำคัญคือ “การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม” โดยหลักมนุษยนิเวศมองความสัมพันธ์เป็นระบบ ที่เชื่อมโยงระหว่างบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน และสังคม ส่วนหลักทศ 6 ให้ความสำคัญเชิงพฤติกรรมและหน้าที่ของแต่ละบทบาทในระบบนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เมื่อใช้มนุษยนิเวศเป็นกรอบตีความ จะเห็นว่าทศ 6 ทำหน้าที่เป็นตัวปรับสมดุลของความสัมพันธ์ในระบบนิเวศของมนุษย์ เพราะช่วยกำหนดวิธีที่บุคคลควรปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสมตามบริบทซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพรชัยเชื้อ (2551) กล่าวว่าหลักธรรมทศ 6 คือ การจำแนกความสัมพันธ์ของมนุษย์ซึ่งมีต่อมนุษย์ด้วยกันเอง เป็นสัมพันธ์ภาพอันดีงามที่มนุษย์ทุกคนพึงมีพึงปฏิบัติต่อผู้คนรอบกาย ดังนั้น การใช้มนุษยนิเวศในการตีความข้อมูลเชิงระบบ เช่น การมองความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นระบบย่อย การมองความสัมพันธ์ในองค์กรเป็นระบบนิเวศการทำงาน และการมองชุมชนเป็นระบบนิเวศสังคม ซึ่งล้วนสอดคล้องกับหลักทศ 6 ที่เน้นความเกื้อกูล ความรับผิดชอบ และความสมดุลของหน้าที่ เมื่อเชื่อมโยงทั้งสองแนวคิดเข้าด้วยกันจึงทำให้เห็นภาพรวมของการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยได้ชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการบูรณาการหลักทศ 6 ในการสร้างสัมพันธ์ภาพในสังคมผ่านนิเวศวิทยามนุษย์

1. R = Relationship การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อแม่ และลูก โดยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับสมาชิกในครอบครัว เช่น การดูแลผู้สูงอายุ ส่งเสริมระบบครอบครัวขยาย ที่รองรับปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน

2. E = Efficiency การพัฒนาความสัมพันธ์ในที่ทำงานและเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ด้วยการส่งเสริมความเคารพและมิตรภาพ จัดกิจกรรมส่งเสริมกิจกรรมการสร้างเครือข่ายและการแบ่งปันความรู้เพื่อลดความขัดแย้งในสถานที่ทำงานและสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานร่วมกัน

3. C = Community การเสริมสร้างความผูกพันระหว่างชุมชนและสังคม สร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อชุมชนที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เช่น สนับสนุนผู้นำศาสนาในการเผยแพร่หลักธรรม 6 ทิศผ่านการแสดงธรรมเทศนาและกิจกรรมทางศาสนา หรือส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านโครงการอาสาสมัครและการริเริ่มบริการชุมชน

4. E = Education การพัฒนาระบบการศึกษาและความรู้ที่สอดคล้องกับนิเวศวิทยามนุษย์และการนำหลักทศ 6 มาประยุกต์ใช้ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับเพื่อชี้แนะเยาวชนให้เกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาจริยธรรมมาใช้ สนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนิเวศวิทยามนุษย์กับหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

5. B = Balance การสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมตามหลักทศ 6 และนิเวศวิทยามนุษย์ ส่งเสริมการสร้างธุรกิจอย่างมีจริยธรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตที่

ถูกต้องและเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนโครงการริเริ่มที่คำนึงถึงผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน รวมทั้งพัฒนานโยบายสาธารณะที่สร้างความกลมกลืนระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ทางสังคม และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.), เทศบาล, องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.), สำนักงานเขตการศึกษาในพื้นที่, วัดและศูนย์ศึกษาพุทธศาสนา วันอาทิตย์จัดทำแผนนโยบายส่งเสริมการศึกษาด้านมนุษยนิเวศและหลักพุทธธรรมในสถานศึกษาในท้องถิ่นโดยการสนับสนุนให้โรงเรียนในท้องถิ่นบรรจุหลักทศ 6 และแนวคิดมนุษยนิเวศในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดกิจกรรมค่ายคุณธรรม จิตอาสา และการปฏิบัติธรรมสำหรับเยาวชนในท้องถิ่น
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบล, องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.), กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน, คณะกรรมการพัฒนาชุมชน, วัดและศูนย์ปฏิบัติธรรมในพื้นที่สร้างนโยบายพัฒนาพื้นที่สาธารณะและชุมชนให้สอดคล้องกับหลักมนุษยนิเวศ จัดทำแผนพัฒนาพื้นที่สาธารณะ เช่น ศูนย์ชุมชน ลานกิจกรรม วัด และสวนสาธารณะ ให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนผ่านกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และสังคม
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบล, องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.), กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน, คณะกรรมการพัฒนาชุมชน, วัดและศูนย์ปฏิบัติธรรมในพื้นที่สร้างนโยบายส่งเสริมจริยธรรมและความสัมพันธ์ในสถานประกอบการท้องถิ่น ด้วยการสนับสนุนการอบรมคุณธรรมจริยธรรมในสถานประกอบการขนาดเล็กและกลาง (SME) ในท้องถิ่น โดยใช้หลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และสัจจะ รวมถึงส่งเสริมกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ประกอบการและชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ใช้เป็นแนวทางพัฒนาโครงการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในชุมชนท้องถิ่น เช่น อบรมคุณธรรมตามหลักพุทธธรรม การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสถานศึกษา วัด และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายชุมชนที่ยั่งยืน เช่น การจัดโครงการ “โรงเรียนคุณธรรม” โครงการ “วัดสร้างสุข” และกิจกรรมเรียนรู้หลักพุทธธรรมผ่านโครงการพัฒนาจิตอาสา

3. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายชุมชนที่ยั่งยืน เช่น การส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ และการออกแบบพื้นที่ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ตลาดชุมชน หรือโครงการหมู่บ้านสีเขียว

เอกสารอ้างอิง

ชูศักดิ์ วิทยาภัก. (2561). *นิเวศวิทยามนุษย์: การศึกษาสิ่งแวดล้อมในมิติของสังคมและวัฒนธรรม*.

เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พชร ช่วยเชื้อ. (2551). *ทิศ 6*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : พี เอ็น เค แอนด์ สกายพรีนตติ้ง.

พระปัญกร ปณฺญารโ (จันทร์ประแดง). (2565). พุทธจริยธรรมครอบครัวยุคใหม่ กับสังคมไทยยุค

ดิจิทัล. *วารสารวัฒนธรรมพุทธศาสนาปริทรรศน์*, 9(2), 103-116.

พุทธทาสภิกขุ. (2541). *ธรรมโฆษณ์*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ*

ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิฑิต บัวปรอท. (2564). ทิศ 6 ในพระพุทธศาสนากับการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในยุควิถี

ปกติใหม่. *วารสารมหาจุฬาลงกรณปริทรรศน์*, 8(6), 208-211.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2564). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 56).

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน*. กรุงเทพฯ : มหามงกุฎราช

วิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้หลักขันติธรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมายของชีวิต ตามหลักพระพุทธศาสนา

Applying Khanti (Principle of Tolerance) to Achieve Life Goals
according to Buddhist Principles

พระเทพ ปิยสีโล (ฟิ่งทองคำ)¹ และพระครูสุธีธรรมบัณฑิต (ไธ้ ธมฺมเมธี)²

Phra Thep Piyasilo (Phuengthongkham) and Phrakhru Suthi Thammabandit
(Hai Dhammamedhi)

Received: March 12, 2025

Revised: November 14, 2025

Accepted: January 01, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักขันติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักขันติในสังคมไทย และ 3) วิเคราะห์คุณค่าเชิงจริยธรรมของหลักขันติในพระพุทธศาสนาเพื่อการบรรลุเป้าหมายของชีวิต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวม 17 รูป/คน สันทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ขันติในหลักขันติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง ความอดทนต่อทุกข์ทางกาย วาจา และใจ เป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์เผชิญอุปสรรคโดยไม่หวั่นไหว 2) การประยุกต์ใช้ขันติในสังคมไทยสามารถทำได้ในหลายมิติ ได้แก่ 2.1) ด้านการศึกษา โรงเรียนควรปลูกฝังขันติผ่านการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม 2.2) ด้านครอบครัว พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างและสอนลูกให้มีขันติในการเผชิญปัญหา 2.3) ด้านการทำงาน ขันติช่วยลดความขัดแย้งในองค์กรและสร้างบรรยากาศที่ดี 2.4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ขันติช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความสามัคคี 2.5) ด้านการปฏิบัติธรรม สมาธิและวิปัสสนาช่วยเสริมสร้างขันติให้มั่นคง และ 3) คุณค่าเชิงจริยธรรมของขันติช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม ควบคุมตนเอง ลดอกุศลกรรม และใช้ปัญญาตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ขันติเป็นรากฐานของ

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: nattha915628@gmail.com

คุณธรรม เช่น เมตตาและกรุณา ส่งเสริมความสงบภายใน ช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายชีวิต และเป็นปัจจัยสำคัญต่อสันติภาพในสังคม นอกจากนี้ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปฏิบัติธรรม และการบรรลุธรรม

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักขันติ, เป้าหมายของชีวิต

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study Khanti (Principle of Tolerance) in Buddhist scriptures; 2) to examine the application of Khanti (Principle of Tolerance) in Thai society; and 3) to analyze the ethical value of Khanti (Principle of Tolerance) in Buddhism for achieving life goals. This is the qualitative research employed through documentary research and interviews with 17 key informants as well as focus group discussions with 9 informants. Data was analyzed using descriptive content analysis. The research findings revealed that 1) Khanti in Buddhist scriptures referred to tolerance of physical, verbal, and mental suffering. It was an important virtue that helped humans face obstacles without wavering; 2) the application of Khanti in Thai society can be done in several dimensions, including: 2.1) in education, schools should instill Khanti (Principle of Tolerance) through moral-focused learning; 2.2) in the family, parents should be role models and teach their children patience in facing problems; 2.3) in the workplace, Khanti (Principle of Tolerance) helped reduce conflict in organizations and create a positive atmosphere; 2.4) in society and culture, Khanti (Principle of Tolerance) helped reduce conflict and strengthen unity; 2.5) in terms of Dhamma practice, Samadhi and Vipassana helped strengthen Khanti (Principle of Tolerance); and 3) the ethical value of Khanti (Principle of Tolerance) helped individuals live morally, control themselves, reduce negative actions, and make rational decisions. Khanti (Principle of Tolerance) was the foundation of virtues such as Metta and Karuna, promoting inner peace, helping individuals achieve their life goals, and was a crucial factor in social peace. Furthermore, Khanti (Principle of Tolerance) was an important component of spiritual practice and enlightenment.

Keywords: Application, Principle of Tolerance, Life Goals

บทนำ

มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีศักยภาพในการปรับตัวและเอาตัวรอดจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งความสามารถนี้เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ การเรียนรู้ และการพัฒนาความอดทนเพื่อต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ การบรรลุเป้าหมายของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การทำงาน หรือการดำเนินชีวิต บรรลุเป้าหมายของชีวิต ต้องผ่านการวางแผนและการกระทำที่ต่อเนื่อง โดยต้องมีความมุ่งมั่นและความมั่นใจในการดำเนินต่อไป ล้วนต้องอาศัยความอดทนและความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่อง (ภัทรวดี คงมัน, 2558) การวางแผนที่ดีและการปฏิบัติอย่างมีวินัยเป็นหัวใจสำคัญในการนำไปสู่ความสำเร็จ ในสังคมที่เผชิญกับปัญหาและวิกฤตการณ์มากมาย ความอดทนเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์สามารถรักษาสมาคมของร่างกายและจิตใจให้มีความสุข แม้จะต้องเผชิญกับความเจ็บปวด คำวิพากษ์วิจารณ์ หรือความล้มเหลว (พระอาคม อคฺคจโก, 2565) ขันติธรรมช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง ไม่แสดงออกด้วยความหุนหันพลันแล่น และสามารถรักษาความสง่างามทางศีลธรรมได้

ขันติ คือ ความอดทน (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/84/62) เป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมจิตใจให้อยู่ในอำนาจของเหตุผล มีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว และมุ่งมั่นในเป้าหมายที่ตั้งงาม ขันติเป็นทั้งความอดทนต่อความลำบากทางกาย เช่น ความหิว ความเจ็บปวด หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย และความทนทานของจิตใจ เช่น การเผชิญกับคำวิพากษ์วิจารณ์ ความขัดแย้ง หรือสิ่งเร้าทางกิเลสที่อาจทำให้หลงใหล ผู้ที่มีขันติจะสามารถรักษาความสามัคคีและดำรงชีวิตด้วยปัญญา ขันติเป็นคุณธรรมที่เอื้อต่อความสำเร็จของชีวิต เพราะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับอุปสรรคโดยไม่ท้อแท้ ใช้ปัญญาแก้ไขปัญหา และก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ นอกจากนี้ ขันติยังเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความดีงามในทางธรรมะ สามารถละบาปอกุศล และเสริมสร้างความเจริญทั้งในทางโลกและทางธรรม ดังที่ปรากฏในพจนานุกรมพุทธศาสน์ขันติตามพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ว่า ความอดทนคือทนลำบากทนตรากตรำทนเจ็บใจความหนักเอาเบาสู้เพื่อบรรลุจุดหมายที่ตั้งงาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556) และคติธรรมในเอกปทชาดก ว่า ความเพียรที่ประกอบด้วยศีลและขันติสามารถนำไปสู่ความสุขของตนเองและผู้อื่น รวมถึงเป็นหนทางแห่งการบรรลุประโยชน์อันยิ่งใหญ่ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 27/176/112)

หลักขันติในพระพุทธศาสนาเป็นธรรมะที่สอนให้มนุษย์มีความอดทนต่อความทุกข์ อุปสรรค และความไม่สบายใจ ด้วยสติและปัญญา ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจิตใจและดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การนำหลักขันติมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันยังไม่ได้ได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบ จึงเกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับแนวทาง

และวิธีการประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของขันติบารมี โดยทรงบำเพ็ญขันตจนบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ความอดทนคือความอดกลั้นเป็น ตบะอย่างยิ่ง” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/90/50) พระองค์ทรงแสดงตนเป็นแบบอย่างของขันติ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปประพฤติปฏิบัติตาม ผู้ที่ผ่านกระบวนการฝึกฝนตามหลักขันติธรรม ย่อมมีความมั่นใจในการบรรลุเป้าหมายของชีวิต สามารถอดทนต่อความยากลำบาก และรักษา ความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ขันติเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์สามารถเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายใน ชีวิตได้อย่างมีสติและปัญญา พระพุทธองค์ทรงยกขันติเป็นตบะอย่างยิ่ง และทรงเป็นแบบอย่างของ ความอดทนที่นำไปสู่สัมมาสัมโพธิญาณ อย่างไรก็ตาม การนำขันติไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงยังไม่ได้ รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้บางคนขาดความสามารถในการอดทนต่ออุปสรรค ทั้งใน ด้านการศึกษา การทำงาน และการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งอาจนำไปสู่ความล้มเหลวหรือความขัดแย้ง ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขาดขันติ ได้แก่ การยอมแพ้ต่ออุปสรรคได้ง่าย การขาดความสามารถในการ ควบคุมอารมณ์ และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่ไม่ราบรื่น สิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคม อย่างไรก็ตาม หากบุคคลสามารถฝึกฝนขันติได้อย่างเหมาะสม ย่อม สามารถเพิ่มพูนความเข้มแข็งทางจิตใจ ทนทานต่อแรงกดดัน และสามารถแก้ไขปัญหต่าง ๆ ได้ อย่างมีสติ ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การฝึกฝนขันติจึงมี บทบาทสำคัญในการวางเป้าหมายชีวิตให้ชัดเจน และช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับปัญหาในชีวิตได้ ดีขึ้น ทำให้เกิดความมั่นคงในจิตใจ ลดความขัดแย้งในสังคม และช่วยส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จทั้ง ในระดับบุคคลและสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักขันติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักขันติในสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าเชิงจริยธรรมของหลักขันติในพระพุทธศาสนาเพื่อการบรรลุ เป้าหมายของชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสารจากศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และอรรถกถา ที่เกี่ยวข้องกับหลักขันติ

ธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการบรรลุเป้าหมายของชีวิต ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร ตำรา คัมภีร์ปกรณ์ รายงานวิจัยต่าง ๆ อันเป็นที่น่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับจาก นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ตั้งแต่อดีตจนถึงพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ได้นำหนังสือตำรา งานวิจัยยุคปัจจุบันเข้ามาประกอบ และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิมาเรียบเรียง แบบบรรยาย เชิงพรรณนา แสดงถึงความสำคัญและบทบาทของหลักชั้นธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการบรรลุเป้าหมายของชีวิต

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกแบบเจาะจงจำนวน รวมทั้งสิ้น 17 รูป/คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญถูกคัดเลือกแบบเจาะจง โดยยึดเกณฑ์ดังต่อไปนี้ 1) มีความรู้ ความเข้าใจ หรือประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับหลักชั้นธรรมในพระพุทธศาสนา 2) มีประสบการณ์ในการประยุกต์ใช้หลักชั้นธรรมในชีวิตประจำวันหรือในการทำงานไม่น้อยกว่า 3 ปี 4) สามารถอธิบาย วิเคราะห์ และถ่ายทอดประสบการณ์ได้อย่างชัดเจน ลึกซึ้ง และเป็นระบบ 5) มีความสมัครใจเข้าร่วมการให้ข้อมูล และสามารถสละเวลาเพื่อการสัมภาษณ์เต็มรูปแบบ

3. การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพุทธศาสนา 4 รูป/คน และนักวิชาการนักวิชาการด้านพุทธศาสนา 5 รูป/คน เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญหรือประสบการณ์ในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและมุมมองที่แตกต่างเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักชั้นธรรมในชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญ ๆ จากการศึกษา ค้นคว้า และทบทวนไว้ในแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับชั้นธรรม และเก็บข้อมูลจากส่วนเอกสาร คัมภีร์อื่น ๆ หนังสือ ตำรา รายงานวิจัยที่เป็นที่ยอมรับ ผู้ทรงคุณวุฒิ หนังสืองานเขียนยุคปัจจุบัน รวมถึงข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ทางสื่อดิจิทัล ที่เกี่ยวข้องจนถึงปัจจุบัน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก สนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาเชิงพรรณนาจากข้อมูลหลัก ที่ทบทวนจากพระไตรปิฎก รายงานวิจัย สื่อออนไลน์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ให้เห็นความสำคัญของชั้นธรรมและการวางแผนเป้าหมายของชีวิต

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาหลักชั้นธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า ชั้นธรรม หมายถึง ความอดทนและอดกลั้นต่อความทุกข์ทั้งทางกาย วาจา และใจ เป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์เผชิญกับอุปสรรค

และความยากลำบากโดยไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอก ชั้นตีมีความสำคัญที่ช่วยควบคุมอารมณ์ ลดความขัดแย้ง และเป็นรากฐานของการพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จทั้งทางโลกและทางธรรม อีกทั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดละกิเลสและนำไปสู่การบรรลุธรรม การพัฒนาชั้นตีสามารถทำได้โดย 1) การมีหิริโอตตปปะ (ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป) 2) การรู้เท่าทันอารมณ์เมื่อเกิดสิ่งมากระทบ 3) การฝึกสมาธิเพื่อทำให้จิตใจมั่นคง อาณิสสของผู้ที่มิชั้นตีจะได้รับผลดี ได้แก่ 1) เป็นที่รักของผู้อื่น 2) ไม่ก่อเวรกรรม 3) มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ 4) เมื่อตายไปจะได้เกิดในสุคติ หากฝึกฝนชั้นตีอย่างต่อเนื่อง จะช่วยพัฒนาจิตใจให้มั่นคง ลดความขัดแย้งในสังคม และนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม

2. การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักชั้นตีในสังคมไทย พบว่า การนำหลักชั้นตีมาใช้ในสังคมไทยสามารถทำได้ในหลายบริบท ดังนี้

2.1 ด้านการศึกษาโรงเรียนและสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมหลักชั้นตีผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนให้มีความอดทนต่อการเรียนรู้ ความผิดพลาด และการพยายามอย่างต่อเนื่อง ชั้นตียังช่วยให้นักเรียนสามารถรับมือกับแรงกดดันจากการศึกษา เช่น การสอบแข่งขันและการทำโครงการ นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาควรปลูกฝังแนวคิดเรื่องชั้นตีผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การเรียนรู้ผ่านโครงการจิตอาสา และการอบรมด้านสติสมาธิ ซึ่งจะช่วยพัฒนาคุณลักษณะที่เอื้อต่อการใช้ชั้นตีในชีวิตจริง

2.2 ด้านครอบครัวควรเป็นรากฐานสำคัญของการปลูกฝังชั้นตี พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการอดทนต่อความยากลำบาก และสอนลูกหลานให้รู้จักความอดทนในการเผชิญปัญหา เช่น การส่งเสริมให้เด็กรู้จักการรอคอย ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ การที่สมาชิกในครอบครัวมีชั้นตีจะช่วยลดความขัดแย้งในบ้านและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน นอกจากนี้ การปลูกฝังชั้นตีในครอบครัวสามารถทำได้ผ่านกิจกรรม เช่น การฝึกสมาธิร่วมกัน การอ่านพระธรรมเทศนา และการทำกิจกรรมที่ต้องใช้ความอดทนและความร่วมมือ เช่น การทำอาหารหรือการปลูกต้นไม้

2.3 ด้านการทำงานการใช้ชั้นตีในสถานที่ทำงานช่วยให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สงบสุข พนักงานที่มีชั้นตีสามารถจัดการกับความเครียด ความขัดแย้ง และแรงกดดันได้ดีขึ้น ชั้นตียังช่วยให้บุคคลมีความเพียรพยายามในการทำงาน แม้ต้องเผชิญกับความล้มเหลวหรือความท้าทาย นอกจากนี้ องค์กรควรส่งเสริมให้พนักงานฝึกชั้นตีผ่านกิจกรรมการอบรมด้านสติ สมาธิ และการจัดการอารมณ์ เช่น การฝึกอบรมเรื่องการบริหารความเครียด การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และการ

แก้ไขปัญหาอย่างมีสติ การนำขันติมาใช้ในที่ทำงานยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือระหว่างพนักงาน ทำให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่มีความสุขและประสิทธิภาพสูง

2.4 ด้านสังคมและวัฒนธรรมขันติเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความขัดแย้งในสังคม การส่งเสริมขันติในระดับชุมชนสามารถช่วยสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปรองดอง ในปัจจุบัน สังคมไทยเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งหลายด้าน เช่น ความแตกต่างทางการเมือง ศาสนา และวัฒนธรรม ขันติสามารถช่วยลดความตึงเครียดและเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน เช่น การอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง การฝึกสติและการมีเมตตาต่อผู้อื่น นอกจากนี้ การนำขันติมาใช้ในสังคมสามารถทำได้ผ่านโครงการส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การจัดอบรมด้านสันติวิธี การเสวนาทางสังคมที่เน้นการรับฟังอย่างมีขันติ และการเผยแพร่ธรรมะเกี่ยวกับขันติในวงกว้าง การใช้ขันติในสังคมยังช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และลดความรุนแรงที่เกิดจากความไม่อดทนต่อกัน

2.5 ด้านศาสนาและจิตวิญญาณขันติเป็นคุณธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนาและสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาชีวิตทางจิตวิญญาณ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าขันติเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองทางด้านจิตใจและปัญญา การฝึกขันติผ่านการปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนากรรมฐานสามารถช่วยให้บุคคลมีสติรู้เท่าทันอารมณ์และลดความทุกข์ การนำขันติไปใช้ในทางศาสนายังรวมถึงการมีความอดทนต่อกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม เช่น การรักษาศีล 5 และการทำบุญโดยไม่หวังผลตอบแทน นอกจากนี้ ศาสนายังสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ขันติผ่านการฟังธรรม การศึกษาพระไตรปิฎก และการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสามารถช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองไปสู่ความสงบทางจิตใจและการบรรลุเป้าหมายของชีวิต

3. วิเคราะห์คุณค่าเชิงจริยธรรมของหลักขันติในพระพุทธศาสนาเพื่อการบรรลุเป้าหมายของชีวิต พบว่า ขันติเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าเชิงจริยธรรมสูงและสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุเป้าหมายในชีวิตได้อย่างมั่นคง ดังนี้

3.1 ขันติเป็นรากฐานของศีลธรรมและความประพฤติที่ดี

ขันติ (ความอดทน) เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเอง ไม่ปล่อยให้อารมณ์โกรธ ความโลภ หรือความหลงครอบงำ บุคคลที่มีขันติสามารถระงับอารมณ์โกรธและไม่ตอบโต้ด้วยความรุนแรง ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างเคร่งครัด

3.2 ขั้นตอนเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาจิตใจและลดอกุศลกรรม

ขั้นตอนช่วยให้บุคคลสามารถอดทนต่อสิ่งยั่วเย้าต่าง ๆ เช่น คำพูดไม่ดี การกระทำที่ไม่เป็นธรรม หรือสภาวะแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย โดยไม่ตอบโต้ด้วยความรุนแรงหรือพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม ผู้ที่ฝึกขั้นตอนนี้จะสามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง ลดโอกาสในการสร้างอกุศลกรรม เช่น การพูดจาหยาบคาย การใช้ความรุนแรง หรือการกระทำที่เป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น

3.3 ขั้นตอนส่งเสริมปัญญาและการตัดสินใจที่มีเหตุผล

ขั้นตอนช่วยให้บุคคลมีสติและสามารถใช้ปัญญาในการพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ไม่ตัดสินใจโดยใช้อารมณ์เป็นหลัก บุคคลที่มีขั้นตอนนี้สามารถอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง เปิดใจรับฟังผู้อื่น และคิดวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ

3.4 ขั้นตอนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมภายใน

ขั้นตอนเป็นรากฐานของคุณธรรมหลายประการ เช่น ความเมตตา กรุณา และความเสียสละ บุคคลที่มีขั้นตอนนี้สามารถฝึกฝนตนเองให้มีความสงบภายใน ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรค ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

3.5 ขั้นตอนช่วยให้บรรลุเป้าหมายของชีวิตได้อย่างมั่นคง

ขั้นตอนช่วยให้บุคคลสามารถพยายามอย่างต่อเนื่องในการศึกษา การทำงาน และการพัฒนาตนเอง แม้เผชิญกับความยากลำบาก โดยขั้นตอนช่วยให้บุคคลไม่ละทิ้งเป้าหมายง่าย ๆ และสามารถเผชิญกับอุปสรรคได้อย่างมั่นคง

3.6 ขั้นตอนเป็นรากฐานของสันติภาพและความสามัคคีในสังคม

ขั้นตอนช่วยลดความขัดแย้งในระดับบุคคลและสังคม บุคคลที่มีขั้นตอนนี้สามารถอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง ลดการใช้ความรุนแรง และสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่สังคมที่สงบสุขและมีความสมานฉันท์

3.7 ขั้นตอนเป็นเครื่องมือสำหรับการปฏิบัติธรรมและการบรรลุนิพพาน

ขั้นตอนเป็นหนึ่งในบารมี 10 ประการที่พระพุทธเจ้าต้องบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุพระโพธิญาณ การปฏิบัติธรรม เช่น สมาธิภาวนาและวิปัสสนากรรมฐาน ต้องอาศัยขั้นตอนนี้เป็นพื้นฐานสำคัญ เพราะต้องเผชิญกับความฟุ้งซ่านและความไม่สงบของจิตใจ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาหลักขั้นตอนนี้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า ขั้นตอนนี้หมายถึงความอดทนและอดกลั้นต่อความทุกข์ทั้งทางกาย วาจา และใจ เป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์เผชิญกับอุปสรรค

และความยากลำบากโดยไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอก สอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2556) กล่าวว่า ความอดทนคือทนลำบากทนตรากตรำทนเจ็บใจความหนักเอาเบาสู้เพื่อบรรลุจุดหมายที่ดั่งใจ นอกจากนี้ ชั้นดีมีความสำคัญที่ช่วยควบคุมอารมณ์ลดความขัดแย้ง และเป็นรากฐานของการพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จทั้งทางโลกและทางธรรม อีกทั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดละกิเลสและนำไปสู่การบรรลุธรรม ดังนั้นหากฝึกฝนขั้นดีอย่างต่อเนื่อง จะช่วยพัฒนาจิตใจให้มั่นคง ลดความขัดแย้งในสังคม และนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของธรรมนันท์ อาทิตยวงศ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “การดำเนินชีวิตด้วยหลักชั้นดีธรรม” พบว่า ชั้นดี หมายถึง ความอดทนเป็นลักษณะความเข้มแข็งของจิตใจ การพยายามทำความดีและถอนตัวจากความชั่ว คืออดทนต่อฝ่ายไม่ดี เพื่อยืนหยัดอยู่ในทิศทางที่ดีให้ได้ ความอดทนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตมวล ในการที่จะทำให้คนเราผ่านพ้นอุปสรรคและประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านการงานและครอบครัว

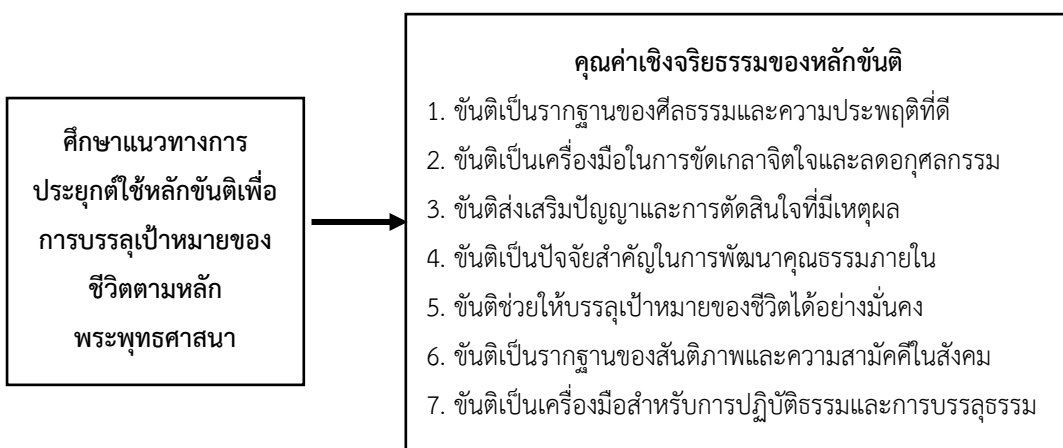
2. การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักชั้นดีในสังคมไทย พบว่า ชั้นดี มิได้เป็นเพียงการอดทนทางศีลธรรมทั่วไปตามที่สังคมเข้าใจ แต่เป็น กระบวนการพัฒนาชีวิตที่มีโครงสร้าง 3 ขั้นตอน สามารถประยุกต์ใช้ชั้นดีสู่เป้าหมายชีวิต ดังนี้ 1) ชั้นดีภายใน คือการฝึกจิตให้มั่นคงต่อเวทนาและอารมณ์ เป็นฐานแรกของการควบคุมตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น ความอดทนต่อโทสะ ความเจ็บใจ และการฝึกสติรู้เท่าทันอารมณ์ การฝึกชั้นดีภายในทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตและลดการตัดสินใจผิดพลาดได้จริง 2) ชั้นดีสัมพันธ์ คือการนำชั้นดีไปใช้ในความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความขัดแย้งในครอบครัว การไม่ยอมแพ้ต่อแรงเสียดทานทางสังคม หรือการสื่อสารด้วยเมตตาแทนการโต้ตอบ พบว่าสิ่งนี้ช่วยลดความรุนแรงในครอบครัว สถานศึกษา และที่ทำงาน และเป็นรูปธรรมมากกว่า 3) ชั้นดีสู่เป้าหมาย คือการประยุกต์ชั้นดีเพื่อรักษาเส้นทางสู่เป้าหมายชีวิต เช่น ความเพียรต่อเนื่องในงาน การจัดการอุปสรรค และการตัดสินใจเชิงเหตุผล ความอดทนเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยให้เกิดความสำเร็จมากกว่าความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว

3. การวิเคราะห์คุณค่าเชิงจริยธรรมของชั้นดีสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุเป้าหมายในชีวิตได้อย่างมั่นคง พบว่า 1) ชั้นดีเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้บุคคลควบคุมตนเอง ไม่ปล่อยให้อารมณ์โกรธหรือความหลงครอบงำ ทำให้ดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 2) ชั้นดีเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาจิตใจและลดอกุศลกรรม โดยทำให้บุคคลอดทนต่อสิ่งชั่วร้าย เช่น คำพูดไม่ดีหรือการกระทำที่ไม่เป็นธรรม โดยไม่ตอบโต้ด้วยความรุนแรง 3) ผู้ที่มีชั้นดีจะสามารถใช้ปัญญาในการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ไม่ตัดสินใจโดยใช้อารมณ์ เปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง 4) ชั้นดียังเป็นรากฐานของคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา และความ

เสียสละ ทำให้บุคคลมีความสงบภายใน และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมั่นคง 5) ขันติยังช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายในชีวิต ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 6) ขันติเป็นรากฐานของสันติภาพและความสามัคคีในสังคม ขันติช่วยลดความขัดแย้งในระดับบุคคลและสังคม ซึ่งนำไปสู่สังคมที่สงบสุขและมีความสมานฉันท์ และ 7) ขันติเป็นเครื่องมือสำหรับการปฏิบัติธรรมและการบรรลุธรรม ดังพระพุทธพจน์ว่า “ขันติ คือ ตบะอย่างยิ่ง” ซึ่งหมายความว่าความอดทนเป็นการเผือกและเป็นเครื่องขัดเกลาตนเองให้สูงขึ้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/90/50) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสวัสดิ์ จิตตพินโต (วงศ์ศิริ) และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักขันติธรรมในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านเกาะสะบ้า ตำบลเกาะสะบ้า อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดสกลนคร” หลักขันติธรรมที่เป็นหลักพุทธธรรมที่ว่าด้วย ความอดทนต่อความลำบาก ความอดทนต่อทุกขเวทนา ความอดทนต่อความเจ็บและความอดทนต่ออำนาจกิเลสเพื่อพัฒนากาย วาจา และใจ ให้ฝ่าฟันปัญหา อุปสรรคไปสู่จุดหมาย และยังเป็นหลักธรรมที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างแท้จริง ขันติธรรมเป็นหลักธรรมที่บุคคลใดก็ตามที่นำมาประพฤติปฏิบัติจะนำไปสู่ความสำเร็จ และความสงบสุข การอยู่ร่วมกันจึงต้องอาศัยความอดทน อดกลั้น ปัญหาใหญ่จึงจะหมดไปชุมชนก็ไม่เกิดปัญหา และหลักขันติธรรมเป็นหลักธรรมที่จะนำไปสู่บุคคลบรรลุวิริยธรรมขั้นต้นจนถึงที่สุด คือ พระนิพพาน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย พบว่า ขันติเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าเชิงจริยธรรมสูง และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุเป้าหมายในชีวิตได้อย่างมั่นคง ดังนี้

1. ขันติเป็นรากฐานของศีลธรรมและความประพฤติที่ดี

ขันติ (ความอดทน) เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเอง ไม่ปล่อยให้อารมณ์โกรธ ความโลภ หรือความหลงครอบงำ บุคคลที่มีขันติสามารถระงับอารมณ์โกรธและไม่ตอบโต้ด้วยความรุนแรง ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างเคร่งครัด

2. ขันติเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาจิตใจและลดอกุศลกรรม

ขันติช่วยให้บุคคลสามารถอดทนต่อสิ่งยั่วต่าง ๆ เช่น คำพูดไม่ดี การกระทำที่ไม่เป็นธรรม หรือสภาวะแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย โดยไม่ตอบโต้ด้วยความรุนแรงหรือพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม ผู้ที่ฝึกขันติจะสามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง ลดโอกาสในการสร้างอกุศลกรรม เช่น การพูดจาหยาบคาย การใช้ความรุนแรง หรือการกระทำที่เป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น

3. ขันติส่งเสริมปัญญาและการตัดสินใจที่มีเหตุผล

ขันติช่วยให้บุคคลมีสติและสามารถใช้ปัญญาในการพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ไม่ตัดสินใจโดยใช้อารมณ์เป็นหลัก บุคคลที่มีขันติสามารถอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง เปิดใจรับฟังผู้อื่น และคิดวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ

4. ขันติเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมภายใน

ขันติเป็นรากฐานของคุณธรรมหลายประการ เช่น ความเมตตา กรุณา และความเสียสละ บุคคลที่มีขันติสามารถฝึกฝนตนเองให้มีความสงบภายใน ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรค ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

5. ขันติช่วยให้บรรลุเป้าหมายของชีวิตได้อย่างมั่นคง

ขันติช่วยให้บุคคลสามารถพยายามอย่างต่อเนื่องในการศึกษา การทำงาน และการพัฒนาตนเอง แม้เผชิญกับความยากลำบาก โดยขันติช่วยให้บุคคลไม่ละทิ้งเป้าหมายง่าย ๆ และสามารถเผชิญกับอุปสรรคได้อย่างมั่นคง

6. ขันติเป็นรากฐานของสันติภาพและความสามัคคีในสังคม

ขันติช่วยลดความขัดแย้งในระดับบุคคลและสังคม บุคคลที่มีขันติสามารถอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง ลดการใช้ความรุนแรง และสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่สังคมที่สงบสุขและมีความสมานฉันท์

7. ขันติเป็นเครื่องมือสำหรับการปฏิบัติธรรมและการบรรลุธรรม

ขันติเป็นหนึ่งในบารมี 10 ประการที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อบรรลุพระโพธิญาณ การปฏิบัติธรรม เช่น สมาธิภาวนาและวิปัสสนากรรมฐาน ต้องอาศัยขันติเป็นพื้นฐานสำคัญ เพราะต้องเผชิญกับความฟุ้งซ่านและความไม่สงบของจิตใจ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. บูรณาการหลักขันติในหลักสูตรการศึกษา ควรส่งเสริมการบูรณาการหลักขันติในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ จัดให้มีการเรียนคุณธรรมจริยธรรม เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีความอดทน อดกลั้น และรู้จักควบคุมอารมณ์ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและสร้างสังคมที่สงบสุขได้มากขึ้น

2. ส่งเสริมการอบรมด้านขันติในองค์กรและสถานที่ทำงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรจัดอบรมหรือกิจกรรมเสริมสร้างขันติให้กับพนักงานและบุคลากร เพื่อพัฒนาทักษะในการจัดการอารมณ์ ลดความขัดแย้งในที่ทำงาน และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง

3. พัฒนานโยบายส่งเสริมขันติในสังคมและชุมชน รัฐบาลควรส่งเสริมโครงการที่เน้นการสร้างความเข้าใจและสันติระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น การสร้างพื้นที่สนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และการรณรงค์ให้ประชาชนใช้ขันติในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้พัฒนาหลักสูตรคุณธรรมจริยธรรม โดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถฝึกขันติผ่านกิจกรรมหรือกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง

2. นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรและภาวะผู้นำ องค์กรสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะผู้นำ โดยเฉพาะการเสริมสร้างขันติให้กับผู้บริหารและพนักงาน เพื่อให้สามารถบริหารงานและจัดการปัญหาความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. นำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนและสังคม สังคมชุมชนสามารถใช้ผลการวิจัยเพื่อออกแบบโครงการส่งเสริมขั้นต้นในสังคม เช่น การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับขั้นต้นในกลุ่มเยาวชนและครอบครัว เพื่อสร้างความเข้าใจและลดปัญหาความรุนแรงในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมนันท์ อาทิตยวงศ์. (2559). การดำเนินชีวิตด้วยหลักขั้นต้นธรรม. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 1(1), 16–30.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระสวัสดิ์ จิตตทนโต (วงศ์ศิริ) และคณะ. (2564). การประยุกต์ใช้หลักขั้นต้นธรรมในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านเกาะสบบ้า ตำบลเกาะสบบ้า อำเภอกะเปอร์ จังหวัดสงขลา. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6(2), 501-508.
- พระอาคม อคฺคจโก. (2565). การพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิต ตามหลักพุทธธรรม. *วารสารวิชาการแห่งอนาคต*, 2(1), 16-27.
- ภัทรชาติ คงมั่น. (2558). เป้าหมายและวิธีการบรรลุเป้าหมายของชีวิตในทรรศนะของดิฉันท์อันท์. *วารสารปณิธาน*, 11(2), 116–127.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การสร้างสมดุลชีวิตด้วยหลักอาหารตามแนวพระพุทธศาสนา

Achieving Life Balance through Buddhist Dietary Principles

ณัฐริกันต์ อัมเจ็ก¹ สามารถ สุขุประการ² และวัธนะ กัลยาณพัฒนกุล³

Nattharikan Amjek, Samart Sukuprakarn and Watthana Kanlayapatthanakul

Received: March 12, 2025

Revised: November 14, 2025

Accepted: January 01, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอาหารเพื่อสุขภาพวิถีพุทธในสังคมไทย 2) วิเคราะห์อาหารกับการสร้างสมดุลชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา และ 3) เสนอรูปแบบและการสร้างสมดุลชีวิตด้วยหลักอาหารตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และตำราวิชาการ บทความนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) อาหาร 4 คือ กระบวนการหล่อเลี้ยงกายและจิตใจ ได้แก่ 1.1) กวฬิงการาหาร อาหารทางกายที่ช่วยเสริมสุขภาพร่างกาย 1.2) ผัสสาหาร อาหารจากการสัมผัสสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่ออารมณ์และจิตใจ 1.3) มโนสัจเจตนาหาร อาหารจากความตั้งใจและเป้าหมายในชีวิต 1.4) วิญญานาหาร อาหารทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้และปัญญา 2) สภาวะขาดสมดุลชีวิต เช่น การบริโภคอาหาร ที่ไม่ถูกสุขลักษณะส่งผลต่อโรคเรื้อรังต่าง ๆ การตั้งเป้าหมายชีวิต ที่เน้นวัตถุนิยมความสุขที่แท้จริง และการขาดความภาคภูมิใจในตนเอง นำไปสู่ความรู้สึกด้อยค่าตัวเอง การนำหลักอาหาร 4 มาประยุกต์ใช้ เช่น การเลือกกินอย่างมีสติ จะช่วยฟื้นฟูสุขภาพทั้งกายและใจ นำไปสู่สังคมที่มีความสุขและสมดุลยิ่งขึ้น และ 3) รูปแบบและการสร้างสมดุลชีวิตด้วยหลักอาหาร คือ “ธัมมาหาร” หมายถึง อาหารที่หล่อเลี้ยงจิตใจให้ชุ่มชื้น มีพลังใจ เพื่อสร้างสมดุลทั้งกายและใจ 3.1) ธัมมาหารกับสุขภาพกาย เน้นการบริโภคที่พอดีตามหลัก มัชฌิมาปฏิปทา ไม่มากหรือน้อยเกินไป หลีกเลี่ยงอาหารที่เป็นโทษ 3.2) ธัมมาหารกับสุขภาพจิต เน้นสร้างความสมดุลทางอารมณ์และจิตใจ ด้วยหลัก

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: nattha915628@gmail.com, Tel. 082-9359562

เมตตา กรุณา ฝึกปล่อยวางความโกรธ และความอิจฉา มาเสริมแรงใจในการดำเนินชีวิต 3.3) ัมมาหารกับสุขภาพความคิด คือ การหล่อเลี้ยงปัญญา ช่วยให้คิดอย่างมีเหตุผล ด้วยหลักโยนิโสมนสิการ คิดอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ และ 3.4) ัมมาหารกับสุขภาพวิญญาณ เน้นฝึกสมาธิ เข้าใจทุกข์ และหนทางพ้นทุกข์ตามหลัก อริยสัจ 4 รักษาศีล 5 เพื่อควบคุมกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบคุณธรรม

คำสำคัญ: การสร้างสมดุลชีวิต, สภาพการขาดสมดุลชีวิต, อาหาร 4

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study Buddhist healthy diets in Thai society; 2) to analyze the relationship between food and life balance according to Buddhist principles; and 3) to propose a model for achieving life balance through Buddhist dietary principles. This was a qualitative research study, examining documentary data, information from the Buddhist scriptures (Tipitaka), commentaries (Atthakatha), academic texts, and articles. The findings were then analyzed comparatively and through descriptive content analysis. The research findings revealed that 1) the processes of nurturing the body and mind included 1.1) Kavalinkarahara referred to physical food that promoted good health; 1.2) Phassahara referred to food that came from contact with the environment, which affected emotions and the mind; 1.3) Manosancetanahara referred to food derived from one's intentions and life goals; and 1.4) Vinyanahara referred to food for the mind, related to perception and intellect; 2) an imbalance in lifestyle, such as consuming unhealthy food, contributed to various chronic diseases, setting life goals that were focused on material possessions to the point of lacking true happiness, and a lack of self-esteem led to feelings of low self-worth. The application of the 4 food groups principle, namely mindful food choices restored health and harmony, paving the way for a happier, more balanced community; and 3) the way to balance life through nutrition was called "Dhammahara". It referred to food that nourished the soul, providing vitality and strength to create balance between body and mind;

3.1) Dhammahara and physical health emphasized moderate consumption according to Majjhima Patipada), neither too much nor too little, avoiding harmful foods; 3.2) Dhammahara and mental health focused on creating emotional and mental balance through the principles of loving-kindness (Metta) and compassion (Karuna), practicing letting go of anger and jealousy, and strengthening willpower in life; 3.3) Dhammahara and intellectual health were to nurture wisdom, helping to think rationally through the principle of Yonisomanasikara, thinking carefully before making decisions; 3.4) Dhammahara and spiritual health emphasized practicing meditation, understanding suffering and the path to liberation from suffering according to Ariyasacca 4 (Four Noble Truths), and observing Sila 5 (Five Precepts) to control body, speech, and mind within a virtuous framework.

Keywords: Life Balance, Imbalanced Life, 4 Food Groups Principle

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน ผู้คนดำเนินชีวิตด้วยความเร่งรีบ ต้องเผชิญกับภาระหน้าที่และแรงกดดันจากสังคมรอบด้าน ส่งผลให้เกิดความเครียดสะสมและปัญหาสุขภาพทั้งทางกายและใจ เกิดการขาดสมดุลชีวิต (พิเชฐ เจริญโสภา, 2562) นำไปสู่โรคต่าง ๆ เช่น โรคเครียดเรื้อรัง ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ หรือแม้กระทั่งโรคซึมเศร้า นอกจากนี้ ผู้คนจำนวนมากยังรู้สึกขาดเป้าหมายในชีวิต ขาดความพึงพอใจ และไม่สามารถหาความสุขที่แท้จริงได้ ทำให้การสร้างสมดุลชีวิตไม่ใช่เพียงการบริหารเวลาให้มีประสิทธิภาพ แต่เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยแนวทางที่ช่วยให้บุคคลพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณไปพร้อมกัน

แนวคิดเรื่องสมดุลชีวิตมีรากฐานมาจากหลายศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นปรัชญาตะวันตก แนวคิดสุขภาพองค์รวม หรือหลักศาสนา โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความสมดุลของชีวิตผ่านหลักคำสอนเกี่ยวกับ “อาหาร 4” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/304/251) ซึ่งหมายถึงอาหารที่เกื้อหนุนทั้งร่างกายและจิตใจ ได้แก่ 1) กวฬิงการาหาร คือ อาหารที่เป็นวัตถุ อาหารที่บริโภคผ่านทางร่างกาย เช่น อาหาร เครื่องดื่ม 2) ผัสสาหาร คือ อาหารที่เป็นการรับรู้จากการสัมผัสทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 (ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย) 3) มโนสัณฺเจตนาหาร คือ อาหารที่เกิดจากเจตนาหรือความตั้งใจ ความคิด ความปรารถนาความตั้งใจ ความมุ่งมั่น เป็นความหวังและกำลังใจ และ 4)

วิญญาณหาร คือ อาหารที่เกิดจากการรับรู้และความรู้สึก ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้จากจิตและปัญญา เป็นความรู้ ความเคารพนับถือ ความรู้สึกมีคุณค่า เป็นความภาคภูมิใจ มีความมั่นใจภูมิใจในตนเอง (Self-esteem)

ในทางพระพุทธศาสนา อาหารถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 31/112/173) อาหารที่เหมาะสมไม่เพียงช่วยให้ร่างกายแข็งแรง แต่ยังส่งผลต่อพัฒนาการทางจิตใจและสติปัญญา อาหารที่สำคัญในพระพุทธศาสนา มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) อาหารกาย หมายถึงอาหารที่บริโภคเพื่อให้พลังงานแก่ร่างกายและช่วยให้ระบบต่าง ๆ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาหารหลัก 5 หมู่ เช่น ผัก ผลไม้ และโปรตีน เป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างสุขภาพ ควรเลือกรับประทานอาหารที่สมดุล หลีกเลี่ยงอาหารที่มีน้ำตาลและไขมันสูงเพื่อลดความเสี่ยงต่อโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวานและโรคหัวใจ 2) อาหารใจ หมายถึงสิ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงจิตใจให้สงบและมีความสุข สุขภาพจิตที่ดีมีผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า การบริโภคอาหารใจประกอบด้วยการปฏิบัติธรรม เช่น การทำบุญ ฟังสมาธิ และสันทนาในเชิงบวก ซึ่งช่วยให้เกิดความสงบทางจิตใจและความสุขในชีวิต

ดังคำกล่าวที่ว่า “อาหารใจสำคัญยิ่งกว่าอาหารทางกาย” (พุทธทาสภิกขุ, 2557) ซึ่งในสังคมปัจจุบัน ผู้คนมักให้ความสำคัญกับอาหารกายมากกว่าอาหารใจ ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตและความไม่สมดุลทางอารมณ์ การขาดอาหารทางใจทำให้บุคคลขาดความหวัง ไร้จุดหมาย และอาจนำไปสู่ปัญหาทางสังคม เช่น ความรุนแรงในครอบครัว อัตราการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้น หรือภาวะซึมเศร้าที่แพร่หลาย การแก้ปัญหานี้จึงต้องอาศัยแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างสมดุลชีวิตโดยอาศัยหลักอาหาร 4 ซึ่งรวมถึงการให้ “ธัมมาหาร” หรืออาหารทางธรรมแก่จิตใจ เช่น การปฏิบัติธรรม การพัฒนาสติและสมาธิ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในจิตใจ ลดความเครียด และสร้างคุณค่าที่แท้จริงในชีวิตของมนุษย์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอาหารเพื่อสุขภาพวิถีพุทธในสังคมไทย
2. เพื่อวิเคราะห์อาหารกับการสร้างสมดุลชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอรูปแบบและการสร้างสมดุลชีวิตด้วยหลักอาหารตามแนวพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และตำราวิชาการ บทความจากนักวิชาการ นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ นำเสนอแนวทางเพื่อประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง ของผู้คนในสังคมไทย โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยวิธีเก็บข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับอาหาร 4 ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทจากพระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส และตำราวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ ตำราวิชาการ บทความ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาหาร 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาหาร 4 ธรรมชาติ การสร้างสมดุลชีวิต และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขาดสมดุลชีวิตในสังคมไทย

3. การรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) และ ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ หากเนื้อหาไม่สมบูรณ์ จึงทำการปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) จัดระเบียบและจำแนกข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 2) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารที่รวบรวมได้ 3) วิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) แนวคิดเรื่องอาหาร 4 และธรรมชาติกับสภาพการขาดสมดุลชีวิตในสังคมไทย 4) สังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) เพื่อเสนอรูปแบบและการสร้างสมดุลชีวิตด้วยหลักอาหารตามแนวพระพุทธศาสนา (ชัยวัฒน์ คุประตกุล, 2555)

5. การนำเสนอข้อมูล 1) นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) 2) จัดทำข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย 3) นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอาหาร 4 และธรรมชาติในการสร้างสมดุลชีวิตสำหรับสังคมไทย

สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษาอาหารเพื่อสุขภาพวิถีพุทธในสังคมไทย พบว่า คุณค่าและความสำคัญของอาหาร 4 ในกระบวนการหล่อเลี้ยงร่างกายและจิตใจ 1) กวฬิงการหาร คุณค่าต่อการพัฒนาร่างกายและสุขภาพบพบาทของกวฬิงการหาร ต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตการบริโภคอาหารที่สมดุลตามหลักโภชนาการและความสัมพันธ์ระหว่างอาหารกายกับจิตใจ 2) ผัสสาหาร คุณค่าในการ

ควบคุมอารมณ์และสัมผัสการสัมผัสสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่องิตใจ บทบาทของผัสสาหารการควบคุมการสัมผัสเพื่อรักษาสมดุลอารมณ์และป้องกันความเครียดการใช้สติในการสัมผัสและรับรู้ในชีวิตประจำวัน 3) มโนสัญญาเจตนาหาร คุณค่าต่อการตั้งเจตนาที่ดีในชีวิตความตั้งใจและแรงจูงใจ ด้วยบทบาทของเจตนาที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต การพัฒนาความตั้งใจที่ดีและมีคุณค่าทางจิตใจ และ 4) วิญญาณาหาร คุณค่าต่อการรับรู้และพัฒนาปัญญา อาหารของจิตและการรับรู้ ดังนั้น หลักอาหาร 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่สมบูรณ์แบบในการสร้างสมดุลชีวิตที่ครอบคลุมทั้งร่างกายและจิตใจ ด้วยการนำหลักคำสอนนี้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เราสามารถเสริมสร้างความสุข ความสงบ และความมั่นคงในชีวิต การสร้างสมดุลชีวิตด้วยหลักอาหาร 4 จึงเป็นกุญแจสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีความหมายและสุขภาพดี

2. วิเคราะห์อาหารกับการสร้างสมดุลชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า 1) สภาพการขาดสมดุลในชีวิตด้านอาหาร (กวนพิงการาหาร) ด้วยวิถีชีวิตที่เร่งรีบส่งผลให้ผู้คนหันไปบริโภคอาหารที่สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น อาหารจานด่วนหรืออาหารสำเร็จรูปที่ขาดคุณค่าทางโภชนาการ ทำให้สุขภาพกายเสื่อมโทรม นำไปสู่ปัญหาทางสุขภาพที่พบได้บ่อยในปัจจุบัน เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจ 2) สภาพการขาดสมดุลในชีวิตด้านสัมผัสทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 (ผัสสาหาร) การสัมผัสและรับรู้สิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการเห็น การได้ยิน หรือการรู้สึกนั้น เมื่อผู้คนถูกรบกวนด้วยสิ่งทำให้เกิดอารมณ์ด้านลบ การรับรู้ที่มากเกินไปโดยไม่มีการควบคุมสติเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเครียด วิตกกังวล หรือกดดันโดยไม่รู้ตัว และส่งผลต่อสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่อง 3) สภาพการขาดเป้าหมายและความตั้งใจที่ดีในชีวิต (มโนสัญญาเจตนาหาร) การตั้งเป้าหมายชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับความสุขที่แท้จริง เพราะคนจำนวนมากมักตั้งเป้าหมายที่เน้นความสำเร็จทางวัตถุ เช่น การมุ่งเน้นหาเงินทอง สถานะทางสังคม หรือการยอมรับจากคนรอบข้าง มากกว่าที่จะมุ่งเน้นการสร้างความสุขภายในหรือการพัฒนาคุณธรรม จิตใจ และคุณค่าในตัวเอง สิ่งนี้นำไปสู่การขาดความสมดุลทางจิตใจและการดำเนินชีวิตที่ไร้ทิศทางที่สร้างสรรค์ จึงเป็นเหตุนำไปสู่การใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยความกดดันและความไม่พึงพอใจ 4) สภาพการขาดสมดุลในชีวิตด้านความรู้สึกไม่ภูมิใจหรือด้อยค่าตัวเอง (วิญญาณาหาร) แนวโน้มที่ผู้คนจะถูกครอบงำด้วยความรู้สึกด้านลบ เช่น ความโกรธ ความกลัว หรือความหลง การคาดหวังที่ไม่สมจริง การเปรียบเทียบกับผู้อื่น หรือการยึดติดในวัตถุและชื่อเสียง สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การขาดสมดุลในจิตใจและเกิดความรู้สึกด้อยค่าในตนเอง ส่งผลให้เกิดภาวะเครียด ซึมเศร้า และขาดความมั่นใจในตนเอง

3. รูปแบบและการสร้างสมดุลชีวิตด้วยหลักอาหารตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า “ธัมมาหาร” หรืออาหารทางธรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อเลี้ยงและเกื้อหนุนจิตใจให้ดำรงอยู่

ด้วยความสงบ มีกำลังใจ และมุ่งมั่นต่อเป้าหมายที่ถูกต้อง ธัมมาหารทำหน้าที่เป็นพลังหล่อเลี้ยงภายใน ช่วยประคับประคองให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างไม่เอนเอียงไปตามอารมณ์หรือสิ่งยั่วภายนอก ทั้งยังเป็นแนวทางที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองในทุกมิติ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขภาพความคิด และความมั่งคั่งทางทางวิญญาณ ทำให้การพัฒนาชีวิตเกิดความสุขทั้งด้านพฤติกรรม อารมณ์ ความคิด และปัญญา ซึ่งนำไปสู่ความสุขที่แท้จริงตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3.1 ธัมมาหารกับสุขภาพกาย หมายถึงการหล่อเลี้ยงร่างกายอย่างสมดุล สุขภาพกายเป็นพื้นฐานของชีวิตที่ดี หากร่างกายแข็งแรงก็จะสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ หลักธรรมที่สามารถช่วยสร้างสมดุลด้านสุขภาพกาย ได้แก่ 1) หลักทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการบริโภค ไม่รับประทานมากเกินไปหรือน้อยเกินไป หลีกเลี่ยงอาหารที่เป็นโทษ เช่น อาหารฟาสต์ฟู้ด อาหารแปรรูป น้ำตาลสูง รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ เช่น อาหารจากธรรมชาติ พืชผักผลไม้ ปฏิบัติตามหลัก “พุทธโอสธ” คือ การบริโภคเพื่อยังชีพ ไม่ใช่เพื่อสนองตัณหา 2) หลักสติสัมปชัญญะในการดูแลร่างกายออกกำลังกายสม่ำเสมอเพื่อรักษาความสมดุลของร่างกาย พักผ่อนให้เพียงพอ ปรับพฤติกรรมการทำงาน ไม่ทำงานหักโหมจนเกินไป

3.2 ธัมมาหารกับสุขภาพจิต คือการสร้างสมดุลในอารมณ์และจิตใจสุขภาพจิตที่ดีเป็นพื้นฐานของความสุขและการใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย ธัมมาหารสามารถช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตให้มั่นคงและสงบได้ 1) หลักเมตตาและกรุณา ฝึกปล่อยวางจากความโกรธ ความอิจฉา ริษยา และการเปรียบเทียบกับผู้อื่น ฝึกให้มีเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น โดยไม่ตำหนิตัวเองหรือยึดติดกับอดีต ให้ความช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นเพื่อสร้างพลังบวกในชีวิต 2) การฝึกสติและสมาธิ ปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 เติบจนกรม หรือแม้แต่การหายใจอย่างมีสติ ลดการยึดติดกับความคิดฟุ้งซ่าน และอยู่กับปัจจุบันมากขึ้น 3) การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4 ฉันทะ มีความพอใจในสิ่งที่ทำ ลดแรงกดดันและความเครียด วิริยะ มีความอดทนและพยายามในการแก้ปัญหาโดยไม่ย่อท้อ จิตตะ มีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่ทำ ไม่วอกแวก วิมังสา พิจารณาผลของการกระทำเพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเอง

3.3 ธัมมาหารกับสุขภาพความคิด คือการหล่อเลี้ยงปัญญา สุขภาพความคิดที่ดีช่วยให้บุคคลมีเหตุผล รอบคอบ และสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ธัมมาหารช่วยให้ความคิดมีความสมดุลได้ดังนี้ 1) หลักโยนิโสมนสิการ (การคิดอย่างแยบคาย) พิจารณาสິงต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ก่อนตัดสินใจใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช่ใช้อารมณ์เป็นตัวนำ 2) การหลีกเลี่ยงมิจฉาทิฎฐิ (ความเห็นผิด) ไม่ยึดติดกับความเชื่อที่ผิด ๆ หรืออคติที่ทำให้เกิดปัญหา เปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างมีเหตุผล 3) การเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ศึกษาธรรมะเพื่อเพิ่มปัญญา

อ่านหนังสือ ค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเปิดโลกทัศน์ ผึกคิดเชิงสร้างสรรค์และคิดบวกในการแก้ไขปัญหา

3.4 ธัมมาหารกับความงอกงามทางทางวิญญาณ หมายถึงความสมดุลของจิตใจในระดับลึก ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณค่า เป้าหมายชีวิต และความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต 1) การปฏิบัติธรรมและเจริญสติ ผึกสมาธิและเจริญปัญญา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต ปฏิบัติตาม อริยสัจ 4 เพื่อเข้าใจทุกข์และหนทางแห่งความพ้นทุกข์ 2) การให้และการเสียสละทำบุญ ทำทาน เพื่อให้จิตใจรู้จักการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เสียสละเพื่อผู้อื่นและสังคม ทำให้เกิดความสุขภายใน 3) การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ปฏิบัติตามหลักศีล 5 เพื่อควบคุมกาย วาจา และใจ รักษาความซื่อสัตย์ สุจริต และดำเนินชีวิตตามหลักธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาคุณค่าของอาหาร 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า คุณค่าของอาหาร 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นอาหารที่ครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยเน้นให้มนุษย์บริโภคอย่างมีสติและตระหนักถึงผลกระทบของอาหารแต่ละประเภท กวฬิงการาหารมีคุณค่าต่อสุขภาพและการดำรงชีพ ผึกสหสารเกี่ยวข้องกับอารมณ์และประสบการณ์ที่ส่งผลต่อจิตใจ มโนสัญเจตนาหารเป็นปัจจัยกำหนดพฤติกรรมและเจตนา ส่วนวิญญาณาหารมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาปัญญาและสติ สอดคล้องกับแนวคิดของอมร รัตนภูมิ (2545) ได้กล่าวว่า อาหาร คือ สารเคมีที่ประกอบด้วยโปรตีน ไขมัน และแป้ง ซึ่งมีผลต่อกระบวนการเคมีในร่างกาย หากรับมากหรือน้อยเกินไป อาจทำให้เกิดปัญหาสุขภาพได้ แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าการบริโภคไม่ได้จำกัดแค่ทางกายภาพ แต่รวมถึงอาหารทางจิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งหากได้รับอย่างเหมาะสม ย่อมช่วยสร้างสมดุลชีวิต

2. วิเคราะห์อาหาร 4 กับสภาพการขาดสมดุลชีวิตในสังคมไทย พบว่าอาหาร 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสมดุลชีวิต แต่ในสังคมไทยปัจจุบัน การขาดสมดุลในอาหาร 4 ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม กวฬิงการาหาร (อาหารทางกายภาพ) สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งผลต่อสุขภาพ เช่น โรคอ้วนและโรคเรื้อรัง สอดคล้องกับแนวคิดของจิระวิทย์ ศุภนันนทกานต์ (2549) กล่าวว่าอาหารมีความจำเป็นต่อสิ่งที่สิ่งมีชีวิตบริโภคเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ บำรุงร่างกาย สร้างการเจริญเติบโตและซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ และทำให้เกิดพลังงานให้ร่างกายมีแรงที่จะทำการงานเคลื่อนไหวได้ดี ผึกสหสาร (อาหารจากประสบการณ์ทางอายตนะ) แสดงให้เห็นว่าคนไทยได้รับอิทธิพลจากสื่อและสิ่งแวดล้อมที่เร่งเร้า ส่งผลให้เกิดความเครียดและความวิตกกังวล มโนสัญเจตนาหาร (อาหารจากความคิดและเจตนา)

สะท้อนถึงการขาดเป้าหมายในชีวิตและการยึดติดกับวัตถุนิยม ทำให้เกิดความฟุ้งซ่าน และ วิตุนิยามอาหาร (อาหารที่หล่อเลี้ยงจิตสำนึก) ซึ่งให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่ขาดการพัฒนาจิตและปัญญา ส่งผลให้ชีวิตไม่มีความสุข ดังนั้น การปรับสมดุลอาหาร 4 ในพระพุทธศาสนาสามารถช่วย เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในระดับบุคคลและสังคม

3. แนวทางการสร้างสมดุลชีวิตด้วยหลักอาหาร 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า “ธัมมาหาร” หมายถึง “อาหารทางธรรม” คือ อาหารที่ช่วยทำให้จิตใจชุ่มชื้น อิ่มเอม ปลื้มปิติ มี กำลังใจ มุ่งมั่นในเป้าหมายที่ถูกทาง เป็นอาหารประดับประดาจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้ชีวิตมีความสุข สมดุลและดำเนินไปอย่างถูกต้องและมีความสุข ธัมมาหารจึงไม่ใช่เพียงแค่หลักคำสอนทางศาสนา เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึง แนวทางการดำเนินชีวิตที่ช่วยสร้างสมดุลในทุกมิติของชีวิต ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขภาพความคิด และสุขภาพวิญญาณสอดคล้องกับงานวิจัยของอำพล บุตดาสาร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง “ผู้สูงอายุ : แนวทางการปรับความสมดุลของชีวิตตามหลักพุทธ บารณาการ” พบว่า หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมสำหรับแก้ไข้ปัญหาและปรับความสมดุลเรื่องสุขภาพ อนามัย ได้แก่ ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 ภาวนา 4 หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมสำหรับปรับความสมดุล ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ทิฐุธรรมิกัตถประโยชน์ สันโดษ 3 และหลักพุทธธรรมที่ เหมาะสมสำหรับ แก้ไขปัญหาและปรับความสมดุลด้านสังคมและจิตวิทยา ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ 3 การบารณาการหลัก พุทธธรรมที่เหมาะสมเพื่อปรับความสมดุลด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ การเข้าใจชีวิตตามความเป็น จริง มีศีลธรรมจรรยา รู้จักประมาณในการรับประทานอาหาร มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ออกกำลังกาย อย่างเหมาะสมและสม่ำเสมอ และดูแลรักษาร่างกายในยามเจ็บป่วย ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความ พอใจในสิ่งที่มี และละเว้นอบายมุข ด้านสังคมและจิตวิทยา ได้แก่ ไม่หลงใหลไปตามโลกธรรม มีกัลยาณมิตรที่ดี หมั่นทำบุญให้ทาน ทำงานอยู่เสมอ อย่าเป็นทุกข์ล่องหน อย่ายอมเป็นทาสของ อดีต ทำใจให้สงบด้วยสมาธิและวิปัสสนา และต้อนรับสิ่งทีใหม่ไม่พ่นด้วยความสงบ ดังนั้นการนำหลัก อาหาร 4 มาใช้ควบคู่กับธัมมาหาร ไม่เพียงแต่ช่วยปรับสมดุลร่างกายและจิตใจ แต่ยังเป็นแนวทางสู่ การพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืน โดยให้ธรรมะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจ นำไปสู่ความสุขที่แท้จริงและการ ดำรงชีวิตอย่างมีสติและปัญญา

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการสร้างสมดุลชีวิตด้วยหลักอาหาร 4 คือ “ธัมมาหาร” หรือ “อาหารทาง ธรรม” หมายถึง อาหารที่หล่อเลี้ยงจิตใจให้ชุ่มชื้น มีพลังใจ มุ่งมั่นในเป้าหมายที่ถูกต้อง เพื่อสร้าง สมดุลทั้งกายและใจ ครอบคลุมถึงแนวทางดำเนินชีวิตในทุกมิติ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต

สุขภาพความคิด และสุขภาพวิญญาณ ประกอบด้วย 1) ธัมมาหารกับสุขภาพกาย หมายถึงการหล่อเลี้ยงร่างกายอย่างสมดุล โดยเน้นการบริโภคที่พอเหมาะหลัก มัชฌิมาปฏิปทา ไม่มากหรือน้อยเกินไป หลีกเลี่ยงอาหารที่เป็นโทษ เช่น อาหารแปรรูป น้ำตาลสูง และส่งเสริมอาหารจากธรรมชาติ เช่น ผัก ผลไม้ อีกทั้งให้ดูแลร่างกายด้วย สติสัมปชัญญะ ออกกำลังกายสม่ำเสมอ และพักผ่อนเพียงพอ 2) ธัมมาหารกับสุขภาพจิต เน้นสร้างความสมดุลทางอารมณ์และจิตใจ ด้วยหลัก เมตตา กรุณา ฝึกปล่อยวางความโกรธ อิจฉา และเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น รวมถึง สติ สมาธิ เพื่อฝึกอยู่กับปัจจุบัน และอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เสริมแรงใจในการดำเนินชีวิต ลดความเครียด และส่งเสริมความสุขในใจ 3) ธัมมาหารกับสุขภาพความคิด คือการหล่อเลี้ยงปัญญา ช่วยให้คิดอย่างมีเหตุผล ด้วย โยนิโสมนสิการ คิดอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ หลีกเลี่ยง มิจฉาทิฎฐิ หรือความเห็นผิด และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้วยการศึกษา ค้นคว้า ฝึกคิดสร้างสรรค์ และคิดบวกในการแก้ปัญหา และ 4) ธัมมาหารกับสุขภาพวิญญาณ คือการสร้างสมดุลทางจิตใจลึกซึ้ง โดยฝึก สมาธิ ปัญญา ตามหลัก อริยสัจ 4 เข้าใจทุกข์และหนทางพ้นทุกข์ รวมถึง การให้และเสียสละ ทำบุญทาน เพื่อจิตที่เมตตา เสียสละเพื่อสังคม และการรักษา ศีล 5 เพื่อควบคุมกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบคุณธรรม ดังนั้น ธัมมาหาร เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างสมดุลชีวิตในทุกมิติ ช่วยให้บุคคลมีความสุข ความสงบ และคุณค่าในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนส่งเสริมการศึกษาและบูรณาการหลักอาหาร 4 ในระบบการศึกษา ควรบรรจุหลักอาหาร 4 ตามแนวคิดพระพุทธศาสนาในหลักสูตรสุขศึกษาและจริยธรรม เพื่อปลูกฝังแนวคิดการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจตั้งแต่วัยเยาว์
2. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข สนับสนุนโครงการอาหารเพื่อสุขภาวะและสมดุลชีวิต ภาครัฐควรสนับสนุนโครงการที่ส่งเสริมการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ ลดการบริโภคอาหารแปรรูป และรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของอาหารใจ เช่น การจัดกิจกรรมฝึกสมาธิและพัฒนาสุขภาพจิต

3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น บูรณาการแนวคิดอาหาร 4 ในการพัฒนาชุมชน และสังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการนำหลักอาหาร 4 ไปใช้ในนโยบายพัฒนาสังคม เช่น โครงการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนและโครงการส่งเสริมสุขภาพจิตในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงพยาบาล สถานีอนามัยตำบล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำตำบลและองค์กรที่ส่งเสริมสุขภาพของประชาชนควรพัฒนาแนวทางการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม นำหลักอาหาร 4 ไปประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ

2. สร้างแนวปฏิบัติสำหรับบุคคลและองค์กร นำแนวคิดอาหาร 4 ไปพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติที่ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น แนวทางการรับประทานอาหารอย่างมีสติ (Mindful Eating) และแนวทางส่งเสริมสุขภาพจิตในที่ทำงาน

3. วัดและศูนย์ปฏิบัติธรรมในท้องถิ่น สนับสนุนงานวิจัยต่อยอดและการเผยแพร่ความรู้ ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของหลักอาหาร 4 ต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพจิต รวมถึงเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้อย่างแพร่หลาย

เอกสารอ้างอิง

จิระวิทย์ ศุภนันนทกานต์. (2549). *กินอย่างไรถึงจะมีสุขภาพดี*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : บจก.

ธนธัชการพิมพ์.

ชัยวัฒน์ คุประตกุล. (2555). *วิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

พิเชฐ เจริญโสภณ. (2562). *การจัดการความเครียดและการสร้างสมดุลชีวิตในยุคปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพดี.

พุทธทาสภิกขุ. (2557). *อาหารใจ*. นนทบุรี : ศูนย์สืบทอดพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อมร รัตนภูมิ. (2545). *ที่ฝากไว้ในแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชนจำกัด.

อำพล บุตดาสาร. (2565). ผู้สูงอายุ : แนวทางการปรับความสมดุลของชีวิตตามหลักพุทธบูรณาการ.

วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 8(3), 1-14.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนบน 1

Development Strategy of Smart Tourism in the Upper Northeastern Provincial Cluster 1

ชลาทิพย์ ชัยโคตร¹ บุษกร สุขแสน² และประภาพร สุปัญญา³

Chalathip Chaiyakot, Bussagorn Suksan and Prapaporn Supunya

Received: October 07, 2025

Revised: December 06, 2025

Accepted: January 01, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการพัฒนาการท่องเที่ยว 2) กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ และ 3) ประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 14,266 คน นำมาคำนวณโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครจซ์และมอร์แกนได้จำนวน 375 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวโดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.27) เมื่อพิจารณารายด้านค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้แก่ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.54) ลำดับที่ 2 ด้านการบริหารจัดการตลาดดิจิทัลในการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.66) ลำดับที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวดิจิทัล ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.44) และลำดับที่ 4 ด้านการใช้งานระบบข้อมูลและสื่อดิจิทัลในการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.42) ตามลำดับ 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะมี 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี; Udon Thani Rajabhat University

Corresponding author, E-mail: chalathip.ch@udru.ac.th, Tel. 097-3190934

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารจัดการตลาดดิจิทัลในการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 3 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวดิจิทัล ยุทธศาสตร์ที่ 4 การใช้งานระบบข้อมูลและสื่อดิจิทัลในการท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) วิสัยทัศน์ (2) พันธกิจ (3) เป้าประสงค์ (4) ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ แผนงาน กิจกรรม และตัวชี้วัด และ 3) ผลการประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผ่านเกณฑ์การประเมินที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไปทุกด้าน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวอัจฉริยะ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1, ยุทธศาสตร์การพัฒนา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the state of tourism development; 2) to determine strategies for smart tourism development; and 3) to evaluate these smart tourism development strategies. A mixed-methods research approach was used. Quantitative research involved a population of 14,266 tourism service providers, of whom 375 were identified using the Krejcie-Morgan index. A 5-level Likert scale questionnaire was used as the research instrument. Statistical analyses included frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative research involved purposive sampling, selecting 30 tourism experts through a workshop. Content analysis was used to draw conclusions. The research findings revealed that 1) the overall state of tourism development was at a high level ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = 0.27). Considering individual aspects, the mean scores from highest to lowest were 1) the use of digital technology in tourism ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.54), 2) digital marketing management in tourism ($\bar{X}$ = 3.97, S.D. = 0.66), 3) participation in digital tourism development ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = 0.44), and 4) the use of digital information systems and media in tourism ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.42); 2) there were four strategies for smart tourism development: strategy 1 was the use of digital technology in tourism, strategy 2 was digital market management in tourism, strategy 3 was a participation in the development of digital tourism, strategy 4 was the use of digital

information systems and media in tourism, consisting of (1) vision, (2) mission, (3) objectives, (4) strategic development issues, consisting of objectives, strategies, plans, activities and indicators; and 3) results of the evaluation of the smart tourism development strategy had an average of suitability and feasibility at a high level in all aspects, passing the evaluation criteria with an average of 3.51 or higher in all aspects.

Keywords: Smart Tourism, Upper Northeast Region 1, Development Strategy

บทนำ

ในปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยถือเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน ให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศตามแนวทางการขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่วางจุดหมายให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) และแผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว พ.ศ. 2566-2570 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการ และบุคลากรภาคบริการท่องเที่ยว และแผนปฏิบัติการดิจิทัลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 ซึ่งดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย โดยส่งเสริมขยายฐานตลาดด้วยเครื่องมือการตลาดดิจิทัล พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและบริการข้อมูลด้านการตลาดการท่องเที่ยว เสริมสร้างการเรียนรู้และการใช้นวัตกรรมดิจิทัลในการบริหารและปฏิบัติงาน เพื่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงอย่างมีธรรมาภิบาล บรรลุเป้าหมายให้การท่องเที่ยวไทยมีความเข้มแข็ง และพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน (กรมการท่องเที่ยว, 2565)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 สะท้อนแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของภาคธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่ได้รับผลกระทบ ทำให้เกิดปรากฏการณ์การเว้นระยะห่างทางสังคม Social Distancing จากการเกิดขึ้นของ COVID-19 ถือเป็นตัวเร่งให้ทุกภาคส่วนกระโดดเข้าสู่สนามดิจิทัลอย่างรวดเร็ว การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ ภาครัฐ ชุมชน ผู้ประกอบการจำเป็นต้องพลิกโฉมรูปแบบการท่องเที่ยว จากธุรกิจรูปแบบดั้งเดิมมาสู่ช่องทางออนไลน์ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และนำนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาปรับใช้

อย่างเต็มรูปแบบ เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในอนาคต (New Normal) และเพิ่มขีดความสามารถในด้านการแข่งขันทางการท่องเที่ยว สร้างเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวและสร้างสินค้าออกมาในรูปแบบใหม่ ๆ และคำนึงถึงผลกระทบและความยั่งยืนในทุกมิติ (รัสรินทร์ พัฒนเมธีวิชัย, 2565)

สถานการณ์ปัจจุบันและปัญหาของการท่องเที่ยวอัจฉริยะในระดับนานาชาติและประเทศไทย พบว่า การพัฒนายังไม่สามารถเกิดเป็นรูปธรรมที่ยั่งยืนได้ เนื่องจากขาดการบูรณาการด้านข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ขาดความร่วมมือและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเท่าที่ควร ทั้งงบประมาณที่มีจำกัด และกฎหมายที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับนโยบาย และส่วนในเรื่องของปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งประชาชนหรือนักท่องเที่ยวเป็นผู้ที่สามารถขับเคลื่อนความสำเร็จในการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวอัจฉริยะได้ดีที่สุด ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวของภาครัฐ ควรพัฒนาเพื่อรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น เพิ่มศักยภาพในการให้บริการ คำนึงถึงความปลอดภัยในการท่องเที่ยว (ภาฝัน จิตต์มิตรภาพ และคณะ, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของผกามาศ ชัยรัตน์ และคณะ (2563) พบว่า ชุมชนมีความสามารถในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต สื่อสารสิ่งที่ต้องการผ่านการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ จัดการข้อมูล และสนใจเรียนรู้ และติดตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ในระดับปานกลางเท่านั้น ดังนั้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะจึงควรมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีความพร้อมด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อที่จะนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอัจฉริยะให้ประสบความสำเร็จ

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู เลย หนองคาย และบึงกาฬ ได้มีการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวอัจฉริยะเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีแนวนโยบายชัดเจน แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายด้าน ทั้งการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารจัดการทรัพยากร การท่องเที่ยว ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ และการรักษาสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (บุญเพ็ง สิทธิวงษา, 2567) ความท้าทายดังกล่าวทำให้ยังไม่ปรากฏภาพรวมที่ชัดเจนของ “สภาพการพัฒนากการท่องเที่ยวอัจฉริยะ” ในพื้นที่ และยังขาด “ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม” สำหรับการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นระบบสำหรับกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม และสามารถประเมินความ

เป็นไปได้ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอัจฉริยะให้เกิดผลสำเร็จที่ยั่งยืน รวมทั้งนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางพัฒนาพื้นที่อื่นต่อไปได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1
2. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1
3. เพื่อประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการพัฒนการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ที่จะใช้ในการวิจัย โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) จากประชากรที่เป็นผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 14,266 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 375 คน จัดสรรส่วนที่ละกลุ่ม ทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยใช้จังหวัดในการจัดชั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) แล้วทำการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มีค่าเท่ากับ 0.977 ทั้งฉบับ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์สาขา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน 2) นักวิชาการ จำนวน 10 คน 3) ตัวแทนผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว

จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน โดยเลือกแบบเจาะจง การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวอจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออก เฉียงเหนือตอนบน 1 ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ยุทธศาสตร์ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบประเมินจะผ่านการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ต้องมีค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.51 จึงถือว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการพัฒนากองท่องเที่ยวอจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออก เฉียงเหนือตอนบน 1 โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นระดับสภาพการพัฒนากองท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.27) เมื่อเรียงลำดับระดับสภาพการพัฒนากองท่องเที่ยวจากน้อยไปหามาก ลำดับที่ 1 ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.54) ลำดับที่ 2 ด้านการบริหารจัดการตลาดดิจิทัลในการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.66) ลำดับที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนากองท่องเที่ยวดิจิทัล ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.44) และลำดับที่ 4 ด้านการใช้งานระบบข้อมูลและสื่อดิจิทัลในการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.42) ตามลำดับ ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับสภาพการพัฒนากองท่องเที่ยวอจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ไปกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวอจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

2. ผลการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวอจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย

2.1 วิสัยทัศน์ (Vision) “เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอจฉริยะที่ยั่งยืน ด้วยนวัตกรรมดิจิทัล เพื่อประสบการณ์ที่สะดวก ปลอดภัย และประทับใจสำหรับนักท่องเที่ยวและชุมชน”

2.2 พันธกิจ (Mission) ได้แก่ 1) พัฒนาและส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานและแพลตฟอร์มดิจิทัล สำหรับการท่องเที่ยวที่ครบวงจรและเข้าถึงง่าย 2) ยกระดับทักษะและความรู้

ด้านดิจิทัลให้แก่ผู้ประกอบการและบุคลากรในภาคการท่องเที่ยว 3) สร้างความเชื่อมั่นและลดความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูลและการทำธุรกรรมดิจิทัลในการท่องเที่ยว 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในการพัฒนาดิจิทัลท่องเที่ยว 5) นำข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) มาใช้ในการวิเคราะห์และบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าทางการตลาด

2.3 เป้าประสงค์ (Goal) ได้แก่ 1) เพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว 2) ยกระดับความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวผ่านนวัตกรรมดิจิทัล 3) สร้างเสริมความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือในระบบนิเวศดิจิทัลของการท่องเที่ยว 4) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาดิจิทัลท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 5) ส่งเสริมการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากข้อมูล เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยว

2.4 ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา (Strategic Issues)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์/กลยุทธ์ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในภาคท่องเที่ยว โดยการพัฒนาทักษะความรู้ และคุณลักษณะที่เหมาะสมของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเห็นความสำคัญในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพ เตรียมความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีความหลากหลายทันสมัย 2) แผนงาน/กิจกรรม ได้แก่ การจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลด้านการท่องเที่ยว การสร้าง “Local Influencer” หรือเยาวชนดิจิทัลประจำชุมชน การส่งเสริมการใช้งานแพลตฟอร์ม ภายใต้คอนเซ็ปต์ “Travel It Yourself” ที่ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์การท่องเที่ยว การส่งเสริม “5F Soft Power” กับการท่องเที่ยวไทย โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ 3) ตัวชี้วัด ได้แก่ 3.1) ผู้ให้บริการและผู้ประกอบการการท่องเที่ยว มีทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น 3.2) นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้หลากหลายรูปแบบหรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่เสถียรมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารจัดการตลาดดิจิทัลในการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์/กลยุทธ์ มุ่งส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพและมูลค่าของสินค้าและบริการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการส่งเสริมการตลาดออนไลน์ การโปรโมทขายสินค้าและบริการ บนสื่อแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น การสร้าง Content Marketing ผ่านช่องทาง Facebook, Instagram, TikTok อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเพิ่มยอดขายให้กับธุรกิจ 2) แผนงาน/กิจกรรม ได้แก่ การจัด

ฝึกอบรมทักษะ Digital Marketing และกลยุทธ์การตลาดออนไลน์ การส่งเสริมการพัฒนาระบบฐานข้อมูล Big data เพื่ออัปเดตข้อมูลสินค้าขึ้นบนเว็บไซต์ การสร้าง Content Marketing อย่างสร้างสรรค์ การส่งเสริมการจัดแคมเปญเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในชุมชน 3) ตัวชี้วัด ได้แก่ 3.1) กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าได้รับการส่งเสริมการใช้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยี เพื่อเป็นช่องทางการตลาดในการดำเนินธุรกิจได้อย่างเหมาะสม 3.2) รายได้เฉลี่ยของผู้ประกอบการในพื้นที่เพิ่มขึ้น 15-25 % จากการขายสินค้าออนไลน์การตลาดดิจิทัล

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวดิจิทัล ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์/กลยุทธ์ การสร้างความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวด้วยระบบดิจิทัลกับทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยวโดยการสร้างความเข้าใจและมีเป้าหมายขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงดิจิทัลร่วมกัน ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างปลอดภัย ยกระดับการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตแรงงานท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และสนับสนุนชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 2) แผนงาน/กิจกรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดทำเวิร์คช็อป (Workshop) ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน (Tourism Route) โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานส่งเสริมการท่องเที่ยว สำหรับแรงงานท่องเที่ยว การจัดเวทีการแข่งขันระดมสมอง “Hackathon” สร้างสรรค์ผลงานภายใต้นวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว 3) ตัวชี้วัด ได้แก่ 3.1) สถิติการปราบปรามความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวดิจิทัล ลดลง 3.2) ชุมชนมีรายได้และมีการขยายตัวของธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 15 – 25%

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การใช้งานระบบข้อมูลและสื่อดิจิทัลในการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์/กลยุทธ์ การส่งเสริมการบริหารจัดการและการบูรณาการข้อมูลด้วยการท่องเที่ยวดิจิทัลให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานผ่านแพลตฟอร์มกลางร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง กำหนดสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูลที่ชัดเจน ฐานข้อมูลเป็นปัจจุบัน มีความถูกต้อง มีความสะดวกในการเข้าถึง และมีธรรมาภิบาลข้อมูล อันจะก่อให้เกิดการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ 2) แผนงาน/กิจกรรม ได้แก่ การพัฒนาการบริการหรือแพลตฟอร์มท่องเที่ยวดิจิทัล ด้วยการบริการ “One Stop Service” หรือ “ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ” การบริการวิชาการให้ความรู้ความเกี่ยวกับธรรมาภิบาลข้อมูล การสนับสนุนให้นำ Big Data และปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาประยุกต์ใช้ในมาวิเคราะห์และพัฒนาธุรกิจการตลาดท่องเที่ยว ฐานข้อมูลธุรกิจต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้อง ทันสมัย เพื่อพัฒนานวัตกรรมการใช้ข้อมูลในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว 3) ตัวชี้วัด ได้แก่ 3.1) ผู้ให้บริการ และผู้ประกอบการนำข้อมูล

จาก Big Data หรือปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาพัฒนาธุรกิจการตลาดท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3.2) นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการสร้างนวัตกรรมใหม่ข้อมูลและสื่อดิจิทัลในการท่องเที่ยว และการปรับปรุงกระบวนการให้บริการการท่องเที่ยวดิจิทัลที่พัฒนาเพิ่มขึ้น

3. ผลการประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออก เฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.14) เมื่อพิจารณาราย ประเด็นพบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.11) สรุปผลการยืนยันยุทธศาสตร์ด้วยการ ประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ผ่านเกณฑ์การประเมิน เนื่องจากมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ขึ้นไป จึงยอมรับว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออก เฉียงเหนือตอนบน 1 มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และมีความสอดคล้องกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้ ผู้วิจัยได้นำผลดังกล่าวมาอภิปรายเชื่อมโยงกับทฤษฎีและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายความหมายและนัยสำคัญของผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ

1. ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออก เฉียงเหนือตอนบน 1 โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นระดับ สภาพการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับระดับสภาพพัฒนาจากน้อยไปหามาก ลำดับที่ 1 ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว ลำดับที่ 2 ด้านการบริหารจัดการตลาด ดิจิทัลในการท่องเที่ยว ลำดับที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวดิจิทัล และลำดับที่ 4 ด้านการใช้งานระบบข้อมูลและสื่อดิจิทัลในการท่องเที่ยว ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันกลุ่มผู้ ให้บริการบางคนยังขาดทักษะความรู้ ความเข้าใจในการใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว มี เป้าหมายในการทำคอนเทนต์การตลาดที่ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมาย ไม่นำฐานข้อมูลมาวิเคราะห์ในการทำ สื่อโฆษณาดิจิทัล ทำให้มีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิด พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัลที่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากเดิมที่เคยพึ่งพาอาศัยบริษัทที่ ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เปลี่ยนมาเป็นติดต่อเรื่องต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวด้วยตนเอง มากขึ้น นักท่องเที่ยวสามารถเลือกและจองโรงแรมที่พักจากข้อมูลที่มีการเผยแพร่กันทาง อินเทอร์เน็ต นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกสถานที่ท่องเที่ยวจากการแนะนำของเพื่อนที่แชร์ข้อมูลผ่าน ทางโซเชียลมีเดีย ทำให้สื่อออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกการท่องเที่ยว กลุ่มคนรุ่นใหม่นิยม ใช้เทคโนโลยีในการท่องเที่ยว และแชร์ข้อมูลเรื่องราวประสบการณ์ในการท่องเที่ยวผ่านโซเชียล

มีเดียมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของกอบชัย เมฆดี และศศินันท์ ศาสตรสาร (2563) พบว่า ผู้นำชุมชนท่องเที่ยวอัจฉริยะควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอัจฉริยะของชุมชน รวมทั้งควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการตลาดดิจิทัล สามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์บริการการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของทักษิณ ชัยอิทธิพรวงศ์ และคณะ (2567) พบว่า ควรมีการสร้างแพลตฟอร์ม เครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ระหว่างธุรกิจบริการด้านธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลบริการ และจับจองการใช้บริการล่วงหน้าได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และครบถ้วน ลดอุปสรรคเรื่องภาษา รวมถึงความผิดพลาดด้านข้อมูล ควรมีการจัดการกับข้อร้องเรียน ที่ต้องรับมือเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wai, K. L. et al. (2025) พบว่า ในช่วงการระบาดใหญ่ของโควิด-19 หลายบริษัทพบว่า ธุรกิจออนไลน์มีการเติบโตอย่างก้าวกระโดด และแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียกลายเป็นหนึ่งในแหล่งข้อมูลที่มีค่าที่สุดสำหรับการตัดสินใจซื้อ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการบอกต่อแบบปากต่อปากทางอิเล็กทรอนิกส์ (eWOM : Electronic Word of Mouth) ส่งผลให้ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวมีการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในธุรกิจออนไลน์

2. ผลการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาก่อการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว ลำดับที่ 2 ด้านการบริหารจัดการตลาดดิจิทัลในการท่องเที่ยว ลำดับที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาก่อท่องเที่ยวดิจิทัล และลำดับที่ 4 ด้านการใช้งานระบบข้อมูลและสื่อดิจิทัลในการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวในยุค New Normal ผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการตลาดออนไลน์ ซึ่งช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการดิจิทัลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) พ.ศ. 2566-2570 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) ซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินงานพัฒนาเครื่องมือทางการตลาดดิจิทัล เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้วยการส่งมอบคุณค่าและประสบการณ์การท่องเที่ยวพัฒนาและผลักดันการใช้โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสารสนเทศ และข้อมูลด้านการตลาดการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และยกระดับการบริหารจัดการดิจิทัล เพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงอย่างมีธรรมาภิบาล สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงพล รวมใหม่ (2565) พบว่า แนวทางในการพัฒนาก่อท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยี AI ซึ่งได้องค์ประกอบโมเดลการพัฒนานี้ว่า HPAIS Model ซึ่งประกอบด้วย 1) พุทธทางทรัพยากรบุคคล (H - Human Capital) 2) การ

จัดการกระบวนการท่องเที่ยว (P - Process) 3) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI - Artificial Intelligent) 4) การสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ (S - Support) นอกจากนี้ มีการตรวจสอบข้อมูลบนแพลตฟอร์ม AI เข้าหรือตรวจสอบการใช้งานบ่อยๆ จะทำให้ข้อมูลที่ได้มีความทันสมัยอยู่เสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Christiana, K. & Zacharoula, A. (2023) พบว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจท่องเที่ยวในจังหวัดเซเรสจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัลใหม่ และจำเป็นต้องปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาเว็บไซต์อิสระ ผู้ประกอบการวิสาหกิจควรพัฒนาโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มาใช้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างความร่วมมือกับลูกค้าอย่างแข็งขัน และบูรณาการกิจกรรมอีคอมเมิร์ซเข้ากับการปรับปรุงห่วงโซ่อุปทานอย่างเต็มรูปแบบ

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่า มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ขึ้นไปทุกด้าน และมีความสอดคล้องกัน จึงยอมรับว่า ยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ทั้งนี้เพราะยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ควรมีการยกระดับพัฒนาการท่องเที่ยว นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาอำนวยความสะดวกแก่ผู้ให้บริการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าบริการตลาดดิจิทัล พัฒนาระบบข้อมูลการท่องเที่ยวให้ถูกต้อง และบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมุ่งสู่ความยั่งยืนสอดคล้องกับแผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) (กรมการท่องเที่ยว, 2565) ซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพสินค้าและบริการด้านท่องเที่ยวไทยด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีให้มีความทันสมัย และเพิ่มมูลค่า ส่งเสริมมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยให้เป็นที่ยอมรับและเทียบเท่าสากล พัฒนาและยกระดับศักยภาพของบุคลากร ผู้ประกอบการภาคบริการท่องเที่ยวและพัฒนาความร่วมมือกับเครือข่ายในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาระดับภาคบริการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยรัตน์ หอมไกรลาศ และคณะ (2567) พบว่า การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬาแบบบูรณาการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีกระบวนการวิจัย 5 ระยะ ตามทฤษฎี ADDIE ได้องค์ประกอบดังนี้ 1) โครงสร้างพื้นฐาน : Infrastructure 2) ผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึก : Product 3) เจ้าบ้านที่ดีอาหาร : Good host Food 4) เส้นทางท่องเที่ยว 4 ตำบล : Tourism program 5) กิจกรรมท่องเที่ยว : Tourism activities และ 6) สื่อประชาสัมพันธ์ : Story telling รวมเรียกว่า IP2TS Model ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและประยุกต์ใช้

เทคโนโลยีดิจิทัล โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Georgios, G. & Evangelia, P (2022) พบว่า การวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีนวัตกรรมท่องเที่ยว รวมถึงองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถของบริษัทในการจัดการเทคโนโลยีนวัตกรรมท่องเที่ยว พบว่า รูปแบบการจัดการที่เหมาะสม บุคลากรที่เหมาะสม และสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี ซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างพนักงานและผู้จัดการ ช่วยเพิ่มโอกาสของบริษัทในการเพิ่มนวัตกรรมและกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมได้

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอบทสรุปเชิงวิเคราะห์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

จากภาพข้างต้นจะเห็นว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย

วิสัยทัศน์ (Vision) “เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอัจฉริยะที่ยั่งยืน ด้วยนวัตกรรมดิจิทัล เพื่อประสบการณ์ที่สะดวก ปลอดภัย และประทับใจสำหรับนักท่องเที่ยวและชุมชน”

พันธกิจ (Mission) ได้แก่ 1) พัฒนาและส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานและแพลตฟอร์มดิจิทัล สำหรับการท่องเที่ยวที่ครบวงจรและเข้าถึงง่าย 2) ยกระดับทักษะและความรู้ด้านดิจิทัลให้แก่ผู้ประกอบการและบุคลากรในภาคการท่องเที่ยว 3) สร้างความเชื่อมั่นและลดความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูลและการทำธุรกรรมดิจิทัลในการท่องเที่ยว 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในการพัฒนาดิจิทัลท่องเที่ยว 5) นำข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) มาใช้ในการวิเคราะห์และบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าทางการตลาด

เป้าประสงค์ (Goal) 1) เพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว 2) ยกระดับความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวผ่านนวัตกรรมดิจิทัล 3) สร้างเสริมความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือในระบบนิเวศดิจิทัลของการท่องเที่ยว 4) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาดิจิทัลท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 5) ส่งเสริมการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากข้อมูล เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยว

ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา

1. ยุทธศาสตร์ที่ 1 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยว การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในภาคท่องเที่ยว โดยการพัฒนาทักษะความรู้ และคุณลักษณะที่เหมาะสมของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เตรียมความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีความหลากหลายทันสมัย

2. ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารจัดการตลาดดิจิทัลในการท่องเที่ยว มุ่งส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพและมูลค่าของสินค้าและบริการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการส่งเสริมการตลาดออนไลน์ การโปรโมทขายสินค้าและบริการ บนสื่อแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น การสร้าง Content Marketing ผ่านช่องทาง Facebook, Instagram, TikTok อย่างต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์ให้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเพิ่มยอดขายให้กับธุรกิจ

3. ยุทธศาสตร์ที่ 3 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวดิจิทัล การสร้างความเชื่อมโยง เพื่อการท่องเที่ยวด้วยระบบดิจิทัลกับทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยวโดยการสร้างความเข้าใจและมีเป้าหมายขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงดิจิทัลร่วมกัน ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตแรงงานท่องเที่ยว ผู้ประกอบการชุมชน สนับสนุนชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างปลอดภัย

4. ยุทธศาสตร์ที่ 4 การใช้งานระบบข้อมูลและสื่อดิจิทัลในการท่องเที่ยว การส่งเสริมการบริหารจัดการและการบูรณาการข้อมูลด้วยการท่องเที่ยวดิจิทัลให้มีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกัน สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ผ่านแพลตฟอร์มกลางร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง กำหนดสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูลที่ชัดเจน ข้อมูลมีความถูกต้อง ปลอดภัย ฐานข้อมูลเป็นปัจจุบัน มีความสะดวกในการเข้าถึง มีการประเมินผลระบบฐาน ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และมีธรรมาภิบาลข้อมูล อันจะก่อให้เกิดการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของภาครัฐ เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลแก่ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการ สนับสนุนงบประมาณในการนำเครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลที่หลากหลายมาใช้บริการ ควรสนับสนุนให้มีระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เพื่อทำให้มีประสิทธิภาพในการใช้งานได้สะดวก

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก บริการอาหารและเครื่องดื่ม การขนส่ง ควรมีการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวในรูปแบบดิจิทัล ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรมีการพัฒนาฐานข้อมูลให้มีประสิทธิภาพ สามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเข้ากับระบบอื่น ๆ เช่น ระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด ระดับภาค หรือกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของภาครัฐ เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP Online รวมทั้งนำเสนอเรื่องราวและที่มาของผลิตภัณฑ์ ควบคู่กับการขายสินค้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ลดต้นทุน เพิ่มช่องทางโอกาสในการขายผลิตภัณฑ์ และสร้างรายได้แก่ชุมชน

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานตำรวจท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ควรมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ แพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อกระจายข่าวสารและสร้างปฏิสัมพันธ์ทาง

ดิจิทัลกับนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ควรบูรณาการความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนในการป้องกันและปราบปรามภัยอาชญากรรมทางไซเบอร์ (Cybercrime) โดยจัดทำแผนตอบสนองต่อเหตุการณ์ไซเบอร์ พร้อมทั้งพัฒนา Digital Literacy หรือการรู้เท่าทันดิจิทัล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ควรพัฒนารูปแบบของการตลาดดิจิทัลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของนักท่องเที่ยว พัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการให้บริการนักท่องเที่ยวในยุคชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตลาดดิจิทัลและโอกาสทางธุรกิจ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการและผู้ประกอบการด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ตั้งแต่การบริการ ในที่พัก ร้านอาหาร ยานพาหนะ ไปจนถึงกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและความมั่นใจของผู้ประกอบการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2565). *แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว พ.ศ. 2566-2570*. กรุงเทพฯ : กรมการท่องเที่ยว.
- กอบชัย เมฆดี และศศินันท์ ศาสตรสาระ. (2563). การพัฒนาสมรรถนะผู้นำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอัจฉริยะ กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(1), 60-77.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566). *แผนปฏิบัติการดิจิทัลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) พ.ศ. 2566-2570*. เข้าถึงได้จาก <https://tatreviewmagazine.com/article/tat-roadmap/>.
- ทรงพล ร่มใหม่. (2565). *การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนผ่านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทักษิณา ชัยอิทธิพรวงศ์ และคณะ. (2567). การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นอาวุธขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอัจฉริยะเมืองสีอัน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 19(2), 7-22.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญเพ็ง สิทธิวงษา. (2567). การบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะศูนย์กลางการค้าการลงทุนการท่องเที่ยว และโมเดลในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน 4 จังหวัด ประเทศไทย. *วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ*, 2(1), 1-18.
- ผกามาศ ชัยรัตน์ และคณะ. (2563). การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เสริมทักษะการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อ ประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชน เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 13(1), 1-17.
- ภาฝัน จิตต์มิตรภาพ และคณะ. (2565). ปัจจัยขับเคลื่อนความสำเร็จในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะจังหวัดภูเก็ต. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 14(1), 188-202.
- รัสรินทร์ พัฒนเมธีวิชญ์. (2565). เทคโนโลยีการเดินทางไร้สัมผัส : นวัตกรรมการท่องเที่ยวยุคปกติใหม่ระยะถัดไป. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 13(2), 212-227.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *การท่องเที่ยวไทยในยุคดิจิทัล*. เข้าถึงได้จาก https://old.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=51776&filename=index.
- หทัยรัตน์ หอมไกรลาศ และคณะ. (2567). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬาแบบบูรณาการด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่*, 17(2), 53-66.
- Christiana K. & Zacharoula A. (2023). E-Tourism for Sustainable Development through Alternative Tourism Activities. *Sustainability*, 15(11), 1-13.
- Georgios, G. & Evangelia P. (2022). The Role of Managerial and Technological Innovations in the Tourism Industry: A Review of the Empirical Literature. *Sustainability*, 14(9), 1-20.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Wai, K. L. et al. (2025). Reviving from the Pandemic: Harnessing the Power of Social Media Reviews in the Sustainable Tourism Management of Group Package Tours. *Tourism and Hospitality*, 6(1), 1-26.

นวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก

Innovation in Competency Development for Thai Seasoning SMEs to
Enhance Export Capability in the Global Market

นิรมล ตันติศิริอนุสรณ์¹ บุษกร วัฒนบุตร² และวงศ์วิศว์ หมั่นเทพ³

Niramon Tonthisirianusorn, Bussakorn Watthanabut and Wongwit Muenthep.

Received: September 28, 2025

Revised: November 06, 2025

Accepted: November 06, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา ผู้ประกอบการ SMEs เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก 2) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ SMEs 3) พัฒนานวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ SMEs 4) ทดลองและประเมินผลนวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ SMEs การวิจัยเชิงคุณภาพใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา ในรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มเป้าหมายคือผู้ประกอบการ SMEs ในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล 5 จังหวัด โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน การสนทนากลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน โดยกลุ่มผู้ประกอบการ SMEs ในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล 5 จังหวัด และการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน นำผลจากการวิจัยมาใช้ในการสร้างข้อสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลในการสร้างนวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการ SMEs ในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล 5 จังหวัด จำนวน 30 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้ประกอบการ SMEs มีปัญหาในเรื่องความเข้าใจในกระบวนการการส่งออกสินค้าและมีความ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ; North Bangkok University

Corresponding author, e-mail: niramon_innofresh@hotmail.com, Tel. 0902891987

จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพ จึงได้ออกแบบนวัตกรรมหลักสูตรครอบคลุม 6 ด้าน การคัดเลือกสินค้า การเตรียมความพร้อมของโรงงาน การหาตลาดและลูกค้าต่างประเทศ การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การนำเสนอสินค้า และขั้นตอนการดำเนินการส่งออกอย่างเป็นระบบ 2) การประเมินปัจจัยที่ส่งผลต่อนวัตกรรมหลักสูตร พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบคือองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญในงานด้านการส่งออกที่ยังต้องการการพัฒนา เพื่อให้สามารถส่งสินค้าออกไปขายในตลาดโลกได้ 3) การทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 30 ราย พบว่าประเด็นในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการควรมุ่งเน้นไปที่ 3 หัวข้อสำคัญ ได้แก่ ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล การบริหารจัดการธุรกิจ และภาวะผู้นำ และ 4) การประเมินโดยรวมชี้ว่านวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ SMEs เพื่อการส่งออก ผู้ประกอบมีความเข้าใจในหัวข้อหลักทั้ง 3 ข้อ และสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านการส่งออก

คำสำคัญ: นวัตกรรม, การพัฒนาศักยภาพ, ผู้ประกอบการ, วิสาหกิจชุมชน, การส่งออก

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the current situation and problems of SMEs exporting Thai seasoning products to the global market; 2) to study the potential development of SMEs; 3) to develop innovative approaches to enhancing the potential of SMEs; and 4) to test and evaluate the innovative approaches to enhancing the entrepreneurial capabilities of SMEs. Qualitative research employed a research and development process in a mixed-methods approach. The target group consisted of SMEs in Bangkok and five surrounding provinces. Data was collected through in-depth interviews with 12 key informants, focus group discussions with 12 experts from the SME population in Bangkok and the five surrounding provinces. Content analysis was a tool for collecting data from a target group of 30 people. The research results were then used to draw conclusions and analyze data in order to create innovations for developing the potential of entrepreneurs. Quantitative research focused on 30 SMEs in Bangkok and the five surrounding provinces. Descriptive statistics, including percentages, mean, and standard deviations, were used for statistical analysis. The research findings revealed that 1) SME entrepreneurs faced challenges in understanding the export process and needed

capacity building. Therefore, an innovative curriculum was designed covering six areas: product selection, factory preparation, finding international markets and customers, target group identification, product presentation, and systematic export procedures; 2) an evaluation of factors influencing the curriculum innovation showed that the key factor contributing to entrepreneurial capacity building was the need for knowledge and expertise in export business to effectively sell products in the global market; 3) a pilot test with a sample group of 30 participants indicated that capacity building for entrepreneurs should focus on three key areas: personal competence, business management, and leadership; 4) the overall evaluation indicated that the innovative capacity building program for SMEs in export business resulted in entrepreneurs understanding the three main areas and improved the efficiency and effectiveness of their export operations.

Keywords: Innovation, Potential Development, Entrepreneurs, Community Enterprises, Export

บทนำ

ปัจจุบันอาหารเป็นหนึ่งใน 11 สาขาอุตสาหกรรมเป้าหมาย ภายใต้โครงการอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ ที่กระทรวงการต่างประเทศได้มีบทบาทผลักดันผ่านการร่วมมือกับเครือข่ายสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ทั่วโลก ดังนี้ ปี 2567-2569 ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มคาดว่าจะเติบโต 4.0-5.0% ต่อปี ด้วยรายได้รวมที่ 275-300 พันล้านบาท โดยมีปัจจัยหนุนด้านอุปสงค์จากการทยอยฟื้นตัวของ GDP ภายในประเทศในช่วงปี 2568-2569 โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติที่คาดว่าจะทยอยเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวสำคัญ เช่น จีน มาเลเซีย เกาหลีใต้ ขณะที่นักท่องเที่ยวไทยคาดว่าจะมีการเดินทางเพิ่มขึ้น โดยได้ปัจจัยสนับสนุนโครงการต่างๆ จากภาครัฐ และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่หันมานิยมทานอาหารที่ร้านมากขึ้น โดยเฉพาะหลังจากการระบาดของโรค COVID-19 คลี่คลาย โดยมีปัจจัยเร่งจากการขยายตัวของความเป็นเมืองและสื่อโซเชียลมีเดียที่แนะนำร้านอาหารใหม่ๆ และสิทธิพิเศษต่างๆ ส่วนด้านอุปทานมีปัจจัยหนุนมาจาก (1) ระบบโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น อาทิ บริการขนส่งสินค้าแบบควบคุมอุณหภูมิ (Cold Chain Logistics) ส่งผลให้รักษาคุณภาพของอาหารได้นานขึ้น เอื้อต่อการ

เปิดร้านอาหารในพื้นที่ห่างไกลแหล่งวัตถุดิบ (2) แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ให้บริการแอปพลิเคชันส่งอาหาร (Food Delivery Application) ที่พัฒนาฟีเจอร์ใหม่ๆ รองรับวิถีชีวิตของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป ทำให้การบริการของร้านอาหารมีช่องทางเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ง่ายขึ้น และ (3) การขยายสาขาของธุรกิจค้าปลีก (Retail Business) ทั้งขนาดใหญ่และเล็ก เพื่อครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เป็นช่องทางให้ร้านอาหารสามารถขยายกิจการไปตามธุรกิจค้าปลีก โดยคลังอาหารของโลกที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน เพราะอาหารเป็นปัจจัยสี่ที่มีเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มนุษย์ชาติทุกคนต้องดำรงชีวิตด้วยการรับประทานอาหาร ดังนั้นในแต่ละประเทศทั่วโลกต่างมีวิธีการเตรียมอาหารในการรับประทานที่ต่างกันไปตามวัฒนธรรมและภูมิประเทศและขึ้นอยู่กับวัตถุดิบและทรัพยากรในแต่ละประเทศนั้นๆ (วิจัยกรุงศรี, 2567)

ประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในฐานผลิตอาหารที่สามารถส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศทั่วโลกมาเป็นเวลาช้านาน และในปี 2558 ประเทศไทยโดยการนำของรัฐบาลฯ ได้มีการประกาศให้ประเทศไทย เป็นประเทศที่ผลิตอาหารและจำหน่ายไปสู่ตลาดโลกอย่างเป็นทางการและได้มีการสนับสนุนองค์กรภาคเอกชนให้มีการผลิตสินค้าเพื่อทำการส่งออกอย่างต่อเนื่อง จึงได้เป็นที่มาของคำว่าครัวไทยสู่ครัวโลก (Kitchen to the World) เป็นนโยบายที่รัฐบาลไทยจัดตั้งขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้อาหารไทยได้รับความนิยมทั่วโลกและให้ไทยสามารถเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารไทยรายใหญ่ของโลก นอกจากนี้ ยังสนับสนุนการก่อตั้งธุรกิจร้านอาหารไทยในต่างประเทศ เพื่อผลักดันให้เป็นร้านอาหารไทยที่มีรสชาติไทยแท้ตามมาตรฐานสากล ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมบทบาทของร้านอาหารไทยผ่านการประชาสัมพันธ์ประเทศไทยให้ชาวต่างชาติได้รับรู้ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งขายสินค้า ตลอดจนเป็นการสนับสนุนผู้ประกอบการและเกษตรกรไทยอีกด้วย รวมไปถึงอาหารไทยเป็นหนึ่งในสินค้าส่งออกที่ชาวต่างชาติชื่นชอบเป็นอย่างมาก ด้วยความที่อาหารไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งในด้านวัตถุดิบและรสชาติ อีกทั้งการจัดอันดับเกี่ยวกับความอร่อยของอาหารในชาติต่างๆ ก็มักจะมีอาหารไทยติดอันดับต้นๆ อยู่เสมอ ทำให้ธุรกิจส่งออกอาหารไทยมีความคึกคักอยู่ตลอด โดยเฉพาะอาหารไทยประเภทเครื่องปรุงรส ที่พบว่าในปี 2566 ไทยส่งออกเครื่องปรุงรสเป็นอันดับ 6 ของโลก มูลค่า 977 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราเติบโตเฉลี่ย 5 ปีที่ร้อยละ 7.6 โดยตลาดส่งออกเครื่องปรุงรสของไทยอยู่ใน 3 ภูมิภาคสำคัญ ได้แก่ ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ยุโรป และอเมริกาเหนือ (ศูนย์วิจัยระยะเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร, 2567) จึงทำให้ ธุรกิจส่งออกเครื่องปรุงรสไทยช่วงปี 2568 นี้คาดการณ์ว่าจะมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น จากการที่เศรษฐกิจในหลายๆ ประเทศกำลังฟื้นตัวขึ้นจากสถานการณ์โควิด-19 และความกังวลด้านความมั่นคงทางอาหาร

เพิ่มมากขึ้นจากการเกิดภัยธรรมชาติและสงคราม จึงถือว่าเป็นวิกฤตที่ทำให้ประเทศไทยสามารถผลิตอาหารส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศทั่วโลก ในมูลค่าที่เพิ่มขึ้น

เครื่องปรุงรสถือเป็นหัวใจสำคัญของอาหารไทย เพราะช่วยชูรสชาติและสร้างเอกลักษณ์ ทำให้อาหารไทยเป็นที่ยอมรับในระดับสากล การเติบโตของอุตสาหกรรมเครื่องปรุงรสไทยเริ่มจากฐานการบริโภคในประเทศที่แข็งแกร่ง ก่อนขยายสู่ตลาดส่งออก โดยได้รับแรงหนุนจากการเติบโตของภาคการท่องเที่ยวและการขยายตัวของร้านอาหารไทยในต่างประเทศ

ตลาดซอสและเครื่องปรุงรสของไทยเติบโตอย่างมากจากสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้ผู้บริโภคหันมาทำอาหารที่บ้าน ส่งผลให้ยอดขายเพิ่มขึ้น แม้ว่าร้านอาหารที่ถูกจำกัดเวลาจะทำให้ความต้องการบางส่วนลดลง โดยในช่วง 3 เดือนแรกของปี 2563 ไทยส่งออกเครื่องปรุงรสมูลค่า 201.64 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้น 12.05% เมื่อเทียบกับปีก่อน ขณะที่มูลค่าตลาดรวมปี 2562 อยู่ที่ 47,977 ล้านบาท เติบโต 4.8% โดยตลาดภายในประเทศคิดเป็น 65% ต่างประเทศ 35% ไทยครองส่วนแบ่งตลาดโลก 5.7% สินค้าขายดีในประเทศคือซุบก้อน น้ำปลา และซอสถั่วเหลือง ส่วนด้านส่งออก ไทยเป็นผู้ส่งออกอันดับ 4 ของโลกในปี 2563 ด้วยมูลค่า 851 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เติบโต 8% โดยมีการส่งออกไปยัง 18 ประเทศคู่สัญญา TFA มูลค่า 442 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้น 9.1% และในต้นปี 2564 ไทยสามารถส่งออกได้ 140.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขยายตัว 3.6% ก้าวขึ้นเป็นผู้ส่งออกอันดับ 3 ของโลก สะท้อนถึงศักยภาพของซอสและเครื่องปรุงรสไทยที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าอย่างซอสพริก ซอสถั่วเหลือง น้ำปลา เครื่องแกง และผงปรุงรสที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่ทำอาหารเองมากขึ้น

ผู้ประกอบการไทยในธุรกิจเครื่องปรุงรสนับเป็นผู้เล่นสำคัญในการขยายตลาดต่างประเทศ ทั้งการแข่งขันที่รุนแรง การเข้าถึงตลาดใหม่ที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ และข้อกำหนดทางศุลกากรที่ซับซ้อน แม้ธุรกิจส่งออกสามารถดำเนินการได้ทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ แต่ผู้ประกอบการยังขาดศักยภาพในหลายด้าน ทั้งด้านการพัฒนาสมรรถนะส่วนบุคคล การบริหารจัดการธุรกิจ และภาวะผู้นำ ส่งผลให้ขาดความเป็นมืออาชีพด้านการตลาดต่างประเทศ การพัฒนาโรงงานและองค์กร การพัฒนาสินค้าให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของแต่ละประเทศ การพัฒนาเครื่องมือและการนำเสนอสินค้าอย่างทันสมัย และการคำนวณต้นทุนเพื่อการส่งออกอย่างถูกต้อง ทำให้การขยายตลาดของผู้ประกอบการไทยยังไม่เป็นไปตามศักยภาพที่ควร

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาวัฏจักรการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก อันเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ ให้ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะหรือความชำนาญ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละคนที่สั่งสม

อยู่ในตัวเอง และสามารถจะนำสิ่งเหล่านี้มารวมเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นศักยภาพขององค์กร เพื่อสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา ผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก
3. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก
4. เพื่อทดลองและประเมินผลนวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาแนวทางเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกประเภทเครื่องปรุงรสอาหารอย่างมืออาชีพ ทั้งนี้ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร เป็นการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ การบริหารจัดการคุณภาพตามวงจร PDCA ของ Deming, W. E. (1986) รวมถึงทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ Nadler, L. (1973) และแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Knowles, M. S., 1984) เพื่อสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีสำหรับใช้เป็นฐานในการออกแบบกระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการให้สามารถดำเนินธุรกิจส่งออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการวิจัยเชิงเอกสารประกอบด้วย

- 1) การคัดเลือกแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ
- 2) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์แนวคิดสำคัญ
- 3) การจัดทำกรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัยที่เชื่อมโยงกับบริบทของผู้ประกอบการไทยในอุตสาหกรรมเครื่องปรุงรสอาหาร

4) การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกประเภทเครื่องปรุงรสอาหาร เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: กลุ่มประชากรคือผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกประเภทเครื่องปรุงรสอาหารในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 5 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้มาจากการคำนวณตามสูตรของ Cochran, W. G. (1953) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือวิจัย: ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดจากการวิจัยเชิงเอกสาร ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ 2) สภาพปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนา และ 3) ความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ: ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และคำนวณค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยวิธี Cronbach's Alpha ซึ่งต้องมีค่ามากกว่า 0.70 จึงถือว่าน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูล: ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติเชิงอนุมานแบบ multiple regression เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาเชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants): ผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกประเภทเครื่องปรุงรสอาหาร จำนวน 12 คน ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 5 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามแนวทางของ Creswell, J. W. (2014)

ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Experts): จำนวน 12 คน ประกอบด้วยผู้บริหารจากภาครัฐ (เช่น กรมพัฒนาเศรษฐกิจ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ) และผู้บริหารจากภาคเอกชนในอุตสาหกรรมเครื่องปรุงรสอาหารในพื้นที่เดียวกัน

เครื่องมือวิจัย: ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Focus Group Discussion)

การเก็บรวบรวมข้อมูล: ดำเนินการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเฉพาะโดยบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม พร้อมตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการยืนยันผลจากผู้ให้ข้อมูล (Member Checking)

การวิเคราะห์ข้อมูล: ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสกัดประเด็นสำคัญและสรุปผลเชิงแนวคิด (Thematic Synthesis)

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการนำผลการวิเคราะห์จากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาพัฒนา “ต้นแบบกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกอย่างมืออาชีพ” โดยอ้างอิงวงจรคุณภาพ PDCA ของ Deming, W. E. (1986) และกรอบทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ Nadler, L. (1973)

ขั้นตอนการดำเนินการประกอบด้วย

1) การวางแผน (Plan): ออกแบบกิจกรรมพัฒนาศักยภาพตามผลการวิเคราะห์ข้อมูล

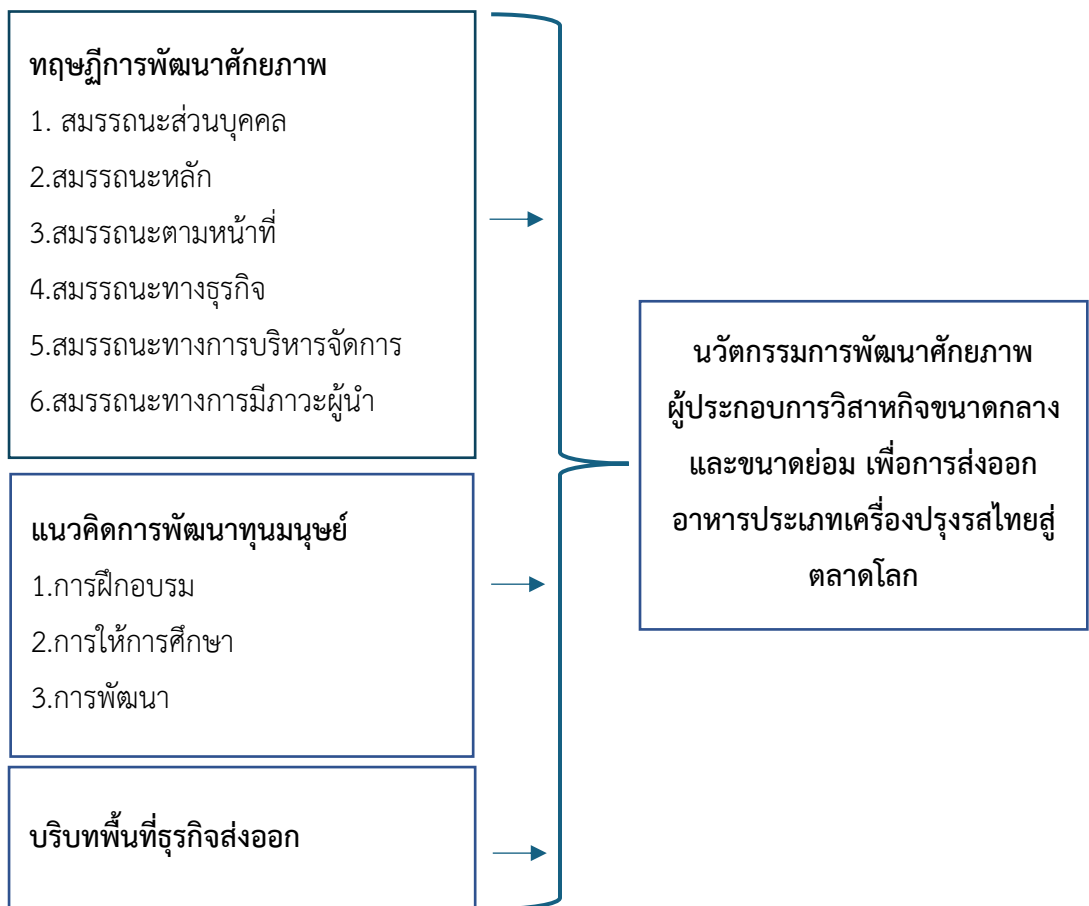
2) การปฏิบัติ (Do): ดำเนินกิจกรรมอบรมและเวิร์กช็อปให้กับผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมาย

3) การตรวจสอบ (Check): ประเมินผลการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้าร่วม

4) การปรับปรุง (Act): นำผลประเมินมาปรับกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมและยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบทฤษฎีแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก โดยใช้แนวคิดของ Boyatzis, R. E. (2008). ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา ผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นโอกาสในการส่งออกสินค้าประเภทเครื่องปรุงรสไปขายยังต่างประเทศ เพราะการหดตัวของตลาดเครื่องปรุงรสในประเทศ เนื่องจากตลาดภายในประเทศมีขนาดเล็ก และผู้ประกอบการย่อยลดประมาณการซื้อสินค้าเครื่องปรุงรส เพื่อใช้ในครัวเรือนน้อยลง เพราะพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวันได้กลับสู่สถานการณ์ปกติหลังจากที่สถานการณ์โควิด 19 ลดลง ทำให้ผู้ประกอบการสินค้าประเภทเครื่องปรุงรส จึงมองเห็นโอกาสในการขยายตลาดไปยังตลาดต่างประเทศ แต่การนำสินค้าประเภทเครื่องปรุงรส ส่งออกไปขายยังต่างประเทศเป็นเรื่องยากสำหรับผู้ประกอบการในปัจจุบัน แต่ผู้ประกอบการเริ่มให้ความสนใจในการทำการตลาดต่างประเทศมากขึ้น สภาพปัญหาของผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกสินค้าประเภทเครื่องปรุงรส ส่วนใหญ่ที่พบ คือ ปัญหาด้านบุคลากรที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจใน

การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำเอกสารด้านการนำสินค้าส่งออกที่มีความซับซ้อน เนื่องจากเป็นสินค้าประเภทอาหาร ชนิดเครื่องปรุงรส ที่ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพ และต้องได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่เป็นที่ยอมรับในตลาดต่างประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศมีการยอมรับในเครื่องหมายการค้าที่ออกโดยหน่วยงานที่แตกต่างกันทำให้ผู้ประกอบการต้องมีความรู้เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าที่ระบุชัดเจนในแต่ละประเทศ เพื่อดำเนินการได้อย่างถูกต้อง และสามารถส่งออกไปขายได้

2. ปัจจัยนวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก พบว่าปัจจัยนวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก ได้ดังนี้ มากกว่าร้อยละ 80% ขาดเรื่ององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินการด้านส่งออก โดยเฉพาะด้านการพัฒนาคุณภาพของบุคคลากรในองค์กร ให้สามารถมีความเข้าใจในตลาดต่างประเทศ ทั้งด้านกระบวนการการส่งออก และการมองหาตลาดกลุ่มเป้าหมาย มากกว่าร้อยละ 60% เห็นว่ากลยุทธ์ในการส่งออกมีความจำเป็นอย่างมาก ในการนำไปใช้ในการพัฒนาผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก

3. การพัฒนานวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก พบว่าการนำเสนอนวัตกรรมด้านการพัฒนาสมรรถนะส่วนบุคคล มีค่าเฉลี่ยรวม 4.18 ซึ่งสามารถแปลความได้ว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และด้านการพัฒนาสมรรถนะหลัก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวม 4.01 ซึ่งสามารถแปลความได้ว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ในขณะที่ด้านการพัฒนาสมรรถนะตามหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยรวม 4.11 ซึ่งสามารถแปลความได้ว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการพัฒนาสมรรถนะทางธุรกิจ มีค่าเฉลี่ยรวม 4.07 ซึ่งสามารถแปลความได้ว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และส่วนด้านการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยรวม 4.09 ซึ่งสามารถแปลความได้ว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สุดท้ายด้านการพัฒนาสมรรถนะทางการมีภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยรวม 4.11 ซึ่งสามารถแปลความได้ว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จากภาพรวมทั้ง 6 ข้อ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมจากนวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก

4. การทดลองและประเมินผลนวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก พบว่าผลการประเมินนวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสไทยสู่ตลาดโลก ซึ่งผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่านวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก สามารถช่วยเพิ่ม

ประสิทธิภาพของกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งออกได้ดีขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกไปใช้ในการพัฒนาบุคลากร และสามารถดำเนินการด้านการส่งออกได้ในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้ประกอบการสินค้าเครื่องปรุงรสจำนวนมากเริ่มเห็น โอกาสในการขยายตลาดไปยังต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะมีสาเหตุสำคัญจากการหดตัวของตลาดในประเทศ ซึ่งเป็นผลจากพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงหลังสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลายสถานการณ์นี้สามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดของ ทฤษฎีแรงผลักและแรงดึง (Push and Pull Theory) (Lee, E. S., 1966; Root, F. R., 1994) โดย "แรงผลัก" เช่น ตลาดในประเทศที่เริ่มอิ่มตัว หรือมีแนวโน้มลดลง เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ประกอบการต้องมองหาตลาดใหม่ ขณะที่ "แรงดึง" อย่าง ศักยภาพของผู้บริโภคในต่างประเทศ ยังไม่ใช่ปัจจัยหลักในช่วงเริ่มต้น นั้นหมายความว่า การขยายตัวของ SMEs ไทยสู่ตลาดต่างประเทศในช่วงนี้เกิดจากแรงผลักดันภายในมากกว่าการวางแผนเชิงรุกเพื่อขยายแบรนด์สู่ระดับโลก

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าแม้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะมองเห็น โอกาสในการขยายตลาดไปยังต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะปัญหาหลักที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการดำเนิน ธุรกิจในระดับสากล คือ การขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในกระบวนการส่งออก โดยเฉพาะด้านเอกสารและการพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐานการส่งออก ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึง ช่องว่างด้านความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Export Readiness ที่ระบุว่า องค์กรที่ต้องการเข้าสู่ตลาดต่างประเทศต้องมีความพร้อมอย่างน้อยใน 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านการตลาดระหว่างประเทศ, ความสามารถในการปรับตัวของผลิตภัณฑ์, ระบบบริหารจัดการภายในที่สามารถรองรับกระบวนการส่งออก ตามแนวคิดของ Cavusgil, S. T., & Zou, S. 1994 ความซับซ้อนของขั้นตอนการส่งออก โดยเฉพาะด้านเอกสาร เช่น การขอใบรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า (CO), เอกสารทางศุลกากร, มาตรฐานสินค้าระหว่างประเทศ (เช่น FDA, Halal, ISO) เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการจำนวนมากไม่สามารถก้าวข้ามจากตลาดภายในประเทศไปสู่ตลาดต่างประเทศได้

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ 80 เห็นว่า นวัตกรรมหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการเข้าสู่ตลาดส่งออก การวางแผนกลยุทธ์การค้า และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้เพราะการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงนวัตกรรม ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้ประกอบการ SMEs มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตทางธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers, E. M. (2003) เรื่องการยอมรับนวัตกรรม ที่ระบุว่า การยอมรับนวัตกรรมจะเกิดขึ้นเมื่อองค์ประกอบของนวัตกรรมนั้น สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ (Compatibility) และมีผลลัพธ์ที่ชัดเจน (Relative Advantage) อย่างไรก็ดีตาม ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากยังเสนอว่า หลักสูตรควรมีการปรับปรุง โดยเฉพาะในด้านปริมาณเนื้อหา ระยะเวลาเรียน และการเพิ่มกรณีศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจบริบทของการส่งออกในโลกความเป็นจริงมากขึ้น ข้อเสนอแนะนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับหลักสูตรให้ มีความยืดหยุ่น และมีความเฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มเป้าหมาย (Learner-Centered design) ตามแนวคิดของ Knowles, M. S. (1984) เรื่องการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) ที่ระบุว่า ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อสามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง

4. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยรวมตั้งแต่ 4.01 ถึง 4.18 ซึ่งสามารถตีความได้ว่า นวัตกรรมดังกล่าวตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพในมิติต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะ

ด้านการพัฒนาสมรรถนะส่วนบุคคล (ค่าเฉลี่ย = 4.18) ได้รับคะแนนสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า ผู้เข้าอบรมรู้สึกว่าจะสามารถพัฒนาตนเองในเรื่องความมั่นใจ ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้อย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Boyatzis, R. E. (2008) ที่กล่าวว่าสมรรถนะส่วนบุคคลเป็นรากฐานสำคัญของภาวะผู้นำและความสามารถในการปรับตัวในบริบทการแข่งขันระดับโลก ด้านสมรรถนะหลัก (ค่าเฉลี่ย = 4.01) ซึ่งครอบคลุมทักษะพื้นฐาน เช่น การคิดเชิงระบบ การแก้ปัญหา และการสื่อสาร พบว่าผู้ประกอบการมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยเฉพาะทักษะที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการในโลกธุรกิจที่มีความไม่แน่นอนสูง (VUCA World) ด้านสมรรถนะตามหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย = 4.11), ด้านสมรรถนะทางธุรกิจ (ค่าเฉลี่ย = 4.07) และ ด้านการบริหารจัดการ (ค่าเฉลี่ย = 4.09) ต่างก็มีค่าเฉลี่ยในระดับสูง แสดงถึงความเหมาะสมของเนื้อหาและกระบวนการที่ออกแบบให้ตอบโจทย์ของผู้ประกอบการในโลกการค้า ซึ่งต้องอาศัยความรู้ด้านการตลาด กลยุทธ์ และการบริหารต้นทุนเป็นหลัก ด้านภาวะผู้นำ (ค่าเฉลี่ย =

4.11) ได้รับคะแนนสูงเช่นกัน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการตระหนักรู้ของผู้ประกอบการว่า การมีภาวะผู้นำที่ดี มีผลต่อความสามารถในการขับเคลื่อนองค์กรและทีมงาน โดยสอดคล้องกับแนวคิด Transformational Leadership Theory ของ Bass & Avolio (1994) ที่เน้นความสำคัญของผู้นำในการจูงใจและพัฒนาผู้ตาม จากภาพรวมทั้ง 6 ด้าน ผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่า นวัตกรรมที่ออกแบบมาเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการมีความเหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ในหลากหลายมิติ ทั้งในระดับทักษะพื้นฐาน ทักษะเชิงธุรกิจ และภาวะผู้นำ

ผลการทดลองและประเมินนวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก พบว่า นวัตกรรมดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานด้านการส่งออก โดยผู้ประกอบการสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาบุคลากรภายในองค์กร และมีแนวโน้มที่จะสามารถดำเนินการด้านการส่งออกได้อย่างเป็นระบบในอนาคต ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่า การออกแบบและใช้ นวัตกรรมการเรียนรู้ ในรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทของผู้ประกอบการไทย สามารถพัฒนา “สมรรถนะที่จำเป็น” สำหรับการเข้าสู่ตลาดต่างประเทศได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kolb, D. A. (1984) เรื่อง Experiential Learning ที่ระบุว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรมาจากการมีประสบการณ์ตรง การสะท้อนผล และการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งนวัตกรรมนี้สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้กับการนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

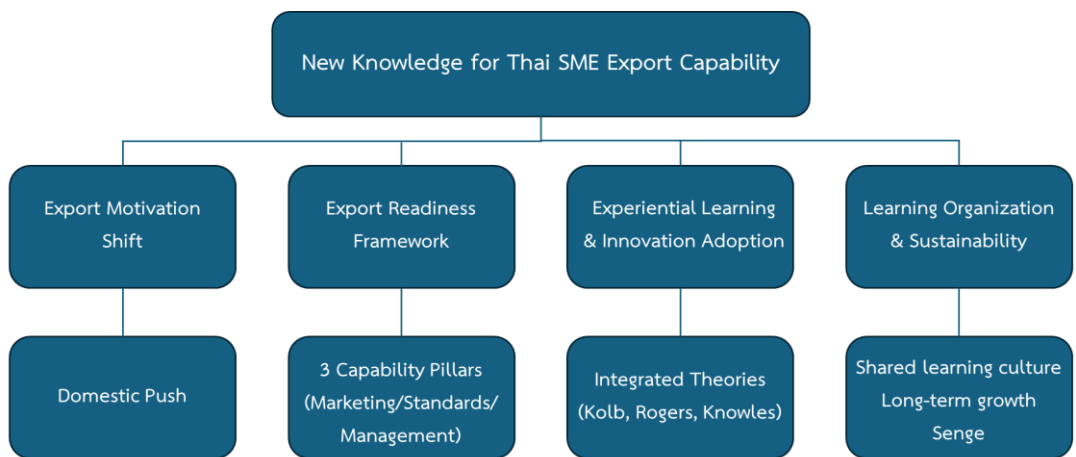
นอกจากนี้ การที่ผู้ประกอบการสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคลากรภายในองค์กรได้ ยังแสดงถึงความยั่งยืนของผลลัพธ์จากนวัตกรรมดังกล่าว โดยไม่จำกัดผลประโยชน์ไว้ที่ตัวผู้เข้าร่วมโดยตรงเท่านั้น แต่ยังขยายผลสู่ระดับองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนา องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ตามแนวคิดของ Senge, P. M. (1990) ที่มองว่าการส่งเสริมให้พนักงานในองค์กรมีการเรียนรู้ร่วมกันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบและการพัฒนาองค์กรในระยะยาว ผลการวิจัยนี้ยังสนับสนุนนโยบายของภาครัฐในด้านการพัฒนา SME สู่ตลาดโลก โดยเฉพาะ ยุทธศาสตร์การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และโครงการต่าง ๆ เช่น SME Go Inter และ Export Readiness Program ของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (DITP) ที่เน้นการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการส่งออกให้กับผู้ประกอบการผ่านการอบรม ปรึกษาเชิงลึก และการสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศ

ผลการประเมินนวัตกรรมแสดงให้เห็นว่า นวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ SMEs ที่ออกแบบขึ้น สามารถ ตอบโจทย์ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร มีผลเชิงบวกต่อการเตรียมความพร้อมในการส่งออก และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทรัพยากร

มนุษย์ในองค์กรอย่างต่อเนื่อง หากได้รับการส่งเสริมและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ นวัตกรรมนี้จะเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันผู้ประกอบการไทยให้มีศักยภาพแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีนัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ของไทย ในการส่งออกอาหารประเภทเครื่องปรุงรสสู่ตลาดโลก โดยองค์ความรู้ใหม่ที่ได้สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ประการแรก การวิจัยได้ชี้ให้เห็นรูปแบบแรงขับเคลื่อนของผู้ประกอบการไทยที่มุ่งสู่ตลาดต่างประเทศ ซึ่งแตกต่างจากแนวโน้มทั่วไปในวรรณกรรมเดิม กล่าวคือ การตัดสินใจส่งออกในช่วงหลังสถานการณ์โควิด-19 มิได้เกิดจากแรงดึงดูดของตลาดต่างประเทศ หากแต่เกิดจาก “แรงผลักดันภายในประเทศ” อันมีสาเหตุจากภาวะตลาดในประเทศที่อิ่มตัวและพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ผลลัพธ์นี้ขยายขอบเขตการอธิบายของทฤษฎีแรงผลัก-แรงดึง (Push and Pull Theory) ของ Lee, E. S. (1966) และ Root, F. R. (1994) โดยเสนอว่าในบริบทของ SMEs ไทย การขยายสู่ตลาดต่างประเทศเกิดจากแรงผลักดันเชิงโครงสร้างภายใน มากกว่าการวางกลยุทธ์เชิงรุกในระดับสากล

ประการที่สอง งานวิจัยได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในด้าน “ความพร้อมเชิงระบบขององค์กรเพื่อการส่งออก” (Export Readiness Framework) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศของผู้ประกอบการมิได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของผลิตภัณฑ์เพียงประการเดียว แต่ยังต้องอาศัยความพร้อมในสามมิติ ได้แก่ (1) ความรู้ด้านการตลาดระหว่างประเทศ

(2) ความสามารถในการปรับผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานสากล และ (3) ระบบบริหารจัดการภายในที่มีประสิทธิภาพและยืดหยุ่นต่อการบริหารการค้าโลก องค์ความรู้นี้สอดคล้องและขยายแนวคิดของ Cavusgil, S. T., & Zou, S. (1994) โดยเฉพาะในมิติของการประยุกต์ใช้กับ SMEs ไทยที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร

ประการที่สาม ผลการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้ประกอบการ ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ “การเรียนรู้เชิงประสบการณ์” (Experiential Learning) และ “การยอมรับนวัตกรรม” (Innovation Adoption) ในการพัฒนาขีดความสามารถในการส่งออก องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นคือ การออกแบบหลักสูตรเชิงนวัตกรรมที่ผสมผสานแนวคิดของ Kolb, D. A. (1984), Rogers, E. M. (2003) และ Knowles, M. S. (1984) โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง การปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centered design) ผลการทดลองใช้หลักสูตรยืนยันว่าการเรียนรู้ลักษณะนี้สามารถพัฒนาสมรรถนะทั้งในระดับบุคคล (เช่น ความมั่นใจ ความคิดสร้างสรรค์) และระดับองค์กร (เช่น การบริหารจัดการ การตลาด และภาวะผู้นำ) ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการสุดท้าย งานวิจัยได้ขยายองค์ความรู้ในประเด็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้และความยั่งยืน” (Learning Organization and Sustainability) โดยพบว่า การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากนวัตกรรมดังกล่าวมิได้จำกัดเฉพาะผู้เข้าร่วมโครงการเท่านั้น แต่ยังสามารถถ่ายทอดสู่บุคลากรภายในองค์กร เกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน (shared learning culture) ซึ่งส่งผลต่อการยกระดับศักยภาพขององค์กรในระยะยาว องค์ความรู้นี้สนับสนุนแนวคิดของ Senge, P. M. (1990) ที่เสนอว่าการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นกลไกสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบและความยั่งยืนของธุรกิจ

โดยสรุป งานวิจัยนี้ได้บูรณาการแนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์การตลาดระหว่างประเทศกับแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และการพัฒนาองค์กร เพื่อสร้างแบบจำลองการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ SMEs ที่มีทั้งความเป็นนวัตกรรมและความยั่งยืน องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจึงไม่เพียงเพิ่มพูนความเข้าใจเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับพลวัตของการส่งออกสินค้าอาหารไทยเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าเชิงปฏิบัติในการออกแบบนโยบายและหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของผู้ประกอบการไทยให้พร้อมแข่งขันในตลาดโลกอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมการส่งออก สามารถออกนโยบายในการพัฒนาผู้ประกอบการในประเทศ เพื่อสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้
2. กระทรวงพาณิชย์ สามารถเห็นปัญหาของผู้ประกอบการในประเทศ เพื่อออกนโยบายในการสนับสนุนผู้ประกอบการในเชิงการพัฒนาศักยภาพได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม นำผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการส่งออก
2. การส่งเสริมธุรกิจส่งออก เช่น กรมการค้าระหว่างประเทศ สามารถนำผลการที่ได้การวิจัยที่ได้ไปส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรในการพัฒนาผู้ประกอบการ เพื่อส่งออกต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- วิจัยกรุงศรี. (2567). *อุตสาหกรรมร้านอาหารและเครื่องดื่ม: แนวโน้มการเติบโตปี 2567-2569 ภายใต้โครงการอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน).*
- ศูนย์วิจัยเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (2567). *รายงานสถานการณ์อุตสาหกรรมอาหารไทยและแนวโน้มการส่งออก ปี 2567. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม.*
- Boyatzis, R. E. (2008). Competencies in the 21st century. *Journal of Management Development*, 27(1), 5-12. <https://doi.org/10.1108/02621710810840730>
- Cavusgil, S. T., & Zou, S. (1994). Marketing strategy-performance relationship: An investigation of the empirical link in export market ventures. *Journal of Marketing*, 58(1), 1-21. <https://doi.org/10.2307/1252247>
- Cochran, W. G. (1953). *Sampling techniques*. New York: John Wiley & Sons.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Deming, W. E. (1986). *Out of the crisis*. Cambridge, MA: MIT Press.

- Knowles, M. S. (1984). *The adult learner: A neglected species (3rd ed.)*. Houston, TX: Gulf Publishing.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47–57. <https://doi.org/10.2307/210.2307/2>
- Nadler, L. (1973). *Developing human resources*. Houston, TX: Gulf Publishing.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations (5th ed.)*. New York, NY: Free Press.
- Root, F. R. (1994). *Entry strategies for international markets*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. New York, NY: Doubleday.

การวิเคราะห์ความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้และการเข้าร่วม ซ้อมอพยพหนีไฟของผู้พักอาศัยภายในคอนโดมิเนียม

An analysis of Fire Situation Awareness and Participation in Fire Evacuation
Drills of Condominium Residents

ชิษณุชา ขุนจง¹ และเพชร สุขแย้ม²

Chissanucha Khunjong and Podchara Sukyeam

Received: April 25, 2025

Revised: August 06, 2025

Accepted: November 06, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้และการเข้าร่วมซ้อมอพยพหนีไฟของผู้พักอาศัยภายในคอนโดมิเนียม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากลุ่มผู้พักอาศัยในคอนโดมิเนียมใกล้รถไฟฟ้าสายสีชมพู จำนวน 400 คน ทำการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ของผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่ม โดยกำหนดระดับนัยสำคัญสถิติที่ .05 ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่มประสบการณ์มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมด้านความตระหนักรู้เฉลี่ยในภาพรวมด้านความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้ อยู่ที่ 4.48 และมีค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 0.53 โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า 1) ระดับการรับรู้ข้อมูลจากการมองเห็นและสังเกต (4.54) 2) ระดับการประเมินความเข้าใจและรับรู้ความเสี่ยง (4.51) และ 3) ระดับการคาดการณ์ล่วงหน้า (4.40) ส่วนความตระหนักรู้เฉลี่ยในภาพรวมด้านความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ อยู่ที่ 4.41 และมีค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 0.59 โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า 1) ระดับการรับรู้ข้อมูลจากการมองเห็นและสังเกต (4.43) 2) ระดับการประเมินความเข้าใจและรับรู้ความเสี่ยง (4.41) และ 3) ระดับการคาดการณ์ล่วงหน้า (4.39) ผลการเปรียบเทียบความแปรปรวน

¹ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์; Panyapiwat Institute of Management

Corresponding author, E-mail: chissanucha.k@gmail.com, Tel. 091-879-5546

ทางเดียวพบว่าประสบการณ์ในการเข้าร่วมซ้อมอพยพหนีไฟมีความสัมพันธ์กันความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้และความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .273 และ .245 ตามลำดับ โดยประเด็นที่มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มประสบการณ์คือ “ความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้: ระดับการรับรู้ข้อมูลจากการมองเห็นและสังเกต”

คำสำคัญ: ความตระหนักรู้, อัคคีภัย, การอพยพหนีไฟ, ผู้พักอาศัย, คอนโดมิเนียม

Abstract

The purpose of this research article was to analyze fire situation awareness and participation in fire evacuation drills of condominium residents. The study examined a sample of 400 residents living in condominiums near the MRT Pink Line. Data was collected using questionnaires and analyzed using percentages, mean, standard deviations, and one-way ANOVA for all respondents. The statistical significance level was set at .05. The study results showed that all respondent groups had an overall average awareness score of 4.48 regarding fire situation awareness, with a mean and standard deviation (S.D.) of 0.53. The levels of awareness, ranked from highest to lowest, were 1) level of visual and observational awareness (4.54); 2) level of risk understanding and perception (4.51); and 3) level of foresight (4.40). The overall average awareness regarding participation in fire drills and evacuation was 4.41, with a mean and standard deviation (S.D.) of 0.59. The levels of awareness, ranked from highest to lowest, were 1) level of information perception through visual and observation (4.43), 2) level of assessment of understanding and perception of risk (4.41), and 3) level of foresight (4.39). The results of the one-way comparison of variance showed that experience in participating in fire evacuation drills was significantly correlated with fire situation awareness and awareness of participating in fire extinguishing and evacuation drills at the .273 and .245 statistical significance levels, respectively. The aspect showing significant differences among the experience groups was “fire situation awareness: level of information perception through visual and observation.”

Keywords: Awareness, Fire, Fire Evacuation, Residents, Condominium

บทนำ

ปัจจุบันมีอาคารชุดหรือคอนโดมิเนียมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่าในปี พ.ศ. 2566 มีห้องชุดที่สร้างเสร็จทั้งสิ้น 1,912,447 หน่วย โดยจังหวัดนนทบุรีมีสถิติห้องชุดที่สร้างเสร็จมากที่สุดเป็นอันดับที่ 3 คือจำนวน 109,829 หน่วย รองลงมาจากกรุงเทพมหานคร จังหวัดชลบุรี (สัมมา คีตสิน, 2566) เมื่อความเป็นเมืองหลวงขยายตัวออกจึงมีการย้ายศูนย์ราชการและหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาอยู่ในเขตเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดกรุงเทพมหานครและนนทบุรีอย่างมากมาย รวมถึงจังหวัดนนทบุรีมีความหลากหลายของการใช้ชีวิตที่มีทั้งมหาวิทยาลัย ศูนย์การค้า อาคารสำนักงาน ฯลฯ โดยมีรถไฟฟ้าสายสีชมพูหรือรถไฟฟ้าสายรามอินทรา ที่ดำเนินการโดยการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.) เป็นโครงการระบบขนส่งมวลชนในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ช่วงแคราย-มีนบุรี ทั้งหมด 30 สถานี รวมระยะทางตลอดเส้นทางเดินรถไฟฟ้า 34.5 กิโลเมตร คอยให้บริการ (DDproperty, 2568) ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เกิดคอนโดมิเนียมแนวรถไฟฟ้าขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้พักอาศัยความสะดวกสบายในย่านชุมชน เดินทางง่าย รวดเร็วและลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ขยายง่ายปล่อยเช่าได้ง่ายได้ราคาสูง (DDproperty, 2567) อีกทั้งมูลค่าของที่ดินบริเวณใกล้รถไฟฟ้ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น 5-10% ในแต่ละปีอีกด้วย (Ananda Development, 2560) และจากการรวบรวมข้อมูลของ KAIiW (2566) พบว่ามีคอนโดมิเนียมแนวรถไฟฟ้าสายสีชมพูตลอดทั้งสายมากถึง 95 อาคาร ซึ่งในปี พ.ศ. 2566 พบว่าการเกิดเหตุอัคคีภัยในอาคารชุด/หอพักมากถึง 16 จังหวัด ซึ่งหนึ่งในนั้นคือจังหวัดนนทบุรี (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2566)

อาคารชุดหรือคอนโดมิเนียมมีลักษณะการอยู่อาศัยที่แตกต่างจากการอยู่อาศัยในบ้านเดี่ยว หรืออาคารประเภทอื่น ๆ เนื่องจากการอยู่อาศัยรวมที่มีจำนวนครอบครัวอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก และตามที่กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานในการบริหาร จัดการ และดำเนินการ ด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2555 ได้กำหนดไว้ว่า อาคารต้องจัดให้มีการฝึกซ้อมดับเพลิงและซ้อมอพยพหนีไฟพร้อมกันอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อสร้างจิตสำนึกและเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้พักอาศัยภายในคอนโดมิเนียมเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นจริง ทั้งนี้อุปสรรคที่เกิดในการซ้อมดับเพลิงและซ้อมอพยพหนีไฟมักพบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับวันและเวลาซ้อมไม่ถูกส่งถึงผู้พักอาศัยอย่างทั่วถึง ทำให้พลาดโอกาสในการเรียนรู้วิธีการปฏิบัติตนในกรณีเกิดเหตุเพลิงไหม้ รวมถึงผู้พักอาศัยบางคนขาดความตระหนักรู้และ

อาจไม่เข้าใจถึงความสำคัญของการซ่อมหนีไฟ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความสับสนเมื่อเกิดเหตุการณ์จริง (Lumpini Community, 2561; Major Development, 2562) และจากการรวบรวมข้อมูลของ ชีษณุชา ขุนจง (2563) พบว่า การปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และตระหนักถึงอันตรายและความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นเมื่อมีความเสี่ยง ประเด็นเหล่านี้ควรจะเกิดขึ้นตั้งแต่เด็กเข้าเรียนในโรงเรียนและถูกสอดแทรกในรายวิชาเรียน ผ่านการอบรมให้ความรู้เป็นประจำทุกปี ซึ่งผู้พักอาศัยในคอนโดมิเนียมโดยส่วนใหญ่นั้นยังเพิกเฉยต่อการซ่อมดับเพลิงและซ่อมอพยพหนีไฟที่นิติบุคคลอาคารชุดฯ ได้ดำเนินการจัดเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการเกิดเพลิงไหม้ในครัวเรือน ที่หากมีความรู้ความเข้าใจและ/หรือตระหนักถึงความสำคัญน้อยนั้น ก็มักมาจากการขาดพฤติกรรมในการใส่ใจดูแลตรวจตรา (ชัยกฤต ยกพลชนชัย และคณะ, 2564) โดยกระบวนการที่จะก่อให้เกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการซ่อมดับเพลิงและซ่อมอพยพหนีไฟได้นั้น จะเกิดจากการกระตุ้นโดยเหตุการณ์หรือสิ่งเร้าภายนอกผ่านการสัมผัส การรับรู้ ความคิดรวบยอด และการเรียนรู้ที่นำไปสู่การตระหนักและถ่ายทอดความรู้สึกนั้นออกมาทางพฤติกรรม (รมยนันท์ จันทรพานิช, 2564)

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญของความตระหนักรู้ถึงสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้ของผู้พักอาศัยภายในคอนโดมิเนียม เนื่องจากเหตุเพลิงไหม้หรืออัคคีภัยเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้เสมอ ถึงแม้จะอาคารจะมีการตรวจสอบและการป้องกันการเกิดเหตุเป็นประจำอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม อีกทั้งเหตุเพลิงไหม้หรืออัคคีภัยยังสามารถสร้างความสูญเสียได้ทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินแก่ผู้พักอาศัยในคอนโดมิเนียมได้ทุกคน

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้และการเข้าร่วมซ่อมอพยพหนีไฟของผู้พักอาศัยภายในคอนโดมิเนียม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้และการเข้าร่วมซ่อมอพยพหนีไฟของผู้พักอาศัยภายในคอนโดมิเนียม โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในลำดับแรก เพื่อให้ได้จังหวัดที่มีห้องชุดที่สร้างเสร็จสูงสุด (สัมมา คีตสิน, 2566) และให้ได้จังหวัดที่มีการเกิดเหตุเพลิงไหม้ในอาคารชุด/หอพักในปี พ.ศ. 2566 (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย,

2566) แล้วจึงใช้วิธีการเลือกตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยการจับฉลาก เพื่อให้ได้พิภักกลุ่มตัวอย่าง โดยได้ “จังหวัดกรุงเทพมหานครและจังหวัดนนทบุรี” แล้วจึงทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นกลุ่มผู้พักอาศัยในคอนโดมิเนียมใกล้รถไฟฟ้าสายสีชมพู ในเส้นทางการเดินทางช่วงที่ 2 จาก PK01 สถานีศูนย์ราชการนนทบุรี จนถึง PK13 สถานีโทรคมนาคมแห่งชาติ ที่มีระยะห่างจากรถไฟฟ้าสายสีชมพูไม่เกิน 500 เมตร

สำหรับกลุ่มตัวอย่าง (Sample) เป็นกลุ่มที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของ W.G. Cochran (1977) โดยใช้สูตร

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{e^2}$$

โดยกำหนดให้ร้อยละที่ต้องการสุ่มจากประชากรคือ 50 ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้คือ 0.05 และ ระดับความเชื่อมั่นคือ 95% กลุ่มประชากรที่ได้จึงเท่ากับ 385 คน ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามที่จำนวน 400 คน โดยใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ที่สะดวกและเต็มใจตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือและป้องกันความเสียหายของข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสอบถาม ด้วยการทดสอบหาค่าความตรง (Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านองค์ความรู้และทักษะการเอาตัวรอดเมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างประเด็นหลักของเนื้อหาในงานวิจัยและข้อคำถาม (index of item-objective congruence: IOC) โดยทำการคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5-1.00 ไว้ (ปราณี มีหาญพงษ์ และกรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร, 2561) ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ค่า IOC ในภาพรวมเท่ากับ 0.94 และตรวจสอบหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นจะต้องมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H., 1994) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแต่ละข้อคำถาม (Corrected Item-total Correlation) ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.3 ขึ้นไป (Field, 2009) การตรวจสอบความเชื่อมั่นนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้กับพนักงานกลุ่มตัวอย่าง (Pilot Test) จำนวน 30 ราย โดยพบว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัคได้เท่ากับ .953

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยแสดงผลในรูปแบบของตารางและแผนภูมิ ซึ่งค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของ

กลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงพรรณนาโดยใช้การแสดงผลในรูปแบบของตาราง แล้วทำการทดสอบเพื่อหาความสำคัญทางสถิติด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) กำหนดระดับนัยสำคัญสถิติที่ .05 (ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95) โดยใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนค่าเฉลี่ยการอภิปรายผล (Best, 1977) ดังนี้

4.21-5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นด้านความตระหนักรู้อยู่ในระดับมากที่สุด

3.41-4.20 หมายถึง มีความคิดเห็นด้านความตระหนักรู้อยู่ในระดับมาก

2.61-3.40 หมายถึง มีความคิดเห็นด้านความตระหนักรู้อยู่ในระดับปานกลาง

1.81-2.60 หมายถึง มีความคิดเห็นด้านความตระหนักรู้อยู่ในระดับน้อย

1.00-1.80 หมายถึง มีความคิดเห็นด้านความตระหนักรู้อยู่ในระดับน้อยที่สุด

พิสูจน์ความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้วยผู้วิเคราะห์ข้อมูล (Analyst Triangulation) โดยใช้ผู้วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บข้อมูลภาคสนามจำนวน 3 คน โดยให้ต่างคนต่างวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อค้นพบที่ได้มาเปรียบเทียบกับ

สรุปผลการวิจัย

สามารถสรุปผลการวิจัยได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและประสบการณ์ในการเข้าซ่อมอพยพหนีไฟ ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1 และการแทนค่าสัญลักษณ์ ดังนี้

A คือ ผู้ที่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟและเคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟอย่างละเอียด

B คือ ผู้ที่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟและเคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟแบบผ่าน ๆ

C คือ ผู้ที่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ แต่ไม่เคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟเลย

D คือ ผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ แต่เคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟอย่างละเอียด

E คือ ผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ แต่เคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟแบบผ่าน ๆ

F คือ ผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟและไม่เคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟเลย

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและประสบการณ์ในการเข้าซ่อมอพยพหนีไฟ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม (n=400)	สรุปผลประสบการณ์การอพยพหนีไฟทั้งทางตรงและทางอ้อม											
	A		B		C		D		E		F	
	จำนวน (n=22)	คิดเป็นร้อยละ 5.50	จำนวน (n=102)	คิดเป็นร้อยละ 25.50	จำนวน (n=166)	คิดเป็นร้อยละ 41.50	จำนวน (n=14)	คิดเป็นร้อยละ 3.50	จำนวน (n=29)	คิดเป็นร้อยละ 7.25	จำนวน (n=67)	คิดเป็นร้อยละ 16.75
1. สถานะการพักอาศัย												
1.1 เจ้าของร่วม	10	2.50	18	4.50	24	6.00	2	0.50	5	1.25	24	6.00
1.2 ผู้พักอาศัย (สามี/ภรรยา/ บุตร/ญาติ/เพื่อนของ เจ้าของร่วม)	9	2.25	67	16.75	117	29.25	10	2.50	19	4.75	35	8.75
1.3 ผู้พักอาศัย (ผู้เช่า)	3	0.75	17	4.25	25	6.25	2	0.50	5	1.25	8	2.00
2. ระยะเวลาการพักอาศัยในคอนโดมิเนียมจนถึงปัจจุบัน												
1.4 น้อยกว่า 1 ปี	2	0.50	12	3.00	34	8.50	9	2.25	10	2.50	20	5.00
1.5 1-5 ปี	10	2.50	77	19.25	118	29.50	5	1.25	19	4.75	29	7.25
1.6 6-10 ปี	2	0.50	8	2.00	7	1.75	0	0.00	0	0.00	12	3.00
1.7 11-15 ปี	5	1.25	0	0.00	5	1.25	0	0.00	0	0.00	2	0.50
1.8 15 ปีขึ้นไป	3	0.75	5	1.25	2	0.50	0	0.00	0	0.00	4	1.00
3. อายุ												
1.9 ต่ำกว่า 20 ปี	2	0.50	11	2.75	13	3.25	7	1.75	9	2.25	11	2.75
1.10 20-25 ปี	0	0.00	46	11.50	92	23.00	2	0.50	8	2.00	14	3.50
1.11 26-30 ปี	6	1.50	13	3.25	25	6.25	5	1.25	2	0.50	17	4.25
1.12 31-35 ปี	2	0.50	8	2.00	11	2.75	0	0.00	2	0.50	9	2.25
1.13 36-40 ปี	4	1.00	4	1.00	6	1.50	0	0.00	8	2.00	5	1.25
1.14 41-45 ปี	5	1.25	9	2.25	8	2.00	0	0.00	0	0.00	5	1.25
1.15 46-50 ปี	0	0.00	8	2.00	7	1.75	0	0.00	0	0.00	2	0.50
1.16 51-55 ปี	3	0.75	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	4	1.00
1.17 56-60 ปี	0	0.00	3	0.75	2	0.50	0	0.00	0	0.00	0	0.00
1.18 61 ปีขึ้นไป	0	0.00	0	0.00	2	0.50	0	0.00	0	0.00	0	0.00
4. เพศ												
1.19 ชาย	10	2.50	49	12.25	65	16.25	2	0.50	13	3.25	13	3.25
1.20 หญิง	12	3.00	49	12.25	101	25.25	12	3.00	16	4.00	52	13.00
1.21 ไม่ระบุ	0	0.00	4	1.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50
5. ระดับการศึกษา												
1.22 ต่ำกว่าปริญญาตรี	0	0.00	5	1.25	9	2.25	0	0.00	2	0.50	4	1.00
1.23 ปริญญาตรี	19	4.75	79	19.75	126	31.5	12	3.00	22	5.50	43	10.75
1.24 ปริญญาโท	3	0.75	18	4.50	31	7.75	2	0.50	5	1.25	18	4.50
1.25 ปริญญาเอก	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50

จากตารางที่ 1 สามารถเรียงลำดับจำนวนการตอบแบบสอบถามได้ดังนี้ 1) กลุ่ม C หรือผู้ที่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ แต่ไม่เคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟเลย จำนวน 116

คน (ร้อยละ 41.50) 2) กลุ่ม B หรือที่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟและเคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟแบบผ่าน ๆ จำนวน 102 คน (ร้อยละ 25.50) 3) กลุ่ม F หรือผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟและไม่เคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟเลย จำนวน 67 คน (ร้อยละ 16.75) 4) กลุ่ม E หรือผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ แต่เคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟแบบผ่าน ๆ จำนวน 29 คน (ร้อยละ 7.25) 5) กลุ่ม A หรือผู้ที่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟและเคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟอย่างละเอียด จำนวน 22 คน (ร้อยละ 5.50) และ 6) กลุ่ม D หรือผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ แต่เคยศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟอย่างละเอียด จำนวน 14 คน (ร้อยละ 3.50) โดยสามารถแจกแจงรายละเอียดตามกลุ่มข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้ดังนี้

1. สถานะการพักอาศัย พบว่ากลุ่มเจ้าของร่วมมีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม C และ F มากที่สุดเท่ากัน (ร้อยละ 6 เท่ากัน) ส่วนกลุ่มผู้พักอาศัย (สามี/ภรรยา/บุตร/ญาติ/เพื่อนของเจ้าของร่วม) และกลุ่มผู้พักอาศัย (ผู้เช่า) มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม C มากที่สุดเท่ากัน (ร้อยละ 29.25 และ 6.25 ตามลำดับ)

2. ระยะเวลาการพักอาศัยในคอนโดมิเนียมจนถึงปัจจุบัน พบว่ากลุ่มที่มีระยะเวลาพักอาศัยน้อยกว่า 1 ปี และ 1-5 ปี มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม C มากที่สุดเท่ากัน (ร้อยละ 8.50 และ 29.50 ตามลำดับ) ส่วนกลุ่มที่มีระยะเวลาพักอาศัย 6-10 ปี มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม F มากที่สุด (ร้อยละ 3.00) ส่วนกลุ่มที่มีระยะเวลาพักอาศัย 11-15 ปี มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม A และ B มากที่สุดเท่ากัน (ร้อยละ 1.25 เท่ากัน) และกลุ่มที่มีระยะเวลาพักอาศัย 15 ปีขึ้นไป มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม F มากที่สุด (ร้อยละ 1.00)

3. อายุ พบว่า กลุ่มที่อายุต่ำกว่า 20 ปี อายุ 20-25 ปี อายุ 26-30 ปี อายุ 31-35 ปี และกลุ่มที่อายุ 61 ปีขึ้นไป มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม C มากที่สุดเท่ากัน (ร้อยละ 3.25, 23.00, 6.25, 2.75 และ 0.50 ตามลำดับ) ส่วนกลุ่มที่อายุ 36-40 ปี มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม E มากที่สุด (ร้อยละ 2.00) ส่วนกลุ่มที่อายุ 41-45 ปี 46-50 ปี และ 56-60 ปี มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม B มากที่สุดเท่ากัน (ร้อยละ 2.25, 2.00 และ 0.75 ตามลำดับ) และกลุ่มที่อายุ 51-55 ปี มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม F มากที่สุด (ร้อยละ 1.00)

4. เพศ พบว่ากลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม C มากที่สุดเท่ากัน (ร้อยละ 16.25 และ 25.25 ตามลำดับ) ส่วนกลุ่มไม่ระบุเพศ มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม B มากที่สุด (ร้อยละ 1.00)

5. *ระดับการศึกษา* พบว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และปริญญาโทมีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม C มากที่สุดเท่ากัน (ร้อยละ 1.25, 19.75 และ 4.50 ตามลำดับ) ส่วนกลุ่มที่มีระดับการศึกษาปริญญาเอก มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่ม F มากที่สุด (ร้อยละ 0.50)

ส่วนที่ 2 ความตระหนักรู้ถึงสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้และความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟของผู้พักอาศัยภายในคอนโดมิเนียม ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความตระหนักรู้ถึงสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้และความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟของผู้พักอาศัยภายในคอนโดมิเนียม

ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้ถึงสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้และความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ (การจัดลำดับความตระหนักรู้)									
	A (n=22)	B (n=102)	C (n=166)	D (n=14)	E (n=29)	F (n=67)	ค่าเฉลี่ย (n=400)	S.D.	F	Sig
1. ตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้	4.51 ⁽¹⁾	4.60 ⁽¹⁾	4.49 ⁽¹⁾	4.25 ⁽¹⁾	4.52 ⁽¹⁾	4.52 ⁽¹⁾	4.48 ⁽¹⁾	0.53	1.303	0.273
1.1 ตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้ : ระดับการรับรู้ข้อมูลจากกรมมองเห็นและสังเกต	4.59 ⁽¹⁾	4.69 ⁽¹⁾	4.52 ⁽¹⁾	4.43 ⁽¹⁾	4.45 ⁽³⁾	4.55 ⁽²⁾	4.54 ⁽¹⁾	0.53	2.857	0.037
1.1.1 เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณเตือน ผู้พักอาศัยทราบว่าเป็นการประกาศเตือนการอพยพหนีไฟ	4.59	4.81	4.65	4.43	4.45	4.60	4.59	0.58	3.821	0.010
1.1.2 ผู้พักอาศัยทราบสัญลักษณ์ป้ายบอกทางหนีไฟ ที่ใช้บังคับเส้นทางการอพยพหนีไฟในอาคารที่ท่านพักอาศัยอยู่เป็นอย่างดี	4.59	4.71	4.50	4.43	4.55	4.52	4.55	0.64	2.318	0.075
1.1.3 หากได้กลิ่นไหม้รุนแรงผิดปกติ และสังเกตเห็นควันบริเวณโถงทางเดิน ผู้พักอาศัยจะกดสัญญาณแจ้งเตือนเหตุเพลิงไหม้ (Manual Pull Station)	4.59	4.49	4.40	4.43	4.34	4.45	4.45	0.66	0.881	0.451
1.1.4 ผู้พักอาศัยรู้ตำแหน่งที่ตั้งของถังดับเพลิง เส้นทางหนีไฟ และจุดรวมพล ของอาคารที่ท่านพักอาศัยเป็นอย่างดี	4.73	4.71	4.51	4.43	4.38	4.42	4.53	0.66	4.155	0.006
1.1.5 ผู้พักอาศัยทราบวิธีการนำสิ่งของไปวางกีดขวางทางเดินหรือวางบริเวณบันไดหนีไฟ จะส่งผลกระทบต่อภัยเมื่อมีเหตุเพลิงไหม้ ซึ่งอาจทำให้เกิดความสูญเสียทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินได้	4.45	4.72	4.54	4.43	4.52	4.75	4.57	0.62	2.511	0.058
1.2 ตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้ : ระดับการประเมินความเข้าใจและรับรู้ความเสี่ยง	4.53 ⁽²⁾	4.58 ⁽²⁾	4.52 ⁽¹⁾	4.29 ⁽²⁾	4.57 ⁽¹⁾	4.57 ⁽¹⁾	4.51 ⁽²⁾	0.53	0.749	0.523

ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้ถึงสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้และความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ (การจัดลำดับความตระหนักรู้)									
	A (n=22)	B (n=102)	C (n=166)	D (n=14)	E (n=29)	F (n=67)	ค่าเฉลี่ย (n=400)	S.D.	F	Sig
1.2.1 ปัญหาการเกิดเหตุเพลิงไหม้ภายใน คอนโดมิเนียม มีโอกาสเกิดจากพฤติกรรมของ ผู้พักอาศัยได้ทุกคน	4.32	4.58	4.55	4.29	4.31	4.58	4.44	0.62	2.288	0.078
1.2.2 การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ไม่ได้มาตรฐาน และ/หรือมีวัสดุที่เป็นเชื้อเพลิงภายในห้องพัก เป็นสาเหตุของการเกิดเหตุอัคคีภัย	4.36	4.53	4.46	4.29	4.69	4.55	4.48	0.61	1.059	0.366
1.2.3 การปฏิบัติตามกฎระเบียบของอาคาร อย่างเคร่งครัด เป็นส่วนช่วยในการป้องกันการ เกิดเหตุเพลิงไหม้ภายในอาคารได้	4.55	4.62	4.49	4.29	4.72	4.57	4.54	0.64	0.885	0.449
1.2.4 เมื่อเกิดเหตุอัคคีภัยผู้พักอาศัยต้องรีบ อพยพออกจากอาคารโดยไม่เก็บสัมภาระที่ไม่ จำเป็น	4.45	4.54	4.48	4.29	4.62	4.46	4.47	0.69	0.194	0.901
1.2.5 ผู้พักอาศัยเห็นแผนผังหนีไฟที่ติดอยู่ ภายในอาคารและเข้าใจว่าต้องเดินไปเส้นทาง ใด เพื่อไปยังจุดรวมพลทันทีเมื่อเกิดเหตุ สัญญาณแจ้งเตือนไฟไหม้	4.68	4.63	4.57	4.29	4.66	4.72	4.59	0.58	1.525	0.207
1.2.6 กรณีอพยพผ่านทางบันไดหนีไฟและมี ควันไฟปกคลุม ผู้พักอาศัยเข้าใจว่าต้องใช้ ทางออกฉุกเฉินอื่นที่ปลอดภัยแทน	4.59	4.58	4.49	4.29	4.52	4.49	4.49	0.67	0.650	0.583
1.2.7 การศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟของ อาคารจะทำให้ผู้พักอาศัยมีองค์ความรู้ในการ อพยพหนีไฟและช่วยลดโอกาสในการสูญเสีย ทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินได้	4.59	4.55	4.48	4.29	4.45	4.58	4.49	0.66	1.160	0.325
1.2.8 การเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนี ไฟจะทำให้ผู้พักอาศัยมีทักษะที่ช่วยเพิ่มโอกาส ในการเอาตัวรอดจากสถานการณ์ไฟไหม้ได้ เมื่อต้องประสบเหตุการณ์ดังกล่าว	4.68	4.66	4.60	4.29	4.62	4.57	4.58	0.59	0.804	0.492
1.3 ตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุ เพลิงไหม้ : ระดับการคาดการณ์ล่วงหน้า	4.40⁽³⁾	4.53⁽³⁾	4.44⁽²⁾	4.03⁽³⁾	4.54⁽²⁾	4.46⁽³⁾	4.40⁽³⁾	0.65	0.623	0.601
1.3.1 กรณีเกิดเหตุเพลิงไหม้ผู้พักอาศัย สามารถประเมินได้ว่าหากไม่สามารถอพยพ ออกจากห้องพักได้ ให้ปฏิบัติตามข้อควร ปฏิบัติที่ระบุในคู่มือการอพยพหนีไฟของ อาคารหรือตามองค์ความรู้ที่เคยได้ศึกษา	4.36	4.48	4.37	4.14	4.45	4.40	4.37	0.75	0.697	0.555
1.3.2 กรณีอพยพผ่านบันไดหนีไฟและพบว่า สิ่งกีดขวางอยู่ ผู้พักอาศัยสามารถประเมินได้ว่า ควรเลือกทางเลือกอื่นในการอพยพ	4.36	4.42	4.36	4.00	4.45	4.31	4.32	0.81	0.273	0.845
1.3.3 กรณีเกิดเหตุเพลิงไหม้และมีควันไฟ จำนวนมาก ผู้พักอาศัยควรรับหาผ้าชุบน้ำมา ปิดปากและจมูก พร้อมทั้งหมอบคลานต่ำ เพื่อ ป้องกันการสำลักควันไฟ	4.36	4.49	4.49	4.00	4.62	4.51	4.41	0.73	0.251	0.861

ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้ถึงสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้และความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ (การจัดลำดับความตระหนักรู้)									
	A (n=22)	B (n=102)	C (n=166)	D (n=14)	E (n=29)	F (n=67)	ค่าเฉลี่ย (n=400)	S.D.	F	Sig
1.3.4 หากผู้พักอาศัยพบว่าถังแก๊สที่อยู่ใกล้แหล่งไฟอาจจะเปิด จึงรีบแจ้งเจ้าหน้าที่ให้จัดการโดยเร็ว	4.45	4.59	4.49	4.00	4.48	4.51	4.42	0.72	1.196	0.311
1.3.5 เมื่ออพยพมาถึงจุดรวมพลแล้ว ผู้พักอาศัยดำเนินการตรวจเช็คจำนวนสมาชิกในครอบครัวและรอฟังคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่	4.45	4.68	4.51	4.00	4.72	4.55	4.49	0.68	1.032	0.378
2. ความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ	4.49 ⁽²⁾	4.56 ⁽²⁾	4.46 ⁽²⁾	4.04 ⁽²⁾	4.51 ⁽²⁾	4.40 ⁽²⁾	4.41 ⁽²⁾	0.59	1.393	0.245
2.1 ตระหนักรู้ในสถานการณ์การเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ : ระดับการรับรู้ข้อมูลจากการมองเห็นและสังเกต	4.68 ⁽¹⁾	4.52 ⁽³⁾	4.49 ⁽¹⁾	4.14 ⁽¹⁾	4.41 ⁽³⁾	4.35 ⁽³⁾	4.43 ⁽¹⁾	0.60	2.017	0.111
2.1.1 ผู้พักอาศัยให้ความสำคัญกับการอ่านข่าวประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ ที่นิติบุคคลอาคารชุดประชาสัมพันธ์อยู่เสมอ	4.68	4.51	4.42	4.14	4.31	4.31	4.40	0.68	2.393	0.068
2.1.2 ผู้พักอาศัยทราบกำหนดการซ้อมอพยพหนีไฟจากสื่อประชาสัมพันธ์จากแหล่งต่าง ๆ ที่นิติบุคคลอาคารชุดแจ้งไว้ล่วงหน้า และรับรู้ถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามขั้นตอน	4.68	4.42	4.55	4.14	4.31	4.39	4.42	0.66	2.232	0.084
2.1.3 ผู้พักอาศัยได้ยินเสียงสัญญาณเตือนและเริ่มเตรียมตัวออกจากห้องเพื่อเข้าร่วมการซ้อมอพยพหนีไฟของอาคาร	4.68	4.53	4.52	4.14	4.52	4.37	4.46	0.65	1.170	0.321
2.1.4 ผู้พักอาศัยเห็นไฟกระพริบจากระบบเตือนภัย พร้อมกับสังเกตเห็นเพื่อนบ้านเริ่มออกจากห้องพักเพื่อเข้าร่วมการซ้อมอพยพ	4.68	4.61	4.46	4.14	4.52	4.33	4.46	0.69	2.894	0.035
2.2 ตระหนักรู้ในสถานการณ์การเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ : ระดับการประเมินความเข้าใจและรับรู้ความเสี่ยง	4.36 ⁽³⁾	4.62 ⁽¹⁾	4.47 ⁽²⁾	3.98 ⁽³⁾	4.54 ⁽²⁾	4.46 ⁽¹⁾	4.41 ⁽²⁾	0.64	1.383	0.248
2.2.1 ผู้พักอาศัยเข้าใจว่าเมื่อได้ยินเสียงสัญญาณเตือนภัย จะต้องเดินไปยังทางหนีไฟที่ใกล้ที่สุด โดยไม่ใช้ลิฟต์ตามที่ได้รับการอบรมไว้	4.36	4.66	4.44	3.86	4.66	4.46	4.41	0.67	1.677	0.171
2.2.2 ผู้พักอาศัยเข้าใจว่าการซ้อมอพยพช่วยให้คุ้นเคยกับเส้นทางหนีไฟ ซึ่งเป็นประโยชน์ในกรณีเกิดไฟไหม้จริง	4.36	4.67	4.44	4.00	4.52	4.49	4.41	0.70	2.231	0.084
2.2.3 ผู้พักอาศัยเข้าใจว่าการซ้อมช่วยตรวจสอบความพร้อมของระบบเตือนภัยเจ้าหน้าที่นิติบุคคลอาคารชุดและผู้พักอาศัยเอง เพื่อให้สามารถรับมือได้เมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้	4.36	4.57	4.48	4.00	4.45	4.51	4.39	0.72	1.176	0.319
2.2.4 ผู้พักอาศัยทำความเข้าใจเส้นทางการอพยพหนีไฟได้จากแผนผังหนีไฟที่ติดอยู่ใน	4.36	4.52	4.45	4.00	4.52	4.36	4.37	0.72	0.538	0.657

ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้ถึงสถานการณ์การเกิดเพลิงไหม้และความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ (การจัดลำดับความตระหนักรู้)									
	A (n=22)	B (n=102)	C (n=166)	D (n=14)	E (n=29)	F (n=67)	ค่าเฉลี่ย (n=400)	S.D.	F	Sig
บริเวณหน้าลิฟต์ว่าหากเกิดเหตุจะต้องเดินไปทางหนีไฟจุดใดที่ใกล้ที่สุดจากห้องพัก										
2.2.5 ผู้พักอาศัยเข้าใจว่ามีบุคคลบางส่วนที่ต้องดูแลเป็นสำคัญ เช่น เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ ที่จะต้องเข้าใจการช่วยเหลือระหว่างอพยพ เพื่อช่วยให้การอพยพเป็นไปอย่างราบรื่น	4.36	4.66	4.46	4.00	4.45	4.48	4.40	0.72	2.264	0.081
2.2.6 ผู้พักอาศัยเข้าใจว่าการได้ร่วมทดสอบการใช้ถังดับเพลิงในเบื้องต้นเป็นการฝึกฝนทักษะในการเอาตัวรอดอย่างหนึ่งเมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้	4.36	4.64	4.55	4.00	4.66	4.48	4.45	0.68	0.561	0.641
2.3 ตระหนักรู้ในสถานการณ์การเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ: ระดับการคาดการณ์ล่วงหน้า	4.44⁽²⁾	4.54⁽²⁾	4.43⁽³⁾	4.00⁽²⁾	4.57⁽¹⁾	4.37⁽²⁾	4.39⁽³⁾	0.68	0.851	0.467
2.3.1 ผู้พักอาศัยคาดการณ์ว่าระหว่างและ/หรือหลังการซ้อมจะต้องใช้เวลาสักพักในการกลับเข้าสู่ห้องพัก จึงเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการซ้อมอพยพหนีไฟ	4.45	4.58	4.42	4.00	4.55	4.37	4.40	0.70	1.453	0.227
2.3.2 ผู้พักอาศัยคาดการณ์ว่าผู้สูงอายุอาจมีความลำบากในการอพยพลงบันได จึงเตรียมช่วยเหลือเพื่อนบ้านล่วงหน้า	4.36	4.48	4.42	4.00	4.62	4.39	4.38	0.78	0.109	0.955
2.3.3 ผู้พักอาศัยคาดการณ์ว่าอาจมีการจำลองสถานการณ์ที่ทางออกบางจุดถูกปิด และเตรียมความพร้อมในการหาทางออกอื่น	4.50	4.56	4.43	4.00	4.55	4.36	4.40	0.73	1.247	0.292

จากตารางที่ 1 ผลวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่มประสบการณ์ (A-F) มีความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้ (4.52) มากกว่าความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ (4.40) โดยสามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้

กลุ่ม A ผลวิจัยพบว่า ส่วนความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ 1) ระดับการรับรู้ข้อมูลจากการมองเห็นและสังเกต (4.59) 2) ระดับการประเมินความเข้าใจและรับรู้ความเสี่ยง (4.53) และ 3) ระดับการคาดการณ์ล่วงหน้า (4.40) ส่วนความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ 1) ระดับการรับรู้ข้อมูลจากการมองเห็นและสังเกต (4.68) 2) ระดับการคาดการณ์ล่วงหน้า (4.44) และ 3) ระดับการประเมินความเข้าใจและรับรู้ความเสี่ยง (4.36)

การประเมินความเข้าใจและรับรู้ความเสี่ยง (4.46) 2) ระดับการคาดการณ์ล่วงหน้า (4.37) และ 3) ระดับการรับรู้ข้อมูลจากการมองเห็นและสังเกต (4.35)

ส่วนที่ 3 สรุปผลความตระหนักรู้เฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่มประสบการณ์ (A-F) โดยจากตารางที่ 2 พบว่า มีความตระหนักรู้เฉลี่ยในภาพรวมด้านความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้ อยู่ที่ 4.48 และมีค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 0.53 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความแตกต่างของคำตอบน้อย ส่วนความตระหนักรู้เฉลี่ยในภาพรวมด้านความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ อยู่ที่ 4.41 และมีค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 0.59 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความแตกต่างของคำตอบน้อยเช่นกัน โดยสามารถเรียงลำดับความตระหนักรู้ ได้ดังนี้

3.1 ความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้ สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้

3.1.1 ระดับการรับรู้ข้อมูลจากการมองเห็นและสังเกต (4.54) โดยพบข้อความที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประสบการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถามและความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้ที่ระดับความสำคัญทางสถิติ 0.05 จำนวน 2 ข้อคำถาม คือ (1) เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณเตือน ผู้พักอาศัยทราบว่าเป็นการประกาศเตือนการอพยพหนีไฟ (Sig.= 0.010) และ (2) ผู้พักอาศัยรู้ตำแหน่งที่ตั้งของถังดับเพลิง เส้นทางหนีไฟ และจุดรวมพล ของอาคารที่ท่านพักอาศัยเป็นอย่างดี (Sig.= 0.006)

3.1.2 ระดับการประเมินความเข้าใจและรับรู้ความเสี่ยง (4.51) โดยผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่ม (A-F) มีค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.1.3 ระดับการคาดการณ์ล่วงหน้า (4.40) โดยผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่ม (A-F) มีค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 ความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้

3.2.1 ระดับการรับรู้ข้อมูลจากการมองเห็นและสังเกต (4.43) โดยพบข้อความที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประสบการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถามและความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟที่ระดับความสำคัญทางสถิติ 0.05 จำนวน 1 ข้อคำถาม คือ ผู้พักอาศัยเห็นไฟกระพริบจากระบบเตือนภัย พร้อมกับสังเกตเห็นเพื่อนบ้านเริ่มออกจากห้องพักเพื่อเข้าร่วมการซ้อมอพยพ (Sig.= 0.035)

3.2.2 ระดับการประเมินความเข้าใจและรับรู้ความเสี่ยง (4.41) โดยผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่ม (A-F) มีค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2.3 ระดับการคาดการณ์ล่วงหน้า (4.39) โดยผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่ม (A-F) มีค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

ความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้และความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละกลุ่มประสบการณ์จะมีค่าคะแนนเฉลี่ยที่ใกล้เคียงและสอดคล้องกัน โดยกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยมีประสบการณ์เข้าร่วมซ้อมอพยพหนีไฟจะมีค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้ในภาพรวมที่สูงกว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เคยมีประสบการณ์เข้าร่วมซ้อมอพยพหนีไฟ ซึ่งสอดคล้องกับ Lumpini Community (2561); Major Development (2562) ที่กล่าวว่าผู้พักอาศัยบางคนขาดความตระหนักรู้และอาจไม่เข้าใจถึงความสำคัญของการซ้อมหนีไฟ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความสับสนเมื่อเกิดเหตุการณ์จริง ส่วนประสบการณ์จากการศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละกลุ่ม โดยในภาพรวมกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยมีประสบการณ์จากการศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟจะมีค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้และความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟต่ำกว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เคยมีประสบการณ์จากการศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟ จึงอาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์จากการได้เข้าร่วมฝึกซ้อมอพยพหนีไฟ เป็นประสบการณ์ตรงจากการได้ฝึกฝนทักษะการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุและการรับมือกับสถานการณ์เมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้นั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความตระหนักรู้อย่างแท้จริง ส่วนประสบการณ์จากการศึกษาคู่มือการอพยพหนีไฟเป็นส่วนเสริม/สนับสนุนที่ผู้พักอาศัยภายในคอนโดมิเนียมที่มีความสนใจใคร่รู้สามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับรมยนันท์ จันทรพานิช (2564) ที่กล่าวว่ากระบวนการที่จะก่อให้เกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการซ้อมดับเพลิงและซ้อมอพยพหนีไฟได้นั้น จะเกิดจากการกระตุ้นโดยเหตุการณ์หรือสิ่งเร้าภายนอกผ่านการสัมผัส การรับรู้ ความคิดรวบยอด และการเรียนรู้ที่นำไปสู่การตระหนักและถ่ายทอดความรู้สึคนั้นออกมาทางพฤติกรรม และสอดคล้องกับชิษณุชา ขุนจง (2563) ที่กล่าวว่าปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และตระหนักถึงอันตรายและความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นเมื่อมีความเสี่ยง ประเด็นเหล่านี้ควรเกิดขึ้นตั้งแต่เด็กเข้าเรียนในโรงเรียนและถูกสอดแทรกในรายวิชาเรียน ผ่านการอบรมให้ความรู้เป็นประจำ

ทุกปี และสอดคล้องกับชัยกฤต ยกพลชนชัย และคณะ (2564) ที่กล่าวว่าระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการเกิดเพลิงไหม้ในครัวเรือน ที่หากมีความรู้ความเข้าใจและ/การตระหนักถึงความสำคัญน้อยนั้น ก็มักมาจากการขาดพฤติกรรมในการใส่ใจดูแลตรวจตรา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ควรจัดให้มีมาตรการในการบรรจุการให้ความรู้และการฝึกซ้อมอพยพหนีไฟแก่เยาวชนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงอุดมศึกษา ที่ทำให้มั่นใจได้ว่าเยาวชนทุกคนจะได้รับความรู้และได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับการอพยพหนีไฟเป็นประจำทุกปี เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้เมื่อเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ อันจะเป็นการปลูกฝัง กระตุ้นจิตสำนึก สร้างความตระหนักรู้ และลดโอกาสเกิดความสูญเสียเมื่อเกิดเหตุ

2. ควรมีการปรับปรุงกระทรวงเกี่ยวกับการจัดซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ โดยเฉพาะในคอนโดมิเนียมที่ควรมีกำหนดให้ผู้พักอาศัยต้องเข้าร่วมซ้อมเป็นประจำทุกปี หรือหากไม่สามารถเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ ณ อาคารที่ตนเองพักอาศัยได้ จะต้องเข้ารับการอบรมและฝึกซ้อมจากหน่วยงานที่ได้รับการรับรอง เพื่อให้มั่นใจได้ว่าผู้พักอาศัยในคอนโดมิเนียมมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนอันเป็นพื้นฐานสำคัญด้านความปลอดภัยในการพักอาศัยร่วมกัน และจะสามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้เมื่อเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ได้

3. นิติบุคคลอาคารชุดนอกเหนือจากจัดให้มีการซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟประจำปีตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ควรมีนโยบายจัดทำคู่มือการปฏิบัติตนสำหรับผู้พักอาศัยภายในอาคารชุด ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้และการปฏิบัติตนให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกอาคาร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุเพลิงไหม้ รวมถึงการปฏิบัติตนเมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้ ว่าควรดำเนินการอย่างไรบ้าง และอาจสื่อสารเพิ่มเติมผ่านการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ทั้งรูปแบบ Online และ Offline ในช่องทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการกระตุ้นความตระหนักรู้และความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่นที่พักอาศัยร่วมกันภายในอาคาร

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

นิติบุคคลอาคารชุด สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นส่วนหนึ่งในการหาแนวทางการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ เพื่อกระตุ้นเตือนให้เกิดความตระหนักรู้ให้ผู้พักอาศัยในคอนโดมิเนียมเข้าร่วมการซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟประจำปี หรืออาจเพิ่มผลประโยชน์โดยการลดสัดส่วนรายจ่ายด้านประกันภัยอาคารให้แก่ผู้พักอาศัยที่เข้าร่วมการซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ เป็นต้น ซึ่งจากผลของงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ ถึงแม้จะเคยศึกษาหรือไม่เคยศึกษาคู่มีการอพยพหนีไฟ ก็มีค่าความตระหนักรู้ในสถานการณ์การเกิดเหตุเพลิงไหม้และค่าความตระหนักรู้ในการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟน้อยกว่ากลุ่มที่เคยเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ ถึงแม้กลุ่มนี้จะเคยหรือไม่เคยศึกษาคู่มีดังกล่าวเลยก็ตาม เนื่องจากการเข้าร่วมซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟ เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจ จดจำวิธีการ และเพิ่มพูนทักษะการปฏิบัติตนและการเอาตัวรอดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการศึกษาด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2566). *สถิติการเกิดอัคคีภัยปี พ.ศ. 2566*. เข้าถึงได้จาก <https://drive.disaster.go.th/index.php/s/QEfspTKFx8pSMfQ>
- ชัยกฤต ยกพลชนชัย, ญาณิฐา แพงประโคน, และจารุพร ดวงศรี. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความปลอดภัยในการป้องกัน การเกิดเพลิงไหม้ในครัวเรือนบ้านบกอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, 15(38), 414-427.
- ชิษณุชา ขุนจง. (2563). การจัดการความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา. *วารสารสาระศาสตร์*, 3(2), 287-300.
- ปราณี มีหาญพงษ์ และกรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร. (2561). การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 19(1), 9-15.
- รมยนันท์ จันทรพานิช. (2564). *การตระหนักรู้และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มพฤติกรรม การซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์สีเขียวของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สัมมา คีตสิน. (2566). *สถิติห้องชุดคอนโดมิเนียมในประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.terrabbkk.com/articles/203724>

- Ananda Development. (2560). เหตุผลที่เราควรเลือกซื้อคอนโดใกล้รถไฟฟ้า. เข้าถึงได้จาก <https://www.ananda.co.th/blog/thegenc/the-reason-choose-a-condo-near-the-train/>
- Best, John W. (1977). *Research in Education*. (3rd edition). New Jersey: Prentice Hall.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques*. Johan Wiley & Sons Inc.
- DDproperty. (2567). คอนโดติดรถไฟฟ้าคุ้มหรือไม่ ส่อง 2 ด้าน ข้อดี-ข้อด้อย ก่อนซื้อ. เข้าถึงได้จาก <https://www.ddproperty.com/คู่มือซื้อขาย/ซื้อคอนโดติดรถไฟฟ้าคุ้มหรือไม่-15164>
- DDproperty. (2568). รถไฟฟ้าสายสีชมพู 30 สถานีและโครงการที่อยู่อาศัยแนวรถไฟฟ้าที่น่าสนใจ. เข้าถึงได้จาก <https://www.ddproperty.com/คู่มือซื้อขาย/อัปเดตรถไฟฟ้าสายสีชมพู-ทำเลที่น่าสนใจ-23537>
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. (3rd ed). London: Sage.
- KAiiW. (2566). รวมคอนโดน่าสนใจ ใกล้รถไฟฟ้าสายสีชมพู. เข้าถึงได้จาก <https://blog.propertyhub.in.th/PH323--รวมคอนโดน่าสนใจ-ใกล้รถไฟฟ้าสายสีชมพู>
- Lumpini Community. (2561). แคว่ “ซ้อมหนีไฟ” ทำไมต้องจริงจัง. เข้าถึงได้จาก <https://lumpinicomunity.com/fire-drill/>
- Major Development. (2562). รวมเหตุผลที่จะทำให้คุณไม่ถามอีกว่า “ทำไมต้องซ้อมหนีไฟ”. เข้าถึงได้จาก <https://www.major.co.th/th/stories/รวมเหตุผลที่จะทำให้คุณไม่ถามอีกว่าทำไมต้องซ้อมหนีไฟ>
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory*. (3rd ed). New York: McGraw-hill.

การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

Developing an Ethical Leadership Model of School Administrators in Surat Thani Province under the Secondary Educational Service Area Office
Suratthani Chumphon

อัยย์ คงดี¹ สิริสวัสดิ์ ทองก้านเหลือง² และนันทพงศ์ หมิแหละหมั่น³
Ai Kongdee, Sirisawas Thongkanluang and Nantapong Milaehman

Received: April 25, 2025

Revised: November 02, 2025

Accepted: November 03, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) วิเคราะห์ความเที่ยงตรงขององค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของรูปแบบที่พัฒนา ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น(Stratified Random Sampling) ได้จำนวน 331 คน ขั้นตอนที่ 2 กลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจำนวน 7 คน ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มตัวอย่างได้จำนวนทั้งสิ้น 250 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและที่คาดหวัง มีค่าความเชื่อมั่น 0.96-0.99 ค่าอำนาจจำแนก 0.48-0.97 แบบสอบถามระดับความเป็นจริง ของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม มีค่าความเชื่อมั่น 0.83 ค่าอำนาจจำแนก 0.09-0.56 และแบบสัมภาษณ์ ดัชนีความสอดคล้อง 0.80-1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) รวมถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ได้แก่ ค่าไคสแควร์ (Chi-square) ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) ดัชนีความเหมาะสมไม่อิงเกณฑ์ (TLI) ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี; Surat Thani Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: 64052503005@student.sru.ac.th Tel. 093-7534181

ส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) และดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีสภาพปัจจุบันค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และสภาพที่คาดหวัง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.98 ภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) รูปแบบภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 17 ตัวชี้วัด 54 ตัวบ่งชี้ คือ ความรับผิดชอบ 6 ตัวชี้วัด ความยุติธรรม 3 ตัวชี้วัดความเป็นพลเมือง 4 ตัวชี้วัดและความสามัคคี 4 ตัวชี้วัด 3) ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square=0.07, df=1.23, CFI=0.99, TLI=0.99, SRMR=0.02, RMSEA=0.03) มีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณด้านความรับผิดชอบ 0.92 ความยุติธรรม 0.99 ความเป็นพลเมือง 0.94 และความสามัคคี 0.97 ตามลำดับ ซึ่งทุกองค์ประกอบมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the current and expected state of ethical leadership of school administrators; 2) to develop a model of ethical leadership of school administrators; and 3) to analyze the validity of the confirmatory factors against the empirical data of the developed model. A mixed-methods research design was used, consisting of Step 1: A stratified random sampling method was used to obtain a sample of 331 people; Step 2: A purposive sampling method was used to select 7 school administrators and teachers; Step 3: The total sample size was 250 people. The research instrument employed was a questionnaire assessing current and expected conditions, which demonstrated a reliability coefficient ranging from 0.96 to 0.99 and discrimination power values between 0.48 and 0.97. The questionnaire on the level of truth in ethical leadership had a reliability coefficient of 0.83 and a discrimination index of 0.09-0.56, while the interview questionnaire had a content validity index of 0.80-1.00. Data were analyzed using descriptive statistics including percentages, means, standard deviations, and t-tests, as well as confirmatory factor analysis including chi-square, relative chi-square (χ^2/df),

comparative fit index (CFI), criterion-referenced fit index (TLI), root mean squared residual mean (SRMR), and root mean squared mean approximation error (RMSEA). The research findings revealed that 1) the current mean level of ethical leadership was 4.60, and the expected mean level was 4.98, both indicating the highest overall level of ethical leadership. This difference was statistically significant at the .01 level; 2) the leadership model comprised 4 components, 17 indicators, and 54 specific indicators: responsibility (6 indicators), justice (3 indicators), citizenship (4 indicators), and unity (4 indicators); 3) the results of the construct validity check indicated that the model was consistent with the empirical data (Chi-square=0.07, df=1.23, CFI=0.99, TLI=0.99, SRMR=0.02, RMSEA=0.03). The predictive coefficients for responsibility were 0.92, justice 0.99, citizenship 0.94, and unity 0.97, respectively. All components were statistically significant at the .05 level.

Keywords: Model Development, School Administrators in Surat Thani Province, Ethical Leadership

บทนำ

จากสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงโลกในยุคปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั่วทุกภาคส่วนทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา และเกิดการกระจายของข้อมูลองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันทั่วทุกมุมโลกประเทศไทยซึ่งได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยเผชิญกับความเสื่อมถอยของคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาการทุจริตเป็นปัญหาหลักของสังคมไทยมายาวนาน สะท้อนให้เห็นว่าคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคมเริ่มลดน้อยลง ส่งผลให้เกิดค่านิยมการฉ้อโกง กระทำซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดกฎ ระเบียบขององค์กรและผิดกฎหมาย สภาพปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย แต่ปัจจัยที่สำคัญเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความบกพร่องทางคุณธรรมจริยธรรม มีสาเหตุสำคัญมาจากจิตใจที่ถูกครอบงำด้วยกิเลสตัณหา ตกเป็นทาสของความโลภ ความโกรธความหลง ปลดปล่อยความอยากรมีอิทธิพลมาจากการชีวิต ดังคำกล่าวของท่านพุทธทาส กล่าวไว้ว่า “ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ” นับเป็นคำกล่าวที่สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยทางศีลธรรม (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556)

การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน การขาดคุณธรรมจริยธรรม ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีโอกาสกระทำผิดจริยธรรมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่งผลให้ประเทศต่างๆ ในโลกต่างก็พยายามที่จะหาแนวทางการรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นโดยมีการวางแผนแนวทางการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ความต้องการในด้านการบริหารมีมากยิ่งขึ้นแต่การบริหารจัดการนั้นจะสามารถพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืนจะต้องเป็นการบริหารจัดการที่ดี โดยผู้บริหารจะต้องบริหารแบบธรรมาภิบาล มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน หากองค์กรใดผู้บริหารมีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงานก็จะทำให้องค์การนั้นๆ พัฒนาไปอย่างยั่งยืนมั่นคง และถาวร องค์กรนั้นก็จะมีพัฒนาการการแข่งขันที่สูงขึ้นมากขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการบริหารจัดการ การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาในทุกระดับ (ราเชนทร์ พิพัฒน์กุล, 2562)

ภาวะผู้นำมีความสำคัญในการบริหารงานเนื่องจากผู้นำเปรียบเสมือนหัวใจขององค์กรเป็นจุดรวมแห่งพลังของผู้ปฏิบัติงานที่จะต้องใช้ภาวะผู้นำ ทักษะความรู้ความเข้าใจหลักการบริหารและระบบขององค์กร ภาระหน้าที่อันจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งของผู้นำคือ การอำนวยความสะดวกบรรลุตามวัตถุประสงค์ซึ่งการอำนวยความสะดวกเป็นการใช้ภาวะผู้นำในการวินิจฉัยสั่งการ และมุ่งใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ดังนั้น “ภาวะผู้นำ” จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาองค์การและการจัดการ ผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำ หรือใช้ภาวะผู้นำได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่ดี จะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนเนื่องจากมีความสามารถในการใช้อิทธิพลโน้มน้าวใจบุคลากรในการปฏิบัติงาน และผู้นำคือผู้ที่ดำเนินการให้งานประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารจะเป็นบุคคลสร้างบรรยากาศในองค์กรให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน และผู้บริหารมีศิลปะในการบริหารงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2565)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เป็นหน่วยงานที่อยู่ใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสถานศึกษา จำนวน 66 แห่ง แบ่งเป็นสถานศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 44 แห่ง ประกอบด้วยผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีความหลากหลายจากรายงานผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการทำงานของสถานศึกษาออนไลน์ (Integrity and Transparency Assessment : ITA) ประจำปี พ.ศ. 2565 และ พ.ศ. 2566 เป็นการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ผลการประเมินในภาพระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ได้คะแนนร้อยละ 82.04 ซึ่งถือว่ามีความคะแนนและความโปร่งใสในการดำเนินงานอยู่ในระดับ B โดยตัวชี้วัดที่ 1

การปฏิบัติหน้าที่ ได้คะแนนสูงสุด ร้อยละเฉลี่ย 98.50 ส่วนตัวชี้วัดที่ได้คะแนนต่ำกว่าตัวชี้วัดตัวอื่น ๆ คือ ตัวชี้วัดที่ 10 การป้องกันการทุจริต ได้คะแนนร้อยละเฉลี่ย 45.74 (สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร, 2565) และปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ได้คะแนนร้อยละ 92.03 ซึ่งถือว่ามีคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานอยู่ในระดับ A โดยตัวชี้วัดที่ 1 การ ปฏิบัติหน้าที่ ได้คะแนนสูงสุด ร้อยละเฉลี่ย 98.50 ส่วนตัวชี้วัดที่ได้คะแนนต่ำกว่าตัวชี้วัดตัวอื่น ๆ คือ ตัวชี้วัดที่ 10 การป้องกันการทุจริต ได้คะแนนร้อยละเฉลี่ย 83.18 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร, 2566) จากการรายงานพบว่าสถานศึกษาบางส่วนที่ยังต้องพัฒนา ในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อป้องกันการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นได้ในสถานศึกษา เช่น การมีส่วนร่วมของ ผู้บริหารในการป้องกันการทุจริต การประเมินความเสี่ยงและการจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นใน สถานศึกษา และจากการศึกษารายงานผลการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 และรายงานผลการบริหารทรัพยากรบุคคลประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2566 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่ายังไม่ปรากฏ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แน่ชัด (สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร, 2566)

จากความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมี ภาวะผู้นำที่ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม เพื่อเป็นแบบอย่างในการขับเคลื่อน องค์กรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาผลงานวิจัยและเอกสาร ที่เกี่ยวข้องพบว่า การพัฒนา “รูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา” ในบริบท ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังมีการศึกษาที่จำกัดและขาดรูปแบบที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งในระดับ องค์กรประกอบ ตัวบ่งชี้ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และค่านิยมของบุคลากรทางการศึกษาในปัจจุบัน ส่งผลให้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับสถานการณ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่ซับซ้อนมากขึ้น จึงเกิด ความจำเป็นในการพัฒนาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถ ตอบสนองต่อการบริหารงานในบริบทดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร” เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติที่

ชัดเจน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมอย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
3. เพื่อวิเคราะห์ความเที่ยงตรงขององค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของรูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มี 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร จำนวน 2,478 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งหมดรวม 331 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากแบบแบ่งชั้น แล้วใช้วิธีจำแนกจากขนาดของโรงเรียน ได้แก่ ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่

1) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80 – 1.00 และค่าความเชื่อมั่น มีค่าความเชื่อมั่น 0.96-0.99 ค่าอำนาจจำแนก 0.48-0.97 เก็บรวบรวมโดยส่งแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างและรับคืนแบบสอบถามทางออนไลน์ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง โดยสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าการทดสอบที

2) แบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 9 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80–1.00 รวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วนำผลที่ได้มาประกอบกรสร้างรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 มาดำเนินการพิจารณากร่างรูปแบบ แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ ข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ นำรูปแบบที่ร่างให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ โดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ท่าน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 ท่าน และครูหัวหน้ากลุ่มงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา จำนวน 3 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มย่อย เก็บรวบรวมโดยการดำเนินการติดต่อขอสนทนากลุ่มย่อย จากผู้ทรงคุณวุฒิ กำหนดวัน เวลาและสถานที่ในการสนทนากลุ่มย่อย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ในแต่ละประเด็นมาเรียบเรียงแบบบรรยาย และผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขรูปแบบในหลากหลายทัศนะ

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ความเที่ยงตรงขององค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของรูปแบบ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาจำนวน 2,478 คน กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 หน่วยต่อพารามิเตอร์ของจำนวนเส้นทาง ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์เส้นทางรวม 17 เส้น ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีขนาด 250 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามระดับความจริงของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่น 0.83 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำคะแนนเข้าโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าไคสแควร์ ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมไม่อิงเกณฑ์ (TLI) ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังและค่าการทดสอบที่รูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง			t
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
1. ด้านความรับผิดชอบ	4.59	0.21	มากที่สุด	4.98	0.03	มากที่สุด	31.86**
2. ด้านความยุติธรรม	4.59	0.32	มากที่สุด	4.99	0.02	มากที่สุด	22.12**
3. ด้านความเป็นพลเมือง	4.59	0.37	มากที่สุด	4.98	0.03	มากที่สุด	18.68**
4. ด้านความสามัคคี	4.61	0.26	มากที่สุด	4.99	0.02	มากที่สุด	26.40**
ภาพรวม	4.60	0.22	มากที่สุด	4.98	0.02	มากที่สุด	30.78**

จากตารางที่ 1 ภาพรวมของค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันกับสภาพที่คาดหวังและค่าการทดสอบที่ ตามรูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในสภาพปัจจุบันภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.22 เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 4 ความสามัคคี ($\bar{X} = 4.61$) รองลงมาองค์ประกอบที่ 1 รับผิดชอบต่อ ($\bar{X} = 4.59$) องค์ประกอบที่ 2 ความยุติธรรม ($\bar{X} = 4.59$) และ องค์ประกอบที่ 3 ความเป็นพลเมือง ($\bar{X} = 4.59$) สภาพที่คาดหวังภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.98$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.02 เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 2 ความยุติธรรม ($\bar{X} = 4.99$) และองค์ประกอบที่ 4 ความสามัคคี ($\bar{X} = 4.99$) รองลงมา องค์ประกอบที่ 1 รับผิดชอบต่อ ($\bar{X} = 4.98$) และองค์ประกอบที่ 3 ความเป็นพลเมือง ($\bar{X} = 4.98$) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันกับสภาพที่คาดหวัง พบว่า ในภาพรวมตามรูปแบบ ไม่มีความแตกต่างกันแต่ในระดับตัวชี้วัด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการพัฒนารูปแบบ พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 17 ตัวบ่งชี้ 54 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 1) รับผิดชอบต่อ 2) ความยุติธรรม 3) ความเป็นพลเมือง และ 4) ความสามัคคี

3. ผลวิเคราะห์ความเที่ยงตรงขององค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของรูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา (Chi-square=0.07, df=1.23, CFI=0.99, TLI=0.99, SRMR=0.02, RMSEA=0.03) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ด้านความรับผิดชอบต่อ 0.92

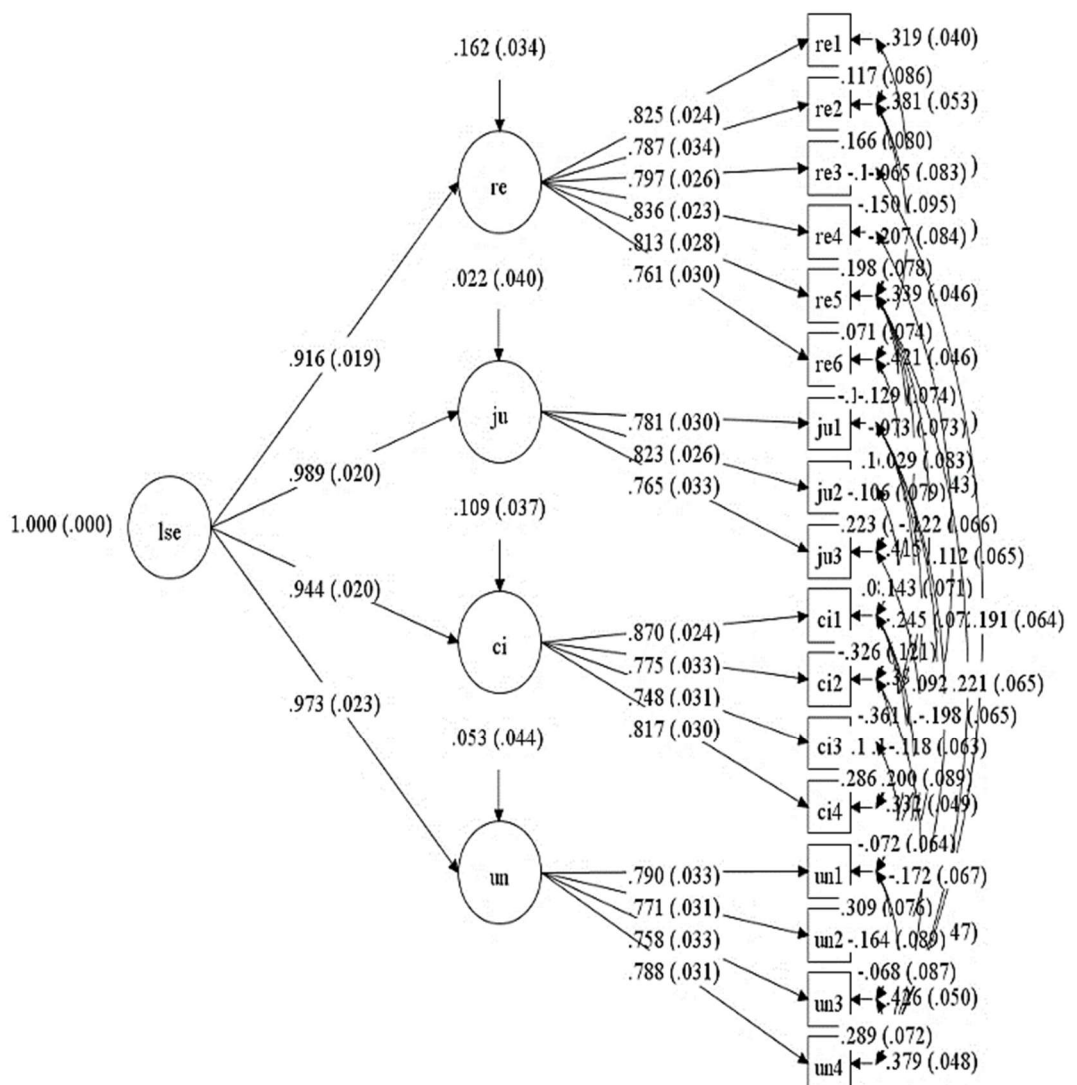
ความยุติธรรม 0.99 ความเป็นพลเมือง 0.94 และความสามัคคี 0.97 ตามลำดับ ซึ่งทุกองค์ประกอบ มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ค่าดัชนีทดสอบความเหมาะสมพอดีขององค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

การประเมินความสอดคล้องของโมเดล	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าสถิติของโมเดล
ค่าไค-สแควร์ (χ^2)	p-value > 0.05	0.07
ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2 / df)	< 2.0	1.23
ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI)	> 0.95	0.99
ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมไม่อิงเกณฑ์ (TLI)	> 0.95	0.99
ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน(SRMR)	< 0.05	0.02
ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ(RMSEA)	< 0.05	0.03

จากตารางที่ 2 พบว่า การทดสอบความเหมาะสมพอดีของโมเดลภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่านัยสำคัญทางสถิติของไค-สแควร์ (Chi-square of p-value) เท่ากับ 0.07 ดังนั้น ค่า Chi-square of p-value ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่า โมเดลภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบกับค่าไค - สแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-square) มีค่าเท่ากับ 1.23 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.0 แสดงว่า โมเดลโครงสร้างมีลักษณะเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Wheaton et al., 1977) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพิจารณาดัชนีความเหมาะสมอื่นๆ ได้แก่ ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมไม่อิงเกณฑ์ (TLI) มีเท่ากับ 0.99 แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อีกทั้งดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.02 และดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.03 ซึ่งมีค่าต่ำมากใกล้เคียงศูนย์จากดัชนีดังกล่าว แสดงว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบหลักด้านความรับผิดชอบ องค์ประกอบหลักด้านความยุติธรรม องค์ประกอบหลักด้านความเป็นพลเมือง และองค์ประกอบหลักด้านความ

สามัคคี ซึ่งโมเดลโครงสร้าง ดังกล่าวมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถวัดองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ได้ 4 องค์ประกอบ เพื่อให้เห็นความชัดเจนของโมเดลภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาผู้วิจัยจึงนำเสนอโมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของโมเดลภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ดังแสดงในภาพประกอบที่ 1 โมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second Order) ขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาพที่ 1 โมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second Order)

จากภาพประกอบที่ 1 โมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second Order) ขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า องค์ประกอบที่มีค่ามากที่สุด คือ องค์ประกอบด้านยุติธรรม มีค่าเฉลี่ย 0.98 รองลงมา คือ ด้านความสามัคคี มีค่าเฉลี่ย 0.97 ด้านความเป็นพลเมือง มีค่าเฉลี่ย 0.84 และ ด้านความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ย 0.91 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ในสภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 4 ความสามัคคี รองลงมาองค์ประกอบที่ 1 ความรับผิดชอบ องค์ประกอบที่ 2 ความยุติธรรม และ องค์ประกอบที่ 3 ความเป็นพลเมือง และในสภาพที่คาดหวัง ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 2 ความยุติธรรม และ องค์ประกอบที่ 4 ความสามัคคี รองลงมา องค์ประกอบที่ 1 ความรับผิดชอบ และ องค์ประกอบที่ 3 ความเป็นพลเมืองตามลำดับ และผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันกับสภาพที่คาดหวัง พบว่า ในภาพรวม ตามรูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่มีความแตกต่างกันแต่ในระดับตัวชี้วัด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสามารถตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า “ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีพฤติกรรมแสดงออกอยู่ในระดับใด” สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมุทร ชำนาญ ,สมุทร ชำนาญ ,สุรัตน์ ไชยชมภู และ เพ็ญศิริ สมเรือน (2560) ที่ได้ศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จากการจำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียน และ ขนาดของโรงเรียน พบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการพัฒนาารูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ความรับผิดชอบ องค์ประกอบที่ 2 ความยุติธรรม องค์ประกอบที่ 3 ความเป็นพลเมือง และองค์ประกอบที่ 4 ความสามัคคี ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบและดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อพิจารณาร่างรูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทัต จันทะสินธุ์ (2560) พบว่า ในการสร้างและพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผ่านกระบวนการตรวจสอบร่างรูปแบบ

จากผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่า รูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านความรับผิดชอบ ด้านความยุติธรรม ด้านความเป็นพลเมือง และความสามัคคี

3. ผลวิเคราะห์ความเที่ยงตรงขององค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของ รูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ของโมเดลภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรับผิดชอบ องค์ประกอบด้านความยุติธรรม องค์ประกอบด้านความเป็น พลเมือง และองค์ประกอบด้านความสามัคคี ซึ่งโมเดลโครงสร้างดังกล่าวมีความเหมาะสมพอดีกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถวัดองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกภักดิ์ ฉ่ำมณี และทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2564) องค์ประกอบของภาวะ ผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 มี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1. ความยุติธรรม 2. ความ ไว้วางใจ 3. ความซื่อสัตย์ และ 4. ความเป็น ผู้นำด้านคุณธรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เมื่อนำมาพิจารณาทำให้ทราบถึงระดับภาวะผู้นำในสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่ง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 17 ตัวชี้วัด 54 ตัวบ่งชี้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 4 องค์ประกอบ 17 ตัวชี้วัด 54 ตัวบ่งชี้ มีความสำคัญและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้องสามารถนำเอารูปแบบไปใช้ในการพัฒนาต่อไปได้อย่างเป็นผลดีทั้งต่อผู้บริหารและครูผู้สอน

2. สถานศึกษาสามารถนำตัวชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ของรูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้ในการกำหนด กฎ หรือ ข้อตกลงของการอยู่ร่วมกันในสถานศึกษาได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ ด้านความยุติธรรม มีน้ำหนักองค์ประกอบ 0.98 ดังนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับด้านนี้มากที่สุด และรองลงมาคือ องค์ประกอบด้านความสามัคคี มีน้ำหนักองค์ประกอบ 0.97 เพื่อให้สามารถบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี ประจำปีงบประมาณ 2566 ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ที่ให้โอกาสและสนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2565). ประเด็นคัดสรรว่าด้วยความหมายและความสำคัญสำหรับการศึกษาระดับผู้นำ. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(2), 365-378.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2556). *ภาวะผู้นำ : ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราเชนทร์ พิพัฒน์กุล. (2562). จริยธรรมกับการบริหารงาน. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 24(2), 44-54.
- สมุทร ชำนาญ, สมุทร ชำนาญ, สุรัตน์ ไชยชมภู และเพ็ญศิริ สมเรือน. (2560). *ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. (2565). รายงานการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษาออนไลน์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. เข้าถึงได้จาก https://drive.google.com/file/d/1GwaYWWrUTos8GwbvOdtIXC_urguvBwp3/view
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. (2566). *รายงานผลการบริหารทรัพยากรบุคคลประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566*. เข้าถึงได้จาก https://www.spmsnicpn.go.th/th/download/upright/2566_report_hr_management.pdf

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. (2566). รายงานการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษาออนไลน์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/1Ro2DbEPS-b7CuFMAEBk9I2UOYQMOxhle/view>
- สุทัต จันทะสินธุ์. (2560). รูปแบบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมแบบบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เอกภักดิ์ ฉ่ำมณี และทองศักดิ์ คุ่มไชนะ. (2564). องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21. ใน การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 22 (น. 347-358). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

**แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามความคิดเห็น
ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม**

Guidelines for Instructional Supervision in Educational Institutions
according to the Opinions of Graduate Students in Educational
Administration, Pibulsongkram Rajabhat University

ณิรดา เวชญาลักษณ์¹ นิคม นาค้าย² นงลักษณ์ ใจฉลาด³ และจารุวรรณ นาตัน⁴
Nirada Vechayaluck¹ Nikom Nakai² Nonglunk Jaichalad³ and Jaruwan Natun⁴

Received: April 15, 2025

Revised: October 22, 2025

Accepted: October 22, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการนิเทศการจัดการเรียนการสอน และ 2) ศึกษาแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการนิเทศการจัดการเรียนการสอน ประชากรคือนักศึกษาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 90 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ได้จำนวน 73 คน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือคือ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.8-1.0 และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับ 0.908 สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ นักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 10 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา หรือเป็นศึกษานิเทศ เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาใน

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: nirada_17@hotmail.com

ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการสอนงานและระบบพี่เลี้ยง และ 2) แนวทางการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของครูพี่เลี้ยงอย่างชัดเจน กำหนดเป้าหมายแนวทางการนิเทศ การติดตาม ประเมินผล นำผลการประเมินมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครู นักเรียน และบุคลากรภายในสถานศึกษา วิเคราะห์ผลสะท้อนการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ใช้นวัตกรรมการสอน แพลตฟอร์มดิจิทัล จัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย

คำสำคัญ: การนิเทศ, การจัดการเรียนการสอน, บัณฑิตศึกษา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the current state of instructional supervision; and 2) to study guidelines for instructional supervision. This was a mixed-methods research. Step 1: Study the current state of instructional supervision. The population consisted of 90 graduate students in Educational Administration, Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University. The sample size was determined using the Krejcie-Morgan table, resulting in 73 participants, selected via simple random sampling. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire with an IOC value between 0.8-1.0 and a reliability coefficient of 0.908. Statistical analysis included mean and standard deviation. Step 2: Study the guidelines for instructional supervision. The informants were 10 doctoral students in Educational Administration, Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University, who were either school administrators or educational supervisors. The research instrument was a structured interview guide, analyzed using content analysis. The research findings revealed that 1) the overall state of instructional supervision in educational institutions was at the highest level. The aspect with the highest average score was blended learning, and the aspect with the lowest average score was mentoring and coaching systems; 2) the guidelines clearly defined the roles and responsibilities of mentor teachers, set goals for supervision, monitoring, and evaluation, continuously used evaluation results for improvement, held meetings to

exchange ideas among teachers, students, and personnel within the educational institution, analyzed feedback on performance, promoted the use of technology, employed innovative teaching methods and digital platforms, and provided modern equipment and technology.

Keywords: Supervision, Instructional Management, Graduate Studies

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี และสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น การเรียนรู้ต่าง ๆ มีการขับเคลื่อนด้วยสื่อที่ทันสมัย สามารถเรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบ ในภาคการศึกษาจึงต้องมีการปรับระบบการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการใช้สื่อเทคโนโลยีให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาต้องเรียนรู้กระบวนการใหม่ ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะและสมรรถนะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ซึ่งในปัจจุบันมีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น วิธีสอนแบบโมเดลชิปปา วิธีสอนแบบโครงงาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ วิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์ วิธีสอนแบบปฏิบัติการหรือการทดลอง และวิธีการสอนแบบ Active Learning ครูต้องยึดหลักสอนน้อยเรียนมาก เป็นผู้อำนวยความสะดวกคอยชี้แนะปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้เป็นแบบ Active learning ให้เชื่อมโยงกับบริบทของสังคม คิดหาวิธีแก้ปัญหาหรือพัฒนาโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างความรู้และใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2561)

วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน คือ การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติและการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ด้วย ดังนั้นการนิเทศการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการร่วมมือทางวิชาการระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ จะเป็นตัวช่วยหนึ่งในการกระตุ้นส่งเสริมสนับสนุน พัฒนาและช่วยเหลือครูให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีความทันยุคทันสมัยอยู่เสมอและสามารถตอบสนองนักเรียนในยุคใหม่ได้ นอกจากนั้นยังจะต้องส่งเสริมนักเรียนเกิดการเรียนด้านความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ และคุณลักษณะหรือเจตคติจนผสมผสานกันออกมาเป็นสมรรถนะของนักเรียนและพัฒนานักเรียนอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลโดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ (สถาพร สมอุทัย, 2565)

การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยใช้กระบวนการนิเทศซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546

มาตรา 33 กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ และมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระของหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานด้านวิชาการและจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา และกำกับ ดูแล ติดตาม และ ประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่การศึกษา การนิเทศภายในจึงจำเป็นต้องพัฒนา กระบวนการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในฐานะผู้นิเทศ หากสถานศึกษามีระบบการนิเทศภายในที่เข้มแข็ง มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรอันจะส่งผลให้คุณภาพของสถานศึกษา ผลการเรียนรู้ของ ผู้เรียนพัฒนา เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2553)

กระบวนการในการแนะนำช่วยเหลือครูผู้สอนให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพคือการนิเทศการจัดการเรียนการสอน โดยพัฒนาให้ครูผู้สอนสามารถใช้นวัตกรรมทางการศึกษาเข้ามาช่วยในกระบวนการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเมื่อการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยน การนิเทศการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนด้วยเช่นกัน โดยในปัจจุบันเรียกกันว่ายุค “VUCA World” เป็นความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดนส่งผลให้เกิดวิทยาการและความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย มนุษย์ในยุคปัจจุบันจึงต้องมีความพร้อมในรับมือกับความผันผวนเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ และครูจะต้องปรับวิธีคิดเปลี่ยนการสอนปรับบทบาทจากเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลางของความรู้ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก คอยชี้แนะเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง สอน เนื้อหาน้อยลงให้นักเรียนศึกษาเรียนรู้มากขึ้น เนื่องจากเมื่อนักเรียนเป็นผู้รับฟังจากครูฝ่ายเดียว นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้น้อย แต่ถ้าให้นักเรียนได้ปฏิบัติลงมือทำด้วยตนเองนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้แบบคงทนถาวร (ทิตินา แคมมณี, 2563)

นอกจากนี้การนิเทศในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว จึงต้องประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยสนับสนุนให้การนิเทศในขั้นตอนต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และทันต่อความต้องการของผู้รับการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสาร การให้คำปรึกษา การเสนอแนะแหล่งการเรียนรู้และการนิเทศออนไลน์ ซึ่งช่วยทำให้ผู้นิเทศสามารถติดตามพัฒนาการของผู้สอนได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง กระบวนการนิเทศดังกล่าวข้างต้นจะ ช่วยพัฒนาทักษะการสะท้อนคิดการประสานความร่วมมือและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของ ผู้สอน อันจะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในยุคแห่งเทคโนโลยีได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ดังนั้นการนำแนวคิดกระบวนการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) และการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการนิเทศ จึงช่วยพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน อันจะส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในยุคใหม่ให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ณัฐชัญญา วัฒนสุข, 2563)

จากความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครู รวมทั้งนักศึกษาครุศาสตรมหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ได้นำหลักคิดไปสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น และนำเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ไปใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในอนาคต ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอนของในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อให้สะท้อนถึงความคิดเห็นภายในสถานศึกษาในฐานะครูผู้สอน และเพื่อพัฒนาความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในอนาคต สามารถนำไปพัฒนาตนเองในการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ อีกทั้งให้สถานศึกษานำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการนิเทศการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีระบบชัดเจน สู่การปฏิบัติจริง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การศึกษาสภาพและแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอน ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักศึกษาครุศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ 24-26 จำนวน 90 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาครุศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ 24-26 จำนวน 73 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Stratified Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนนี้ คือแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการนิเทศการจัดการเรียนการสอน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีการของ ลิเคอร์ท (Likert) ประกอบไปด้วย 3 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 ด้านการสอนงานและระบบพี่เลี้ยง ด้านที่ 2 ด้านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ด้านที่ 3 ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสาน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

2) สร้างแบบสอบถามเป็นรายชื่อให้ครอบคลุมเกี่ยวกับการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามจุดมุ่งหมายและขอบเขตการวิจัยเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 5 คน พิจารณาข้อความในแบบสอบถามเป็นข้อคำถามที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการศึกษาถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ได้ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดไว้เป็นนิยามศัพท์เฉพาะ

4) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence : IOC) ตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่

มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยแบบสอบถามฉบับนี้มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00

5) นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูในสถานศึกษาที่ศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability)

6) นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยจะต้องมีค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.70 (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับ 0.908

7) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดเพื่อนำผลมาวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายและสมมติฐานการวิจัยต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูล

3.2 ผู้วิจัยส่งและรับแบบสอบถามด้วยตนเอง และเก็บข้อมูลโดยใช้รูปแบบออนไลน์ (Google Forms) เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มข้อมูล ในการส่งแบบสอบถามคืน และแบบสอบถามบางส่วนผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและทำการลงรหัสข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง การนิเทศการจัดการเรียนการสอนฯ อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง การนิเทศการจัดการเรียนการสอนฯ อยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง การนิเทศการจัดการเรียนการสอนฯ อยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง การนิเทศการจัดการเรียนการสอนฯ อยู่ในระดับน้อย

0.51-1.50 หมายถึง การนิเทศการจัดการเรียนการสอนฯ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยจึงใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ประกอบด้วย ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of item objective congruence) และค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟา (Alpha-

Coefficient) ของ Cronbach และสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ นักศึกษาระดับดุขบัณฑิต ที่ศึกษาอยู่ในรุ่นที่ 1 และ 2 สาขาการบริหารการศึกษา จำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากการกำหนดคุณสมบัติ ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา มีประสบการณ์ทำงานไม่ต่ำกว่า 15 ปี หรือปฏิบัติงานเป็นศึกษานิเทศก์ จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งเกี่ยวกับแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 โดยเลือกประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยการนิเทศการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำที่สุดในแต่ละด้านมาสร้างประเด็นในการสัมภาษณ์

2.2.2 นำประเด็นในการสัมภาษณ์มากำหนดเป็นข้อคำถาม เกี่ยวกับแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยทำหนังสือถึงกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยโดยนัดหมายการสัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-10 กุมภาพันธ์ 2568

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามประเด็นมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ทิศทางการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสอนงานและระบบพี่เลี้ยง โดยเมื่อพิจารณารายด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านการสอนงานและระบบพี่เลี้ยงในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสร้างความสัมพันธ์กับครูในการจัดการเรียนการสอน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารมอบหมายให้ครูพี่เลี้ยงสอนงานแก่ครู

1.2 ด้านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารกำหนดประเด็นพัฒนาบทเรียนจากสภาพปัญหาในห้องเรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารนำผลสะท้อนการปฏิบัติงานของครูมาปรับปรุงแก้ไขบทเรียน

1.3 ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้เหตุการณ์จริงหรือเหตุการณ์จำลอง

2. แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ปรากฏดังนี้

2.1 ด้านการสอนงานและระบบพี่เลี้ยง ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดบทบาทและหน้าที่ของครูพี่เลี้ยงอย่างชัดเจน มีการประเมินความสามารถและทักษะของครูนิเทศทั้งในด้านวิชาการและทักษะการจัดการเรียนการสอน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้ครูพี่เลี้ยงได้พัฒนาทักษะในการให้คำปรึกษา การสอนงาน และการประเมินผลอย่างเหมาะสม สร้างแรงจูงใจในการทำงานของครูพี่เลี้ยง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และประสบการณ์ระหว่างกัน

2.2 ด้านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครู นักเรียน และบุคลากรภายในสถานศึกษา ด้วยกระบวนการ PLC จัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อรับฟังความต้องการของทุกฝ่าย ถอดบทเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริมความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน วิเคราะห์ผลสะท้อนการปฏิบัติงาน การทดลองและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สร้างระบบการบันทึกและรวบรวมข้อมูลสะท้อนการสอน สนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น

2.3 ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้นวัตกรรมการสอนแพลตฟอร์มดิจิทัล ในการจัดการเรียนรู้เสมือนจริง และการนำเสนอผลงาน ให้ผู้เรียนสะท้อนการเรียนรู้ของตนเอง โดยให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้รวมถึงจัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนให้ครูศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองด้านการออกแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน พัฒนาทักษะครูในการใช้เทคโนโลยี สนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนสะท้อนความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลวิจัยเรื่องการศึกษานิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สภาพการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนแบบผสมผสาน เพื่อการจัดการศึกษาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผ่านการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของนัฏพันธ์ ดิศเจริญ (2565) ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า จัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของนัยนา ฉายวงศ์ (2560) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า ประเด็นรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาได้มุ่งเน้นการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ สอดคล้องกับงานวิจัยของลัดดาวัลย์ พัวพันวัฒนะ, เฉลิมชัย หาญกล้า และภัสสร เลาสวัสดิกุล (2565) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญมากในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา

2. แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายดังนี้

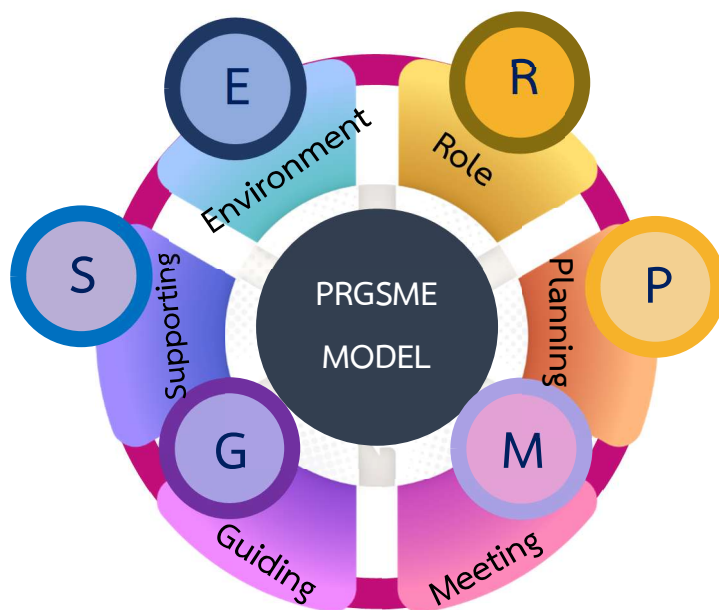
2.1 ด้านการสอนงานและระบบพี่เลี้ยง พบว่า ควรมีการมอบหมายให้ครูที่ผ่านการนิเทศเป็นครูพี่เลี้ยง กำหนดบทบาทและหน้าที่ของครูพี่เลี้ยงอย่างชัดเจน มีการประเมิน ความสามารถและทักษะของครูนิเทศทั้งในด้านวิชาการและทักษะการจัดการเรียนการสอน มอบหมายให้ครูพี่เลี้ยงสอนงานแก่ครูในสถานศึกษา มีการติดตาม ประเมินผล และนำผลการ ประเมินมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงเป็นผู้มีประสบการณ์ สามารถกำหนดแผนการพัฒนาทักษะและการประเมินการนิเทศการจัดการเรียนการสอนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวชิรา เครือคำอ้าย และชวลิต ขอดศิริ (2562) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบ การนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ ใน ศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ควรมี การร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ และเปิดโอกาส ให้ผู้รับการนิเทศได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน

2.2 ด้านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาควร ส่งเสริมการทำ กิจกรรมร่วมกันภายในสถานศึกษา ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครู นักเรียน และบุคลากร ภายในสถานศึกษา ด้วยกระบวนการ PLC จัดประชุมระดมความคิดเพื่อรับฟังความต้องการของทุก ฝ่าย ถอดบทเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ควรประยุกต์วิธีการพัฒนาครู วิเคราะห์ผลสะท้อน การปฏิบัติงาน การทดลองและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ให้แนวทางด้านการวางแผนพัฒนาหลักสูตร วิธีสอน สื่อ การวัดผลประเมินผล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารและครูรู้ ปัญหาและบริบทของโรงเรียน สามารถประยุกต์วิธีพัฒนาครูสอดคล้องกับบริบทการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณี ยะหะกร (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การพัฒนาบทเรียนร่วมกันของครูภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี พบว่า การพัฒนาบทเรียนร่วมกันที่ควรมีผู้ร่วมทีมที่ดี มีเครื่องมือในการประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดการเรียนรู้ โดยประยุกต์ใช้เหตุการณ์จริงหรือเหตุการณ์จำลอง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ใช้นวัตกรรมการสอน แพลตฟอร์มดิจิทัล ในการจัดการเรียนรู้เสมือนจริง และควรเรียนรู้จากเหตุการณ์จริงหรือเหตุการณ์ จำลอง สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ติดตามและ

ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนพัฒนาทักษะครูในการใช้เทคโนโลยี อาจเนื่องมาจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนแบบผสมผสาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน สอดคล้อง Allen. I. E. & Seaman. J. (2005) ได้อธิบายไว้ว่าการเรียนแบบผสมผสานเป็นการเรียนที่ผสมกันระหว่างการเรียนแบบเผชิญหน้าและการเรียนออนไลน์ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ผสมผสานการจัดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เปิดโอกาสให้นักเรียนสะท้อนความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอน RPMGSE MODEL

จากภาพ 1 สรุปองค์ความรู้จากการศึกษาแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอน

P (Planning) = การวางแผนกลยุทธ์ กำหนดเป้าหมายแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนโดยการวิเคราะห์ SWOT

R (Role) = กำหนดบทบาทและหน้าที่ของครูที่เลี้ยงอย่างชัดเจนโดยการพิจารณาประสบการณ์

G (Guiding) = ให้แนวทางด้านการวางแผนพัฒนาหลักสูตร วิธีสอน สื่อ การวัดผล ประเมินผล โดยการวิเคราะห์หลักสูตร

S (Supporting) = ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ใช้นวัตกรรมการสอน แพลตฟอร์มดิจิทัล ในการจัดการเรียนรู้เสมือนจริง โดยการประเมินการสอนของครู

M (Meeting) = ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครู นักเรียน และบุคลากรภายในสถานศึกษาด้วยกระบวนการ PLC

E (Environment) = สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้รวมถึงจัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลไปกำหนดแนวทางในการส่งเสริมในด้านการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อการจัดการศึกษาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผ่านการจัดการเรียนรู้รูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา
2. สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลไปวางแผนกำหนดประเด็นในการพัฒนาครูโดยการนิเทศ สร้างกระบวนการพัฒนาวิชาชีพ ส่งเสริมให้ครูวางแผนพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ การทำกิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร
3. ผู้บริหารควรพัฒนาในด้านการสอนงานและระบบพี่เลี้ยง โดยให้ผู้บริหารได้มีการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนด้วยการนิเทศการจัดการเรียนการสอนด้านการสอนงานและระบบพี่เลี้ยง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีนิเทศการจัดการเรียนการสอนโดยมอบหมายให้ครูพี่เลี้ยงสอนงานแก่ครู เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาครูอย่างสร้างสรรค์
2. ผู้บริหารควรนำผลสะท้อนการปฏิบัติงานของครูมาปรับปรุงแก้ไขบทเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้นวัตกรรมการสอนที่เหมาะสมในแนวทางใหม่ ๆ อย่างหลากหลาย
3. ผู้บริหารควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้เหตุการณ์จริงหรือเหตุการณ์จำลองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงอย่างมีประสิทธิภาพในแนวทางใหม่ ๆ
4. ผู้บริหารควรส่งเสริมในด้านการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อการจัดการศึกษาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผ่านการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ทิตินา แคมมณี. (2563). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐชญาณัน วัฒนสุข. (2563). การนิเทศการศึกษายุคดิจิทัลเพื่อการพัฒนาครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทพันธ์ ดิศจริญ. (2565). การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1. วารสารศิลปการจัดการ, 6(2), 812-822.
- นัยนา ฉายวงศ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ราชการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขต 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) ศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สุริยาสาน.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 (2553, 22 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 127 ตอนที่ 45 ก, หน้า 4-6.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). การศึกษาเชิงสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลัดดาวัลย์ พัวพันวัฒนะ, เฉลิมชัย หาญกล้า และภักดิ์กร เลาสวัสดิกุล. (2565). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 13(1), 113-130.
- วชิรา เครือคำอ้าย และชวลิต ขอดศิริ. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงเพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสมาคมวิจัย, 24(1), 121-135.
- สถาพร สมอุทัย. (2565). การนิเทศการศึกษานึ่งตัวช่วยในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(3), 275-287.

- สุวรรณณี ยะหะกร. (2563). การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาบทเรียนร่วมกันของครูภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 89-106.
- Allen. I. E. & Seaman. J. (2005). *Growing by Degrees, Online education in the United States, The Sloan Consortium*. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=ED530063>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
ในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Development of an Instructional Model Using Critical Reading Processes in
Online Media via Digital Tools to Enhance Media Literacy Skills for
University Students at Yala Rajabhat University

นันทนา รัตนชัย¹ บุขอรี ลือโมะ² อัสฎาวุต ไชยวรรณ³
Nantana Rattanachai¹ Bukharee Lemok² Audsadowut Chaiyawan³

Received: January 21, 2025

Revised: October 24, 2025

Accepted: November 02, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาที่ลงทะเบียนในรายวิชาก้าวหน้าทันโลกเทคโนโลยีและสื่อและนักศึกษาที่ลงทะเบียนในรายวิชา ภาษา ความคิดและการสื่อสาร ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 268 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินผลงาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการประเมินคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่พัฒนาขึ้นทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่า $\bar{X} = 4.75$

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา; Yala Rajabhat University

Corresponding author, E-mail: Nantana.r@yru.ac.th, Tel. 085-8986320

ค่า SD = 0.16 และ 2) ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้การสอนที่มีการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่ารายวิชาภาษา ความคิดและการสื่อสาร คะแนนก่อนเรียนมี ค่า $\bar{X}$ = 3.71 ค่า SD = 0.76 และคะแนนหลังเรียนมี ค่า $\bar{X}$ = 3.87 ค่า SD = 0.04 ค่า t = 7.21 ค่า p<.005 แสดงการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และรายวิชาท้าวตันโลกเทคโนโลยีและสื่อพบว่า คะแนนก่อนเรียนมี ค่า $\bar{X}$ = 3.26 ค่า SD = 0.13 และคะแนนหลังเรียนมี ค่า $\bar{X}$ = 3.58 ค่า SD = 0.04 ค่า t = 10.46 ค่า p<.005 แสดงการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงผู้เรียนสามารถเข้าใจกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล และยังเกิดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน, กระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ, เครื่องมือดิจิทัล, ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop an instructional model using critical reading processes in online media via digital tools to enhance media literacy skills for university students at Yala Rajabhat University; and 2) to compare the learning achievement using critical reading processes in online media via digital tools to promote media literacy skills for university students at Yala Rajabhat University. This was a research and development study. The sample group consisted of 268 students enrolled in the courses "Keeping Up with the World of Technology and Media" and "Language, Thought, and Communication" in the General Education at Yala Rajabhat University. The research instruments included a learning model, an achievement test, and a performance evaluation form. The research findings revealed that 1) the evaluation of the quality of the instructional model using critical reading processes in online media via digital tools to enhance media literacy skills in all 5 areas was at the highest level, with $\bar{X}$ = 4.75 and SD = 0.16; and 2) a comparison of pre-test and post-test scores showed that for the subject "Language, Thought, and Communication," the pre-test score was $\bar{X}$ = 3.71, SD = 0.76, and the post-test score was $\bar{X}$ = 3.87, SD = 0.04, with a t-value of 7.21 and a p-value

of $<.005$, indicating a statistically significant increase. Similarly, for the subject "Keeping Up with the World of Technology and Media," the pre-test score was $\bar{X} = 3.26$, $SD = 0.13$, and the post-test score was $\bar{X} = 3.58$ ($SD = 0.04$), with a t-value of 10.46 and a p-value of $<.005$, also showing a statistically significant increase. The research findings reflected that the learners were able to understand the process of critical reading in online media using digital tools and also developed more effective media literacy skills for university students.

Keywords: Teaching Model Development, Critical Reading Process, Digital Tools, Media Literacy Skills

บทนำ

ในยุคปัจจุบันข้อมูลข่าวสารถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็วในสื่อออนไลน์ เนื่องจากเป็นยุคที่การแสดงความคิดเห็นหรือการนำเสนอข้อมูลใด ๆ สามารถกระทำได้อย่างทันที ทักษะอย่างหนึ่งที่สำคัญสำหรับผู้บริโภคสื่ออย่างมาก คือ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ การแยกแยะข้อมูลจริงกับข้อมูลเท็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นขั้นตอนแรกเริ่มเพื่อทำความเข้าใจการใช้ภาษาและความหมายที่สื่อออกมาได้อย่างชัดเจน ตามที่ Smith, N. B. (1963) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือ ผู้อ่านจะต้องมีความเข้าใจในสิ่งที่เห็นเป็นตัวอักษร

การอ่านด้วยการสืบสวนสอบสวนและมีความพอใจในการค้นหาความจริง สามารถประเมินหรือตัดสินใจว่าส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง หรือความลำเอียงของผู้แต่ง และจะต้องสามารถวิจารณ์ โดยใช้ความเห็นเป็นส่วนตัวที่เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยของผู้เขียน โดยใช้ประสบการณ์จริงหรือเหตุผลเป็นเกณฑ์ การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านที่นำเอาวิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณมาใช้ในการรับสารจากการอ่าน ถือเป็นทักษะการอ่านขั้นสูงเพื่อประเมินสิ่งที่อ่านและตัดสินใจว่าสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอามีเหตุผลน่าเชื่อถือหรือไม่ การอ่านอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะยุคดิจิทัล เพราะสามารถช่วยให้ผู้อ่านตรวจสอบ และเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่มากมายได้อย่างมีวิจารณญาณ ดังนั้น จึงเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับวัยเรียน และมีบทบาทสำคัญยิ่งในการศึกษาระดับสูง (สุนิษา แสงอุ่น, 2566) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนของผู้สอนมีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จ ผู้สอนภาษาไทยที่สอนโดยเน้นการท่องจำมากกว่าการฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และ

ขาดทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะในการเรียนภาษาไทยสอดคล้องกับผล การทดสอบการศึกษาระดับชาติ (O-NET) ปีการศึกษา 2566 วิชาภาษาไทย พบว่า คะแนนเฉลี่ย ระดับประเทศอยู่ที่ 40.78 คะแนน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2567) จากผล การทดสอบดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าทักษะด้านภาษาไทย รวมถึงทักษะการอ่านของเยาวชนยังอยู่ ในระดับต่ำกว่ามาตรฐาน ซึ่งอาจส่งผลต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

จากปัญหาและสาเหตุที่ทำให้ผู้เรียนมีความบกพร่องในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณที่ กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าสาเหตุจากผู้สอนและกลวิธีการสอนมีส่วนสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Almujaib, S. & Ahman, E. (2023) ได้นำเสนอการใช้รูปแบบ การสอนแบบ 5E ผสมผสานกับแนวคิดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) ในการพัฒนาการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญ ในการกระตุ้นความคิดขั้นสูง

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เป็นทักษะสำคัญสำหรับผู้บริโภคสื่อใช้ในการจัดการกับข้อมูล จำนวนมากวิเคราะห์ข้อมูลที่เผยแพร่ในโลกออนไลน์ โดยประเทศไทยมีเป้าหมายการยกระดับ ชีตความสามารถในการแข่งขันด้านดิจิทัล Thailand Digital Competitiveness ให้ไปสู่ระดับที่ 30 ในปี 2569 ตามการจัดอันดับของ IMD (World Digital Competitiveness Ranking) ซึ่งปัจจุบันใน ปี 2567 ประเทศไทยได้รับอันดับที่ 33 จากทั้งหมด 64 ประเทศทั่วโลก (World Competitive, 2024) ซึ่งอยู่เป็นอันดับท้ายของประเทศทั่วโลก เพื่อให้เกิดทักษะด้านดิจิทัล การใช้เครื่องมือดิจิทัลเป็น หนึ่งในวิธีที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถพัฒนาความสามารถในการแยกแยะข้อมูลจริงจากข้อมูลเท็จได้อย่าง มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลที่พัฒนาเพื่อการวิเคราะห์สื่อออนไลน์สามารถส่งเสริมทักษะ ในการวิจารณ์ข้อมูลและสร้างความต้านทานต่อข้อมูลเท็จได้ โดย Musi, E., Federico, L. & Riotta, G. (2022) ได้เสนอกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิง วิพากษ์เกี่ยวกับสื่อในปัจจุบัน การวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีที่ทำให้ผู้ใช้ มีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในบริบทที่เกี่ยวข้องกับสื่อดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา (Nazim, B., 2024) ใช้เครื่องมือตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-Checking Tools) ในการ ส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยเน้นการเพิ่มความสามารถของนักศึกษาและผู้สอนในการวิเคราะห์ ข้อมูลในสื่อดิจิทัลตรวจสอบข้อเท็จจริงและเรียนรู้วิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่เผยแพร่ ในโลกออนไลน์เน้นไปที่การพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ การประเมินแหล่งข้อมูล และการแยกแยะ ข้อมูลเท็จ ทำให้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการคัดกรองข้อมูล และช่วยให้นักศึกษา เข้าใจการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบและทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักศึกษาได้รับการ

พัฒนา โดยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่พบในสื่อดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น (Tekoniemi, S., 2022) จัดการเรียนการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมช่วยเพิ่มความสนใจของนักศึกษาในการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-Checking) เข้ามาใช้ในการบริบทของการเรียนรู้ด้านสื่อดิจิทัลผสมผสานกระบวนการสอนการตรวจสอบข้อเท็จจริงและการประเมินข้อมูลในสื่อดิจิทัลทำให้นักศึกษามีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้งานเครื่องมือตรวจสอบข้อเท็จจริงดิจิทัล ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติทำให้นักศึกษาได้รับการพัฒนาทักษะในการแยกแยะข้อมูลจริงจากข้อมูลเท็จ และเรียนรู้การใช้เครื่องมือดิจิทัลที่ช่วยในการตรวจสอบ Tse, H. L. T., Chiu, D. K. W. & Lam, A. H. C. (2022) ได้นำเสนอการใช้รูปแบบการสอนแบบ 5E ในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยเน้นการบูรณาการเครื่องมือดิจิทัลเข้ากับการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้นักศึกษามีความสามารถในการประเมินและแยกแยะข้อมูลในสื่อออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในบริบทจริง

ในบริบทของการศึกษา สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล (UNESCO, 2021) โดยการรู้เท่าทันสื่อ Media Literacy เป็นความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสื่อในหลากหลายรูปแบบอย่างมีวิจารณญาณ และได้ขยายแนวคิดสู่ Digital Media Literacy ซึ่งมุ่งเน้นการจัดการข้อมูลข่าวสารในบริบทออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ (Livingstone, S., 2004)

ดังนั้น จึงมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ให้ผู้เรียนสามารถประเมิน วิเคราะห์ และแยกแยะข้อมูลข่าวสารในสื่อดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสามารถในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ สร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมและมีความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้การสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมี
 วิจารณ์ญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับ
 นักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วย
 กระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณในสื่อออนไลน์โดยใช้เครื่องมือดิจิทัล มีรายละเอียดดังนี้

ประชากร คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนในรายวิชาทั่วทั้งโลกเทคโนโลยีและสื่อ
 หมดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ภาคการศึกษา 1/2567 จำนวน 648 คน และ
 นักศึกษาที่ลงทะเบียนในรายวิชาภาษา ความคิดและการสื่อสาร หมดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏยะลา ภาคการศึกษา 1/2567 จำนวน 246 คน รวมจำนวน 894 คน

กลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 268 คน โดยใช้สูตรคำนวณของ Krejcie & Morgan ใช้วิธี
 การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาทั่วทั้งโลก
 เทคโนโลยีและสื่อและรายวิชาภาษา ความคิดและการสื่อสาร หมดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏยะลา ภาคการศึกษา 1/2567

ขอบเขตของการวิจัย

1. รายวิชาทั่วทั้งโลกเทคโนโลยีและสื่อ หมดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏยะลา ภาคการศึกษา 1/2567 มีรายละเอียดเนื้อหาการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ การวิเคราะห์สื่อ
 การใช้เครื่องมือดิจิทัลสำหรับตรวจสอบต้นตอของสื่อ ใช้ระยะเวลา 15 ชั่วโมง

2. รายวิชาภาษา ความคิดและการสื่อสาร หมดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏยะลา ภาคการศึกษา 1/2567 มีรายละเอียดเนื้อหาเกี่ยวกับการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ
 การวิเคราะห์ข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็น ใช้ระยะเวลา 15 ชั่วโมง

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ
 และการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
 เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนตามที่ผู้วิจัยต้องการพัฒนาขึ้น

2. จัดทำร่างรูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณใน
 สื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

3. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยนำเครื่องมือเสนอผู้ทรงคุณวุฒิด้านการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาหรือวัดและประเมินผล จำนวน 3 คน ทั้งหมด จำนวน 9 คน

4. ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา โดยมีกระบวนการ เครื่องมือ เวลา ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

รายวิชา	กระบวนการ	เครื่องมือ	เวลา
การเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5E ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement)			
รายวิชาทั่วท้นโลก เทคโนโลยีและสื่อ	1. ทำแบบประเมินก่อนเรียน 2. ผู้สอนกล่าวแนะนำเกี่ยวกับเหตุการณ์และข่าวในสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นไวรัส เพื่อสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน โดยใช้สื่อดิจิทัลโดยการเปิดคลิปวิดีโอไวรัสและกระตุ้นความรู้เดิมโดยใช้คำถามมาบูรณาการร่วมกับการกระตุ้นความคิดของผู้เรียน	1. แบบประเมินก่อนเรียนเรื่องการใช้เครื่องมือดิจิทัล 2. วิดีโอไวรัส 3. คำถามกระตุ้นความสนใจเกี่ยวกับสื่อ	3 ชั่วโมง
รายวิชาภาษา ความคิดและการ สื่อสาร	1. ทำแบบประเมินก่อนเรียน 2. ผู้สอนกล่าวแนะนำเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย เพื่อกระตุ้นความสนใจและกระตุ้นความรู้เดิม เช่น วิดีโอเรื่อง ใครฆ่าหนูน้อยหมวกแดง เป็นการตั้งข้อสงสัยให้นักศึกษาพร้อมตั้งคำถามเชื่อมโยงถึงการกระตุ้นความคิดของผู้เรียน	1. วิดีโอ เรื่อง ใครฆ่าหนูน้อยหมวกแดง 2. เกมสืบทวนการอ่านจับใจความผ่านแอปพลิเคชัน	3 ชั่วโมง
การเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5E ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration)			
รายวิชาทั่วท้นโลก เทคโนโลยีและสื่อ	1. ผู้สอนเตรียมสื่อตัวอย่างและส่งให้ผู้เรียนได้ทำการสำรวจสื่อที่ได้รับพร้อมค้นหารายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อมูลนั้น ๆ เช่น การฝึกตั้งคำถามเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของสื่อออนไลน์ การค้นหาแหล่งที่มาของสื่อ การค้นหาข้อมูลที่ถูกกล่าวถึงในสื่อ เป็นต้น	1. วิดีโอไวรัส 2. คำถามกระตุ้นความสนใจเกี่ยวกับสื่อ	3 ชั่วโมง
รายวิชาภาษา ความคิดและการ สื่อสาร	1. ทำแบบประเมินก่อนเรียน 2. ผู้สอนกล่าวแนะนำเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย เพื่อกระตุ้นความสนใจและกระตุ้นความรู้เดิม เช่น วิดีโอเรื่อง ใครฆ่าหนูน้อยหมวกแดง เป็นการตั้งข้อสงสัยให้นักศึกษาพร้อมตั้งคำถามเชื่อมโยงถึงการกระตุ้นความคิดของผู้เรียน	1. วิดีโอ เรื่อง ใครฆ่าหนูน้อยหมวกแดง 2. เกมสืบทวนการอ่านจับใจความผ่านแอปพลิเคชัน	3 ชั่วโมง

รายวิชา	กระบวนการ	เครื่องมือ	เวลา
การเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5E ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation)			
รายวิชาก้าวหน้าทันโลก เทคโนโลยีและสื่อ	1. อาจารย์ผู้สอนพัฒนาทักษะการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการตรวจสอบข้อมูลโดยให้ความรู้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์และแนะนำการใช้เครื่องมือดิจิทัลสำหรับสื่อออนไลน์ เช่น การตรวจสอบสื่อรูปแบบข้อความ รูปภาพ วิดีโอ สถานที่ เป็นต้น โดยเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ตรวจสอบสื่อ สังคมออนไลน์ และแอปพลิเคชันต่าง ๆ	แบ่งเป็น 5 ด้าน <u>1. การตรวจสอบสื่อประเภทข้อความ</u> - search engine - www.google.com /advanced_search - Search Operator - การค้นหาข้อมูลแบบระบุเวลา - การค้นหาข่าว - Google Fact Check Explorer - Google Scholar <u>2. การตรวจสอบสื่อประเภทรูปภาพ</u> - Google Lens - Yandex Image - Baidu Image - tineye.com <u>3. การตรวจสอบสื่อประเภทวิดีโอ</u> - Capture Video <u>4. การตรวจสอบสื่อประเภทสถานที่</u> - Google Street View <u>5. การตรวจสอบสื่อประเภทอื่น</u> - About This Content - Anti-Fakenews Center - Sure and Share - Blacklist Seller	3 ชั่วโมง
รายวิชาภาษา ความคิดและการ สื่อสาร	1.กิจกรรมนักสืบตามจับ (ใจความ) ฆาตรกรเริ่มจากการรู้จักการจับใจความแต่ละย่อหน้า เรียนรู้ที่จะจำแนกชนิดของข้อเขียน การสร้างความหมาย กลวิธีและข้อสมมติฐานของข้อเขียนลักษณะการสะท้อนสังคมของข้อเขียนนั้นและมองเห็นความเหมือนความต่างของข้อเขียนนั้นกับข้อเขียนอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถอธิบายถึงกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ	1. ตัวอย่างข้อเขียน	3 ชั่วโมง

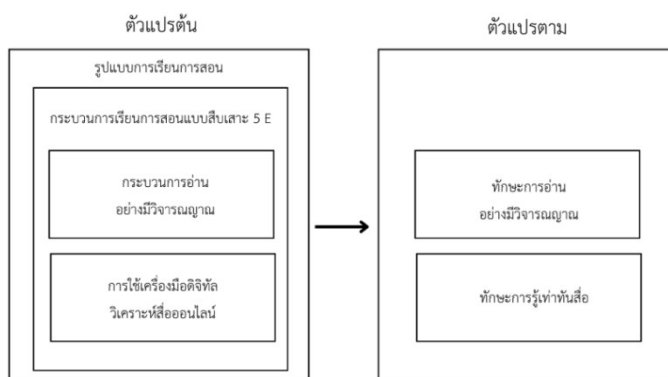
รายวิชา	กระบวนการ	เครื่องมือ	เวลา
	2. อาจารย์ผู้สอนยกตัวอย่างข้อเขียนเพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อเขียนเหล่านั้นได้อย่างมีลำดับขั้นตอน		
การเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5E ขั้นตอนที่ 4 ขยายความรู้ (Elaboration)			
รายวิชาทั่วทั้งโลก เทคโนโลยีและสื่อ	1. กิจกรรม “Fact Check สามเสาหลักแห่งความเป็นจริง” ผู้สอนให้ชุดคำถามการรู้เท่าทันสื่อสำหรับการวิเคราะห์สื่อออนไลน์ซึ่งใช้คำถามแบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือ และให้ผู้เรียนสุ่มเลือกสื่อตัวอย่างที่มีหลากหลายรูปแบบ เช่น เว็บไซต์ วิดีโอ พอดแคสต์ อินโฟกราฟฟิก เป็นต้น เพื่อนำมาใช้เป็นกรณีศึกษาและเลือกใช้เครื่องมือสำหรับตรวจสอบสื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น 2. ผู้เรียนสรุปการวิเคราะห์สื่อออนไลน์โดยการแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลเป็นตัวช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อสื่อออนไลน์ได้ 3. ผลการตรวจสอบสื่อด้วยเครื่องมือดิจิทัลที่ผ่านการตรวจสอบ และผลการวิเคราะห์อย่างรู้เท่าทัน ผู้เรียนนำเสนอผลผ่านชิ้นงานในรูปแบบอินโฟกราฟฟิก (Infographic)	1. ชุดคำถามการรู้เท่าทันสื่อเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง	
รายวิชาภาษา ความคิดและการสื่อสาร	1. ให้นักศึกษาทดลองอ่านข้อเขียนที่ปรากฏในสื่ออื่น ๆ โดยจะเน้นถึงพื้นที่สื่อออนไลน์เป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อคนปัจจุบันจำนวนมากโดยจะสรุปให้เห็นถึงการเชื่อมโยงสู่การอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้น สามารถต่อยอดและประยุกต์ใช้ในสื่อแขนงอื่น ๆ นอกเหนือจากตัวบทในหนังสือได้ 2. ให้นักศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของข่าว เพื่อวิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือ การอ้างอิงการแยกแยะข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็น รวมถึงการตรวจสอบแหล่งที่มา 3. อาจารย์ผู้สอนสรุปกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณทั้งตัวบทในหนังสือและข้อเขียนที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ว่ากระบวนการอ่านนี้ยังคงเป็นสิ่งสำคัญ ถึงแม้สื่อแต่ละยุคสมัยจะมีการเปลี่ยนแปลงก็ตาม	1. แบบฝึกหัดเรื่องการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ	
การเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5E ขั้นตอนที่ 5 ขั้นการประเมิน (Evaluation)			
รายวิชาทั่วทั้งโลก เทคโนโลยีและสื่อ	1. ผู้สอนตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของเครื่องมือที่นำมาใช้ตรวจสอบการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ข้อมูลจาก	1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)	

รายวิชา	กระบวนการ	เครื่องมือ	เวลา
	ชิ้นงานโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งประชากร ตามจำนวน 3 คณะ ดังนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร และทำการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผลจากกิจกรรม “Fact Check สามเสาหลักแห่งความเป็นจริง” ใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบสื่อ 2. ทำแบบประเมินหลังเรียน	2. แบบประเมินหลังเรียนเรื่องการใช้เครื่องมือดิจิทัล	
รายวิชาภาษา ความคิดและการ สื่อสาร	1. ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดเรื่องการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) อาจารย์ผู้สอนให้แบบฝึกหัดข้อเขียนที่ปรากฏในสื่อออนไลน์เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์ถึงใจความสำคัญ ประมวลข้อมูลทั้งทางด้านข้อเท็จจริง ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คิดทางกว้าง ลึก และไกล 2. ทำแบบประเมินหลังเรียน	1. แบบฝึกหัดเรื่องการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ 2. แบบประเมินหลังเรียนเรื่องกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ	

5. วิเคราะห์และสรุปผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลสถิติพื้นฐานโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้ด้านกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา โดยใช้การทดสอบค่าที (Pair Sample t-Test)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา พบว่า ผลประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ประเมิน 5 ด้าน ผลของการประเมินดังนี้ผลการ ประเมินพบว่า 1) ด้านการประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.37 2) ด้านความสามารถในการนำไปปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 4.55 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 3) ด้านความสอดคล้องตามบริบทการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 4.88 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.18 4) ด้านความถูกต้องทางวิชาการและความครอบคลุม อยู่ในระดับมากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 4.95 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.09 และ 5) ด้านความยั่งยืนและการขยายผล อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.72 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30 ค่าเฉลี่ยรวมของทั้ง 5 ด้านเท่ากับ 4.75 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมของทั้ง 5 ด้านเท่ากับ 0.16 จากผลการประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้รับการยอมรับในระดับสูงมีคุณภาพสูง มีความสอดคล้องเชิงบริบทและเชิงวิชาการ และมีศักยภาพที่จะนำไปปฏิบัติและขยายผลในบริบทการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาได้จริง

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์กระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบแบบประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนรายวิชาภาษา ความคิดและการสื่อสาร เรื่องกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

คะแนน	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ผลต่าง (df)	ค่า t
ก่อนเรียน	3.71	0.76	14	7.21
หลังเรียน	3.87	0.04		

จากตารางที่ 2 สามารถสรุปได้ดังนี้ การวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนแบบประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนรายวิชาภาษา ความคิดและการสื่อสาร เรื่องกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้การทดสอบ t-test สำหรับกลุ่มตัวอย่างแบบคู่สัมพันธ์ (Paired t-test) มีรายละเอียดดังนี้ คะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย (Mean) เท่ากับ 3.71 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.76 คะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย (Mean) เท่ากับ 3.87 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.04 ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน โดยมี (Mean Difference) เท่ากับ 0.16 ผลการทดสอบค่า t-value เท่ากับ 7.21 ค่าองศาแห่งอิสระ (df) เท่ากับ 14 ค่า p-value มีค่า น้อยกว่า 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปผล การเปรียบเทียบคะแนนแบบประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนแสดงให้เห็นว่ากระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัล มีผลต่อการพัฒนาความสามารถ ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบแบบประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีและสื่อ เรื่องการใช้เครื่องมือดิจิทัล วิเคราะห์สื่อออนไลน์ด้วยเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

คะแนน	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ผลต่าง (df)	ค่า t
ก่อนเรียน	3.26	0.13	9	10.46
หลังเรียน	3.58	0.04		

จากตารางที่ 3 สามารถสรุปได้ดังนี้ ผลการเปรียบเทียบแบบประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีและสื่อ เรื่องการใช้เครื่องมือดิจิทัล วิเคราะห์สื่อออนไลน์ด้วยเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบ t-test แบบคู่สัมพันธ์ (Paired t-test) พบว่า ค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนก่อนเรียนมีค่า 3.26 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.13 ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน (Mean) มีค่า 3.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.04 ค่าองศาแห่งอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 9 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ค่า t จากการวิเคราะห์คือ 10.46 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่า การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการวิเคราะห์สื่อออนไลน์ส่งผลให้ผู้เรียนมีคะแนนแบบประเมินหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกระบวนการดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักศึกษา ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ทั้งรายวิชาก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสื่อกับรายวิชาภาษา ความคิดและการสื่อสารของหมวดศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาสามารถนำมาบูรณาการได้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นผู้เรียนทั้งสองรายวิชาเป็นผู้เรียนกลุ่มเดียวกัน จึงสามารถพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องจากผลการประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้รับการยอมรับในระดับสูงมีคุณภาพสูง ค่าเฉลี่ยรวมของทั้ง 5 ด้านเท่ากับ 4.75 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมของทั้ง 5 ด้านเท่ากับ 0.16 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒิชัย ภูติ (2565) ที่ใช้การเรียนรู้แบบสืบเสาะ (Inquiry-Based Learning) ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแยกแยะข้อมูลและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

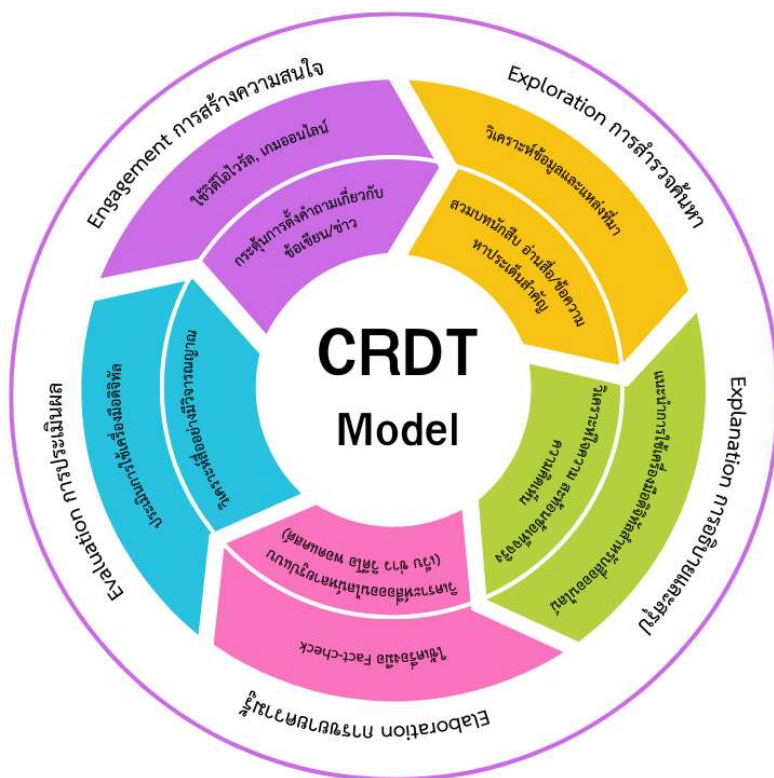
2. การวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณที่พัฒนาขึ้นสามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ เนื่องจากกระบวนการนี้ทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ ตรวจสอบและตั้งคำถามกับเนื้อหาในสื่อออนไลน์ก่อนที่จะเชื่อข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Paul, R. & Elder, L. (2008) ที่ระบุว่ากระบวนการคิดวิพากษ์ (Critical Thinking) ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการประเมินข้อมูล วิเคราะห์หลักฐาน และตัดสินใจอย่างรอบคอบสอดคล้องกับผลการเปรียบเทียบแบบประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนรายวิชาภาษา ความคิดและการสื่อสาร เรื่องกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณแสดงการเพิ่มขึ้นของคะแนนหลังเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ค่าผลการทดสอบค่า t-value เท่ากับ 7.21 ค่าองศาแห่งอิสระ (df) เท่ากับ 14 ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การใช้เครื่องมือดิจิทัลในกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัยนี้ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมพัฒนาทักษะฝึกปฏิบัติของผู้เรียน สอดคล้องกับผลการเปรียบเทียบแบบประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนรายวิชาก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสื่อ เรื่องการใช้เครื่องมือดิจิทัล แสดงการเพิ่มขึ้นของคะแนนหลังเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ค่าผลการทดสอบค่า t-value เท่ากับ 10.46 ค่าองศาแห่งอิสระ (df) เท่ากับ 9 ซึ่งสะท้อนถึงการทักษะการรู้เท่าทันสื่อได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Schmidt, H. G., Wagener, S., Smeets, G., Keemink, L. & van der Molen, H. T. (2015) ที่พบว่าการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ

4. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนระหว่างการใช้กระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล พบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการรู้เท่าทันสื่อเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของ Bloom, B. S. (1956) ที่อธิบายว่ากระบวนการเรียนรู้ตามลำดับขั้นของการคิด สามารถนำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์และการประเมินผลอย่างมีวิจารณญาณ

5. การวิจัยนี้ นำรูปแบบการสอนแบบสืบเสาะแบบ 5E มาใช้ ได้แก่ การกระตุ้น (Engage) การสำรวจ (Explore) การอธิบาย (Explain) การขยายความรู้ (Elaborate) และการประเมินผล (Evaluate) ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองและนำไปใช้วิเคราะห์สื่อออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bybee, R. W., et al. (2006) ที่เน้นว่าการเรียนรู้ตามรูปแบบ 5E ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น

ภาพที่ 2 รูปแบบการสอน CRDT Model กระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
ในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่

1. ได้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาที่มีคุณภาพ สามารถเพิ่มทักษะทั้งด้านกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการรู้เท่าทันสื่อได้ โดยรูปแบบจัดลำดับกิจกรรมเริ่มจากการกระตุ้นความสนใจสู่การสำรวจ การอธิบาย การขยายความ และการประเมินผล ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกตั้งคำถาม วิเคราะห์หลักฐานและสรุปความหมายได้อย่างมีวิจารณญาณ ทั้งนี้ผลการวัดก่อนเรียนด้วยรูปแบบและหลังเรียนด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นแสดงให้เห็นคะแนนทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความน่าเชื่อถือเชิงวิชาการและความพร้อมในการใช้งานได้จริง และมีความถูกต้องของเนื้อหาในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนการสอน และสามารถนำไปปรับใช้ในบริบทการสอนในระดับหลักสูตร คณะ หรือสถาบันการศึกษาอื่นได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสมรรถนะดิจิทัลของสถาบันตนเองได้เนื่องจากเป็นทักษะที่สำคัญให้ผู้เรียน ในรายวิชาอื่น ๆ ที่มีความสอดคล้องและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ที่มีความคล้ายคลึงกันได้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน

2. ผู้บริหารควรสนับสนุนการนำรูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัลไปใช้กับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาผ่านนโยบายการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการใช้สื่อในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงเรียนและสถาบันการศึกษาในพื้นที่อื่นสามารถประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในสื่อออนไลน์ด้วยเครื่องมือดิจิทัลเป็นต้นแบบในการบูรณาการเรียนรู้อ่าน เพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในบริบทของตนได้ตามความเหมาะสม

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการออกแบบหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อให้กับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- วุฒิชัย ภูติ. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยการบูรณาการห้องเรียนกลับด้านกับการ สอนแบบสืบเสาะแบบ 5E โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลผ่านห้องเรียนเสมือนจริงในการสอนคณิตศาสตร์. *วารสารวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ศึกษา*, 4(2), 279-288.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567). *ผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติ (O-NET) ปีการศึกษา 2566 วิชาภาษาไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.niets.or.th/th/>
- สุนิษา แสงอุ่น. (2566). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือจากสื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Almujab, S. & Ahman, E. (2023). The Influence of the Problem Based Learning Model Combined with 5E Assisted by Quizizz as Media Assessment on Higher Order Thinking Skills (HOTS). In *Proceedings of the International Conference on Economics Education and Business Administration (PICEEBA)*. Retrieved from https://doi.org/10.2991/978-94-6463-158-6_21
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. London : Longmans.
- Bybee, R. W., Taylor, J. A., Gardner, A., Van Scotter, P., Powell, J. C., Westbrook, A. & Landes, N. (2006). *The BSCS 5E instructional model: Origins and effectiveness*. Colorado Springs, CO: BSCS. Retrieved from <http://science.education.nih.gov/houseofreps.nsf/>
- IMD World Competitiveness Center. (2025). *Thailand: IMD World Competitiveness Yearbook 2025 – One-page summary*. Thailand : Thailand Management Association.
- Livingstone, S. (2004). Media Literacy and the Challenge of New Information and Communication Technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3–14.
- Musi, E., Federico, L. & Riotta, G. (2022). Human-Computer interaction tools with gameful design for critical thinking the media ecosystem: a classification framework. *AI & SOCIETY*, 39, 1317-1329.

- Nazim, B. (2024). The Use of Fact-Checking Instruments in Enhancing Media Literacy. *Modern Problems in Education and Heir Scientific Solutions*, 1(2), 440-444. Retrieved from <https://esiconf.org/index.php/MRIATS/article/view/796>
- Paul, R. & Elder, L. (2008). *Critical thinking: Tools for taking charge of your learning and your life*. (2nd ed.). New Jersey : Pearson Prentice Hall.
- Schmidt, H. G., Wagener, S., Smeets, G., Keemink, L. & van der Molen, H. T. (2020). On the Use and Misuse of Lectures in Higher Education. *Health Professions Education*, 1(1), 12–18.
- Smith, N. B. (1963). Reading instruction for today’s children. New Jersey : PrenticeHall.
- Tekoniemi, S., Kotilainen, S., Maasilta, M., & Lempiäinen, K. (2022). Fact-checking as digital media literacy in higher education. *Seminar.net*, 18(1), 1-15. <https://doi.org/10.7577/seminar.4689>.
- Tse, H. L. T., Chiu, D. K. W., & Lam, A. H. C. (2022). From reading promotion to digital literacy: An analysis of digitalizing mobile library services with the 5E instructional model. In *Modern Reading Practices and Collaboration Between Schools, Family, and Community*. Korea : GI Global.
- UNESCO. (2021). *Media and Information Literacy Curriculum for Educators and Learners*. France : UNESCO.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการเขียนสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

Development of Learning Activities Using Activity-Based Learning to
Enhance Written Communication Abilities for Prathom Suksa 1 Students

กัญญิกานต์ วงศ์สุวรรณ¹ และเอี่ยมพร หลินเจริญ²

Kantikan Wongsawan, Aumporn Lincharoen

Received: Mayr 11, 2025

Revised: September 09, 2025

Accepted: September 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 2) ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 2.1) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสารระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 2.2) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสารระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร ดำเนินการค้นคว้าตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา มีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลพิษณุโลก จำนวน 44 คน ได้มาจากการเลือกแบบสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน 2) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน 3) แบบวัดความสามารถในการเขียนสื่อสาร และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัย พบว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่

¹⁻² มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan university

Corresponding author, e-mail: kantikan.jane@gmail.com

1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.11/77.04 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) นักเรียนมีความสามารถในการเขียนสื่อสารหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความสามารถในการเขียนสื่อสารหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.23)

คำสำคัญ: การเขียนสื่อสาร, การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน, กิจกรรมการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research article were 1) to create and evaluate the effectiveness of activity-based learning activities to promote communicative writing ability for Prathom Susa 1 students, achieving an effectiveness criterion of 75/75; 2) to study the effects of using activity-based learning activities to promote communicative writing ability for Prathom Susa 1 students, specifically; 2.1) comparing communicative writing ability before and after instruction with the learning activities; 2.2) comparing communicative writing ability after instruction with the 75% criterion using the learning activities; and 3) to study student satisfaction with the activity-based learning activities to promote communicative writing ability. The research was conducted using a research and development process. The sample group consisted of 44 Prathom Susa 1 students from Phitsanulok Kindergarten School, semester 2, academic year 2024, selected using simple random sampling. The research instruments included 1) activity-based learning activities, 2) activity-based lesson plans, 3) a communicative writing ability test, and 4) a student satisfaction survey regarding the learning activities. The research findings revealed that 1) activity-based learning activities to promote communicative writing ability for Prathom Susa 1 students were 76.11/77.04 effective, meeting the established criteria; 2) students' communicative writing ability after the intervention was significantly higher than before the intervention at the .05 statistical significance level, and their communicative writing ability after the intervention was significantly higher than the

established criteria at the .05 statistical significance level; and 3) students had the highest level of satisfaction ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.23).

Keywords: Communicative Writing, Activity-Based Learning, Learning Activities

บทนำ

การเขียนเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยที่นักเรียนเริ่มต้นฝึกฝนการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ การเขียนจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะทางภาษา การคิดวิเคราะห์ และการแสดงออกทางความคิดอย่างเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ทักษะการเขียนที่ดีไม่เพียงแต่ช่วยให้นักเรียนสามารถถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ แต่ยังเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความสามารถด้านวิชาการในระดับสูงขึ้น สอดคล้องสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2563) กล่าวว่า “การเขียนเพื่อสื่อสารความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และความต้องการ ผู้เขียนควรรู้จักการเลือกใช้ภาษา และรูปแบบการเขียนที่สอดคล้องเหมาะสมกับจุดประสงค์ของการเขียน” จากความสำคัญนี้การเขียนสื่อสาร (Writing for Communication) เป็นการเขียนที่มุ่งถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก หรือข้อมูลเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจ โดยใช้รูปแบบภาษาอย่างเหมาะสม ทักษะนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในพัฒนาการทางภาษาไทยของนักเรียน ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการเรียนวิชาอื่น ๆ ด้วย

จากผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนด้านภาษาไทย 3 ปีซ้อนหลังในปีการศึกษา 2564 คะแนนเฉลี่ยของสังกัดต่ำกว่าระดับประเทศอยู่ร้อยละ -0.66 ปีการศึกษา 2565 คะแนนเฉลี่ยของสังกัดต่ำกว่าระดับประเทศอยู่ร้อยละ -0.53 และปีการศึกษา 2566 คะแนนเฉลี่ยของสังกัดต่ำกว่าระดับประเทศอยู่ร้อยละ -1.2 (กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1, 2567) ซึ่งนโยบายการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ตั้งเป้าหมายของคะแนนการทดสอบ จะเห็นได้ว่า การเขียนของนักเรียนไม่มีแนวคิดหรือเนื้อหาที่จะเขียนมักจะเขียนเป็นประโยคสั้น ๆ ไม่กี่ประโยค ขาดเรื่องราวซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น การเรียงลำดับเรื่องและเรียบเรียงข้อความเป็นเรื่องราวมีความววนสับสน การเขียนคำไม่ถูกต้อง ทำให้สื่อความไม่ถูกต้อง จากปัญหาที่พบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า มีนักเรียนที่ยังขาดทักษะพื้นฐานในการเขียนสื่อสาร เช่น การเขียน

ประโยคให้สมบูรณ์ การเลือกใช้คำให้เหมาะสม และการลำดับความคิดอย่างมีเหตุผล (ศูนย์พัฒนาหลักสูตรภาษาไทย, 2563) ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากวิธีการเรียนการสอนที่ยังเน้นการถ่ายทอดความรู้แบบท่องจำ ขาดการลงมือปฏิบัติจริง หรือกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน โดยเฉพาะนักเรียนในช่วงวัยต้นที่ต้องการการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในช่วงเริ่มต้นการเขียน การฝึกฝนการเขียนที่มีเป้าหมายและเกิดจากแรงจูงใจในกิจกรรมที่สนุกและสอดคล้องกับวัย (มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2566) จะช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบของการเขียนที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนระดับนี้ เช่น การเขียนคำคล้องจองจากคำศัพท์ใกล้ตัว การเขียนประโยคจากภาพ การเขียนเรื่องสั้นจากประสบการณ์ หรือจากจินตนาการ การเขียนเล่าเรื่องในกลุ่มเพื่อนำเสนอ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ “กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning)” เป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษา เนื่องจากเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิด ลงมือทำ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายใต้สถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลอง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน (Bloom, B.S., 1956; สุพรรณิ สุขใส, 2562) และเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ขณะที่ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ออกแบบกิจกรรม และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย กิจกรรมที่นำมาใช้ควรสัมพันธ์กับชีวิตจริงและบริบทของผู้เรียน ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน (พัชรา ภูระหงษ์, 2564) ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะหลากหลาย ทั้งการคิด การสื่อสาร การร่วมมือ และการแก้ปัญหา ผ่านกิจกรรมที่สนุกและเหมาะสมกับช่วงวัย ซึ่งเหมาะอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่มีลักษณะการเรียนรู้แบบสัมผัส ชอบเคลื่อนไหว และเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (สุพรรณิ สุขใส, 2562)

การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการเขียนสื่อสารของนักเรียนในหลายมิติ ทั้งด้านการคิดเชิงสร้างสรรค์ การเรียบเรียงถ้อยคำ การเขียนจากประสบการณ์จริง และการสื่อความหมายอย่างมีจุดมุ่งหมาย (กาญจนา ทองหล่อ, 2562) อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้ดีกว่าวิธีการสอนแบบเดิม นักเรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การเขียนคำคล้องจองจากภาพ การเล่าเรื่องจากประสบการณ์ การเขียนเรื่องตามจินตนาการ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กวัยต้นอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยให้เกิดประสิทธิผล เพื่อแก้ไขปัญหาการเขียนสื่อสารให้กับนักเรียนรายบุคคล โดยจัดเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนทำให้นักเรียนมีความแม่นยำในเนื้อหามากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
 - 2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสารระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสารระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาและพัฒนาตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) การค้นคว้าอิสระเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลพิษณุโลก จำนวนนักเรียน 250 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลพิษณุโลก จำนวน 44 คน ได้มาจากการเลือกแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
2. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน จำนวน 4 แผน (รวมเวลา 8 ชั่วโมง) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
3. แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
4. แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
5. แบบวัดความสามารถในการเขียนสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
6. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

1. ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
2. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ มาตรฐาน ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ เวลาเรียน เรื่อง การเขียนสื่อสาร กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
3. วิเคราะห์เนื้อหาเรื่อง การเขียนสื่อสาร ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เลือกนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน
4. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน
5. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ตารางที่ 1 บทบาทครู บทบาทนักเรียน และขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร

ขั้นตอนที่	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
ขั้นที่ 1 ขั้นกระตุ้นและให้ประสบการณ์	ครูออกแบบสถานการณ์หรือกิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจ เช่น การเล่าเรื่อง การใช้สื่อภาพหรือวิดีโอ หรือการตั้งคำถามปลายเปิด เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงเกี่ยวกับการสื่อสาร	นักเรียนรับฟังอย่างตั้งใจ สังเกตสิ่งที่ครูนำเสนอ แสดงความสนใจ ชักถามหรือแสดงความคิดเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องราวหรือสถานการณ์ที่นำเสนอ
ขั้นที่ 2 ขั้นให้ความรู้และลงมือปฏิบัติ	ครูอธิบายความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเขียน เช่น การเขียนคำ การเขียนประโยค การเขียนจากภาพ การเขียนจากประสบการณ์ พร้อมทั้งสาธิตตัวอย่างที่ชัดเจน แล้วจัดกิจกรรมให้เด็กได้ฝึกฝนโดยลงมือปฏิบัติจริง	นักเรียนเรียนรู้จากคำอธิบายของครู ตั้งใจสังเกตตัวอย่าง และลงมือเขียนตามคำแนะนำ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และฝึกใช้ทักษะการเขียนให้ตรงกับเป้าหมายที่กำหนด
ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ครูจัดกลุ่มนักเรียนเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เปิดโอกาสให้นักเรียนอ่านผลงานของเพื่อน พร้อมทั้งให้แนวทางการให้ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์	นักเรียนอ่านผลงานของเพื่อน แสดงความคิดเห็นอย่างสุภาพ โดยใช้คำพูดง่าย ๆ เช่น “ดีมาก”, “น่าสนใจ”, “เขียนเก่งจัง” เพื่อให้กำลังใจเพื่อน พร้อมทั้งรับฟังคำแนะนำจากผู้อื่น และนำคำแนะนำไปปรับปรุงการเขียนของตนเอง
ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปผล	ครูชี้แนะให้นักเรียนสะท้อนผลการเรียนรู้ เช่น การพูดคุยทบทวน การประเมินตนเอง และให้ความคิดเห็นเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนในครั้งต่อไป พร้อมประเมินผลการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ	นักเรียนสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม เช่น การพูดถึงความรู้ใหม่ หรือข้อผิดพลาดที่ได้เรียนรู้ พร้อมรับการประเมินและข้อเสนอแนะจากครูเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเขียนในอนาคต

6. นำกิจกรรมการเรียนรู้เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้และนำไปสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

7. วิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้กับสถานการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนแล้วนำมาเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

แผนที่ 1 การเขียนคำคล้องจอง

แผนที่ 2 การเขียนเรื่องจากภาพ

แผนที่ 3 การเขียนเรื่องตามจินตนาการ

แผนที่ 4 การเขียนสื่อสารผ่านประสบการณ์

8. นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

9. นำกิจกรรมการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่แก้ไขแล้วมาประเมินประสิทธิภาพตามขั้นตอนของรัตนะ บัวสนธ์ (2554) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลพิษณุโลกที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

9.1 ประเมินหาประสิทธิภาพแบบ 1:1 จำนวน 3 คน (ภาษา เนื้อหา เวลา)

9.2 ประเมินหาประสิทธิภาพแบบ 1:3 (หา E1/E2)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนสื่อสารและวิธีการสร้างแบบวัดความสามารถในการเขียนสื่อสาร

2. ศึกษามาตรฐาน ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

3. ออกแบบและสร้างแบบวัดความสามารถในการเขียนสื่อสารให้ครอบคลุมองค์ประกอบ เป็นข้อสอบอัตนัย 5 ข้อ

4. นำแบบวัดความสามารถในการเขียนสื่อสารเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน หาค่าความตรงของเนื้อหาและค่าดัชนีความสอดคล้อง

5. นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนที่เคยเรียนเนื้อหาที่ผ่านมาแล้ว วิเคราะห์หาค่าความยากง่ายและหาค่าอำนาจจำแนก โดยใช้สูตรของ D.R.Sabers (2546)

6. คัดเลือกข้อสอบอัตนัยจำนวน 3 ข้อ สำหรับนำไปใช้จริง

7. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบราก ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับมีค่า 0.86 และจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

2. กำหนดกรอบเนื้อหาและข้อคำถามความพึงพอใจที่จะนำมาสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ

3. ออกแบบและสร้างแบบประเมินความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert)

4. นำแบบประเมินเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม ความถูกต้องด้านภาษา

5. วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบราค ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับมีค่า 0.72

6. ปรับปรุงแก้ไขและคัดเลือกข้อคำถามเพื่อจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กลุ่มตัวอย่างทราบ

2. นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้ข้อสอบอัตนัยจำนวน 3 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง จากนั้นผู้วิจัยตรวจและบันทึกคะแนน

3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามแผนจำนวน 4 แผน ใช้เวลารวม 8 ชั่วโมง

4. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้ข้อสอบอัตนัยจำนวน 3 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง จากนั้นตรวจและบันทึกคะแนน

5. นักเรียนตอบแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ตามเกณฑ์ 75/75 โดยใช้สูตร E_1/E_2 (รัตนะ บัวสนธิ์, 2554)

2. เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสารระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถิติ t-test dependent

3. เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสารระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถิติ One sample t-test

4. วิเคราะห์หาความพึงพอใจของนักเรียนโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.11/77.04 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้

2. ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2.1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสารระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสาร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	sig
ก่อนเรียน	44	45	30.82	4.23	15.73*	0.0000
หลังเรียน	44	45	37.98	4.17		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการเขียนสื่อสารหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสารระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ความสามารถในการเขียนสื่อสารของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสาร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน กับเกณฑ์ร้อยละ 75

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละของคะแนน	t	sig
หลังเรียน	44	45	37.98	4.17	84.39	6.73*	0.0000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสามารถในการเขียนสื่อสารหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 37.98 คิดเป็นร้อยละ 84.39 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.23)

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 44 คน

รายการประเมิน	n = 44		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านเนื้อหา	4.55	0.38	มากที่สุด
2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	4.49	0.27	มาก
3. ด้านการวัดและประเมินผล	4.54	0.26	มากที่สุด
4. ด้านครูผู้สอน	4.57	0.22	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.54	0.23	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.23)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.11/77.04 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าการวางแผนกิจกรรมตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบส่งผลดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การใช้กิจกรรมเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน ลดความเบื่อหน่าย และส่งเสริมการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับความหมายของกิจกรรมเป็นฐานที่จะเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ขณะที่ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ออกแบบกิจกรรม และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในกิจกรรมที่นำมาใช้มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงและบริบทของผู้เรียน ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน (พัชรา ภู่อะหงษ์, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lakshmi (2007) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานตามแนวคิดการใช้แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยรูปแบบได้รับการพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จาก

นักเรียนประถมศึกษาจำนวน 30 คนได้รับการทดสอบ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าคะแนนก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสารระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน พบว่า นักเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากกิจกรรมช่วยเสริมทักษะการเขียนได้จริง โดยกิจกรรมมีความหลากหลาย โดยผ่านกิจกรรมเกม การเล่นเกมบทบาทสมมติ การเล่านิทาน การเขียนจากภาพและส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์ตรง (สุพรรณิ สุขใส, 2562) การเขียนยังเป็นพื้นฐานสำคัญในพัฒนาการทางภาษาไทยของนักเรียน ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการเรียนวิชาอื่นๆ โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในช่วงเริ่มต้นการเขียน การฝึกฝนการเขียนที่มีเป้าหมายและเกิดจากแรงจูงใจในกิจกรรมที่สนุกและสอดคล้องกับวัย จะช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดรูปแบบของการเขียนที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะนุช แจ่มหม้อ (2563) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning) เสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเป็น 76.05/81.08 หมายความว่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยในระหว่างเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 5 แผน คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 76.05 และมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ เฉลี่ยร้อยละ 81.08 และนักเรียนที่ใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning) เสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสื่อสารระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 พบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนของแบบวัดความสามารถในการเขียนสื่อสารมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 37.98 คิดเป็นร้อยละ 84.39 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และเป็นไปตามเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยแสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการเขียนสื่อสารได้ดีขึ้น โดยมีกิจกรรมที่ใช้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน กระตุ้นประสาทสัมผัสหลากหลายครอบคลุมทักษะทั้งด้านการคิด การฟัง การพูด และการเขียน ลดความกังวลในการเขียน และเพิ่มแรงจูงใจในการฝึกฝนการเขียน มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสิโรตม์ จุ้ยเปี่ยม (2563) วิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้กลยุทธ์การเขียนเชิงโต้ตอบและแนวสมดุภาษาที่มีต่อความสามารถในการเขียนของนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนของกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้กลยุทธ์การเขียนเชิงโต้ตอบและแนวสมดุลภาษากับค่าเฉลี่ยคะแนนของกลุ่มควบคุม พบว่าหลังการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนของกลุ่มทดลองสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนของกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชุดิมา เวฬุมาศ (2564) วิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถการเขียนสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน ร่วมกับเกม โดยนักเรียนมีความสามารถทางการเขียนสื่อสารหลังการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีระดับความพึงพอใจของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.23) เนื่องจากกิจกรรมที่ออกแบบน่าสนใจ เชื่อมโยงกับประสบการณ์และชีวิตประจำวันของนักเรียน ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องใกล้ตัว เข้าใจง่าย และน่าสนใจ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่คล่องแคล่วและต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของนฤมล จำอินทร์ (2557) กล่าวว่า ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกชอบ พอใจ หรือเจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ และสอดคล้องกับทัศนะของ พรพรรณ เสาร์คำเมืองดี (2562) ที่ได้ให้ความหมายถึงการวัดความพึงพอใจ ว่าการวัดความพึงพอใจทำให้ทราบถึงความสำคัญของความพึงพอใจ ความชอบ และการยอมรับของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีย่อมส่งผลไปถึงการเรียนรู้ที่ดีที่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Answer (2019) การสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแรงจูงใจของนักเรียนเพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มควบคุม ใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามแรงจูงใจ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม และนักเรียนกลุ่มทดลองมีแรงจูงใจในการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นกิจกรรมที่ออกแบบให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริงและสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้เรียน สามารถสร้างแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมมากขึ้น และสามารถถ่ายทอด

ความคิดผ่านการเขียนในรูปแบบที่เหมาะสมกับวัยได้อย่างชัดเจนและเป็นธรรมชาติ ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงในวัยเริ่มต้น การออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายและยืดหยุ่นตามพัฒนาการของผู้เรียน รวมถึงการประเมินผลที่เน้นพัฒนาการรายบุคคลมากกว่าการเปรียบเทียบคะแนน ทำให้ครูสามารถสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน อีกทั้งยังช่วยให้ครูเข้าใจถึงบทบาทของตนในการเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การใช้กิจกรรมเป็นฐานสามารถปรับใช้ได้หลากหลายรูปแบบ ควรเลือกเทคนิคการสอนที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนของการเรียนรู้ เพื่อให้กิจกรรมสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และช่วยพัฒนาทักษะได้ตรงจุด
2. ครูควรสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรในห้องเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม แสดงความคิดเห็น และนำเสนอผลงาน เพื่อส่งเสริมความกล้าแสดงออกและสร้างความมั่นใจ
3. ในบางกิจกรรมควรจัดเวลาเรียนต่อเนื่องอย่างน้อย 2 ชั่วโมง เนื่องจากกิจกรรมมักใช้สื่อและวิธีการหลากหลาย การเรียนเพียง 1 ชั่วโมงอาจไม่เพียงพอ และส่งผลให้ต้องใช้เวลาในการทบทวนซ้ำในคาบถัดไป
4. นักเรียนมีความสนใจในการเรียนแต่ละกิจกรรม มีกิจกรรมที่หลากหลายให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจริง เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักเรียน และนักเรียนมีความสนใจในการเขียนคำคล้องจองและการเขียนสื่อสารผ่านประสบการณ์เพราะได้เชื่อมโยงในชีวิตประจำวันของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. (2567). *รายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (National Test: NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. (อัตสำเนา)*

- กาญจนา ทองหล่อ. (2562). การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 22(2), 45–60.
- ชุติมา เวฬุมาศ. (2564). การพัฒนาความสามารถการเขียนสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน ร่วมกับเกม. (วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นฤมล จำอินทร์. (2557). การพัฒนาการเรียนการสอน เรื่อง ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้. (อัตรสำเนา)
- ปิยะนุช แจ่มหม้อ. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พรพรรณ เสาร์คำเมืองดี. (2562). การวัดความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 25(2), 112–123.
- พัชรา ภูระหงษ์. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 44(2), 71–83.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. (2566). แนวทางการจัดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษา. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 20(1), 3–13.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2554). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครสวรรค์ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดริมปิงการพิมพ์.
- ศูนย์พัฒนาหลักสูตรภาษาไทย. (2563). *รายงานการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2563). *หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (พิมพ์ครั้งที่ 33). กรุงเทพฯ : สกสค.ลาดพร้าว.

สิโรตม์ จัยเปี่ยม. (2563). ผลการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้กลยุทธ์การเขียนเชิงโต้ตอบ และแนวสมดุภาษาที่มีต่อความสามารถในการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์), คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพรรณิ สุขใส. (2562). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์. *วารสารวิชาการครุศาสตร์*, 10(2), 56–67.

Answer, F. (2019). Activity-Based Teaching, Student Motivation and Academic Achievement. *Journal of Education and Educational Development*, 6(1). 154-170. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1216784.pdf>.

Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain*. London : Longmans.

Lakshmi, A. (2007). *Activity based learning a report on an Innovative Method in Tamil Nadu*. Retrieved form [http://www.ssa.tn.nic.in/Docu/ABL-Report-by-Dr.Anand halakshmi.pdf](http://www.ssa.tn.nic.in/Docu/ABL-Report-by-Dr.Anand%20halakshmi.pdf).

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ของบุคลากรสายบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่ง

Developing a Model for Promoting Safety Behaviors at work
of Service Personnel at a Rajabhat University

ชนกานต์ สุกุลแถว¹ สุพัฒน์ อีระเวชเจริญชัย² และประยูร ฟองสดีตย์กุล³

Chanakarn Sakulthaew, Supat Teravecharoenchai and Prayoon Fongsatitkul

Received: October 07, 2025

Revised: November 10, 2025

Accepted: January 01, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ และ 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประชากรในการศึกษา คือ บุคลากรสายบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ จำนวน 32 คน คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power 3.1 ค่าระดับความเชื่อมั่น 0.05 ($\alpha = 0.05$) การศึกษาประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน และ 2) ผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการสร้างพลังเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัย ในขณะที่กลุ่มควบคุมไม่ได้รับโปรแกรดังกล่าว การวัดผลดำเนินการแบบวัดผลก่อน-หลังเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบัน การรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน และข้อมูลจากสัมภาษณ์เชิงลึก

¹⁻² มหาวิทยาลัยเกริก; Krirk University

³ มหาวิทยาลัยมหิดล; Mahidol University

ผู้บริหาร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) หลักสูตรฝึกอบรมความรู้ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน (2) แบบสังเกตพฤติกรรมความปลอดภัย (3) สื่อคลิปวิดีโอทบทวนความรู้ความปลอดภัย และ (4) การจัดหาอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลตามลักษณะความเสี่ยงของงาน และ 2) ผลการใช้รูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ การรับรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก ทั้งในด้านการปฏิบัติงานที่ปลอดภัย การลดพฤติกรรมเสี่ยง และการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การสร้างพลัง, การส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัย

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop a model for promoting safety behaviors at work of service staff at Rajabhat University; and 2) to study the effectiveness of the model in promoting safety behaviors at work of service staff at Rajabhat University. This was a mixed-methods research combining qualitative and quantitative approaches. The study population consisted of 32 service staff members from Rajabhat University. The sample size was calculated using G*Power 3.1 with a reliability coefficient of 0.05 ($\alpha = 0.05$). The study comprised two parts: 1) the development of a model for promoting safety behaviors at work, and 2) the effectiveness of the model. It was a quasi-experimental study, dividing the sample into two groups: an experimental group and a control group. The experimental group received an empowerment program to promote safety behaviors at work, while the control group did not. Outcomes were measured using a pre- and post-test method over a period of 4 weeks. The research results showed that 1) the model for promoting safety behaviors at work of service staff at Rajabhat University, developed from a study of the current problems, the collection of data on safety behaviors at work, and data from in-depth interviews with administrators, consisted of 4 main components: (1) a training course on safety knowledge in the workplace, (2) a safety

behavior observation form, (3) video clips reviewing safety knowledge, and (4) the provision of personal protective equipment according to the risk characteristics of the work; and 2) the results of using the model for promoting safety behaviors at work of service staff at Rajabhat University showed that the experimental group had significantly higher scores in knowledge, perception, awareness, and safety behavior in the workplace than the control group ($p < 0.05$), which indicated that the developed model can effectively create positive changes in safe work practices, reduce risky behaviors, and create an effective safety culture in the organization.

Keywords: Model Development, Empowerment, Promoting Safety Behavior

บทนำ

จากสถานการณ์การประสบอันตรายหรือการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการทำงานปี 2563 - 2567 พบว่า ในปี 2563 มีลูกจ้างประสบอันตราย 85,533 ราย และเพิ่มขึ้นเป็น 87,728 ราย ในปี 2567 โดยตำแหน่งงานที่มีจำนวนการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องมาจากการทำงานสูงสุด คือ ตำแหน่งอาชีพงานพื้นฐาน อาชีพบริการและงานขายทั่วไป คนงานเกษตร ประมง และที่เกี่ยวข้อง แรงงานเหมืองแร่ ก่อสร้าง การผลิตและการขนส่ง (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2568) ทั้งนี้ สาเหตุการประสบอันตรายจากการทำงานอาจเกิดจากการบริหารจัดการด้านความปลอดภัย การกระทำที่ไม่ปลอดภัย (Unsafe Act) หรือสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย (Unsafe Condition) ทั้งนี้ สาเหตุของการประสบอันตรายจากการทำงานส่วนใหญ่มักเกิดจากการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยที่ไม่เป็นระบบ ขาดมาตรการป้องกัน และการติดตามตรวจสอบที่ต่อเนื่อง (Ajmal, M., Isha, A. S. N., Nordin, S. M. & Al-Mekhlafi, A.-B. A., 2022) การขาดความเอาใจใส่จากผู้บริหาร การไม่กำหนดนโยบายหรือแผนงานด้านความปลอดภัยที่ชัดเจน รวมถึงการขาดการสื่อสารระหว่างระดับบริหารและผู้ปฏิบัติงาน ล้วนเป็นปัจจัยที่เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในสถานที่ทำงาน (Zhang, S., Li, Y., Liu, C., Wang, M. & Liu, J., 2022) การมีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพช่วยส่งเสริมให้เกิดการบริหารคน การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัยได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การลดอุบัติเหตุและเพิ่มคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในองค์กร (Navarro Claro, G. T., Bayona Soto, J. A. & Arévalo Ascanio, J. G., 2025)

อีกทั้ง พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 มาตรา 3 วรรค 2 ได้กำหนดให้ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น จัดให้มีมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานในหน่วยงานไม่ต่ำกว่ามาตรฐานความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานตามพระราชบัญญัตินี้ โดยพระราชบัญญัตินี้ตั้งกติกามีผลบังคับใช้ในวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 สถาบันอุดมศึกษาจึงควรมีการบริหารจัดการความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 ในแนวทางเดียวกับสถานประกอบกิจการ แต่การที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยในสุขภาพของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานนั้นจะต้องเกิดจากความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ในการทำความเข้าใจ และบังคับให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยในการป้องกันอันตราย ต่อสิ่งคุกคามที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และส่งเสริมพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานให้มากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ โดยเฉพาะในกลุ่มบุคลากรสายบริการที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับอาคาร สถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ แต่พบว่าการจัดการด้านความปลอดภัยยังขาดความเป็นระบบ บุคลากรขาดความตระหนักรู้ แรงจูงใจ และการมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงในการทำงาน การวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยโดยบูรณาการแนวความคิดการเสริมพลัง ทฤษฎี Precede-Proceed และแนวคิด Behavior-Based Safety เพื่อสร้างการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ยั่งยืนนำไปสู่ระบบบริหารจัดการความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพและเป็นต้นแบบแก่สถาบันอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mix-Method Study) รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และเชิงปริมาณ (Quantitative Method) มีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการสร้างพลังส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการ

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันของมหาวิทยาลัยฯ การสัมภาษณ์ผู้บริหาร เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 15 คน และบุคลากรสายบริการของมหาวิทยาลัย วิธีการแบ่งสัดส่วนตามช่วงชั้น จำนวน 43 คน และจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรสายบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ

ขั้นตอนที่ 2 นำผลวิเคราะห์ที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพิจารณาประกอบกับการออกแบบด้วยแนวคิดทฤษฎี Precede-Proceed Model ในการวิเคราะห์พฤติกรรมสุขภาพแบบสหปัจจัย (Multiple Causality Assumption) ที่จะเชื่อมโยงสิ่งที่จำเป็นต้องทำให้เกิดหรือเรียกว่า ตัวแทรกแซง (Intervention) เพื่อนำสู่การบรรลุเป้าหมายปลายทางที่ต้องการ (Outcome)

ระยะที่ 2 การใช้รูปแบบการสร้างพลังส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคลากรสายบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ จำนวน 32 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้มาจากการคำนวณด้วยโปรแกรม G*Power 3.1 การศึกษาครั้งนี้กำหนดค่าความเชื่อมั่น 95% ($\alpha = 0.05$) กำหนดค่าอำนาจในการทดสอบ (Power Analysis) เท่ากับ 0.95 ค่าอิทธิพล (Effect size) เท่ากับ 1.369 (ศิรินทร์ พุกษ์พนา และคณะ, 2564) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 26 คน และเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 20.00 เพื่อป้องกันการสูญหาย (Drop out) จึงได้ขนาดตัวอย่าง 32 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ จำนวนกลุ่มละ 16 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามเรื่องพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน คือ

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นคำถามปลายปิด ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ตำแหน่ง งาน อายุงาน รายได้เฉลี่ย ประสบการณ์การประสบอันตราย สิทธิการรักษาพยาบาล

1.2 แบบทดสอบเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน มีจำนวน 15 ข้อ โดยเป็นคำถามปลายปิด มี 2 ตัวเลือก คือ ใช่ ได้คะแนน 1 คะแนน และ ไม่ใช่ ได้คะแนน 0 คะแนน โดยนำคะแนนแต่ละข้อมารวมกันได้ 0-15 คะแนน และกำหนดเกณฑ์ในการแบ่งระดับความรู้ไว้ 3 ระดับ แปลความหมายคะแนน ดังนี้ ระดับความรู้ความเข้าใจสูง (คะแนนตั้งแต่

ร้อยละ 80 ขึ้นไป) ระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง (คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 61-79) และระดับความรู้ความเข้าใจต่ำ (คะแนนต่ำกว่า หรือเท่ากับร้อยละ 60)

1.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ต่ออันตรายและความปลอดภัยในการทำงาน มีจำนวน 10 ข้อ โดยเป็นคำถามปลายปิด มี 3 ตัวเลือก (Likert-type Scale) ในข้อคำถามที่สภาพปัจจุบันเป็นจริง คือ ใช่ ได้คะแนน 1 คะแนน ไม่แน่ใจ ได้คะแนน 0 คะแนน และไม่ใช่ คะแนน 0 คะแนน และในข้อคำถามที่สภาพปัจจุบันไม่เป็นจริง คือ ใช่ ได้คะแนน 0 คะแนน ไม่แน่ใจ ได้คะแนน 0 คะแนน และไม่ใช่ คะแนน 1 คะแนน แบ่งระดับการรับรู้ออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับดี (6.67-10.00 คะแนน) ระดับปานกลาง (3.34 -6.66 คะแนน) และระดับต้องปรับปรุง (คะแนน 0-3.33 คะแนน)

1.4 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน มีจำนวน 17 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scale) มี 5 ระดับ จำนวน 17 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเชิงบวก จำนวน 10 ข้อ (ข้อที่ 1-10) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ และเป็นคำถามเชิงลบจำนวน 7 ข้อ (ข้อที่ 11-17) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ คะแนนเต็ม 85 คะแนน โดยแบ่งระดับการป้องกันตนเองออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง (คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 62.34 คะแนน) ระดับปานกลาง (39.67-62.33 คะแนน) และระดับต่ำ (คะแนนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 39.66 คะแนน)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ตรวจสอบความแม่นยำตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องวัตถุประสงครายข้อ (IOC) ต้องมีค่าไม่น้อยกว่า 0.67 ผลการพิจารณาผ่านเกณฑ์ทุกประเด็น ค่า IOC เท่ากับ 0.97 และตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นเอกพันธ์ ได้แก่ คำถามในส่วนของการวัดความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วม ที่มีเกณฑ์การให้คะแนน 1 เมื่อตอบถูก และให้คะแนน 0 เมื่อตอบผิดหรือไม่ ทราบ/ไม่แน่ใจ ด้วยวิธีของ Kuder-Richardson จากผลการทดสอบข้อคำถามในส่วนของการวัดความรู้ความเข้าใจ ได้ค่าสัมประสิทธิ์ ความเที่ยง (r) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์ Cronbach's alpha เท่ากับ 0.912

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการแจกแจงความถี่และคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติ t-test ในกรณีที่ต้องการเปรียบเทียบความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนารูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ที่ศึกษา พบว่า จากการสรุปวิเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ การรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ และข้อมูลจากสัมภาษณ์เชิงลึกการสัมภาษณ์ผู้บริหาร มาสร้างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ครอบคลุมในประเด็น ดังนี้ คือ สร้างหลักสูตรฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน แบบสังเกตพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน คลิปวิดีโออบรมทบทวนความรู้ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน การแจกอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลตามลักษณะงานและความเสี่ยงอันตราย

2. ผลการใช้รูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ที่ศึกษา พบว่า การเปรียบเทียบความแตกต่างของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังได้รับการแทรกแซง (ซึ่งเรียกว่า “รูปแบบ”)

2.1 การเปรียบเทียบความแตกต่างของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนได้รับรูปแบบ การศึกษานี้ได้ทำการเปรียบเทียบเบื้องต้นระหว่างกลุ่มทดลอง ($n=16$) และกลุ่มเปรียบเทียบ ($n=16$) ในด้าน ความรู้ การรับรู้ และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานก่อนที่จะมีการใช้รูปแบบการแทรกแซงใดๆ เพื่อประเมินความเท่าเทียมกันของทั้งสองกลุ่ม ณ จุดเริ่มต้น ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 1 และ 2 แสดงให้เห็นว่า ทั้งสามตัวแปร (ความรู้, การรับรู้, และพฤติกรรมความปลอดภัย) ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างกลุ่ม (ค่า p อยู่ระหว่าง 0.37–0.96) ซึ่งบ่งชี้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเป็นเนื้อเดียวกัน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความรู้ การรับรู้ และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานก่อนได้รับรูปแบบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ด้าน	กลุ่มทดลอง ($n=16$)			กลุ่มเปรียบเทียบ ($n=16$)		
	ระดับ ดี	ระดับ ปานกลาง	ระดับ ต่ำ	ระดับ ดี	ระดับ ปานกลาง	ระดับ ต่ำ
ความรู้เกี่ยวกับ	0	3	13	0	4	12
ความปลอดภัย	(00.00)	(18.75)	(81.25)	(00.00)	(25.00)	(75.00)
การรับรู้ความ	3	13	0	1	15	0
ปลอดภัย	(18.75)	(81.25)	(00.00)	(6.25)	(93.75)	(00.00)
พฤติกรรมความ	10	6	0	10	6	0
ปลอดภัย	(62.50)	(37.50)	(00.00)	(62.50)	(37.50)	(00.00)

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความรู้ การรับรู้และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานก่อนได้รับรูปแบบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ (Independent Samples t-Test)

ด้าน	กลุ่มทดลอง (n=16)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n=16)		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัย	7.56	1.45	7.75	2.23	0.28	0.96
การรับรู้ความปลอดภัย	20.81	2.22	19.06	1.80	2.44	0.48
พฤติกรรมความปลอดภัย	65.06	5.84	64.12	5.01	0.48	0.37

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กล่าวโดยสรุป ข้อมูลพื้นฐานที่รวบรวมก่อนการแทรกแซงยืนยันว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีความใกล้เคียงกัน (ความรู้ การรับรู้ และพฤติกรรมความปลอดภัย)

2.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบหลังได้รับรูปแบบ การศึกษานี้ได้ทำการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการแทรกแซงต่อความรู้ การรับรู้ และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ (กลุ่มละ 16 คน) หลังจากได้รับรูปแบบการแทรกแซง ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 3 และ 4 แสดงให้เห็นว่า

1) ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัย กลุ่มทดลองมีระดับความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลางถึงดี โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างชัดเจน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.05$) (10.81 ± 0.75 vs. 9.50 ± 1.36)

2) การรับรู้ความปลอดภัย แม้ว่ากลุ่มทดลองจะมีการรับรู้ความปลอดภัยในระดับดีถึงร้อยละ 100 แต่เมื่อวิเคราะห์ด้วย Independent Samples t-Test พบว่า ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีความแตกต่างทางสถิติ ($p=0.04$) (27.25 ± 1.12 vs. 19.25 ± 2.64)

3) พฤติกรรมความปลอดภัย กลุ่มทดลองแสดงพฤติกรรมความปลอดภัยอยู่ในระดับดีถึงร้อยละ 100 และมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความปลอดภัยสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.00$) (72.62 ± 2.41 vs. 64.12 ± 6.04)

ตารางที่ 3 ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความรู้ การรับรู้ และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน หลังได้รับรูปแบบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ (n=16)

ด้าน	กลุ่มทดลอง (n=16)			กลุ่มเปรียบเทียบ (n=16)		
	ระดับ ดี	ระดับ ปานกลาง	ระดับ ต่ำ	ระดับ ดี	ระดับ ปานกลาง	ระดับ ต่ำ
ความรู้เกี่ยวกับ	3	13	0	0	9	7
ความปลอดภัย	(18.75)	(81.25)	(00.00)	(00.00)	(56.25)	(43.75)
การรับรู้ความ	16	0	0	1	15	0
ปลอดภัย	(100.00)	(00.00)	(00.00)	(6.25)	(93.75)	(00.00)
พฤติกรรมความ	16	0	0	9	7	0
ปลอดภัย	(100.00)	(00.00)	(00.00)	(56.25)	(43.75)	(00.00)

ตารางที่ 4 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความรู้ การรับรู้และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานหลัง ได้รับรูปแบบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ (Independent Samples t-Test)

ด้าน	กลุ่มทดลอง (n=16)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n=16)		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัย	10.81	0.75	9.50	1.36	3.36	0.05
การรับรู้ความปลอดภัย	27.25	1.12	19.25	2.64	11.13	0.04
พฤติกรรมความปลอดภัย	72.62	2.41	64.12	6.04	5.22	0.00

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ การเปรียบเทียบพฤติกรรมความปลอดภัยจากการสังเกตของกลุ่มทดลองก่อนได้รับรูปแบบในช่วงสัปดาห์ที่ 2 และหลังได้รับรูปแบบในช่วงสัปดาห์ที่ 6 ดังแสดงในตารางที่ 5 มาวิเคราะห์ผลเป็นร้อยละพฤติกรรมความปลอดภัย ผลการทดสอบ Paired Samples t-Test ($t=14.06$, $p=0.00$) ยังแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมความปลอดภัยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.00$) โดยคะแนนร้อยละเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ $65.31 (\pm 12.97)$ เป็นร้อยละ $96.25 (\pm 6.70)$ ซึ่งชี้ให้เห็นว่ารูปแบบที่นำเสนอมีประสิทธิภาพในการพัฒนาพฤติกรรมความปลอดภัย และมีผลกระทบเชิงบวกอย่างมากต่อพฤติกรรมความปลอดภัยของกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 5 ร้อยละของพฤติกรรมความปลอดภัยของกลุ่มทดลองก่อนและหลังได้รับรูปแบบ (Paired Samples t-Test)

การสังเกตพฤติกรรมความปลอดภัย	ก่อนได้รับรูปแบบ		หลังได้รับรูปแบบ		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	65.31	12.97	96.25	6.70	14.06	0.00

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการแทรกแซงนี้มีประสิทธิภาพอย่างชัดเจน ในการเพิ่มความรู้ และปรับปรุงพฤติกรรมความปลอดภัยของผู้เข้าร่วมในกลุ่มทดลอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้าน พฤติกรรมความปลอดภัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจสภาพปัญหาและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การขาดความรู้ความเข้าใจด้านความปลอดภัย การขาดอุปกรณ์ป้องกันที่เหมาะสม และการไม่มีระบบติดตามพฤติกรรมเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของ บุคลากร ดังนั้น รูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรสายบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การอบรมให้ความรู้ การจัดทำ แบบสังเกตพฤติกรรมความปลอดภัย การผลิตคลิปวิดีโอทบทวนความรู้ และการแจกอุปกรณ์ ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลตามลักษณะงาน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สอดคล้องกับหลักการของ Geller, E. S. (2001) ที่เสนอว่า การส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยควรใช้การเสริมแรงเชิงบวก (Positive Reinforcement) และการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย (Safety Culture) ผ่านการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ นอกจากนี้ กระบวนการพัฒนารูปแบบยังสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี Precede-Proceed ที่เน้นการวิเคราะห์ปัจจัยนำ (Predisposing), ปัจจัยเอื้อ (Enabling) และปัจจัยเสริมแรง (Reinforcing) เพื่อออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Green, L. W. & Kreuter, M. W., 2005) ซึ่งในกรณีนี้ การอบรมและการสื่อสาร องค์ความรู้ถือเป็นปัจจัยนำ การจัดหาอุปกรณ์ป้องกันและระบบติดตามพฤติกรรมเป็นปัจจัยเอื้อ ส่วนแรงสนับสนุนจากผู้บริหารและการยกย่องพฤติกรรมดีเป็นปัจจัยเสริมแรง

2. การศึกษาผลการใช้รูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของ บุคลากรสายบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ พบว่า

2.1 ด้านความรู้ความปลอดภัยฯ หลังการได้รับรูปแบบกลุ่มทดลองมีระดับความรู้ เกี่ยวกับความปลอดภัยกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.05$) แสดง

ให้เห็นว่าการจัดอบรมและการสื่อสารผ่านสื่อวิดีโอสามารถเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจด้านความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ วรปัญญา และคณะ (2563) ที่ทำการศึกษาผลของโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อความปลอดภัยที่มีต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานทำความสะอาดในโรงพยาบาลตติยภูมิแห่งหนึ่งของจังหวัดปทุมธานี พบว่า การอบรมความปลอดภัยช่วยให้พนักงานมีความรู้เพิ่มขึ้นและส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ปลอดภัยมากขึ้น รวมถึงสอดคล้องกับงานของ Cooper, M. D. (2000) ที่ระบุว่าความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมความปลอดภัย (Knowledge-Attitude-Practice Model)

2.2 ด้านการรับรู้ความปลอดภัยฯ หลังการได้รับรูปแบบกลุ่มทดลองมีระดับการรับรู้ความปลอดภัย แม้ว่ากลุ่มทดลองจะมีการรับรู้ความปลอดภัยในระดับดีถึง ร้อยละ 100 แต่เมื่อวิเคราะห์ด้วย Independent Samples T-Test พบว่า ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ (27.25 ± 1.12 กับ 19.25 ± 2.64) มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.04$) ซึ่งอาจเนื่องมาจากการรับรู้เป็นปัจจัยทางจิตสังคมที่ต้องใช้ระยะเวลานานในการเปลี่ยนแปลง และอาจได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมองค์กรและทัศนคติของบุคลากรต่อความปลอดภัยมากกว่าปัจจัยด้านความรู้เพียงอย่างเดียว ผลดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Zohar, D. (2010) ที่ทำการศึกษามโนทัศน์ความปลอดภัยในการทำงาน พบว่าการสร้างการรับรู้ด้านความปลอดภัย (Safety Climate Perception) จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากผู้บริหารระดับสูงและการมีส่วนร่วมของพนักงาน ซึ่งหากกิจกรรมแทรกแซงดำเนินการในระยะยาว อาจส่งผลให้ความแตกต่างมีนัยสำคัญมากขึ้น

2.3 ด้านพฤติกรรมความปลอดภัยฯ กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมความปลอดภัยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.00$) โดยร้อยละของพฤติกรรมความปลอดภัยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 65.31 เป็นร้อยละ 96.25 ($t=14.06$, $p<0.001$) ซึ่งสะท้อนว่ารูปแบบที่พัฒนามีประสิทธิภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้ปลอดภัยมากขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับทฤษฎีความรู้ความเข้าใจทางสังคม (Social Cognitive Theory) ที่ระบุว่าพฤติกรรมของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงสังเกต (Observational Learning) และการรับรู้สมรรถนะในตนเอง (Self-Efficacy) เมื่อได้รับการเสริมแรงและแบบอย่างที่ดี (Bandura, A., 1986) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของกิตติยาวิทย์ พุทธก้อม และคณะ (2566) ที่ศึกษาการรับรู้และทัศนคติด้านความปลอดภัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตหมึกพิมพ์แห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาครในช่วงการระบาดของ

โควิด-19 พบว่า ทักษะและการรับรู้ด้านความปลอดภัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานในสถานประกอบการ เช่นเดียวกับงานของ Neal, A. & Griffin, M. A. (2006) ที่ศึกษาผลกระทบของระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (OHSMS) ต่อการจัดการบุคลากรและประสิทธิภาพขององค์กรในภาคการก่อสร้าง ระบุว่า การสร้างความตระหนักรู้ และการสนับสนุนจากองค์กรสามารถนำไปสู่การเพิ่มพฤติกรรมเชิงรุกด้านความปลอดภัย (Proactive Safety Behavior)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้พัฒนาและทดสอบรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยที่เหมาะสมกับบุคลากรสายบริการในมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ซึ่งเดิมทีการวิจัยด้านความปลอดภัยส่วนใหญ่เน้นบริบทของภาคอุตสาหกรรม องค์ความรู้ใหม่คือ การยกระดับแนวคิด “Occupational Safety Promotion” เข้าสู่บริบทของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยพัฒนารูปแบบที่ตอบโจทย์โครงสร้างองค์กรที่มีลักษณะกึ่งราชการกึ่งบริการ และเน้นการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วม อีกทั้งยังเป็นรูปแบบที่บูรณาการ “การอบรม-การสังเกตพฤติกรรม-การเสริมแรงด้วยสื่อดิจิทัล-การสนับสนุนจากผู้บริหาร” ในโครงสร้างเดียวกัน ซึ่งยังไม่เคยมีการนำเสนอในบริบทมหาวิทยาลัยไทยมาก่อน โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไม่ได้เน้นเฉพาะการอบรม แต่เน้นการเสริมพลัง (Empowerment) ให้บุคลากรสามารถมีส่วนร่วมในการสังเกตพฤติกรรม ปรับปรุงสภาพแวดล้อม และเสนอแนะแนวทางความปลอดภัยด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการนำแนวคิดของ การส่งเสริมสุขภาพเชิงเสริมพลัง (Empowerment Health Promotion) มาใช้ในบริบทของอาชีวอนามัยและความปลอดภัยโดยตรง ทั้งนี้ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นแสดงให้เห็นว่าการเสริมพลัง (Empowerment Process) สามารถเป็นกลไกเชิงจิตสังคมที่เชื่อมโยงระหว่าง

ความรู้ → การรับรู้ → พฤติกรรมความปลอดภัย → วัฒนธรรมความปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏฯ (รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ) ควรกำหนดนโยบายความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ชัดเจน ครอบคลุม มุ่งเน้นการลดความเสี่ยงในทุกหน่วยงาน และประกาศใช้อย่างเป็นทางการทั่วทั้งองค์กร และกำหนดให้เป็นหนึ่งใน

ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและมีระบบกำกับติดตามอย่างเป็นรูปธรรม

2. มหาวิทยาลัยราชภัฏฯ (รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ) ควรนำรูปแบบนี้ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน (Safety Management System: SMS) โดยบูรณาการเข้ากับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย จัดตั้งคณะกรรมการความปลอดภัยแบบสหสาขา (Multidisciplinary Committee) ประกอบด้วยผู้บริหาร หัวหน้างาน ผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนบุคลากร เพื่อกำกับ ติดตาม และวิเคราะห์ข้อมูลอุบัติเหตุ และควรส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัย เพื่อสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยที่ยั่งยืน (Safety Culture) และลดการเกิดอุบัติเหตุในสถานที่ทำงาน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. รูปแบบที่พัฒนาความเหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ (รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ หรือหน่วยงานที่มีลักษณะงานคล้ายกัน) เป็นเครื่องมือมาตรฐานในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร จึงสามารถนำไปขยายผลในมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ เพื่อยกระดับความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากร

2. รูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้วางแผนควบคุมและป้องกัน (Hierarchy of Controls) ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน และจัดทำเป็นคู่มือหรือหลักสูตรอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรในด้านความปลอดภัย เช่น การจัดอบรมประจำปี การทำกิจกรรมสังเกตพฤติกรรมความปลอดภัย (Safety Observation) และการใช้สื่อวิดีโอทบทวนความรู้ความปลอดภัย ซึ่งจะส่งเสริมให้บุคลากรมีเจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสม เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง และสร้าง “วัฒนธรรมความปลอดภัยในองค์กร (Safety Culture)” ที่เข้มแข็ง

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ วรปัญญา, ศรีรัตน์ ล้อมพงศ์ และนันทพร ภัทรพุทธ. (2563). ผลของโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อความปลอดภัยที่มีต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานทำความสะอาดในโรงพยาบาลตติยภูมิแห่งหนึ่งของจังหวัดปทุมธานี. *วารสารสาธารณสุขล้านนา*, 16(1), 94–105.

- กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. (2568). รายงานสถานการณ์การประสบอันตรายหรือการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการทำงาน พ.ศ. 2563–2567. กรุงเทพฯ : กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.
- กิตติยาวิทย์ พุทธก้อม, ศรีรัตน์ ล้อมพงศ์ และนันทพร ภัทรพุทธ. (2566). การรับรู้และทัศนคติด้านความปลอดภัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตหมึกพิมพ์แห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาครในช่วงการระบาดของโควิด-19. *วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา*, 18(1), 131–142.
- ศิริรินทร์ พงษ์พนา และคณะ. (2564). ผลของโปรแกรมกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านสมาร์ตโฟนของพนักงานแปรรูปไม้ยางพารา. *วารสารสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 4(3), 49–66.
- Ajmal, M., Isha, A. S. N., Nordin, S. M. & Al-Mekhlafi, A.-B. A. (2022). Safety-management practices and the occurrence of occupational accidents: Assessing the mediating role of safety compliance. *Sustainability*, 14(8), 4569. <https://doi.org/10.3390/su14084569>
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.
- Cooper, M. D. (2000). Towards a model of safety culture. *Safety Science*, 36(2), 111–136. [https://doi.org/10.1016/S0925-7535\(00\)00035-7](https://doi.org/10.1016/S0925-7535(00)00035-7)
- Geller, E. S. (2001). *The psychology of safety handbook*. Boca Raton, FL : CRC Press.
- Green, L. W. & Kreuter, M. W. (2005). *Health program planning: An educational and ecological approach*. (4th ed.). New York : McGraw-Hill.
- Navarro Claro, G. T., Bayona Soto, J. A. & Arévalo Ascanio, J. G. (2025). Impact of the occupational health and safety management system (OHSMS) on people management and organizational performance in the construction sector. *Frontiers in Built Environment*, 11, 1618356. <https://doi.org/10.3389/fbuilt.2025.1618356>

- Neal, A. & Griffin, M. A. (2006). A study of the lagged relationships among safety climate, safety motivation, safety behavior, and accidents at the individual and group levels. *Journal of Applied Psychology*, 91(4), 946–953. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.91.4.946>
- Zhang, S., Li, Y., Liu, C., Wang, M. & Liu, J. (2022). How does leadership in safety management affect safety performance? A Case Study from Mining Enterprises in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(10), 6187. <https://doi.org/10.3390/ijerph19106187>
- Zohar, D. (2010). Thirty years of safety climate research: Reflections and future directions. *Accident Analysis & Prevention*, 42(5), 1517–1522. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2009.12.019>

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok เพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

Developing Task-Based Learning Activities in conjunction with TikTok
Application to Enhance Japanese Communication Skills
for Mathayom Suksa 5 Students

ศิริวรรณ อินทสิน¹ และสายฝน วิบูลรังสรรค์ ²

Siriwan Inthasin and Saifon Vibulrangson

Received: May 27, 2025

Revised: August 20, 2025

Accepted: August 31, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok ตามเกณฑ์ 75/75 2) เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok เพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ได้แก่ 2.1) เพื่อศึกษาพัฒนาการทางด้านทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2.2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน 2.3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 และ 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok เพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสร้างและหาประสิทธิภาพ ประกอบด้วย (1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (2) แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.82$, $S.D=0.29$) (3) แบบประเมินทักษะการพูดสื่อสาร

¹⁻² มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding auther, e-mail: siriwani66@nu.ac.th, Tel. 088-6546639

ภาษาญี่ปุ่น พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน มีความสัมพันธ์ (r_{xy}) เท่ากับ .957 2) ขั้นตอนทดลองใช้ โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์ จำนวน 20 คน จากการเลือกแบบเจาะจง 3) ขั้นศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ผลการวิจัย พบว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.59/76.04 เป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 2) นักเรียนมีทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 3) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมั่นใจในการพูดภาษาญี่ปุ่น ส่งเสริมการทำงานเป็นคู่และแอปพลิเคชัน TikTok ช่วยให้การเรียนสนุก แตกต่างจากการเรียนแบบเดิม

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติ, แอปพลิเคชัน Tiktok ,ทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่น

Abstract

The objectives of this research article were 1) to create and evaluate the effectiveness of task-based learning activities combined with the TikTok application according to the 75/75 criterion; and 2) to study the results of using task-based learning activities combined with the TikTok application to develop Japanese communication skills of Mathayom Suksa 5 students. The sub-objectives were 2.1) to study the development of Japanese communication skills during the learning activities; 2.2) to compare the Japanese communication skills of learners before and after learning; and 2.3) to compare the Japanese communication skills of learners after learning with the 75% criterion; 3) to study of students' opinions on work-based learning activities with the TikTok application to develop Japanese communication skills of Mathayom Suksa 5 students using a 3-step research and development process: 1) creation and effectiveness finding phase, consisting of (1) learning activity plans, (2) assessment form for the suitability of learning activity plans, found to be at the highest level of suitability ($\bar{X}$ =4.82, S.D=0.29), (3) assessment form for Japanese communication skills, found to have an index of consistency (IOC) of 1.00 and

reliability between assessors with a relationship (r_{xy}) of .957; 2) experimental phase, by experimenting with 20 Mathayom Suksa 5 students from Satri Nakhon Sawan School through purposive selection; 3) study of students' opinions phase, the tool used was a questionnaire for students' opinions, found to have an index of consistency (IOC) of 1.00 . The research findings showed that 1) the learning activities were effective with scores of 81.59/76.04, meeting the 75/75 criterion; 2) students' Japanese communication skills after the lesson were significantly higher than before the lesson, and exceeded the 75% benchmark at the .01 statistical significance level; 3) students' feedback on the learning activities indicated that the activities boosted their confidence in speaking Japanese, promoted pair work, and the TikTok application made learning fun, different from traditional learning methods.

Keywords: Task-Based Learning Activities, TikTok Application, Japanese Speaking and Communication Skills

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) เน้นย้ำถึงความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถด้านภาษาของคนไทย เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจและการร่วมมือระหว่างประเทศ จึงส่งเสริมให้จัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ โดยภาษาญี่ปุ่นถือว่าเป็นภาษาที่ได้รับความสำคัญมาก และในการเรียนภาษาญี่ปุ่น ครูต้องส่งเสริมผู้เรียนให้ได้แสดงความสามารถทางภาษาเพื่อใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึนึกคิด และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดผ่านภาษาให้สามารถเข้าใจได้ แต่กระนั้นยังคงพบว่าผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาญี่ปุ่นยังประสบปัญหาในการใช้ภาษาญี่ปุ่นเพื่อการสื่อสาร สอดคล้องกับพัชราพร แก้วกฤษฎาวงศ์ (2563) ได้กล่าวว่านักเรียนไทยส่วนใหญ่ยังมีความสามารถด้านการพูดภาษาญี่ปุ่นอยู่ในระดับอ่อน เมื่อเปรียบเทียบผลการสอบประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานสากล และไม่สามารถใช้ภาษาเพื่อการพูดสื่อสารได้ ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ ที่ได้รับรางวัลวิชาภาษาญี่ปุ่นเป็นรายวิชาเพิ่มเติม โดยตั้งเป้าหมายให้นักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 แต่จากการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 พบว่า มีนักเรียนเพียง 7 คนจาก 20 คนเท่านั้นที่ผ่านเกณฑ์ ปัญหาที่พบคือเรื่องของการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่น เนื่องจากนักเรียนขาดโอกาสในการฝึกใช้ภาษาในบริบทที่ใกล้เคียงกับ

สถานการณ์จริง ขาดแรงจูงใจในการสื่อสาร และยังไม่มั่นใจในการออกเสียงส่งผลให้ แม้จะมีพื้นฐานทางภาษาทั้งในด้านคำศัพท์และไวยากรณ์ แต่ก็ไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญห พบว่า แนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ คือการจัดการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติ (Task-Based Learning) ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาเพื่อบรรลุภาระงานในบริบทที่สมจริง โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารมากกว่ารูปแบบทางไวยากรณ์ ส่งผลให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ มีเป้าหมายชัดเจนในการสื่อสารและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

Jane Willis (Willis, J., 1996) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติ (Task-Based Learning) ว่าเป็นแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือภาระงานที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน โดยใช้ภาษาเป้าหมายในการสื่อสารและปฏิบัติงานอย่างแท้จริง ซึ่งมี 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนก่อนปฏิบัติงาน (Pre-task) เป็นขั้นตอนเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนก่อนลงมือทำภาระงานจริง ขั้นตอนปฏิบัติงาน (Task Cycle) เป็นขั้นตอนหลักที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ภาษาเพื่อบรรลุภาระงานที่มอบหมาย และขั้นมุ่งเน้นภาษา (Language Focus) เป็นขั้นวิเคราะห์และฝึกฝนภาษาเพิ่มเติมภายหลังการทำภาระงานเสร็จ โดยแต่ละขั้นตอนล้วนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาเป้าหมายเพื่อการสื่อสารในสถานการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง และเมื่อบูรณาการร่วมกับแอปพลิเคชัน TikTok ซึ่งนับเป็นสื่อดิจิทัลที่ผู้เรียนในยุคปัจจุบันมีความคุ้นเคยและเข้าถึงได้อย่างสะดวก จึงสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้กับความสนใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพผ่านการผลิตคลิปวิดีโอสั้นในบริบทของสถานการณ์จำลอง ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะภาระงานตามแนวทาง Task-Based Learning ได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการวางแผน การใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์ และการนำเสนอผลงานในรูปแบบที่ทันสมัย

Khlaif, Z. N. & Salha, S. (2021) ได้กล่าวว่า แอปพลิเคชัน TikTok เป็นแพลตฟอร์ม Social Media โดยมีจุดเด่นคือ การสร้างและแชร์วิดีโอสั้นๆ กับเพื่อนบนโลกออนไลน์ โดยในตัวแอปพลิเคชันจะมีเอฟเฟกต์ต่างๆ ทั้งภาพและเสียงให้ผู้ผู้ใช้ได้สนุกไปกับการแต่งวิดีโอของตนเองตามที่ต้องการ ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมถึงสถาบันอุดมศึกษา ได้มีการนำแอปพลิเคชัน TikTok มาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้ภาษา ส่งเสริมการผลิตเนื้อหาสร้างสรรค์ตามหลักการของการออกแบบการจัดการเรียนรู้และช่วยปรับปรุงความสามารถทางภาษาของผู้เรียน ดังนั้น แอปพลิเคชัน TikTok ที่ออกแบบมาเพื่อการสอนสามารถปรับให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ วิธีการนี้สามารถช่วยให้

นักเรียนเข้าใจแนวคิดที่ซับซ้อนและได้รับทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ที่สร้างสรรค์ อีกทั้งสนับสนุนผู้เรียนภาษาในการพัฒนาทักษะและความสามารถทางภาษาเป้าหมายได้

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok วิชาภาษาญี่ปุ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อช่วยให้ทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นมีประสิทธิภาพและมีความน่าสนใจมากขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมการผลิตเนื้อหาทางการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นที่สร้างสรรค์และช่วยพัฒนาความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น และหากผู้เรียนได้รับพื้นฐานทางภาษาที่ดีแล้วนั้น ก็จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาภาษาญี่ปุ่นต่อในระดับสูงขึ้นได้อย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok ตามเกณฑ์ 75/75

2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok เพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการทางด้านทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok

2.2 เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน

2.3 เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75

3. เพื่อศึกษาความความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok เพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok

แหล่งข้อมูล ได้แก่

1. ผู้ให้ข้อมูลในการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญทางการสอนวิชาภาษาญี่ปุ่น จำนวน 2 ท่าน
2. ผู้ให้ข้อมูลในการหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 แบ่งออกเป็น การประเมินแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (1:1) จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบว่าคำสั่ง คำชี้แจง และรายละเอียดที่มีอยู่ในวัตรกรรมนั้น นักเรียนมีความเข้าใจหรือไม่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงวัตรกรรมให้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป และการประเมินแบบกลุ่มเล็ก จำนวน 12 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok ซึ่งตั้งเกณฑ์ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ไว้ที่ 75/75

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน รวม 12 ชั่วโมง โดยครอบคลุมผลการเรียนรู้ เรื่อง บอร์ดประชาสัมพันธ์ในโรงเรียน ตามหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ วิชาภาษาญี่ปุ่น ประกอบด้วยแผนที่ 1 เรื่อง การแนะนำสถานที่ในโรงเรียน แผนที่ 2 เรื่อง การแนะนำบุคคลในโรงเรียน และแผนที่ 3 เรื่องการแนะนำกิจกรรมในโรงเรียน
2. แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.82$, $S.D.=0.29$)
3. แบบประเมินทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่น มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน มีความสัมพันธ์ (r_{xy}) เท่ากับ .957 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)
2. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok โดยหาค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

(E₁) กับคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนภายหลังการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ (E₂) (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545)

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok เพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

แหล่งข้อมูล คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 11 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 20 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) ก่อนเรียน และ 2) หลังเรียน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ 2) แบบประเมินทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์พัฒนาการของทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 5

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นก่อนและหลังเรียน โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระกัน (t-test dependent)

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นกับเกณฑ์ร้อยละ 75 โดยการทดสอบค่า t-test for one sample

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok เพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

แหล่งข้อมูล คือ นักเรียนกลุ่มเดียวกับกลุ่มทดลองใช้ในขั้นตอนที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok ประเภทคำถามปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปไว้ 3 ตอน ดังนี้

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok

1.1 ผลการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ได้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 3 แผน ได้แก่ การแนะนำสถานที่ในโรงเรียน จำนวน 4 ชั่วโมง การแนะนำบุคคลในโรงเรียนจำนวน 4 ชั่วโมง การแนะนำกิจกรรมในโรงเรียน จำนวน 4 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง โดยในแต่ละแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นก่อนปฏิบัติงาน (Pre-task) คือ ขั้นตอนที่ผู้สอนนำเสนอหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติงาน โดยเน้นคำศัพท์และไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นที่เป็นประโยชน์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการปฏิบัติงาน ผู้สอนจะต้องนำเสนอตัวอย่างการปฏิบัติงานที่ใกล้เคียงกับการปฏิบัติงานจริงในรูปแบบของคลิปวิดีโอ Tiktok ให้ผู้เรียนจับคู่ (2 คน) และเลือกหัวข้อที่ตนเองสนใจเพื่อนำไปปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นปฏิบัติงาน (Task Cycle) แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 2.1 ขั้นทำงาน (Task) คือ ขั้นตอนที่ผู้เรียนร่วมกันปฏิบัติงานเป็นคู่จากหัวข้อที่ผู้เรียนเลือกแล้วทำความเข้าใจ อาจทำได้ด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สืบค้นเพิ่มเติม และต้องบันทึกรายละเอียดที่ได้จากการสืบค้นไว้ โดยผู้สอนเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ คอยให้กำลังใจ และคอยให้ความช่วยเหลือโดยไม่อยู่ใกล้ผู้เรียนมากเกินไป

ขั้นตอนที่ 2.2 ขั้นวางแผนนำเสนอ (Planning) คือ ขั้นตอนที่วางแผนก่อนการนำเสนอในรูปแบบของการพูดหรือการเขียนมานำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยเนื้อหาที่รายงานจะเกี่ยวกับการวางแผนประเด็นการสนทนาในคลิปวิดีโอ Tiktok

ขั้นตอนที่ 2.3 ขั้นรายงาน (Reporting) คือ ขั้นตอนที่ผู้เรียนนำเสนอหน้าชั้นเรียนในรูปแบบของคลิปวิดีโอ Tiktok ซึ่งความยาวของวิดีโอจะต้องไม่เกิน 5 นาที โดยผู้เรียนร่วมกันอภิปรายและแสดงความคิดเห็นจากการประเมินคลิปวิดีโอ Tiktok ของผู้อื่นร่วมด้วย และผู้สอนทำหน้าที่ประเมินและสะท้อนผลแก่ผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นมุ่งเน้นภาษา (Language focus)

ขั้นตอนที่ 3.1 ขั้นวิเคราะห์ภาษา (Analysis) คือ ขั้นตอนที่ผู้เรียนตรวจสอบการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่น ของตนเองจากการปฏิบัติงานในรูปแบบคลิปวิดีโอ Tiktok โดยผู้สอนทบทวนคำศัพท์ ไวยากรณ์ วลี และประโยคอื่น ๆ เพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 3.2 ขั้นฝึกฝน (Practice) คือ ขั้นตอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้คำศัพท์และไวยากรณ์ที่ถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นผู้เรียนแก้ไขคำศัพท์และไวยากรณ์เป็นรูปแบบที่ถูกต้องเพื่อนำไปปรับใช้กับสถานการณ์ใหม่ หรือเงื่อนไขที่แตกต่างจากการปฏิบัติงานเดิม

1.2 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดผลปรากฏดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้	4.92	0.17	มากที่สุด
2. ด้านสาระสำคัญ	4.84	0.23	มากที่สุด
3. ด้านสาระการเรียนรู้	4.84	0.23	มากที่สุด
4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.77	0.15	มากที่สุด
5. ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้	4.78	0.19	มากที่สุด
6. ด้านการวัดและการประเมินผล	5.00	0.00	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.82	0.29	มากที่สุด

1.3 ผลการหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok ตามเกณฑ์ 75/75

1) ผลการหาประสิทธิภาพแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (1:1) จำนวน 3 คน พบว่า นักเรียนไม่เข้าใจประเด็นการเขียนคำอธิบายในใบงาน อ่านแล้วไม่เข้าใจ ผู้วิจัยจึงเพิ่มหัวข้อย่อยในใบงานเพื่อให้่ายต่อความเข้าใจ

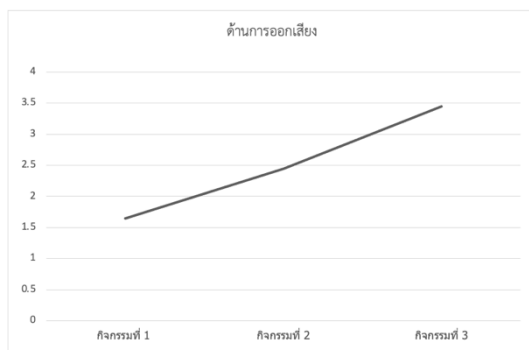
2) ผลการหาประสิทธิภาพแบบกลุ่มเล็ก จำนวน 12 คน พบว่า ประสิทธิภาพอยู่ที่ 81.59/76.04 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้ ผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ตามเกณฑ์ 75/75 แบบกลุ่มเล็ก

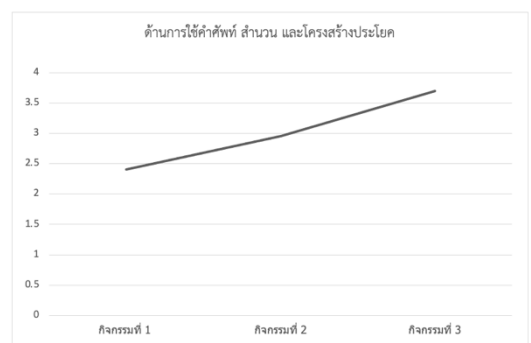
รายการ	ประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1)			ประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ (E_2)
	แผนการจัด	แผนการจัด	แผนการจัด	
	กิจกรรมที่ 1	กิจกรรมที่ 2	กิจกรรมที่ 3	
คะแนนเต็ม	43	43	43	16
จำนวนนักเรียน	12	12	12	12
คะแนนรวมนักเรียนทุกคน	394	417	452	142
คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	32.83	34.75	37.67	12.17
คะแนนเฉลี่ยร้อยละ	75.36	80.81	87.60	76.04
ประสิทธิภาพ	81.59			76.04

2. ผลการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 20 คน รายละเอียดดังนี้

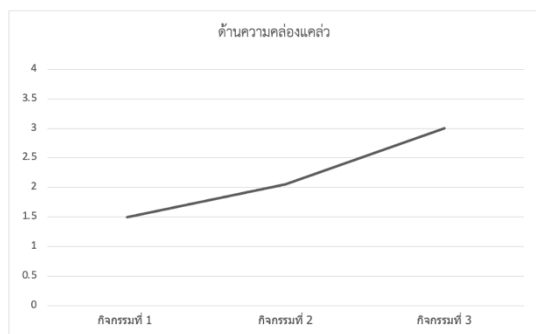
2.1 ผลการศึกษาพัฒนาการทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่น โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการออกเสียง ด้านการใช้คำศัพท์ สำนวน และโครงสร้างประโยค ด้านความคล่องแคล่ว และด้านการแสดงท่าทาง/น้ำเสียงประกอบการพูด ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมที่ 1 ถึงกิจกรรมที่ 3 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นในทุกด้านและมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปในทางเดียวกัน

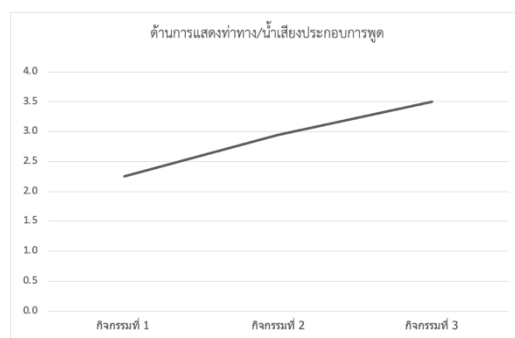
ภาพที่ 1 ด้านการออกเสียง

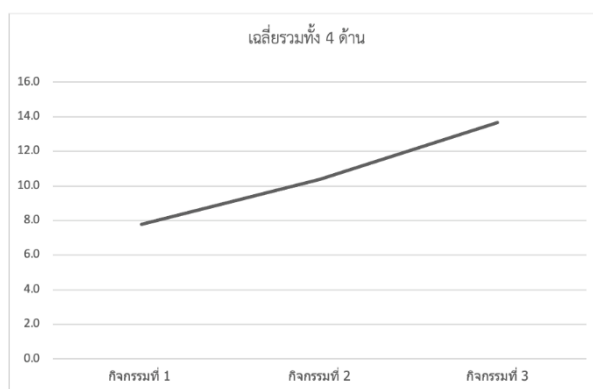
ภาพที่ 2 ด้านการใช้คำศัพท์ สำนวนฯ

ภาพที่ 3 ด้านความคล่องแคล่ว

ภาพที่ 4 ด้านการแสดงท่าทาง/น้ำเสียงประกอบการพูด

ภาพที่ 5 ทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นเฉลี่ยรวมทั้ง 4 ด้าน

2.2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นระหว่างก่อนและหลังได้รับกิจกรรมการเรียนรู้

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{d}$	S. D _D	t	Sig (1-tailed)
ก่อนเรียน	20	16	8.50	2.01	5.00	1.41	15.81**	0.0000
หลังเรียน	20	16	12.60	0.99				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 พบว่า ทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตาราง 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นหลังได้รับกิจกรรมการเรียนรู้กับเกณฑ์คุณภาพ

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	% of mean	t	Sig (1-tailed)
หลังเรียน	20	16	12.60	0.99	78.75	2.70**	0.0071

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการศึกษาค้นคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับแอปพลิเคชัน Tiktok เพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า หลังได้รับกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้

รายละเอียดดังนี้

- 1) กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความมั่นใจในการพูดภาษาญี่ปุ่นมากขึ้น
- 2) กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยพัฒนาทักษะการพูดให้สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้
- 3) กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมการทำงานเป็นคู่
- 4) การใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างแอปพลิเคชัน TikTok ช่วยให้การเรียนสนุก ท้าสมัยแตกต่างจากการเรียนแบบเดิม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ปรากฏสามารถอภิปรายประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ผลการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ มีทั้งหมด 3 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แผนละ 4 ชั่วโมง ประกอบด้วย การแนะนำสถานที่ในโรงเรียน บุคคล และกิจกรรมในโรงเรียน รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง ซึ่งผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการวัดและ

ประเมินผล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เนื่องจากมีวิธีการวัดและประเมินที่หลากหลายและเหมาะสมซึ่งครอบคลุมทั้งพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ช่วยสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

ผลการหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 81.59/76.04 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้ เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งให้ข้อเสนอแนะและได้นำไปปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำกิจกรรมไปทดลองใช้แบบหนึ่งต่อหนึ่ง (1:1) กับนักเรียน 3 คน พบข้อผิดพลาดที่นำไปสู่การปรับเพิ่มหัวข้อย่อยในใบงานเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น การปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกขั้นตอนการดำเนินการวิจัยนั้นส่งผลให้กิจกรรมมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ สอดคล้องกับชนกันท์ เกตุดี (2565) ได้ศึกษาการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภาระงานเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ พบว่ามีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 75.37/77.22 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้เช่นกัน โดยได้อภิปรายว่า การตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของกิจกรรมการเรียนรู้และนำไปหาประสิทธิภาพแบบประเมินหนึ่งต่อหนึ่ง (1:1) จำนวน 3 คน พบว่า ต้องปรับปรุงรูปภาพให้มีความชัดเจน และเพิ่มเวลาในการเตรียมตัวสำหรับการทดสอบการพูดให้มากขึ้น ทำให้ได้ประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) สูงกว่าค่าประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถทำกิจกรรมระหว่างเรียนได้ดี เนื่องจากมีการเก็บคะแนนเป็นรายหัวข้อ ช่วยให้ นักเรียนค่อย ๆ ทำความเข้าใจเนื้อหาและได้รับการแก้ไขข้อผิดพลาดผ่าน Feedback ในแต่ละคาบ อย่างไรก็ตาม ในการทดสอบหลังเรียนที่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดภายในคราวเดียว นักเรียนบางคนไม่สามารถประมวลและประยุกต์ใช้ความรู้ได้ครบถ้วนภายในเวลาจำกัด จึงส่งผลให้คะแนนหลังเรียน (E_2) น้อยกว่าคะแนนระหว่างเรียน (E_1)

2. ผลการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงแรก นักเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับการออกเสียงสระและพยัญชนะ การใช้คำศัพท์และไวยากรณ์ที่ผิดพลาด ทำให้ประโยคไม่เป็นธรรมชาติ นักเรียนมักพูดติดขัดและตะกุกตะกักขณะพยายามสื่อสาร รวมถึงการแสดงท่าทางและน้ำเสียงที่ยังไม่มั่นใจ ส่งผลให้การสื่อสารไม่ลื่นไหล อย่างไรก็ตาม หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนได้ฝึกฝนการทำงานเป็นคู่ การวางแผนบทสนทนา และการจัดทำคลิป TikTok ที่ต้องแสดงบทบาทสมจริง พร้อมทั้งได้รับ Feedback จากครูและเพื่อน ทำให้นักเรียนสามารถตระหนักและปรับปรุงข้อผิดพลาดของตนเอง ส่งผลให้ทักษะการพูดพัฒนาดีขึ้น สอดคล้องกับสร้อยญา จันทรชูสกุล (2561) ได้เสนอผ่านบทความเรื่อง แนวคิด หลักการและยุทธวิธีการประเมินผลเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่า การให้ข้อมูล

ย้อนกลับนับได้ว่าเป็นเทคนิคที่สำคัญในการประเมินผลเพื่อการเรียนรู้ เป็นการให้ข้อมูลสารสนเทศแก่นักเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ การให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีประสิทธิผลเป็นสิ่งที่สำคัญ และจำเป็นต้องมีการออกแบบให้เหมาะสมกับนักเรียน ข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณภาพย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวนักเรียน

จากผลการทดลองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนก่อนปฏิบัติงาน (Pre-task) ขั้นตอนปฏิบัติงาน (Task Cycle) และขั้นมุ่งเน้นภาษา (Language Focus) สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้ใช้ภาษาในบริบทจริงที่ใกล้เคียงกับการสื่อสารในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังได้รับการสะท้อนผล (Feedback) ทั้งจากครูและเพื่อนร่วมชั้นทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ในข้อผิดพลาดของตนเองและมีโอกาสในการพัฒนาแก้ไขทักษะการพูดสื่อสารภาษาญี่ปุ่นให้ดีขึ้น สอดคล้องกับพิมลพัทธ์ ศรีสุวรรณ (2565) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับการเรียนรู้แบบพหุติค่าเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดสื่อสาร อภิปรายว่า การจัดกิจกรรมทำให้ผู้เรียนเกิดความสามารถด้านการพูดสื่อสาร เนื่องจากก่อนที่ผู้เรียนจะปฏิบัติงานได้เกิดการฝึกซ้อมปรับแก้จากการสะท้อนของเพื่อนร่วมชั้นเรียนค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม ฝึกซ้อมนำเสนอ ปรับแก้อีกครั้ง ฝึกซ้อม แล้วจึงจะปฏิบัติงาน จึงเกิดการพูดจนคล่องแคล่วมากยิ่งขึ้น และตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งด้วยการมุ่งเน้นการตรวจสอบโครงสร้างภาษาส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านการพูดสื่อสารหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ การใช้แอปพลิเคชัน TikTok เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการใช้ภาษาญี่ปุ่นผ่านการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบวิดีโอ ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการพูดในบริบทจำลองที่ใกล้เคียงกับการสื่อสารจริง อีกทั้งยังส่งเสริมทักษะด้านการวางแผน การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับ Khlaif, Z. N. & Salha, S. (2021) ที่ได้ศึกษาศักยภาพของ TikTok ในฐานะเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ ได้กล่าวว่าการใช้ชีวิตไอส์ในแพลตฟอร์ม TikTok สามารถช่วยผู้เรียนพัฒนาทักษะทางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นสื่อที่ช่วยกระตุ้นความสนใจ มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งยังช่วยเสริมความมั่นใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการฝึกภาษาในบริบทที่เป็นธรรมชาติและใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง

3. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความมั่นใจในการพูดภาษาญี่ปุ่นมากขึ้น 2) กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยพัฒนา

ทักษะการพูดให้สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ สอดคล้องกับพิมลพัตร์ ศรีสุวรรณ (2565) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับการเรียนรู้แบบพอดีคำเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดสื่อสาร ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับการใช้สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกล้าแสดงออก มีความมั่นใจ และสามารถพัฒนาทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารในบริบทที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการทำงานเป็นคู่ สอดคล้องกับ Ellis, R. (2003) ในหนังสือ *Task-based Language Learning and Teaching* ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นงานปฏิบัติช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาในบริบทที่สมจริง โดยเฉพาะเมื่อมีการทำงานเป็นคู่หรือกลุ่มเล็ก การโต้ตอบเป็นคู่ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกใช้ภาษามากกว่าการเรียนรู้แบบครูเป็นศูนย์กลาง 4) การใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างแอปพลิเคชัน TikTok ช่วยให้การเรียนสนุก ทันสมัย แตกต่างจากการเรียนแบบเดิม ซึ่งสอดคล้องกับ Khlaif, Z. N. & Salha, S. (2021) ที่ได้ศึกษาศักยภาพของ TikTok ในฐานะเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ ระบุว่า การใช้แอปพลิเคชัน TikTok เป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพในการกระตุ้นแรงจูงใจ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาได้ด้วยตนเอง และมีโอกาสได้เห็นตนเองพัฒนาในกระบวนการฝึกภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการฝึกทักษะการพูดและการใช้ภาษาในสถานการณ์จริงผ่านวิดีโอที่สร้างขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่น โดยผสมผสานแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติ (Task-Based Learning) กับการใช้แอปพลิเคชัน TikTok เป็นสื่อสร้างสรรค์ การเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาญี่ปุ่นในบริบทที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน ผ่านกระบวนการวางแผน ปฏิบัติชิ้นงาน นำเสนอ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนและสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยรวมกับการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่าง TikTok ที่มีจุดเด่นที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคใหม่ ด้วยรูปแบบวิดีโอสั้นที่เน้นความกระชับ เข้าถึงง่าย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการสื่อสารในสถานการณ์จำลองอย่างเป็นธรรมชาติ ทั้งยังสามารถบันทึก ทบทวน แก้ไข และเผยแพร่ผลงานได้ด้วยตนเอง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความคิดสร้างสรรค์ ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการพูดสื่อสารที่ดีขึ้นทั้งในด้านการออกเสียง การใช้คำศัพท์ สำนวน โครงสร้างประโยค ความคล่องแคล่ว และการแสดงท่าทาง/น้ำเสียงประกอบการพูด นอกจากนี้ แนวทางการจัดกิจกรรมเช่นนี้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล ที่ผู้เรียนมีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีและพร้อมเปิดรับการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การสร้างคลิปวิดีโอด้วยแอปพลิเคชัน TikTok ช่วยส่งเสริมทักษะการพูดและสามารถใช้เป็นเครื่องมือจัดเก็บพัฒนาการของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ จึงควรส่งเสริมให้นักเรียนใช้วิดีโอเป็นแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านการพูดและสะท้อนการพัฒนาตนเองในระยะยาว

2. การมอบหมายให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลนอกห้องเรียนในขั้น Pre-task ทำให้ครูควบคุมดูแลได้ยากและเสี่ยงต่อการใช้เวลาไม่เกิดประโยชน์ ครูจึงควรใช้การเฝ้าสังเกตโดยตรงและติดตามผ่านไลน์กลุ่ม เพื่อกำกับพฤติกรรมและเสริมประสิทธิภาพในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้* (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ชนกนันท์ เกตุดี. (2565). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภาระงานเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2545). *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- พัชรพร แก้วกฤษณ์. (2563). *การพัฒนารอบมาตรฐานภาษาญี่ปุ่นสำหรับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกในสถาบันอุดมศึกษาไทย*. *วารสารญี่ปุ่นศึกษา*, 37(2), 81-97.
- พิมลพัทธ์ ศรีสุวรรณ. (2566). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับการเรียนรู้แบบพหุศัพทเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สร้อยญา จันทร์ชูสกุล. (2561). แนวคิด หลักการ และยุทธวิธีการประเมินเพื่อการเรียนรู้. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 24(1), 14-28.

Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford : Oxford University Press.

Khlaif, Z. N. & Salha, S. (2021). Using TikTok in Education: A Form of Micro-Learning or Nano-Learning?. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Science*, 12, 213-218.

Khlaif, Z. N. & Salha, S. (2021). Using TikTok in Education: A Form of Micro-Learning or Nano-Learning?. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Science*, 12(3), 213-218.

Willis, J. (1996). *A framework for task-based learning*. Harlow : Longman Pearson Education.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA และเทคนิค KWDL และ CGI เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

Development of a Collaborative Learning Model Integrating CIPPA Model, KWDL Technique, and CGI to Enhance Mathematical Analytical Thinking Skills on Sets for Mathayom Suksa 4 Students

ปนัดดา วรกุลนิธิภัทร¹

Panatda Worrakulnithiphat

Received: March 18, 2025

Revised: September 17, 2025

Accepted: September 24, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI 2) ศึกษาการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI และ 3) ประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI เป็น การวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม จำนวน 39 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t-test Dependent ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีหลักการของการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย C (Connection) การเชื่อมโยงความรู้ K (Knowledge): การสร้างความรู้ C (Creation)

¹ โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม; Wachiraprakarn Wittayakhom School,

การสร้างสรรคและประยุกต์ใช้ความรู้ มี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ทบทวนความรู้เดิม ขั้นที่ 2 ค้นหาความรู้ใหม่ ขั้นที่ 3 ทำความเข้าใจความรู้ใหม่ ขั้นที่ 4 แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินผล และขั้นที่ 6 ประยุกต์ใช้ความรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2) นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมาก แสดงถึงความเหมาะสมและประสิทธิภาพของรูปแบบที่ได้รับการพัฒนา

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ, รูปแบบ CIPPA, เทคนิค KWDL, เทคนิค CGI, ทักษะการคิดวิเคราะห์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop a cooperative learning model integrating the CIPPA model, KWDL technique, and CGI technique; 2) to study the use of the cooperative learning model integrating the CIPPA model, KWDL technique, and CGI technique; and 3) to evaluate the effectiveness of the cooperative learning model integrating the CIPPA model, KWDL technique, and CGI technique. This was a research and development study. The sample group consisted of 39 students from Mathayom Suksa 4/1 of Wachiraprakarn Wittayakom School, selected using a purposive sampling method. The research instruments included the developed learning model, lesson plans, an analytical thinking skills test, an achievement test, and a satisfaction questionnaire. The statistical methods used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and dependent t-test. The research findings revealed that 1) the developed learning management model was based on the principles of learning management consisting of C (Connection): connecting knowledge, K (Knowledge): creating knowledge C (Creation): creating and applying knowledge. It had 6 steps; Step 1: Reviewing prior knowledge, Step 2: Searching for new knowledge, Step 3: Understanding new knowledge, Step 4: Exchanging knowledge and understanding, Step 5: Summarizing and evaluating, and

Step 6: Applying knowledge. The model was considered highly appropriate; 2) students' analytical thinking skills and academic achievement after the intervention were significantly higher than before the intervention at the .01 statistical significance level, and post-intervention scores exceeded the 70% criterion; 3) students' satisfaction with learning using the developed learning model was at a high level, indicating the appropriateness and effectiveness of the developed model.

Keywords: Cooperative Learning Model, CIPPA Model, KWDL Technique, CGI Technique, Analytical Thinking Skills

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์มีความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2566) จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) และผลการประเมิน PISA พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะในด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2566; สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2565) โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคมเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตรวจสอบผลการทดสอบระดับชาติ O-NET ของสำนักทดสอบการศึกษาแห่งชาติในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในการศึกษา 2565 พบว่า คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 20.86 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2565) ปีการศึกษา 2566 พบว่า คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 18.83 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2566) มีแนวโน้มลดลงและมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก

จากการศึกษาและสอบถามผู้เรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการเรียนคณิตศาสตร์ พบว่า ผู้เรียนประสบปัญหา คือ การเข้าใจเนื้อหาที่ซับซ้อน การวิเคราะห์โจทย์ปัญหา การเชื่อมโยงความรู้เดิมกับเนื้อหาใหม่ ขาดความมั่นใจในการแสดงวิธีคิดและการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ด้านครูผู้สอนมีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายแต่ยังคงใช้การบรรยายเป็นหลัก ซึ่งครูผู้สอนประสบปัญหาสำคัญ คือ เนื้อหาที่เรียนมีหลายเรื่องค่อนข้างซับซ้อน เวลาเรียนมีจำกัด อีกทั้งขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์การสอนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ผสมผสานวิธีการสอน

หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบชิปปาที่เน้นการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (ทิตนา แคมมณี, 2561) เทคนิค KWDL ที่ช่วยพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ (สิทธิวัฒน์ ฑูลภิรมย์ และคณะ, 2564) และการสอนแนะให้รู้จักคิด (CGI) ที่ส่งเสริมการคิดขั้นสูง (ชนิดา ยอดสาลี, 2564) จึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการพัฒนาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เนื้อหาเรื่องเซตเป็นหนึ่งในเนื้อหาพื้นฐานที่สำคัญในวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เนื้อหาคณิตศาสตร์ขั้นสูงต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนจำนวนมากประสบปัญหาในการทำโจทย์เชิงนามธรรมของเซต และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้โจทย์ปัญหา ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนการสอนยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการ ขาดการจัดกิจกรรมในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้และเชื่อมโยงในชีวิตประจำวัน

จากหลักการและปัญหาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน และเห็นว่าปัญหานี้ควรได้รับการแก้ไขผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีรูปแบบชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้ที่มีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตและเหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน ผู้วิจัยมุ่งพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่องเซตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการรูปแบบชิปปา เทคนิค KWDL และการสอนแนะให้รู้จักคิด (CGI) เป็นการรวมหลักการสำคัญทั้ง 3 รูปแบบ มาปรับใช้เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน รวมทั้งการเชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติจริง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้อย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2. เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ดังนี้

2.1 เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง เซต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA และเทคนิค KWDL และ CGI ก่อนเรียนและหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องเซต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA และเทคนิค KWDL และ CGI ก่อนเรียนและหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70

3. เพื่อประเมินการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R & D) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.1.1 ศึกษาองค์ประกอบทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดเห็นจากผู้สอนและผู้เรียน วิเคราะห์หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1.2 สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือ และแผนการจัดการเรียนรู้

1.2 การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบ และการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

1.2.2 สร้างแบบทดสอบการวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบสอบถามความพึงพอใจ

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินคุณภาพเครื่องมือ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือและแผนการจัดการเรียนรู้ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก คู่มือ และแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทุกข้อสามารถนำไปใช้ได้

2.2 การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทุกข้อสามารถนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) ผู้วิจัยดำเนินการนำแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ทำการวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ มีค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกเป็นไปตามเกณฑ์มาสร้างเป็นแบบทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่น 0.72 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก เป็นไปตามเกณฑ์มาสร้างเป็นแบบทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่น 0.89 และแบบสอบถามความพึงพอใจ ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.95

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมิขิรปราการวิทยาคม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 7 ห้องเรียน จำนวน 239 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมิขิรปราการวิทยาคม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 39 คน ซึ่งได้จากการสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น คู่มือและแผนการจัดการเรียนรู้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบอัตนัย และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัย 5 ตัวเลือก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้
3. ดำเนินการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลคะแนนของนักเรียนจากการทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ และการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์กับโปรแกรมสำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบค่าที (t-test Dependent)

ระยะที่ 3 การประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้อง จำนวน 39 คน ได้จากการสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปเก็บข้อมูลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 จำนวน 39 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

การวิเคราะห์ข้อมูล นำคะแนนที่ได้จากการสอบถามความพึงพอใจ มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.53)

2. ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ว่า

2.1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องเซต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผลปรากฏดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องเซต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI

ทักษะการคิดวิเคราะห์	n	คะแนนเต็ม	%	$\bar{X}$	S.D.	ค่า t	Sig
ก่อนเรียน	39	12	16.67	2.00	1.40		
หลังเรียน	39	12	79.67	9.56	0.82		
เปรียบเทียบก่อนเรียน-หลังเรียน	39	12	6.67	7.56		31.85	.00

กำหนดให้ $H_0: \bar{X}_{\text{ก่อน}} = \bar{X}_{\text{หลัง}}$, $H_1: \bar{X}_{\text{ก่อน}} \neq \bar{X}_{\text{หลัง}}$

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 9.56 ของคะแนนเต็ม คิดเป็นร้อยละ 79.67 สูงกว่าก่อนเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 ของคะแนนเต็ม คิดเป็นร้อยละ 16.67 และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเพิ่มขึ้น 7.56 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 66.67 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ดังนั้นปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_1

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 เรื่องเซต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	%	$\bar{X}$	S.D.	ค่า t	Sig
ทักษะการคิดวิเคราะห์	39	12	79.67	9.56	0.82	8.86	.00

กำหนดให้ $H_0: \bar{X}_{\text{หลัง}} < 70\%$, $H_1: \bar{X}_{\text{หลัง}} \geq 70\%$

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องเซต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI หลังเรียนนักเรียนทำการทดสอบผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ทุกคน มีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 9.56 คะแนนจากคะแนนเต็ม คิดเป็นร้อยละ 79.67 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 เป็นไปตามสมมติฐานตั้งไว้

2.2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องเซต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผลปรากฏดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องเซต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	คะแนนเต็ม	%	$\bar{X}$	S.D.	ค่า t	Sig
ก่อนเรียน	39	20	21.30	4.62	1.97		
หลังเรียน	39	20	76.30	15.26	0.82		
เปรียบเทียบก่อนเรียน-หลังเรียน	39	20	55.00	10.64		25.55	.00

กำหนดให้ $H_0: \bar{X}_{\text{ก่อน}} = \bar{X}_{\text{หลัง}}$, $H_1: \bar{X}_{\text{ก่อน}} \neq \bar{X}_{\text{หลัง}}$

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 15.26 คิดเป็นร้อยละ 76.30 สูงกว่าก่อนเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 คิดเป็นร้อยละ 21.30 และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเพิ่มขึ้น 10.64 คะแนน คิดเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ย 55.00 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานตั้งไว้

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 เรื่องเซต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	%	$\bar{X}$	S.D.	ค่า t	Sig
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	39	20	76.30	15.26	1.81	4.32	.00

จากตารางที่ 4 พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องเซต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.26 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 76.30 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 เป็นไปตามสมมติฐานตั้งไว้

3. ผลการประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI ผลปรากฏดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับที่
1	ขอการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้สามารถเชื่อมโยงความรู้เก่าและใหม่ได้	3.84	0.64	มาก	10
2	ขอกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้สามารถกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของนักเรียนได้	3.97	0.71	มาก	8
3	ขอวิธีการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการตรวจสอบความเข้าใจระหว่างนักเรียน	4.10	0.79	มาก	7
4	ช่วยให้เกิดการพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม	4.32	0.70	มาก	2
5	ช่วยให้ได้ฝึกการสื่อสารและเต็มใจนำเสนอผลงานให้มีความน่าสนใจด้วยความคิดที่สร้างสรรค์	4.29	0.78	มาก	3
6	บรรยากาศในการเรียนรู้เป็นกันเองและมีความสุขในการเรียน	4.23	0.67	มาก	5
7	มีความเต็มใจในการฝึกให้มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม	4.42	0.62	มาก	1
8	ขอวิธีการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ทำให้รู้จักการวางแผนการสืบค้นจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การทำงานเป็นขั้นตอนนำมาช่วยในการแก้ปัญหาให้สำเร็จ	3.97	0.84	มาก	8
9	คำแนะนำและความช่วยเหลือของครูช่วยให้รู้สึกมีความสุขและมั่นใจในการเรียนรู้	4.29	0.69	มาก	3
10	ขอวิธีการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้รู้สึกสบายใจและมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการเรียนรู้และแก้ปัญหา	4.16	0.82	มาก	6
รวมเฉลี่ย		4.16	0.75	มาก	

จากตารางที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาเป็นเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุด คือ มีความเต็มใจในการฝึกให้มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.42$, S.D.= 0.62) และชอบการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ช่วยให้สามารถเชื่อมโยงความรู้เก่าและใหม่ได้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.64)

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้นำเสนออภิปรายผลใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.53) ทั้งนี้เพราะการพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบมีลำดับขั้นตอนที่สัมพันธ์กัน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการของแนวคิดที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบให้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันแล้วจัดทำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับร่าง นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบคุณภาพและประเมินความเหมาะสม ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงจัดทำเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปทดลองใช้ แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสามารถใช้เป็นแบบแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สอดคล้องกับทฤษฎีของแกมมณี (2561) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พบว่า หลักการเรียนรู้ที่ใช้ได้ผลดีตลอดมาโดยแนวคิดแบบประสาน 5 แนวคิดหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดการสร้างความรู้ 2) แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้แบบร่วมมือ 3) แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ 4) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ 5) แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของจารุพัทธ์ จำจันทัก และคณะ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ CIPPA และการเรียนรู้แบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของชนิกา ชันธประจง, ปวีณา ชันธศิลา, และสุวรรณวัฒน์ เทียนยุทธกุล (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซต ด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค KWDL สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซต สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของชยานนท์ ไชยรักษ์ และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแนะให้รู้คิด (CGI) ร่วมกับแนวทางการพัฒนาความคิดทางคณิตศาสตร์ (ACT) ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาและความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยวิธีการสอนแนะให้รู้คิด (CG) ร่วมกับแนวทางการพัฒนาความคิดทางคณิตศาสตร์ (ACT) สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ทักษะการคิดวิเคราะห์หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนี้ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิด ลงมือปฏิบัติมีความรับผิดชอบ ส่งเสริมให้มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ฝึกทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ฝึกการตั้งคำถามกล้าที่จะถามผู้สอน ฝึกให้ผู้เรียนได้เรียบเรียงความคิดการแก้ปัญหา เปิดโอกาสให้ได้แสดงออกทางกระบวนการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเต็มที่ ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อทางอินเทอร์เน็ตและหนังสือเรียน สรุปบทเรียนที่ตนเองได้เรียนรู้ ฝึกการสื่อสารและนำเสนอผลงานให้มีความน่าสนใจด้วยความคิดที่สร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดทักษะเป็น การเสริมสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับอบุนเบศ ทักษินยม และสุมาลี ชูกำแพง (2563) ที่เน้นว่าการคิดวิเคราะห์จะต้อง 1) ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจากเหตุการณ์ที่นักเรียนสนใจศึกษา 2) มีการจัดบรรยากาศภายในห้องเรียนและบรรยากาศรอบ ๆ ตัวนักเรียน ให้ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และ 3) มีการระดมสมองการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนแนวคิดของนักเรียนคนอื่นด้วย ซึ่งจะนำไปสู่การไตร่ตรององค์ความรู้จากแนวคิดของนักเรียนคนอื่น ๆ ตามมา สอดคล้องกับชื่นจิต สุระนาถ (2560) การคิดวิเคราะห์จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางปัญญาเป็นพื้นฐานการคิด ช่วยเสริมสร้างให้เกิดการคิดในมุขลิกและครบถ้วนในเรื่องนั้น ๆ ช่วยใน

การแก้ปัญหาการคิดวิเคราะห์เกี่ยวข้องกับการจำแนกแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ช่วยในการประเมินและการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้แม่นยำ ทำให้ประสบผลสำเร็จในเรื่องที่คิด และสอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิวัฒน์ ทูลภิรมย์ และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ KWDL เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ฟังก์ชันเอกซ์โพเนนเชียล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ KWDL สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิด ลงมือปฏิบัติค้นคว้าหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ฝึกทักษะการทำงานกลุ่มการวางแผนการสืบค้นจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การทำงานเป็นขั้นตอนนำมาช่วยในการแก้ปัญหาให้สำเร็จ ฝึกแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่น่าสนใจโดยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกล้าปรึกษาและซักถามครูผู้สอนในสิ่งที่ตนสงสัยหรือไม่เข้าใจมากขึ้น ครูผู้สอนจะเดินเข้าไปหาและช่วยเหลือผู้เรียนในการทำกิจกรรมและแบบฝึกหัด ช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอนทำให้เข้าใจง่ายขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในแต่ละเนื้อหามากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลวดี อำภาวษ์ และคณะ (2562) พบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด (CGI) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างความรู้ด้วยตนเองภายใต้การชี้แนะของครู และสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิกา ชันธ์ประจง, ปวีณา ชันธ์ศิลา, และสุวรรณวัฒน์ เทียนยุทธกุล (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซต ด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค KWDL สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เซต โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค KWDL สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.75) ทั้งนี้เพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกความรับผิดชอบ ส่งเสริมให้มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ฝึกทักษะการทำงานกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนเองและระหว่างครูผู้สอน ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้มีความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น สอดคล้องกับ ปารวณ เห่งโคกงาม และคณะ (2562) ได้กล่าวว่า ความรู้สึกพอใจ ชอบ ยินดี เต็มใจ มีความสุขในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมากขึ้นจนสามารถดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒนาพร รังคะราช (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบชิปปา (CIPPA MODEL) ที่ใช้สื่อประสม (Multimedia) พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยบูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI หรือเรียกว่า รูปแบบ CKC เป็นนวัตกรรมการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ ส่งเสริมการคิดเป็นระบบและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ ได้แก่ C (Connection): การเชื่อมโยงความรู้, K (Knowledge): การสร้างความรู้ และ C (Creation): การสร้างสรรค์และประยุกต์ใช้ความรู้ และมี 6 ขั้นตอนการสอน คือ 1) ทบทวนความรู้เดิม 2) ค้นหาความรู้ใหม่ 3) ทำความเข้าใจความรู้ใหม่ 4) แลกเปลี่ยนความรู้ 5) สรุปและประเมินผล และ 6) ประยุกต์ใช้ความรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนควรกำหนดนโยบายส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่บูรณาการรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI โดยบรรจุในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและจัดสรรงบประมาณสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็น

2. โรงเรียนควรกำหนดนโยบายพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์โดยบูรณาการวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านรูปแบบ CIPPA เทคนิค KWDL และ CGI เข้าในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และมีการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้สอนที่นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ควรศึกษาและทำความเข้าใจขั้นตอนแต่ละขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี

2. ระยะเวลาในแต่ละขั้นของกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้สอนสามารถปรับให้เหมาะสมกับความยากง่ายของเนื้อหาในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้และตามความรู้ความสามารถของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กุลวดี อำภาวษ์ และคณะ. (2562). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด (CGI) ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 16(72), 147-153.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2566). *การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ซัคเซส มีเดีย.
- จารุพัทธ์ จำจันทิก และคณะ. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ CIPPA และการเรียนรู้แบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 2(2), 1-15.
- ชนิกา ชันธประจง และคณะ. (2566). การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซตด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค KWDL สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 2(2), 83-93.
- ชนิดา ยอดสาลี. (2564). *การสอนแนะให้รู้คิดเพื่อพัฒนาการคิดขั้นสูง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชยานนท์ ไชยรักษ์ และคณะ. (2563). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแนะให้รู้คิด (CGI) ร่วมกับแนวทางการพัฒนาความคิดทางคณิตศาสตร์ (ACT) ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชื่นจิต สุระนาถ. (2560). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบชิปปา ประกอบแผนผัง Four Squares. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
<https://fulltext.rmu.ac.th/fulltext/2560/122509/Suranat%20Chuenjit.pdf>
- ทิตนา แคมมณี. (2561). 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปารวณ เหม้าโคกงาม และคณะ. (2562). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคำนวณเรื่องปริมาณสัมพันธ์โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบการสืบเสาะหาความรู้ 5E ร่วมกับเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 1(1), 33–44.
- วัฒนาพร รังคะราช. (2560). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบชิปปา (CIPPA MODEL) ที่ใช้สื่อประสม (Multimedia) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดวิเคราะห์เรื่อง ความคล้าย วิชาคณิตศาสตร์ 5 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 11(2), 183-194.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2565. กรุงเทพฯ : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2566). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2566. กรุงเทพฯ : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2565). ผลการประเมิน PISA 2022. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้.

สิทธิวัฒน์ ทูลภิรมย์ และคณะ. (2564). การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ KWDL เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ฟังก์ชันเอกซ์โพเนนเชียล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 23(1), 31-44.

อนุเบศ ทศนิยม และสุมาลี ชูกำแพง. (2563). การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 7(6), 31-44.

การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

A Study of Needs and Guidelines for Early Childhood Education
Management under Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3

ณัฏฐา ทะดวง¹ และณิรดา เวชญาลักษณ์²

Natchawathida Taduang and Nirada Vechayaluck

Received: April 17, 2025

Revised: September 16, 2025

Accepted: September 24, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 และ 2. ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยผู้บริหารและครูปฐมวัย จำนวน 385 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูปฐมวัย จำนวน 196 คน เทียบสัดส่วนประชากรได้จำนวนผู้บริหาร 69 คน และครูผู้สอนปฐมวัย 127 คน และผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบ IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าความเชื่อมั่น .972 ค่าสถิติ และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และแบบสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 5 ท่าน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาปฐมวัยในภาพรวมมีค่าเท่ากับ .44 ด้านการจัดสภาพแวดล้อม มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญสูงสุดเท่ากับ .49 และ 2) แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัย ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกันสูงสุดตามลำดับ คือ (1) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ทางจิต บุคลากร ชุมชน (2) ด้านการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาความรู้

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: natchawathida22@gmail.com Tel. 098-8282515

จัดประสบการณ์ ยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก (3) ด้านการประเมินผลพัฒนาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาการใช้เทคโนโลยีในการประเมินร่วมกับผู้ปกครอง (4) ด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาเชื่อมโยงเนื้อหาตรงกับบริบทท้องถิ่นและวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, แนวทางการจัดการ, การศึกษาปฐมวัย

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the needs for early childhood education management in the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3; and 2) to study the guidelines for early childhood education management in the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3. This research was a mixed-methods study using both quantitative and qualitative approaches. The sample consisted of 385 early childhood administrators and teachers. The sample comprised 196 administrators and teachers, proportionally 69 administrators and 127 teachers, selected using simple random sampling. The research instruments were a questionnaire validated by 5 experts with an IOC reliability coefficient of .972, statistical analysis, and a needs prioritization index, and a focused interview with 5 informants. Data were analyzed using content analysis. The research results showed that 1) the overall need for early childhood education management was .44, with the environment aspect having the highest priority index at .49; and 2) the guidelines for developing early childhood education management, according to experts, had the highest agreement in order as follows: (1) regarding the environment, school administrators should develop both internal and external environments, including psychological, personnel, and community aspects; (2) regarding curriculum-based learning experiences, school administrators should develop knowledge in organizing experiences, adhering to the core curriculum as the main principle; (3) regarding developmental assessment, school administrators should develop the use of technology in assessment in collaboration with parents;

and (4) regarding curriculum objectives and content, school administrators should develop ways to link content directly to the local context and culture.

Keywords: Needs, Management Guidelines, Early Childhood Education

บทนำ

ในช่วงวัยเด็กมีความสำคัญที่สุด เด็กทุกคนควรได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และพัฒนาการที่สมวัยอย่างต่อเนื่องเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กระทรวงศึกษาธิการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561) หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย เป็นหัวใจสำคัญของการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยของสถานศึกษา ที่เน้นการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตรให้เกิดผลจริง แต่ยังพบปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 มีเขตบริการ การศึกษาจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ครอบคลุมสถานศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก เขต 3 รวม 156 โรงเรียน ซึ่งการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 พบว่า ปัญหาของกระบวนการบริหารจัดการศึกษาในกลุ่มเด็กอายุ 3-5 ปี ส่วนใหญ่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายด้านคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อแนวโน้มและบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยมุ่งหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตลอดจนเพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงวิชาการในการวางแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่เป็นเอกภาพและยั่งยืน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3, 2566)

ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มี

ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยคาดหวังว่าจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา และวางรากฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็กปฐมวัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา ดังนี้

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูปฐมวัยในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำนวน 385 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3, 2566)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูปฐมวัยในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำนวน 196 คน ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1986 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560) เทียบสัดส่วนตามอำเภอได้จำนวนผู้บริหาร 69 คน และครูผู้สอน 127 คน และผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

ตารางที่ 1 แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เครือข่ายโรงเรียนอำเภอ	ประชากร (คน)			กลุ่มตัวอย่าง (คน)		
	ผู้บริหาร	ครู	รวม	ผู้บริหาร	ครู	รวม
1. วัดโบสถ์	23	33	56	11	17	28
2. พรหมพิราม	48	75	123	24	39	63
3. นครไทย	35	90	125	18	46	64
4. ขาดิตรการ	29	52	81	16	25	41
รวม	135	250	385	69	127	196

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 (2566)

เครื่องมือวิจัยที่ใช้เป็น แบบสอบถาม เรื่อง การศึกษาความต้องการจำเป็นการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2562) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบ พบว่าข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.6 – 1.0 นำแบบสอบถามไปทดลอง (Try out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้กลับมา ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยมีความเชื่อมั่น 0.972 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ในการขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้รูปแบบออนไลน์ (Google Forms) และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จำนวน 196 ฉบับ และได้คืนมา 162 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (บุญธรรม จิตตอนันต์, 2546) ได้กล่าวว่า ควรได้คืนไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 จึงจะถือว่าน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เกณฑ์ในการคัดเลือกจากผู้ที่มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา หรือสถานศึกษา หรือมีประสบการณ์การสอนปฐมวัยไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยอ้างอิงประเด็นจากค่า PNI ทั้งในภาพรวมและแต่ละด้านที่มีค่าสูงสุด เพื่อนำมาสร้างคำถามสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 5 ประเด็น ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงข้อมูลเชิงปริมาณไปสู่การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามแนวทางการวิจัยแบบผสมวิธี

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ ดำเนินการติดต่อและขอสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ผู้วิจัยนัดหมายและเข้าสัมภาษณ์ ระหว่างวันที่ 9-10 มกราคม 2568 นำแบบสัมภาษณ์ไปดำเนินการสัมภาษณ์ โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และความเป็นอิสระในการให้ข้อมูลและรายละเอียดของแบบสอบถามรวมทั้งประโยชน์ที่จะ

ได้รับการวิจัยได้ทราบ ใช้เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ เป็นเครื่องมือช่วยในการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มารวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลผลจากแบบสัมภาษณ์และนำเสนอข้อมูลโดยการเขียนสรุปข้อมูล และเรียงความถี่ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาความต้องการจำเป็นการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ในภาพรวม พบว่า สภาพที่เป็นจริง อยู่ในระดับมาก การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่ควรจะเป็นในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความต้องการจำเป็นในภาพรวมเท่ากับ .44 ด้านที่มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม (PNI = .49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏผลดังนี้

1) ด้านการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตร ในภาพรวม พบว่า สภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษาจัดประสบการณ์การเรียนรู้สามารถสนับสนุนการพัฒนาทั้ง 4 ด้านของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็น อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและน่าสนใจสำหรับผู้เรียน อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความต้องการจำเป็นในภาพรวมเท่ากับ .44 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคือ สถานศึกษาจัดรูปแบบประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับปฐมวัยอย่างเหมาะสมตามหลักสูตร (PNI = .47)

2) ด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตร ในภาพรวม พบว่า สภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษาการประเมินผู้เรียนในหลักสูตรปฐมวัยตรงตามมาตรฐานที่กำหนด อยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็น อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษากำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตรปฐมวัยส่งเสริมให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความต้องการจำเป็นในภาพรวมเท่ากับ .41 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคือ สถานศึกษากำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตรปฐมวัยช่วย

พัฒนาการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เหมาะสมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (PNI = .46)

3) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ในภาพรวม พบว่า สภาพที่เป็นจริงอยู่ใน ระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนานกับการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็น อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษาให้ความสำคัญสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความต้องการจำเป็นในภาพรวมเท่ากับ .49 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคือ สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมในปัจจุบันช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน (PNI = .55)

4) ด้านการประเมินผลพัฒนาการ ในภาพรวม พบว่า สภาพที่เป็นจริงอยู่ใน ระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษาประเมินพัฒนาการผู้เรียนตรงตามมาตรฐานที่กำหนด อยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็น อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษาประเมินพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของผู้เรียนเป็นประจำ อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความต้องการจำเป็นในภาพรวมเท่ากับ .42 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคือ สถานศึกษามีส่วนร่วมกับผู้ปกครองในการประเมินพัฒนาการของผู้เรียน (PNI = .47)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความต้องการจำเป็นการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ในภาพรวม

กระบวนการบริหารจัดการ การศึกษาปฐมวัย	สภาพ ที่เป็นจริง (D)			สภาพ ที่ควรจะเป็น (I)			PNI modified (I-D) / D	PNI Std. Deviation	ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ			
1. ด้านการจัด ประสบการณ์ตาม หลักสูตร	3.50	.60	ปานกลาง	4.82	.36	มากที่สุด	.44	.303	2
2. ด้านจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระในหลักสูตร	3.60	.67	มาก	4.83	.37	มากที่สุด	.41	.318	4
3. ด้านการจัด สภาพแวดล้อม	3.45	.72	ปานกลาง	4.82	.39	มากที่สุด	.49	.388	1
4. ด้านการประเมินผล พัฒนาการ	3.56	.67	มาก	4.82	.38	มากที่สุด	.42	.323	3
รวม	3.52	.62	มาก	4.82	.36	มากที่สุด	.44		

2. การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่า

1) ประเด็นการสัมภาษณ์ที่ 1 ท่านคิดว่าการจัดสภาพแวดล้อมการพัฒนา กระบวนการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และควรมีแนวทางการพัฒนา อย่างไร สรุปได้ดังนี้

การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้บริหารขาด ความรู้เฉพาะด้าน จึงควรส่งเสริมความรู้แก่ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้เข้าใจ หลักสูตรปฐมวัยอย่างถูกต้อง พร้อมพัฒนาการบริหารและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่าน กิจกรรมหลากหลายที่เด็กสนใจและได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้เกิดพัฒนาการทั้ง 4 ด้านอย่าง เหมาะสม

แนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน สูงสุด คือ การจัดสภาพแวดล้อมทางกาย จิตใจ สังคม และการเรียนรู้ให้เอื้อต่อพัฒนาการของเด็ก โดยเน้นความปลอดภัย กระตุ้นการเรียนรู้ จัดกิจกรรมตามความสนใจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของครอบครัว (ความถี่ 5)

2) ประเด็นการสัมภาษณ์ที่ 2 ด้านที่ 1 ด้านการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตร ท่านมีแนวทางให้สถานศึกษาในการจัดรูปแบบประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับปฐมวัย อย่างเหมาะสมตามหลักสูตรอย่างไร

แนวทางการพัฒนาที่ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันสูงสุด คือ การ ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย ยึดหลักสูตรแกนกลาง จัดกิจกรรมแบบบูรณา การครอบคลุม 6 กิจกรรม เน้นการเล่นเป็นฐาน และสอดคล้องกับพัฒนาการแต่ละช่วงวัย (ความถี่ 5)

3) ประเด็นการสัมภาษณ์ที่ 3 ด้านที่ 2 ด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตร ท่านมีแนวทางให้สถานศึกษากำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตรปฐมวัย ในการช่วย พัฒนาการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อย่างไร

แนวทางการพัฒนาที่ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันสูงสุด คือ การบูรณาการความรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ผ่านกิจกรรมหลากหลายที่เชื่อมโยงกับวิถี ชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้สอดคล้องกับหลักสูตร (ความถี่ 5)

4) ประเด็นการสัมภาษณ์ที่ 4 ด้านที่ 3 ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ท่านมีแนวทางให้สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนอย่างไร

แนวทางการพัฒนาที่ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันสูงสุด คือ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจของเด็ก ให้การเรียนรู้เป็นเรื่องสนุกและส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านในวัยที่เหมาะสม (ความถี่ 4)

5) ประเด็นการสัมภาษณ์ที่ 5 ด้านที่ 4 ด้านการประเมินผลพัฒนาการ ท่านมีแนวทางให้สถานศึกษามีส่วนร่วมกับผู้ปกครองในการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างไร สรุปได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาที่ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันสูงสุด คือ การประเมินร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยใช้แบบประเมินหรือแบบสังเกตที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการรายงานพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กที่บ้าน (ความถี่ 5)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความต้องการจำเป็นการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 มีประเด็นสำคัญอภิปรายดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่า ในภาพรวม ด้านการจัดสภาพแวดล้อมมีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้เพราะด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการอย่างเต็มศักยภาพ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคมและอารมณ์ สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ การจัดการศึกษาปฐมวัยที่ดีจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมทั้งสามด้านนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภินดา อินทร์สุข และณิรดา เวชญาณลักษณ์ (2562) ได้ศึกษาการศึกษาสภาพและแนวทางทางการบริหารจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษา ปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพความรู้ เป็นไปตามแผนพัฒนาการศึกษากำหนด และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านมีประเด็นที่มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุดที่นำมา อภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ด้านการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตร พบว่า สถานศึกษาจัดรูปแบบประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับปฐมวัยอย่างเหมาะสมตามหลักสูตร ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาคำนึงถึงหลักการการเล่นเป็นฐาน เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ เน้นการเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวดี โพธิ์พรมศ และคณะ (2567) ผลการศึกษารูปแบบการบริหารหลักสูตรระดับปฐมวัยที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมการใช้หลักสูตรปฐมวัยแบบบูรณาการ โดยให้ครูวางแผนจัดประสบการณ์ที่พัฒนาเด็กตามศักยภาพและความแตกต่างรายบุคคล พร้อมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2. ด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตร พบว่า สถานศึกษากำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตรปฐมวัยช่วยพัฒนาการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เหมาะสมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการออกแบบหลักสูตรที่ครอบคลุมและบูรณาการ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน มีการประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาครูผู้สอน สอดคล้องกับงานวิจัยของเมธาพร อุดมบุญญานภาพ และคณะ (2567) ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 พบว่า การบริหารและจัดการสถานศึกษา มีหลักสูตรครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษาที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

3. ด้านการจัดสภาพแวดล้อม พบว่า สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมในปัจจุบันช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารออกแบบพื้นที่เรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ใช้สื่อทันสมัย สร้างบรรยากาศอบอุ่นปลอดภัย มีส่วนร่วมจากผู้ปกครองและชุมชน พร้อมประเมินและปรับปรุงต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของสิราภรณ์ สาคร และคณะ (2567) ผลการศึกษา แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับสื่ออุปกรณ์ และบรรยากาศในห้องเรียน โดยจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ คำนึงถึงความสะดวกและความปลอดภัย

4. ด้านการประเมินผลพัฒนาการ พบว่า สถานศึกษามีส่วนร่วมกับผู้ปกครองในการประเมินพัฒนาการของผู้เรียน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารมีการวางแผน สื่อสาร และประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง ผ่านการประชุม เยี่ยมบ้าน แบบประเมิน และใช้เทคโนโลยี

ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรรณ นาวาจะ และคณะ (2567) ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัย ในเขตพื้นที่อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย พบว่า ความสัมพันธ์ที่กระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองช่วยให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมกับบุตรหลานได้เต็มที่ โดยให้ความสำคัญกับเวลาที่เหมาะสมและรูปแบบกิจกรรม

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้นำเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า ในภาพรวมด้านที่มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพราะการจัดสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดความรู้พื้นฐานในการจัดการศึกษาเด็กปฐมวัย ก่อให้เกิดการบริหารที่ผิด สอดคล้องกับงานวิจัยของพิรพล ชำนาญกุล และบรรจบ บุญจันทร์ (2567) ผลการศึกษา แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 พบว่า สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ สื่อ และอุปกรณ์ทางกายภาพ พร้อมส่งเสริมบุคลากรให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการร่วมกัน

1. ด้านการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตร พบว่า ประเด็นด้านที่ 1 สถานศึกษาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยตามหลักสูตรแกนกลางอย่างเหมาะสม โดยเน้นการบูรณาการครอบคลุม 6 กิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของนางลักษณ์ ใจฉลาด และนลินี รวรงค์ (2563) ที่เสนอให้การเขียนแผนประสบการณ์รายสัปดาห์ยึดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และสภาพที่พึงประสงค์

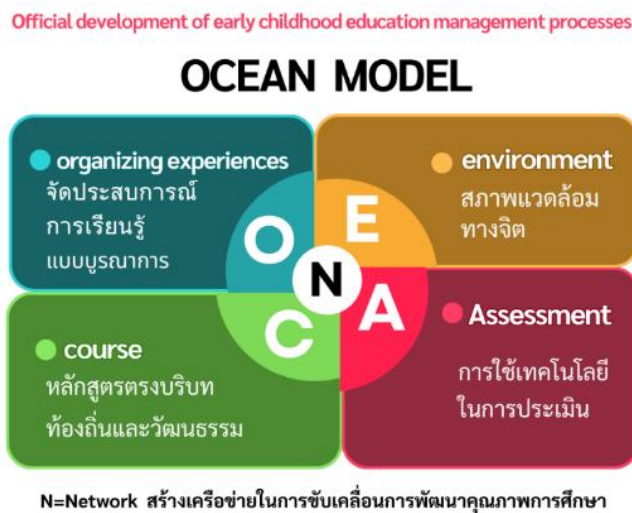
2. ด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตร พบว่า ประเด็นด้านที่ 2 สถานศึกษากำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสา แสนเลิง และกัญญ์รัชการย์ เลิศอมรศักดิ์ (2567) ที่ชี้ว่าการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต้องวางแผนอย่างเป็นระบบและอ้างอิงตัวแบบที่ชัดเจน

3. ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ประเด็นด้านที่ 3 สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก รวมถึงสภาพจิตใจ บุคลากร และชุมชน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้และกระตุ้นความสนใจของเด็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุวัฒน์ กิตติเมธี (คงยืน) และสมควร นามสีฐาน (2565) ที่ระบุว่าบทบาทครูในการสร้างบรรยากาศที่ดีช่วยให้ผู้เรียนมีความสุขและการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

4. ด้านการประเมินผลพัฒนาการ ประเด็นด้านที่ 4 สถานศึกษาร่วมมือกับผู้ปกครองในการประเมินพัฒนาการของผู้เรียน โดยใช้ทั้งการประเมินในโรงเรียนและที่บ้าน ควบคู่กับเทคโนโลยี สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันทา ชาอูร์มย์ และโสภณ เพ็ชรพวง (2566) ที่ชี้ว่าความร่วมมือระหว่างครูกับครอบครัว การจัดกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการร่วมกัน ส่งผลให้การเรียนรู้และการตอบสนองความต้องการของชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย เรื่อง การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 สามารถแสดงแนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ดังแผนภาพ “OCEAN Model” ดังนี้

ภาพ 1 แนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย จากภาพแสดงรูปแบบแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย นำเสนอ “OCEAN Model” อธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. Organizing experiences (O) สถานศึกษามีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงในด้านการจัดประสบการณ์ โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย และการจัดประสบการณ์ควรเป็นแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมอย่างเป็นธรรมชาติ เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น การสำรวจ และการปฏิสัมพันธ์

2. Course (C) ด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระในหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด และหลักสูตรควรสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและวัฒนธรรม เชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของเด็ก และ ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมตนเอง

3. Environment (E) การจัดสภาพแวดล้อมมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ควร ออกแบบทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จิตใจ อารมณ์ และสังคม ให้เอื้อต่อพัฒนาการรอบด้าน พร้อมสร้างบรรยากาศอบอุ่น ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

4. Assessment (A) ประเด็นที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือการประเมิน ร่วมกับผู้ปกครอง การใช้เทคโนโลยีควบคู่กับวิธีการประเมินอื่น ๆ จะช่วยให้การประเมินพัฒนาการ เด็กครบถ้วน โดยคำนึงถึงความสุขและความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กเป็นหลัก

5. Network (N) ผู้ทรงคุณวุฒิยืนยันตรงกันว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่าง ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่าง ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ในระดับปฐมวัยอย่างเป็นระบบทั่วประเทศ
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรพัฒนาแนวทางการอบรมผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ปฐมวัยให้ครอบคลุมทุกมิติ
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดเป็นตัวชี้วัดในการนิเทศ ติดตาม และ ประเมินผลการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา กระบวนการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย โดยเฉพาะด้านการจัดสภาพแวดล้อม การจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนา บุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 อย่าง ถูกต้องและเป็นรูปธรรม

3. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และชุมชน โดยใช้ผลการวิจัยเป็นเครื่องมือกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสนับสนุนพัฒนาการเด็กในทุกมิติอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2561). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี*. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กฤษดา บุญยสิทธิ และคณะ. (2565). การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนอนุบาล อำเภอนองเสือ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 9(3), 203-220.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์.
- ณัฐวดี โพธิ์พรมศรี และคณะ. (2567). รูปแบบการบริหารหลักสูตรระดับปฐมวัยที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 341-356.
- นงลักษณ์ ใจฉลาด และนลินี วรวงษ์. (2563). การศึกษาปัญหาและแนวทางการนำหลักสูตรการศึกษา ปฐมวัยสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ในจังหวัดสุโขทัย. *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ กำแพงเพชร*, 5(10), 39-52.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม จิตต์อนันต์. (2546). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระมหาสุวัฒน์ กิตติเมธี (คงยืน) และสมควร นามสีฐาน. (2565). บทบาทครูในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุข. *วารสารมจรอุบลปริทรรศน์*, 7(3), 588-597.
- พีรพล ขำนาญกุล และบรรจบ บุญจันทร์. (2567). แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 3. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 6(4), 161-175.

- เมธพร อุดมบุญญาณภาพ และคณะ. (2567). สภาพความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 18(56), 278-293.
- วิสา แสนเลิง และกัญญ์รัชการย์ เลิศอมรศักดิ์. (2567). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลวัดบางนางบุญ. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 25(2), 1062-1073.
- ศุภนิดา อินทร์สุข และนิรดา เวชญาลักษณ์. (2565). การศึกษาสภาพและแนวทางทางการบริหารการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(6), 49-62.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ.2566-2570)*. เข้าถึงได้จาก https://drive.google.com/file/d/1EUCuj6pOswYY-DxTHavEWhF_QkjtUlzc/view
- สิราภรณ์ สาคร และคณะ. (2567). แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1. *วารสารวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(5), 222-240.
- สุนันทา ชารุรัมย์ และโสภณ เพ็ชรพวง. (2566). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยโรงเรียนเอกชน จังหวัดนครราชสีมา เครือข่ายที่ 3. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 10(7), 189-199.
- สุพรรณษา นาวาจะ และคณะ. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัยในเขตพื้นที่อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(6), 251-260.

ผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่มีต่อ
ความสามารถในการคำนวณและความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวของ
นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

The Effects of an Applied Number Table Program in Mathematics Learning
Activities on Calculation Ability and Movement Agility
of Prathom Suksa 3 Students

สหโชค กิจนิจชีว์¹ และปรียารวี สิงห์ครุ²

Sahashok Kijnijchee and Preeyarawee Singkru

Received: March 10, 2025

Revised: August 01, 2025

Accepted: December 31, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่มีต่อความสามารถในการคำนวณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 2) ศึกษาผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 3) เปรียบเทียบผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี จำนวน 100 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 50 คน คือ กลุ่มทดลอง (T) และกลุ่มควบคุม (C) เครื่องมือในการวิจัย โปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความ

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2; Prompikulthong, Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 2

² สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2; Chonburi Primary Educational Service Area Office 2

สอดคล้อง มีค่าระหว่าง 0.7-1.0 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนและหลังการฝึกโปรแกรม ด้วยสถิติ Paired Sample t-test และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามก่อนการทดลองและหลังการทดลองที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน ด้วยสถิติ Independent Sample t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบการคำนวณของกลุ่มทดลอง หลังการฝึก 8 สัปดาห์ พบว่ากลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ 2) ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของเวลาในการทดสอบความคล่องแคล่วว่องไวของกลุ่มทดลอง หลังการฝึก 8 สัปดาห์ พบว่าค่าเฉลี่ยของเวลาในการทดสอบเวลาลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และ 3) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทดสอบการคำนวณของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 8 สัปดาห์ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยพบว่า กลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม และค่าเฉลี่ยของเวลาในการทดสอบความคล่องแคล่วว่องไวของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการฝึก 8 สัปดาห์ พบว่า ค่าเฉลี่ยเวลาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของเวลาในการทดสอบดีกว่ากลุ่มควบคุม

คำสำคัญ: คณิตศาสตร์, นักเรียนประถมศึกษา, โปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์, ความสามารถการคำนวณ, ความคล่องแคล่วว่องไว

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the effect of effects of an applied number table program in Mathematics learning activities on calculation ability of Prathom Suksa 3 students; 2) to study the effect of effects of an Applied Number Table Program in Mathematics learning activities on movement agility of Prathom Suksa 3 students; and 3) to compare the effect of effects of an Applied Number Table Program in Mathematics learning activities on movement agility of Prathom Suksa 3 students; The research sample consisted of 100 elementary school students from a kindergarten in Chonburi Province, divided into two groups of 50 students each: an experimental group (T) and a control group (C). The research tool was an applied number table program in Mathematics learning activities. It was evaluated by five experts, achieving a congruency index (IOC) between 0.7 and 1.0.

The statistical methods used to analyze the data included mean and standard deviation before and after program training using the Paired Sample t-test, and comparing the difference between the mean of the dependent variable before and after the experiment from the two independent sample groups using the Independent Sample t-test. The research findings revealed that 1) analysis of the mean scores on the computational test of the experimental group after 8 weeks of training showed a significant increase in the mean score; 2) analysis of the mean time taken to the fluency test of the experimental group after 8 weeks of training showed a significant decrease in the mean time; 3) comparison of the difference in computational test scores between the experimental and control groups after 8 weeks of training program using applied number tables in mathematical learning activities showed a statistically significant difference ($p < .05$) in the mean scores. The experimental group had a higher mean score than the control group. Furthermore, the mean time taken to the fluency test of the experimental and control groups after 8 weeks of training showed a statistically significant difference ($p < .05$), indicating that the experimental group had better test times than the control group.

Keywords: Mathematics, Prathom Suksa Students, Applied Numeric Spreadsheet Program, Computational Ability, Fluency

บทนำ

การเรียนรู้คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ด้วยเหตุผล กระบวนการคิดและการแก้ปัญหา ดังนั้น คณิตศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ช่วยสร้างเสริมให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผล มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นระบบ ตลอดจนมีทักษะการแก้ปัญหา ทำให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วน รอบคอบ สามารถคาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ทักษะการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการที่นักเรียนควรจะได้เรียนรู้ฝึกฝน และพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ด้วยเหตุนี้การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดที่หลากหลาย มีนิสัยกระตือรือร้น ไม่ย่อท้อและมีความมั่นใจในการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่

ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ตลอดจนเป็นทักษะพื้นฐานที่ผู้เรียนสามารถนำติดตัวไปใช้ได้ยาวนานตลอดชีวิต (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2550) การเรียนคณิตศาสตร์นั้น นอกจากเรียนให้เข้าใจแล้ว ก็จะต้องให้เกิดทักษะด้วยจึงจะเกิดประโยชน์ การฝึกทักษะคณิตศาสตร์เป็นประจำจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ และเป็นกุญแจสำคัญนำนักเรียนไปสู่ความสำเร็จในการเรียนคณิตศาสตร์

กิจกรรมทางกายเป็นการเคลื่อนไหวของร่างกายในชีวิตประจำวันที่มีการใช้พลังงานที่มากกว่าในขณะพัก (พัชรดา กุลครอง, 2565) เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายใด ๆ ที่มีการใช้กล้ามเนื้อ 3 ระดับ คือ ระดับเบา ระดับปานกลาง และระดับหนัก กิจกรรมทางกายช่วยให้ลดอัตราการเสียชีวิต จากทุกสาเหตุและทุกโรค ลดปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือด ลดความดันโลหิตและ ภาวะความดันโลหิตสูง ลดไขมันหรือไตรกลีเซอไรด์ในเส้นเลือด เพิ่มไขมันดี ลดภาวะการอักเสบของ หัวใจ หลอดเลือด สร้างสมดุลในร่างกาย ป้องกันภาวะน้ำหนักเกิน อ้วนและการสะสมของไขมัน ควบคุม ภาวะน้ำตาลในเลือดสูงและเพิ่มการทำงานของอินซูลิน ลดความเสี่ยงการเกิดโรคเบาหวาน ลดภาวะ ซึมเศร้า กังวลใจ ลดความเสี่ยงและการเสียชีวิตจากโรคมะเร็ง ป้องกันข้อเสื่อมและกระดูกพรุน (สุริย์ฉาย พุดสีเสน, 2563) สอดคล้องกับเจริญ กระบวนรัตน์ (2552) ได้กล่าวว่า การฝึกปฏิบัติเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพทางกาย ในรูปแบบต่าง ๆ นั้น ตารางเก้าช่อง ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถใช้ฝึกการทำงานร่วมกันของระบบ ประสาทและ กล้ามเนื้อได้เป็นอย่างดี เพราะตารางเก้าช่อง คือ เครื่องมือที่ถูกคิดค้นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิด การพัฒนาสมองทั้งซีกซ้าย และซีกขวาควบคู่กันไปด้วยการพัฒนาจากรูปแบบการเคลื่อนไหวที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของมนุษย์ โดยเริ่มจากรูปแบบและขั้นตอนการเคลื่อนไหวที่ง่ายไปสู่การเคลื่อนไหวที่ยาก และพัฒนาการเคลื่อนไหวจากช้าไปสู่การเคลื่อนไหวที่รวดเร็ว ซับซ้อนหลากหลายรูปแบบ และหลากหลายทิศทางมากยิ่งขึ้น ตามพัฒนาการที่เป็นธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าการออกกำลังแบบตารางเก้าช่อง เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยในการพัฒนาสมองของนักกีฬาและเด็ก การฝึกปฏิบัตินี้รับรู้และตอบสนองต่อการเคลื่อนไหวเป็นหนึ่งในหลักการพัฒนาความเร็ว ที่สำคัญสำหรับนักกีฬาในการแข่งขันที่ต้องใช้ ความรวดเร็ว แม่นยำในการเคลื่อนที่ ตลอดจนการคิดการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า จึงทำให้การเคลื่อนไหวเป็นไปได้อย่างรวดเร็วจนเป็นอัตโนมัติ ตารางเก้าช่องสามารถนำมาฝึกกับกีฬาประเภทต่าง ๆ ได้ เช่น แบดมินตัน เทนนิส กรีฑา เทเบิลเทนนิส วอลเลย์บอล เป็นต้น

โลกในยุคปัจจุบันเป็นโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน แตกต่างจากโลกในอดีตที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัดเจน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อ การดำรง ชีวิตประจำวัน และการทำงานของผู้คนในโลกทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการรับประทาน

อาหาร การจับจ่ายใช้สอย การเดินทาง การเสพสื่อต่าง ๆ ตลอดจนการติดต่อสื่อสารระหว่างกันที่สามารถทำได้ ง่ายเพียงเสี้ยววินาที ดังนั้นวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมจึงมีความเกี่ยวข้องกับโลกออนไลน์อย่าง แทบจะแยกออกจากกันไม่ได้ เช่นเดียวกันกับนักศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นบุคคลที่เกิดมาพร้อมกับ เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ดังนั้น ความสนใจและชีวิตของนักเรียนจึงเปลี่ยนแปลงและแตกต่างไปจากในอดีตเป็นอย่างมาก รวมไปถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่านักเรียนในปัจจุบัน ติดโทรศัพท์มือถือ มีความสนใจสิ่งต่าง ๆ ในช่วงเวลาสั้น มีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีการทำกิจกรรมกลางแจ้งน้อย จึงเป็นสาเหตุให้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นน้อยตามมาด้วย (เชมชุตตา ศรีสุวรรณ และสุรตนา อติพัฒน์, 2566) สอดคล้องกับที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ กล่าวว่า เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ที่เกิดมาท่ามกลางยุคของเทคโนโลยีอำนวยความสะดวกและโซเชียลเน็ตเวิร์กที่เปรียบเสมือนดาบสองคม นอกจากจะมีอิทธิพลสามารถสร้างเพาะบ่มพฤติกรรม และลักษณะนิสัยของพวกเขาได้แล้ว ยังก่อให้เกิดโรคภัยต่าง ๆ ที่เป็นผลพวงจากการใช้ชีวิต ชุลกกับเทคโนโลยีและโซเชียลเน็ตเวิร์กโดยไม่รู้ตัวได้ ซึ่งส่งผลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น โรคอ้วน เด็ก Gen Z มีภาวะอ้วนง่าย เพราะวิถีชีวิตและกิจกรรมยามว่างที่ไม่ค่อยเคลื่อนไหวร่างกาย ต่างจาก เด็กสมัยก่อนที่ยามว่างจะออกไปเล่นกับเพื่อน เช่น กระโดดเชือก วิ่งไล่จับ เล่นกีฬา ประกอบกับเด็กยุคใหม่เข้าถึงเทคโนโลยีจากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โทรศัพท์ คลิปวิดีโอการสอนให้เด็ก แอปพลิเคชันต่าง ๆ จึงเสี่ยงต่อภาวะอ้วนได้ง่ายจากการที่เด็กนั่งอยู่กับที่ไม่มี การเคลื่อนไหวมากพอในแต่ละวัน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการสำรวจสุขภาพคนไทยปี พ.ศ. 2559 ที่พบว่าเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมทางกายน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับวัยอื่น ๆ ทั้งในด้านสัดส่วนผู้ที่มีพฤติกรรม ทางกายเพียงพอและจำนวนชั่วโมงในการมีพฤติกรรมทางกายในแต่ละวัน อาจทำให้เด็กเหล่านี้เสี่ยงต่อการมีโรคเรื้อรังในอนาคต

จากปัญหาที่กล่าวมาในข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและมุ่งพัฒนาสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน แล้วนำมาสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบเชิงบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์กับกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา เพื่อส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในด้านกระบวนการคิด วิเคราะห์ รวมถึงพัฒนาการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน (Fundamental Movement) จึงทำให้เกิดงานวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่มีต่อความสามารถในการคำนวณและความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งนี้ผลจากการวิจัยนี้จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนได้ทั้งสองทาง คือ ด้านการคิด วิเคราะห์ คำนวณ (ทางตรง) และด้านสุขภาพ การเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน

(ทางอ้อม) หรือเรียกว่า “Dual-benefit, DB” ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน และเป็นแนวทางสำหรับผู้ร่วมวิชาชีพในการจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบข้ามศาสตร์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคำนวณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อน และหลังการทดลอง
2. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อน และหลังการทดลอง
3. เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการทดลอง 8 สัปดาห์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

การกำหนดประชากร

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี จำนวนนักเรียน 340 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลพนัสศึกษาลัย อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวนนักเรียน 340 คน ดำเนินการทดสอบคณิตคิดเร็ว โดยนำค่าเวลาที่ได้ของผู้ทดสอบที่มีค่ามากที่สุดไปหาผู้ทดสอบที่ได้ค่าน้อยที่สุด นำมาตัดลำดับผู้ทดสอบที่มีค่ามากที่สุด 120 คน และผู้ทดสอบที่มีค่าน้อยที่สุด 120 คน นำกลุ่มตัวอย่างที่ได้ จำนวน 100 คน มาแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 50 คน โดยใช้วิธีการเลือกเข้ากลุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ กลุ่มทดลอง (T) ได้รับการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และกลุ่มควบคุม (C) ได้รับการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามปกติ

เครื่องมือในการวิจัย คือ

1. โปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ “Rubic Motor & Math” ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามทฤษฎีการฝึกโดยใช้ตารางเก้าช่อง (เจริญ กระบวนรัตน์, 2552)

6	4	7
2	1	3
8	5	9

ภาพที่ 2 ตารางตัวเลขประยุกต์ “Rubic Motor & Math”

2. แบบทดสอบทักษะการคำนวณ

3. แบบทดสอบสมรรถภาพความคล่องแคล่วว่องไวด้วยวิธีการจับเวลา (วินาที)

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ “Rubic Motor & Math” ที่มีต่อความสามารถในการคำนวณและความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามทฤษฎีการฝึกโดยใช้ตารางเก้าช่อง (เจริญ กระบวนรัตน์, 2552)

3. นำโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ “Rubic Motor & Math” ที่มีต่อความสามารถในการคำนวณและความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของโปรแกรม

4. นำโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ “Rubic Motor & Math” ที่มีต่อความสามารถในการคำนวณและความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องการฝึกด้วยตารางเก้าช่อง จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์ จำนวน 2 คน เพื่อพิจารณาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Face-Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องและความเหมาะสม พบว่าผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มีระดับความคิดเห็นความสอดคล้องได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.7-1.00

5. นำโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ “Rubic Motor & Math” ที่มีต่อความสามารถในการคำนวณและความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 50 คน โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

6. นำโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ “Rubic Motor & Math” ที่มีต่อความสามารถในการคำนวณและความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ 1) ทำการทดสอบก่อนการฝึก (Pre-test) กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบทดสอบทักษะการคำนวณคณิตคิดเร็ว 2) ดำเนินการทดลองจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ “Rubic Motor & Math” ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 1 ชั่วโมง 3) ทำการทดสอบหลังการฝึก (Post-test) กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบความสามารถในการคำนวณและการฝึกความคล่องแคล่วว่องไว (Agility test) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อหาความแตกต่างระหว่างทั้ง 2 กลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for The Social Science Personal Computer) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ก่อนและหลังการฝึกโปรแกรมของกลุ่มทดลอง (T) และกลุ่มควบคุม (C) ด้วยสถิติ Paired Sample t-test

2. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามก่อนการทดลองและหลังการทดลองที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน ด้วยสถิติ Independent Sample t-test ของทั้ง 2 กลุ่ม

3. คำนัยสำคัญทางสถิติกำหนดไว้ที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาค้นคว้าของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่มีต่อความสามารถในการคำนวณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อน และหลังการทดลอง พบว่า ก่อนการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้

คณิตศาสตร์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 6.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.83 และหลังการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 7.5 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.58 แสดงถึงนักเรียนมีความสามารถทักษะการคำนวณที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

2. จากการศึกษาผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อน และหลังการทดลอง พบว่า ก่อนการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีค่าเวลาเฉลี่ยอยู่ที่ 8.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 4.50 และหลังการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีค่าเวลาเฉลี่ยอยู่ที่ 7.03 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.26 แสดงถึงนักเรียนมีความคล่องแคล่วว่องไวที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

3. จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทดสอบทักษะการคำนวณของกลุ่มทดลอง (T) และกลุ่มควบคุม (C) หลังการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 8 สัปดาห์ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยพบว่ากลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม และค่าเฉลี่ยของเวลาในการทดสอบความคล่องแคล่วว่องไวของกลุ่มทดลอง (T) และกลุ่มควบคุม (C) หลังการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 8 สัปดาห์ พบว่า ค่าเฉลี่ยเวลาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของเวลาในการทดสอบดีกว่ากลุ่มควบคุม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่มีต่อความสามารถในการคำนวณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อน และหลังการทดลอง พบว่า หลังการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ นักเรียนมีความสามารถทักษะการคำนวณที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เพราะกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่ประกอบการคิดคำนวณในเด็กสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดที่รวดเร็วได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาประสิทธิภาพของการเล่นแบบมีต้นกับการพัฒนาสมองส่วนหน้าและทักษะการประสานมือและตาในเด็กสมาธิสั้นจากการศึกษาของกิตยาณี คงสมสุข (2562) ในการวิจัยระบุว่าการเล่นแบบมีต้นช่วยในการพัฒนาการทำงานของสมองส่วนหน้าและ

Eye Hand Coordination ดังนั้นการรักษาและพัฒนาเด็กสมาธิสั้นโดยการออกกำลังกายเล่นกีฬาแบบมินตันเป็นตัวช่วยที่ใช้ได้ดี

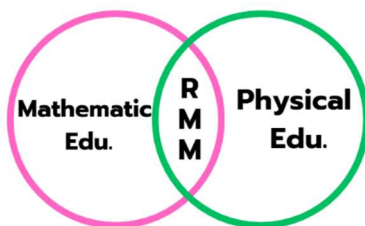
2. ผลการศึกษาผลของโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อน และหลังการทดลอง พบว่า หลังการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ นักเรียนมีความคล่องแคล่วว่องไวที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เป็นเพราะการฝึกในระยะเวลาที่มีความต่อเนื่อง จากการปฏิบัติซ้ำ ๆ จนทำให้กระบวนการทางสมองเกิดการจดลำดับข้อมูลที่มีอย่างเป็นระบบจนเกิดเป็นการจดจำ (Motor Learning) สอดคล้องกับภัทรพนธ์ เหมหงส์ (2554) ได้ศึกษาผลการฝึกตารางเก้าช่องและความอ่อนตัวที่มีต่อความคล่องแคล่ว ว่องไวของพลทหารหมวดฝึกกองร้อยพลเสนารักษ์ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า กรุงเทพฯ พบว่า การฝึกตารางเก้าช่องควบคู่กับความอ่อนตัวเป็นวิธีพัฒนาความคล่องแคล่วว่องไวที่ได้ผลดีที่สุด เช่นเดียวกับสร้อยรัฐ มนูญยานนท์ (2554) พบว่า ผลของการฝึกตารางเก้าช่องที่มีขนาดแตกต่างกันต่อความ คล่องแคล่วว่องไวในกีฬาแบดมินตัน ภายหลังการทดสอบในสัปดาห์ที่ 8 กลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม มีความคล่องแคล่วว่องไวดีขึ้น

3. ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทดสอบทักษะการคำนวณ และความคล่องแคล่วว่องไวของกลุ่มทดลอง (T) และกลุ่มควบคุม (C) หลังการฝึกโปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 8 สัปดาห์ พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม และค่าเฉลี่ยของเวลาในการทดสอบความคล่องแคล่วว่องไวของกลุ่มทดลอง (T) และกลุ่มควบคุม (C) พบว่า ค่าเฉลี่ยเวลาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของเวลาในการทดสอบดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับเจริญ กระบวนรัตน์ (2545) ได้กล่าวว่าภายหลังการฝึกผ่านพ้นไปได้ 2-3 สัปดาห์ร่างกายจะได้รับการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงดีขึ้น แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป คือ ภายหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 6 ร่างกายสามารถปรับสภาพได้แล้วจะส่งผลให้ร่างกายมีการปรับตัว มีความแข็งแรงและมีกำลังมากขึ้นทำให้กล้ามเนื้อหดตัวได้แรงและเร็ว สอดคล้องกับแสนศักดิ์ วรรณมูล (2562) ได้ทำการศึกษาผลการศึกษาการฝึกด้วยตารางเก้าช่องประยุกต์ยกสูงที่มีต่อสมรรถภาพทางกาย ความแข็งแรง กล้ามเนื้อขาและปฏิกิริยาในนักศึกษาที่เรียนวิชาแฮนด์บอล พบว่า สมรรถภาพทางกายด้านความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ก่อนการฝึก 113.04 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว และหลังการฝึกตามโปรแกรม 8 สัปดาห์ 137.74 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับวรศิษฐ์ ศรีบุรินทร์ (2559) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลของการฝึกด้วยตารางเก้าช่องและความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา

ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไวในนักศึกษา พบว่า ความคล่องแคล่วว่องไว และความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขาภายหลังการฝึก 8 สัปดาห์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ความรู้ใหม่

โปรแกรมตารางตัวเลขประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ “ตารางตัวเลข Rubic Motor & Math (RMM)” นวัตกรรมเชิงประยุกต์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการศาสตร์วิชาคณิตศาสตร์และพลศึกษาเข้าด้วยกันสำหรับส่งเสริมทักษะการเคลื่อนไหวและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ โดยตารางตัวเลข Rubic Motor & Math (RMM) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคำนวณที่รวดเร็ว และความคล่องแคล่วว่องไวที่ควบคู่กันไป รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ทั้งความสามารถในการคิดและทักษะการเคลื่อนไหว จากการศึกษาการเคลื่อนไหวโดยใช้ตารางช่วยพัฒนาสมองควบคู่กับการพัฒนาการเคลื่อนไหว (Motor Control) เมื่อทำซ้ำๆ ผู้เรียนจะเกิดพัฒนาด้านความคิดความจำ (Motor Program) นวัตกรรมนี้จึงถูกประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อลดปัญหาในการจัดการเรียนแบบเนือยนิ่ง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมองของผู้เรียน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่การวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Active Learning)

1. โรงเรียนควรส่งเสริมการพัฒนาด้านการศึกษาและการเสริมสร้างทักษะทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
2. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนพัฒนา แลกเปลี่ยนไอเดียในการประยุกต์กิจกรรมการเรียนรู้ และวางแผนการศึกษาที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนสามารถใช้วิธีการกำหนดสีเพิ่มขึ้น ในการวัดความสามารถในการทดสอบปฏิบัติการตอบสนองของผู้เรียนให้มีความท้าทายซับซ้อนมากยิ่งขึ้น
2. ครูผู้สอนนำไปปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับนักเรียนในทุกช่วงวัย และสอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรในแต่ละโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน
3. ครูผู้สอนควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้นวัตกรรมกับเนื้อหาอื่น ๆ และระดับชั้นอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กิตญาณี คงสมสุข. (2562). การศึกษาประสิทธิภาพของการเล่นแบดมินตันกับการพัฒนาสมองส่วนหน้า และทักษะการประสานมือและตาในเด็กสมาธิสั้น โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสาร โรงพยาบาลสกลนคร*, 22(2), 15-24.
- เชมชุตตา ศรีสุวรรณ และสุรัตน์ อติพัฒน์. (2566). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 6(4), 1-10.
- เจริญ กระบวนรัตน์. (2545). *หลักการและเทคนิคการฝึกกรีฑา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เจริญ กระบวนรัตน์. (2552). *ตาราง 9 ชั่งกับการพัฒนาสมอง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสินธนา ก่อปี่ เซ็นเตอร์.
- พัชรีดา กุลครอง. (2565). *กิจกรรมทางกาย ยิ่งทำ ยิ่งได้ (มากกว่าที่เราคิด)*. เข้าถึงได้จาก <https://pt.mahidol.ac.th>.
- ภัทรพนธ์ เหมหงส์. (2554). *ผลการฝึกตารางเก้าช่องและความอ่อนตัวที่มีผลต่อความคล่องแคล่วว่องไว*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรศิษฐ์ ศรีบุรินทร์ และจรัสศรี ศรีโกศา. (2559). ผลของการฝึกด้วยตารางเก้าช่องและความแข็งแรงของกล้ามเนื้อที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไว ในนักศึกษา. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 13: ตามรอยพระยุคลบาท* (น. 1493-1501). นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.

- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2550). รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนากระบวนการคิดระดับสูง วิชาชีววิทยา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. เข้าถึงได้จาก [http://www.ipst.ac.th/biology/Bio-Articles/mag-content 10.html](http://www.ipst.ac.th/biology/Bio-Articles/mag-content%2010.html)
- สร้อยรัฐ มนูญญานนท์. (2554). ผลการฝึกตารางเก้าช่องที่มีขนาดแตกต่างกันต่อความคล่องแคล่วว่องไวในนักกีฬาแบดมินตัน. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา). คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรีย์ฉาย พุดสีเสน. (2563). กิจกรรมทางกาย (*Physical activity*) สำคัญไฉน. เข้าถึงได้จาก <https://pt.mahidol.ac.th>.
- แสนศักดิ์ดา วรณมูล. (2562). ผลการฝึกด้วยตารางเก้าช่องประยุกต์ยกสูงที่มีต่อสมรรถภาพทางกาย ความแข็งแรงกล้ามเนื้อขาและปฏิกิริยาในนักศึกษาที่เรียนวิชาแฮนด์บอล. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 6(2), 375-385.

ผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิง สร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

The Effects of Using Gamification-Based Learning Activity Package to
Enhance Creative Problem-Solving Thinking
of Lower Secondary School Students

ราชการ สังขวดี¹ และกฤติกา สังขวดี²

Ratchakan Sungkawadee and Krittika Sungkawadee

Received: March 30, 2025

Revised: August 26, 2025

Accepted: August 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบางระกำ จำนวน 33 คน ที่เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 2) แบบบันทึกพฤติกรรมการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้วิธีการทางสถิติแบบ t-test Dependent Sample ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ได้ชุดกิจกรรมจาก กระบวนการที่ 1 กลศาสตร์การเล่นเก็มาปรับใช้กับชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ผู้เรียนในการจัด

¹⁻² มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

ประสบการณ์เรียนการสอน กระบวนการที่ 2 วิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย กระบวนการที่ 3 การแก้ปัญหาฉลาดรู้ดิจิทัล กระบวนการที่ 4 การปฏิบัติตามแผนการหรือวิธีการที่เตรียมไว้ และ กระบวนการที่ 5 ประเมินผลชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 2) ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.30/88.61 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความพึงพอใจต่อการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.58)

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมเรียนรู้เกม, การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์, ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop a package of educational game-based learning activities to enhance creative problem-solving skills; 2) to compare pre- and post-test learning achievement; and 3) to study student satisfaction with the educational game-based learning activities designed to improve creative problem-solving skills in lower secondary school students. The sample consisted of 33 Mathayom Suksa students from Bang Rakam School, enrolled in the Science and Technology learning area, during the second semester of the 2024 academic year. The research instruments included: 1) a creative problem-solving ability test, 2) a creative problem-solving behavior recording form, 3) a learning achievement test using the educational game-based learning activities designed to enhance creative problem-solving skills, and 4) a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and the dependent sample t-test. The research findings revealed that 1) the development of a package of educational game-based learning activities to enhance creative problem-solving skills resulted in a package of activities derived from five processes: Process 1: Game mechanics, adapted to stimulate student learning in the teaching and learning

experience; Process 2: Diverse problem-solving methods; Process 3: Digital literacy problem solving; Process 4: Following the prepared plan or method; and Process 5: Evaluating the educational game-based learning activities to enhance creative problem-solving skills; 2) a comparison of pre-test and post-test scores on the educational game-based learning activities to enhance creative problem-solving skills showed that the learning activities were effective with scores of 76.30/88.61, statistically significant at the .05 level; 3) the satisfaction level of Mathayom Suksa 3 students who received instruction using the educational game-based learning activities to enhance creative problem-solving skills was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.58).

Keywords: Game-Based Learning Activity Package, Creative Problem Solving, Lower Secondary School

บทนำ

กระบวนการจัดการศึกษาแห่งชาติด้วยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579 ฉบับที่ 12 มีใจความสำคัญด้านการศึกษิตตามยุทธศาสตร์ที่ 3 ความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยการศึกษา และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ได้กำหนดเป้าหมายที่ 3.4 แหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และ สื่อการเรียนรู้มีคุณภาพและมาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่เชื่อมโยงการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) การปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรมตามกระแสแห่งการเรียนรู้ และยังมียุทธศาสตร์ที่ 4 ในการสร้างโอกาส ความเสมอภาค คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพดำรงชีวิตอย่างมีความสุขสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อตอบสนองภาพอนาคตการศึกษาที่พัฒนามาตามนโยบายดิจิทัล (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564) ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันจึงควรให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีสื่อดิจิทัลไปใช้เพื่อสร้างโอกาสในการเข้าถึงเนื้อหาบทเรียนของนักเรียนโดยการประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการเฝ้าหาความรู้ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบก้าวกระโดดที่ส่งผลต่อการปฏิวัติดิจิทัลการก้าวเข้าสู่ยุคอินเทอร์เน็ต

ในทุกสิ่ง (Internet of things) กำหนดให้การคิดวิเคราะห์แผนที่นำทางกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการตัดสินใจและแก้ปัญหาการทำงานระยะเวลาในการเชื่อมโยงความสามารถร่วมกันกับความคิดสร้างสรรค์ นั้นเรียกว่า การคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564) เป็นปัจจัยเชื่อมโยงความสัมพันธ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทักษะดิจิทัลตอบสนององค์ประกอบแห่งการเรียนรู้

แนวคิดเกมมิฟิเคชันสามารถประยุกต์ใช้ในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์เป็นกระบวนการเทคนิคทางความคิดในการแก้ปัญหาที่ใช้ข้อมูลที่มีความซับซ้อนมาจากแนวคิดใหม่ ๆ พัฒนาสร้างการเปลี่ยนแปลง ตระหนักถึงความเสี่ยงใหม่ในอนาคต (Risk Conscious) อย่างหลากหลายเป็นทั้งการคิดเอกนัยและอเนกมัยที่อาศัยกระบวนการทัศน์ทางความคิดสร้างสรรค์ (Paradigm Shift) เพื่อที่จะใช้ในการสร้างแก้ปัญหาใหม่เป็นแนวทางให้มีโอกาสที่ดีในการเกิดความคิดใหม่ เข้าใจสิ่งที่ท้าทายรวมถึงส่งเสริมการวางแผนแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งทักษะนี้เป็นทักษะที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ (เอกศักดิ์ แหะชัยภูมิ และคณะ, 2567) หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยกำหนดแนวทางการเรียนการสอนและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ การออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมและมีความหลากหลายสามารถกระตุ้นความสนใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และช่วยให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรที่ดีจะช่วยให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น และมีความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การวิจัยและพัฒนาแนวทางการสอนที่สามารถกระตุ้นความสนใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มสาระนี้จะช่วยให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความเข้าใจที่ดีขึ้น และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

จากการศึกษาความต้องการในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กระบวนการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์การใช้ชุดเกมมิฟิเคชันการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาการคำนวณบูรณาการที่มีเกมเป็นฐาน จัดเป็นวิธีที่สามารถสนับสนุนการเรียนรู้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากวิธีการเหล่านี้สามารถกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ตอบสนองการเรียนรู้และการเรียนเป็นเรื่องสนุกและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ยืนยันถึงผลสำเร็จของการใช้ Game-based Learning ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน (Mafalda Carmo, 2023) การพัฒนาการเรียนรู้แบบใหม่พบว่า

การใช้เกมในการเรียนรู้สามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้น จากการศึกษาปัญหาเรื่องการเรียนรู้ กฎหมายลิขสิทธิ์ทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นเนื้อหาทฤษฎีจึงเห็นถึงความสำคัญการพัฒนาความสามารถการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์จากกระบวนการออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ช่วยส่งเสริมสมรรถนะในสภาพแวดล้อมการใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชันในการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อเกมเพื่อการศึกษากระตุ้นให้การเรียนรู้เกิดความสุขสนุกสนานและมีความสุข สร้างเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่ดี

วัตถุประสงค์

1. การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. ศึกษาความพึงพอใจของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เรื่อง ผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบางระกำ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 104 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบางระกำ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 33 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็กจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีอยู่ทั้งหมด)

งานวิจัยเรื่อง ผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ระยะที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ระยะที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดประเมิน แล้วกำหนดนิยามเชิง ปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถของการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์โดยแบ่งตามกระบวนการการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 5 กระบวนการ ได้แก่ 1) รวบรวมปัญหา 2) วิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย 3) พิจารณาคัดเลือกวิธีการที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสามารถนำไปใช้ได้จริง 4) การปฏิบัติตามแผนการหรือวิธีการที่เตรียมไว้ 5) ประเมินผลชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ โดยกำหนดรูปแบบวัดก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวนแบบละ 1 สถานการณ์ ซึ่งมี 4 คำถามย่อยเพื่อวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ตามกระบวนการการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้กลวิธีต่าง ๆ โดยแบบวัดตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน แล้วนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) มีค่าตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป (วุฒิกร ป้อมมะรัง, 2568) ตรวจสอบค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 33 คน เมื่อวิเคราะห์ ผลได้ 0.744 และฉบับหลังเรียนเท่ากับ 0.798 ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแบบวัด ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ได้ และนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป โดยมีตัวอย่างของสถานการณ์และข้อคำถามที่ใช้

2. แบบบันทึกพฤติกรรมกรการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ (ระหว่างเรียน) ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบบันทึกพฤติกรรมแล้วจึงกำหนดรายการพฤติกรรมที่สังเกตจากกระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์เป็น 5 พฤติกรรม แล้วสร้างเป็นแบบตรวจสอบรายการ

(Checklist) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน พบว่ามีค่า ตั้งแต่ 0.67 -1.00 สามารถใช้ได้จำนวน 5 พฤติกรรม

ตารางที่ 1 แบบบันทึกพฤติกรรมความคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

กระบวนการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์	รายการ
1. รวบรวมปัญหา	นักเรียนรวบรวมข้อมูลเสนอแนวทางแก้ปัญหา
2. วิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย	นักเรียนแนวทางใหม่ที่หลากหลาย
3. พิจารณาคัดเลือกวิธีการที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสามารถนำไปใช้ได้จริง	นักเรียนประชุมทีมในการเลือกวิธีการแก้ปัญหาเพื่อเป็นข้อตกลง
4. การปฏิบัติตามแผนการหรือวิธีการที่เตรียมไว้	นักเรียนสามารถเลือกแนวทางโดยใช้ AI ได้ก็ได้ ช่วยในการนำทาง
5. ประเมินผลชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์	นักเรียนค้นพบทักษะที่บูรณาการพฤติกรรมกรรผู้จัดทำได้

เกมกล่องสุ่มเรียนรู้กฎหมายและลิขสิทธิ์คอมพิวเตอร์

ยินดีต้อนรับสู่เกมกล่องสุ่มเรียนรู้กฎหมายและลิขสิทธิ์คอมพิวเตอร์!

กติกา:

- โยนลูกเต๋าเพื่อสุ่มหัวข้อคำถาม
- ตอบคำถามให้ถูกต้องเพื่อรับคะแนน
- มีคำถามทั้งหมด 5 ข้อ
- ตอบถูกได้ร้อยละ 1 คะแนน

พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์

ลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์

การละเมิดลิขสิทธิ์ออนไลน์

เริ่มเกม

สถานการณ์กล่องสุ่ม เรียนรู้กฎหมายและลิขสิทธิ์คอมพิวเตอร์

กำหนดจุดวางข้อคำถามกำหนดให้นักเรียนโยนกล่องสุ่มแล้วเดินให้ครบจุดและตอบคำถาม

คำถามที่ 1 กำหนดให้นักเรียนที่เดินถึงจุดที่ 5 ก่อนตอบข้อคำถามถูกต้อง ให้มีสิทธิ์ข้ามไปจุดที่ 10 (3คะแนน) หากตอบไม่ถูกต้องไปเริ่มใหม่

คำถามที่ 2 กำหนดให้นักเรียนที่เดินถึงจุดที่ 10 ก่อนตอบข้อคำถามถูกต้อง ให้มีสิทธิ์ข้ามไปจุดที่ 15 (3คะแนน) หากตอบไม่ถูกต้องหยุดเดิน 1 ครั้ง

คำถามที่3 กำหนดให้นักเรียนที่เดินถึงจุดที่ 15 ก่อนตอบข้อคำถามถูกต้อง ให้มีสิทธิ์ข้ามไปจุดที่ 20 (3คะแนน) หากตอบไม่ถูกต้องหยุดเดิน 1 ครั้ง

คำถามที่ 4 กำหนดให้นักเรียนที่เดินถึงจุดที่ 20 (3คะแนน) และอ่านคำถาม คำตอบเฉลยให้เพื่อน ๆ ได้รับรู้ พร้อมให้แนะนำเครื่องมือออนไลน์ 1 ชนิด

ภาพที่ 1 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

งานวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนของรูปแบบการพัฒนาสื่อการสอน (มนต์ชัย เทียนทอง, 2548) ADDIE Model ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้

2.1 Analysis (การวิเคราะห์)

การออกแบบ : กำหนดคุณลักษณะนักเรียนวิเคราะห์ข้อมูล วัตถุประสงค์การเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เนื้อหาสื่อการสอนชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กระบวนการเรียนรู้ : กำหนดเป้าหมาย (Target / Goal) สื่อการสอนเกมเพื่อการศึกษาเช่น ความรู้ ทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล หรือพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มการเรียนรู้ผ่านสื่อที่ต้องการพัฒนา ระดับของการเรียนรู้ที่ต้องการ

2.2 Design (การออกแบบ)

การออกแบบ : ออกแบบสื่อเกมเพื่อการศึกษา วัตถุประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะที่ได้กำหนดไว้

กระบวนการเรียนรู้ : ออกแบบกระบวนการเรียนรู้สื่อ โดยใช้เกมเป็นฐานการเรียนรู้วัดประเมินผล และแผนการสอน ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.3 Development (การพัฒนา)

การออกแบบ : สร้างสื่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

กระบวนการเรียนรู้ : สร้างชั้นเรียนทดลองชุดกิจกรรมสื่อเกมเพื่อการศึกษา

2.4 Implement (การดำเนินการ)

การออกแบบ : ดำเนินการพัฒนาสื่อการสอนชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กระบวนการเรียนรู้ : ดำเนินการเรียนรู้ตามกระบวนการที่ออกแบบไว้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

2.5 Evaluation (การประเมินผล)

การออกแบบ : ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ประเมินความพึงพอใจ ตามคุณลักษณะที่ได้กำหนดไว้

กระบวนการเรียนรู้ : ประเมินผู้เรียนและเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เสริม

แผนการจัดการเรียนรู้ : รายวิชา วิทยาการคำนวณ เรื่องชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 8 แผน ระยะเวลาทั้งหมด 8 สัปดาห์ ดังนี้ 1) อินเทอร์เน็ตน่ารู้ 2) เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย 3) กฎหมายลิขสิทธิ์น่ารู้ 4) การละเมิดลิขสิทธิ์และจรรยาบรรณ 5) การบูรณาการสื่อเครื่องมือออนไลน์ 6) เกมการพัฒนาทักษะรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 1) ขั้นตอนกำหนดความสำเร็จ 2) ขั้นตอนนำเสนอสถานการณ์และกำหนดเป้าหมาย 3) ขั้นรวมกลุ่มและวางแผน 4) ขั้นปฏิบัติการ 5) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) ขั้นประเมินและสรุป จากนั้นนำแบบประเมินคุณภาพการจัดการแผนการจัดชุดกิจกรรมการเรียนรู้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา หาค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาด้านการจัดการเรียนรู้ดิจิทัล จำนวน 3 ท่าน ผลประเมินคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบางระกำ โดยมีค่าความเที่ยงตรงและค่าน่าเชื่อถือ ด้วย IOC จากผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาด้านการจัดการเรียนรู้ดิจิทัล จำนวน 3 คน ผลสามารถนำไปใช้ได้

4. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด (วรรณดี แสงประทีปทอง และทัศนีย์ ชาติไทย, 2562)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบางระกำ จำนวน 33 คน ที่เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภาควิชาการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567

1. ผู้วิจัยชี้แจงนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

2. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน ชนิดปรนัยคำตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

3. ผู้วิจัยจัดการเรียนรู้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผนการเรียนรู้ ระยะเวลา 8 สัปดาห์

4. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (Post-test) วัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ กฎหมายและลิขสิทธิ์คอมพิวเตอร์ แบบทดสอบชนิดปรนัยเลือกคำตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

5. ผู้วิจัยให้นักเรียนตอบแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคำนวณ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) และ t-test Dependent) และสถิติวิเคราะห์ความพึงพอใจ โดยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (วุฒิไกร ป้อมมะรัง, 2568)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้พัฒนาบทเรียนเกมกล่องสุ่ม เรื่อง การเรียนรู้กฎหมายและลิขสิทธิ์คอมพิวเตอร์ ด้วยกระบวนการพัฒนา กระบวนการที่ 1 กลศาสตร์การเล่นเกามาปรับใช้กับชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ผู้เรียนในการจัดประสบการณ์เรียนการสอน กระบวนการที่ 2 วิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย กระบวนการที่ 3 การแก้ปัญหาฉลาดรู้ดิจิทัล กระบวนการที่ 4 การปฏิบัติตามแผนการหรือวิธีการที่เตรียมไว้ กระบวนการที่ 5 ประเมินผลชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษา

ตารางที่ 2 ผลประเมินชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

รายการประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ความหมาย
1. รวบรวมปัญหา	4.79	0.42	มากที่สุด
2. วิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย	4.48	0.51	มาก
3. พิจารณาคัดเลือกวิธีการที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการ แก้ปัญหาสามารถนำไปใช้ได้จริง	4.58	0.50	มากที่สุด
4. การปฏิบัติตามแผนการหรือวิธีการที่เตรียมไว้	4.48	0.51	มาก
5. ประเมินผลชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนา ทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์	4.67	0.48	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.60	0.27	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนา
ทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ภาพรวมอยู่ใน
ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D = 0.27)

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการ
เรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อ
การศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แบบทดสอบ	จำนวนนักเรียน	$\bar{x}$	S.D.	t-test
ก่อนเรียน	33	76.30	3.07	12.5246
หลังเรียน	33	88.61	3.94	

จากตารางที่ 3 พบว่าผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน
เรื่อง ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนเรียนและหลังเรียน แตกต่างกันโดยมี ค่าเฉลี่ยก่อนเรียน
เท่ากับ 76.30 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 88.61 ซึ่งสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05

3. ผลความพึงพอใจของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D = 0.58)

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านสื่อการเรียน			
1.1 มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์	4.58	0.62	มากที่สุด
1.2 สามารถสร้างความสนใจของผู้เรียน	4.56	0.82	มากที่สุด
1.3 เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน	4.62	0.85	มากที่สุด
1.4 มีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายในการนำเสนอข้อมูล เช่น เกม สื่อการสอนชุดกิจกรรมเกมเพื่อการศึกษา	4.70	0.61	มากที่สุด
1.5 กิจกรรมการเรียนรู้มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการสอน	4.70	0.89	มากที่สุด
รวม	4.63	0.76	มากที่สุด
2. ด้านเนื้อหา			
2.1 ปริมาณเนื้อหาไม่เพียงพอกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.85	0.43	มากที่สุด
2.2 การจัดลำดับเนื้อหาเป็นขั้นตอน มีความต่อเนื่อง เข้าใจง่าย	4.74	0.55	มากที่สุด
2.3 เนื้อหากับภาพมีความสอดคล้องกัน	4.74	0.60	มากที่สุด
2.4 มีความชัดเจน ถูกต้อง น่าเชื่อถือ และข้อมูลมีการปรับปรุงอยู่เสมอ	4.72	0.70	มากที่สุด
2.5 เนื้อหาในสไลด์ถูกต้องตามหลักภาษา	4.85	0.54	มากที่สุด
รวม	4.78	0.56	มากที่สุด
3. ด้านเทคนิคการสอน			
3.1 กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุด อินเทอร์เน็ตหรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ	4.82	0.39	มากที่สุด
3.2 กิจกรรมการเรียนการสอนมีการวางแผนเชื่อมโยงเกม	4.92	0.27	มากที่สุด
3.3 ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามปัญหา	4.80	0.57	มากที่สุด
3.4 การจัดบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนการสอน	4.82	0.51	มากที่สุด
3.5 ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และรายบุคคล	4.87	0.34	มากที่สุด
รวม	4.85	0.42	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.75	0.58	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ตอนต้น พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.75$, S.D = 0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

4.1 ด้านสื่อการเรียน คือ มีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายในการนำเสนอข้อมูล เช่น เกม สื่อการสอนชุดกิจกรรมเกมเพื่อการศึกษา โดยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D = 0.61) และกิจกรรมการเรียนรู้มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการสอน โดยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D = 0.89) รองลงมาคือ เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียนโดยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D = 0.56) ตามลำดับ

4.2 ด้านเนื้อหา คือ ปริมาณเนื้อหามีเพียงพอกับชุดกิจกรรมการเรียนรู้ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D = 0.43) และเนื้อหาในสไลด์ถูกต้องตามหลักภาษา และไวยากรณ์โดยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D = 0.54) รองลงมาคือ เนื้อหากับภาพมีความสอดคล้องกันโดยมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D = 0.60) และการจัดลำดับเนื้อหาเป็นขั้นตอนมีความต่อเนื่อง เข้าใจง่ายโดยมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D = 0.55) ตามลำดับ

4.3 ด้านเทคนิคการสอน ชุดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการวางเงื่อนไขเชิงเกม โดยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D = 0.27) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และรายบุคคลโดยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$, S.D = 0.35) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้พัฒนาบทเรียนเกมกล่องสุ่ม เรื่องการเรียนรู้กฎหมายและลิขสิทธิ์คอมพิวเตอร์ ด้วยกระบวนการพัฒนา ดังนี้

กระบวนการที่ 1 กลศาสตร์การเล่นเก้มาปรับใช้กับกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ผู้เรียนในการจัดประสบการณ์เรียนการสอน รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา นักเรียนทราบและสามารถบอกได้ว่าการศึกษาและค้นคว้าหาข้อมูลเป็นสิ่งที่จำเป็นในการแก้ปัญหาและข้อมูลต้องมีแหล่งที่มาปรากฏอย่างชัดเจนในขั้นกำหนดความสำเร็จ นักเรียนตั้งใจฟังและบันทึกกฎกติกาในการได้มาซึ่งคะแนนสะสมเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยจัดสภาพแวดล้อมจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาโดยสามารถนำกลศาสตร์การเล่นเก้มาปรับใช้กับกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ผู้เรียนในการจัดประสบการณ์เรียนการ

สอน สอดคล้องกับณัชชาภรณ์ สารโจน์ (2565) การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอุทัยวิทยาคมจังหวัดอุทัยธานี พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพอยู่ที่ 79.06/75.16

กระบวนการที่ 2 วิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย นักเรียนมีการทำงานเป็นทีมมีการแบ่งกลุ่มและช่วยเหลือกันค้นหาวิธี เสนอแนะแนวทางในการพิชิตเป้าหมายและความน่าสนใจในกิจกรรมเกมเพื่อการศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มครูเป็นที่ปรึกษาและให้รางวัล นักเรียนมีการอภิปรายแผนการดำเนินงานในการศึกษาหาข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบด้วยวิธีที่หลากหลาย สอดคล้องกับเกษกานดา สุรัตน์ (2565) พบว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมมิฟิเคชันแบบออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และแรงจูงใจในการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมมิฟิเคชันแบบออนไลน์ มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กำหนดภาระงานและมอบหมายภาระงาน ขั้นที่ 2 ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายผ่าน ภารกิจ ขั้นที่ 3 ผู้สอนและผู้เรียนประเมินกิจกรรม แสดงความคิดเห็น และให้ผลตอบกลับ และขั้นที่ 4 ให้แต้มคะแนน ถ้วยรางวัล รางวัลหรือสิ่งของเสมือน ซึ่งมีผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.61) และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.60/76.04 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

กระบวนการที่ 3 การแก้ปัญหาลาดรู้ดิจิทัล พิจารณาคัดเลือกวิธีการที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสามารถนำไปใช้ได้จริง ในขั้นนี้นักเรียนมีเหตุผลในการสนับสนุนวิธีการในการแก้ปัญหาทำให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถตัดสินใจเลือกวิธีการที่มีประโยชน์เหมาะสม ตรงกับสภาพปัญหา และมีขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดในการเล่นและเติมไปด้วยบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานได้ความรู้และยังมียอดประกอบของการให้รางวัลสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมและแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ตามที่ผู้สอนตั้งเป้าหมายผู้เรียนมีความสนใจและความกระตือรือร้นในการเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการรู้ดิจิทัลมากขึ้น ผู้เรียนมีความสนใจในกิจกรรมค่อนข้างนาน (Garland, M. C., 2015) สอดคล้องกับณัฐพงศ์ มีใจธรรม และทำงลักษณ์ เอื้อนครินทร์ (2564) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน (Gamification) สำหรับนักเรียน พบว่า 1) เกมมีระบบการสะสมแต้มเพื่อแลกของรางวัลที่สามารถจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจได้ 2) การให้รางวัลต่าง ๆ แม้ไม่ได้มีมูลค่ามากแต่อยู่ในความสนใจของนักเรียนรวมถึงรางวัลที่มีระดับความยากง่ายของการได้มาที่แตกต่างกันจึงทำให้นักเรียนเกิดความ

ท้าทาย 3) สื่อการเรียนรู้รวมถึงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ถูกออกแบบให้มีสีสันสวยงามเหมาะสมกับวัยของนักเรียน 4) กิจกรรมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีการแข่งขัน การร่วมมือทำงานเป็นกลุ่มการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เกิดความท้าทาย สนุกสนาน และในขณะเดียวกันก็แฝงเนื้อหาการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนในทักษะต่าง ๆ 5) การจัดการเรียนรู้มีการจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงคลังความรู้ที่มีอยู่เดิมกับการเรียนรู้ใหม่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าการเรียนการสอนที่ได้รับนั้นง่าย ไม่ซับซ้อนเกิดความมั่นใจในการเรียนและกล้าแสดงออกในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ 6) การจัดอันดับคะแนนส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนยอมรับความสามารถของตนเองและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันกิจกรรมการเรียนการสอนยังส่งเสริมการทำงานกลุ่มให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินงานกับคนที่มีความรู้สูงกว่า จึงทำให้นักเรียนสามารถยอมรับความสามารถของผู้อื่น รวมถึงมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้จากเพื่อนๆ ได้อีกด้วย ด้วยเหตุผลและองค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน (Gamification) อยู่ในระดับพึงพอใจมาก

กระบวนการที่ 4 การปฏิบัติตามแผนการหรือวิธีการที่เตรียมไว้ ในขั้นปฏิบัติการนักเรียนสามารถดำเนินการ แก้ปัญหาตามความฉลาดรู้ด้านจิตวิถีวิธีการที่เลือกได้อย่างเหมาะสม และตรงประเด็นสืบค้นข้อมูลหาแหล่งข้อมูล และสามารถดำเนินการได้สำเร็จตามเป้าหมาย ทั้งยังมีวิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มเอง สอดคล้องกับวรางคณา แสงธิป (2564) พบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบเกมมิฟิเคชันร่วมกับวิธีการสอนแบบเน้นภาระงาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

กระบวนการที่ 5 ประเมินผลชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับอธิป อนันต์กิตติกุล (2564) พบว่า การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม พบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมสูงกว่าก่อนการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนเรียนและหลังเรียน แตกต่างกันโดยมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 76.30 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 88.61 ซึ่งสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ ชื่นเจริญ (2564) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมเป็นฐานที่ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านระบบนิเวศ งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้

โดยใช้บอร์ดเกมเป็นฐาน โดยมีการออกแบบบอร์ดเกมที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่จะสอน รวมถึงการทดสอบและประเมินผลการใช้บอร์ดเกมในห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่าการใช้บอร์ดเกมสามารถเพิ่มความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นเมื่อเทียบกับวิธีการสอนแบบเดิม

3. ผลศึกษาความพึงพอใจของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, $S.D = 0.58$) ทั้งนี้อาจมาจากผู้สอนได้มีสื่อการเรียนรู้ที่ผสมผสานวิชาการและเกมจึงกลายมาเป็นบทเรียนเกมกลุ่ม เรื่อง การเรียนรู้กฎหมายและลิขสิทธิ์คอมพิวเตอร์ ให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้าร่วมฝึกปฏิบัติจริง ได้ใช้เกมกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการผ่านเงื่อนไขของเกม ส่งผลให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นได้นำบทเรียนเกมกลุ่ม ที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสมนึก ภัททิยธนี (2565) ความพึงพอใจว่า “ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกชอบ พอใจ หรือเจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อการทำงาน หรือปฏิบัติกิจกรรม หรือการเรียนการสอน ความพึงพอใจทำให้บุคคลเกิดความสบายใจ เกิดความสุข เป็นผลดีต่อการปฏิบัติงาน” จากความหมายของความพึงพอใจข้างต้น สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น หรือทัศนคติของบุคคลที่เป็นผู้รับบริการและได้รับการตอบสนองที่ตรงกับความต้องการ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกมเพื่อการศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างสรรค์ส่งเสริมชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ หลักการทำงานเป็นทีมกระตุ้นให้นักเรียนมีกระบวนการในการแก้ปัญหาคิดค้นสิ่งใหม่ การส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ในโลกดิจิทัลที่ก้าวหน้าและยังสนับสนุนให้นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีจริยธรรมคอมพิวเตอร์ความถูกต้องส่งเสริมให้มีทัศนคติที่ดีในการศึกษาและบูรณาการองค์ความรู้ใหม่เพื่อการเรียนในรายวิชาอื่น ๆ สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะนักเรียนในยุคพลเมืองดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนและครูผู้สอนในรายวิชาสามารถนำกระบวนการและวิธีการเรียนเกมเพื่อการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้
2. โรงเรียนและครูผู้สอนการจัดการเรียนการสอนในกระบวนการสอนแก้ปัญหาและการทำงานเป็นทีม การแสวงหาความรู้ ครูผู้สอนท่านอื่นและนักเรียนสามารถนำไปบูรณาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการในโลกดิจิทัลได้เป็นอย่างดี
3. โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาการคำนวณและครูผู้สอนได้รับการอบรมการจัดการสอนเรียนรู้แบบเกมเพื่อการศึกษาสามารถกระตุ้นพฤติกรรมการเรียนรู้ดิจิทัลที่ถูกต้องและยังสนุกสนานไม่เบื่อชั้นเรียนมีกิจกรรมในการทำงานเป็นทีม ครูสามารถทราบพฤติกรรมการทำงานของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ : บริษัท 프리ทวอนกราฟฟิค จำกัด.
- เกษกานดา สุรัตน์. (2565). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมมิฟิเคชันแบบออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และแรงจูงใจในการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ณัชชาภรณ์ สารโจน์. (2565). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนุทยวิทยาคม จังหวัดอุทัยธานี*. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ณัฐพงศ์ มีใจธรรม และทำรงลักษณ์ เอื้อนครินทร์. (2564). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน (Gamification) สำหรับนักเรียนชั้นประถมปีที่ 5*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 32(2), 76-90.
- ปกรณ ประจันบาน. (2552). *สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยและประเมิน*. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ปาริชาติ ชื่นเจริญ. (2564). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมเป็นฐานที่ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านระบบนิเวศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มนต์ชัย เทียนทอง. (2548). มัลติมีเดียและไฮเปอร์มีเดีย. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- วรรณดี แสงประทีปทอง และทัศนีย์ ชาตไทย. (2562). แบบวัดการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดนนทบุรี. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 33(108), 27-37.
- วรางคณา แสงธิป. (2564). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับวิธีการสอนแบบเน้นภาระงาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วุฒิไกร ป้อมมะรัง.(2568). โปรแกรมสำหรับตรวจสอบคุณภาพสถิติเพื่อการวิจัย. เข้าถึงได้จาก <https://statsmartly.com/statistical/CVI.php>.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2565). การวัดผลการศึกษา. กภาพสินธุ์ : ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). ภาพอนาคตการพัฒนานวัตกรรมเชิงพื้นที่. กรุงเทพฯ : บริษัท จีพี.ไอเบอร์พรินท์ จำกัด.
- อธิป อนันต์กิตติกุล. (2564). การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม เรื่อง พัฒนาการ ความร่วมมือและความขัดแย้งในประวัติศาสตร์สากลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอกศักดิ์ แหะชัยภูมิ, ทรงศักดิ์ สองสนิท และประวิทย์ สิมมาทัน. (2567). รูปแบบการเรียนรู้ผสมผสานแบบโครงงานร่วมกับกระบวนการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(11), 632-650.
- Garland, M. C. (2015). Gamification and Implications for Second Language Education: A Meta Analysis. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/232791936.pdf>
- Mafalda Carmo. (2023). *Education and New Developments*. Retrieved from https://end-educationconference.org/wp-content/uploads/2023/07/Front-Matter_Education-and-New-Developments_2023_Vol_I.pdf

การพัฒนาธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน ชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

Development of a Learning Bank and Local Way of Life to Promote the
Cultural Identity of the Mon Community in Lat Krabang District, Bangkok

ปัทมา สารสุข¹ ชัชสรัญ รอดยิ้ม² และสาวิตรี คุ่มทะยา³

Pattama Sarasuk¹, Chatsarun Rodyim² and Sawitree Khumthayai³

Received: April 23, 2025

Revised: September 09, 2025

Accepted: September 10, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ 2) วิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ และ 3) เสนอรูปแบบการพัฒนาธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กลุ่มประชากรคือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เขตลาดกระบัง ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนได้ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน ซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผลการวิจัยพบว่า 1) การเรียนรู้และวิถีถิ่นในชุมชนชาวมอญมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มีศักยภาพสูงโดดเด่นทั้งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนประเพณีและเทศกาลสำคัญ เช่น ประเพณี

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร; Phranakhon Rajabhat University.

Corresponding author, e-mail: tip_pattama@hotmail.com, chatsarun@pnru.ac.th

Tel. 086-224-8833.

สงกรานต์ ขบวนแห่เสาหงส์ธงตะขาบ รวมถึงวิถีชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งกายและอาหารพื้นถิ่น 2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่น ได้แก่ ปัจจัยด้านเนื้อหา ด้านความต้องการด้านสื่อและกิจกรรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความต้องการข้อมูลเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่น 3) รูปแบบการพัฒนาธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งตลาดเพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การอนุรักษ์การแต่งกายตามแบบประเพณีมอญ (เช่น สไบสำหรับสตรี และผ้าขาวม้าสำหรับบุรุษ) การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม การส่งเสริมการใช้ภาษาและการถ่ายทอดวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมถึงการนำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่หลากหลายและเข้าถึงได้

คำสำคัญ: ธนาคารการเรียนรู้, วิถีถิ่น, วัฒนธรรมชุมชน, อัตลักษณ์วัฒนธรรม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the learning conditions and local ways of life to promote the cultural identity of the Mon Community; 2) to analyze the success factors of the learning bank and local ways of life to promote the cultural identity of the Mon Community; and 3) to propose a model for developing the learning bank and local ways of life to promote the cultural identity of the Mon Community in Lat Krabang District, Bangkok. The research employed a mixed methods approach, incorporating both quantitative and qualitative data collection. The research instruments included questionnaires and semi-structured interviews. The population consisted of tourists visiting Lat Krabang District (the exact number of whom could not be determined), with a sample size of 400 individuals, and 20 key informants including community leaders, local experts, local entrepreneurs, and government officials, selected using purposive sampling. The research findings revealed that 1) learning and local ways of life in the Mon community played a significant role in promoting cultural identity. Tourist attractions in the area had high potential, excelling in culture, lifestyle, history, historical sites,

artifacts, as well as important traditions and festivals such as Songkran traditions, the procession of the swan pillar and centipede flag, and daily life such as clothing and local food; 2) factors contributing to the success of the learning bank and local ways of life included content, media demand, and public relations activities, all at a high level, especially the demand for information to participate in tourism activities related to the learning Bank and local ways of life; 3) the model for developing the learning bank and local ways of life to promote the cultural identity of the Mon Community should encourage group formation and networking among the government, private sector, and community to carry out cultural conservation activities such as establishing markets to promote local products, preserving traditional Mon clothing (e.g. a traditional shawl (Sabai) for women and the Thai loincloth (Pha Khao Ma) for men), managing the environment appropriately, promoting the use of the language and transmission of traditional culture, and presenting it through diverse and accessible public relations media.

Keywords: Learning Bank, Local Ways of Life, Community Culture, Cultural Identity

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ การท่องเที่ยวที่ประเทศไทยมีภาพลักษณ์ที่โดดเด่น คือ ธรรมชาติทำให้เกิดการท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Tourism) แหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวให้มาเยือนไปยังสถานที่นั้น ๆ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชาวบ้าน แหล่งท่องเที่ยวประเพณีชุมชนท้องถิ่น (อริศรา ทองทรัพย์, 2557) ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยค้นหาพื้นที่ที่มีศักยภาพและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยกระจายนักท่องเที่ยวไปยังภูมิภาค ส่งเสริมสินค้าของชุมชน กระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นเป็นแนวทางในการพัฒนาภูมิภาค

ความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวนำมาซึ่งการเพิ่มรายได้จากนักท่องเที่ยว การจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนรายรับของรัฐบาลในรูปของภาษีจากธุรกิจท่องเที่ยวและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาเที่ยวซ้ำและ/หรือแนะนำให้ผู้อื่นมาท่องเที่ยวถือ

เป็นความสำเร็จประการหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อค้นหาสาเหตุของการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว (Backman, S. J. & Crompton, J. L., 1991; Cronin, J.J., Brady, M.K. & Hult, G.T., 2000) แต่ด้วยเหตุที่แต่ละประเทศมีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจ และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่แตกต่างกันทำให้แต่ละประเทศนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน โดยพยายามนำเสนอจุดเด่น/จุดขายทางการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวให้มากที่สุด เมื่อกล่าวถึงประสบการณ์การท่องเที่ยวแต่ละครั้ง นักท่องเที่ยวจะคิด/นึกถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจ ผู้คน สภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ตลอดจนการบริหารจัดการต่าง ๆ ที่เอื้อให้การเดินทางท่องเที่ยวเกิดความสะดวกและปลอดภัย (Joppe, M., Martin, D. & Waalen, J., 2001) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวรับรู้หรือคิด/นึกถึงเมื่อกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เคยไปเยือน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่แหล่งท่องเที่ยวหรือจุดหมายปลายทางใช้ในการแข่งขันกับคู่แข่งรายอื่น ๆ การส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวหรือจุดหมายปลายทางจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใน ประเทศ หากประเทศหรือจุดหมายปลายทางมีภาพลักษณ์ที่ดีย่อมนำมาซึ่งความได้เปรียบ (Gartner, W.C., 1994; Baloglu, S. & McCleary, K.W., 1999) และมีผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ในทางตรงกันข้าม หากเกิดกระแสข่าวลือหรือเรื่องราวในเชิงลบ เช่น การบริการท่องเที่ยวไม่มีประสิทธิภาพหรือมีสถานการณ์ความไม่ปลอดภัยเกิดขึ้น เป็นต้น ย่อมส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ในลักษณะข่าวลือในเชิงลบจะแพร่สะพัดได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งถือว่าเป็นภัยคุกคามที่ก่อให้เกิดความสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยิ่ง (Bierman, D., 2002; Avraham, E., 2004; Kim, D., Lehto, X. Y., & Morrison, A. M. 2007)

แนวคิดธนาคารการเรียนรู้ ได้รับความสนใจในฐานะกลไกสำคัญในการจัดเก็บและบริหารองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีวัฒนธรรมของชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อถ่ายทอดและส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยธนาคารการเรียนรู้ไม่ใช่เพียงสถานที่หรือกิจกรรม แต่เป็น “กระบวนการเรียนรู้ร่วม” ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ และการจัดการความรู้ร่วมกัน (พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ติเยียม), 2565) ในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธนาคารการเรียนรู้มีบทบาทเชื่อมโยงองค์ความรู้ท้องถิ่นกับประสบการณ์การเรียนรู้ที่จับต้องได้ เช่น การทำเวิร์กช็อป เล่าเรื่อง หรือร่วมกิจกรรมวิถีชุมชน เช่น การทำขนมพื้นบ้าน เรียนภาษาท้องถิ่น หรือ ล่องเรือชมวิถีริมคลอง ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความรู้ของ Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995) ที่ระบุว่า ความรู้แฝง เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน จะมีคุณค่าเมื่อถ่ายทอดเป็นความรู้ชัดแจ้งจากแนวคิดดังกล่าว งานวิจัยนี้ให้นิยาม “ธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่น” ว่าเป็นทั้ง “พื้นที่ทาง

กายภาพและทางปัญญา” ที่รวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ท้องถิ่นในรูปแบบที่เข้าถึงและเรียนรู้ได้ ทั้งจากคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์ ถ่ายทอด และต่อยอดให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นจึงครอบคลุมทั้งศูนย์เรียนรู้ ตลาดชุมชน พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน รวมถึงกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น ล่องเรือชมคลองประเวศฯ ร่วมงานประเพณีชาวมอญ เรียนรู้การทำอาหารและการแต่งกายท้องถิ่น ตลอดจนการบันทึกและเผยแพร่ประวัติศาสตร์ชุมชนโดยปราชญ์ท้องถิ่น พร้อมทั้งผลิตสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อขยายการรับรู้สู่วงกว้าง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารการเรียนรู้สามารถสรุปได้ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน หัวใจของธนาคารการเรียนรู้คือการให้คนในพื้นที่รู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ ไม่ใช่แค่รับฟัง (Pretty, J., 1995) โดยการมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนจนถึงการดำเนินงาน ทำให้เกิดความยั่งยืน กันตชา ศรีอยุธยา (2564) 2) การจัดการองค์ความรู้ที่มีคุณภาพ การรวบรวม แปรรูป และนำเสนอความรู้ท้องถิ่นอย่างน่าสนใจ โดยผสานกับเทคโนโลยี เช่น สื่อดิจิทัล แผนที่วัฒนธรรม หรือ AR/VR ช่วยให้การเรียนรู้เข้าถึงง่ายและตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย (Nonaka, I., & Toyama, R., 2003) 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การเชื่อมโยงกับชุมชน ภาครัฐ เอกชน และสถานศึกษา ช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้ (Wenger, 1998) ทั้งยังเพิ่มโอกาสและความน่าเชื่อถือผ่านความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้ หรือหน่วยงานท่องเที่ยว (Kurniawan et al., 2022) 4) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์ผ่านสื่อใหม่ เช่น Facebook, YouTube หรือแพลตฟอร์มท่องเที่ยว ช่วยสร้างการรับรู้ แรงจูงใจ และแบรนด์วัฒนธรรมของชุมชนอย่างชัดเจน 5) การออกแบบประสบการณ์เรียนรู้ กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ พูดคุยกับชาวบ้าน หรือใช้ชีวิตร่วมกับชุมชน ช่วยสร้างความผูกพันและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น (Kolb, D. A., 1984)

เขตลาดกระบังอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นเขตชานเมืองหลวงมีพื้นที่ 10,823 ตารางกิโลเมตร เนื่องจากเขตลาดกระบังยังคงมีบรรยากาศชนบทมีการดำเนินชีวิตตามแบบวิถีไทยรามัญมีขนบธรรมเนียมตลาดโบราณริมคลอง ตลาดไม้โบราณที่บ่งบอกถึงความรุ่งเรืองในอดีตของการค้าย่านลาดกระบัง ประเพณีและวัฒนธรรมที่เก่าแก่จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยวชมเขตลาดกระบังเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าเขตลาดกระบังจะมีแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจ แต่ก็ยังขาดการวางแผนพัฒนาในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่นั้นดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ได้ การเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรม

ชุมชนชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลของกิจกรรมการท่องเที่ยวไปสู่นักท่องเที่ยว ซึ่งการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญเข้ามามีบทบาทสำคัญในองค์กรทั้งที่มีขนาดเล็กและขนาดใหญ่เพื่อใช้ในการสื่อสารและเข้าถึงประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยอาศัยเครื่องมือประชาสัมพันธ์และสื่อต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์ยังเป็นหนึ่งในเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดที่ช่วยในการแข่งขันทางการตลาดของภาคธุรกิจเพื่อสื่อสารข้อมูลข่าวสารของธุรกิจไปยังกลุ่มประชาชน

ดังนั้น เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร การพัฒนาอาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งในด้านการจัดการที่เหมาะสม และการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาคีด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การนั่งเรือชมวิถีชีวิตริมคลองประเวศฯ ที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสตลาดน้ำและสถาปัตยกรรมเรือนไม้ริมคลองที่ยังคงความงดงามไว้ได้อย่างน่าประทับใจ เพื่อให้ชุมชนเติบโตอย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนาอาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นให้เป็นกลไกสำคัญในการรักษาและถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมมอญในพื้นที่นี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของอาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาอาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากร ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจแบบเจาะจงจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในเขตลาดกระบัง การวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสร้างจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ การหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาสำหรับแบบสอบถามในครั้งนี้ ได้ค่า IOC มีค่า 0.94 วิเคราะห์หาค่า

ทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถามและค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แบบครอนบัค (Cronbrach Alpha Coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.89 ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Average) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจและบทบาทสำคัญในชุมชน โดยคัดเลือกมาด้วยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงและเป็นประโยชน์สูงสุด ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จำนวน 3 ท่าน เพื่อทำความเข้าใจบริบทการบริหารจัดการชุมชน ความท้าทาย และโอกาสในการพัฒนา ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 ท่าน เพื่อเข้าถึงภูมิปัญญา วิถีชีวิต และรากฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนมอญ การสัมภาษณ์ใช้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่มีลักษณะเป็น แนวคำถาม (Interview Guide) โดยมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะอย่างอิสระ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด ถูกต้อง และครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างแท้จริง

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 15 ท่าน การสนทนากลุ่มนี้เป็นเวทีสำคัญในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และมุมมองที่หลากหลายจากสมาชิกชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในมิติที่กว้างขวางขึ้น และสะท้อนภาพรวมของความต้องการและความคิดเห็นของชุมชนได้อย่างรอบด้าน

2.3 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือและการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสร้างความมั่นใจในความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้เทคนิค การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน และ/หรือจากมุมมองที่หลากหลาย เพื่อยืนยันความสอดคล้องกันของข้อมูลที่ได้รับ หลังจากได้ข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาทำการ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจำแนก จัดหมวดหมู่ และตีความข้อมูลให้เห็นถึงประเด็นสำคัญ รูปแบบ และความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า “ธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่น” มีบทบาทสำคัญ

ในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ เขตตลาดกระบะบัง กรุงเทพมหานคร โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการได้สัมผัสกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวมอญและธรรมชาติของชุมชน ผ่านกิจกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง เช่น การพายเรือชมวิถีริมคลอง การเรียนรู้การทำอาหารมอญ และการร่วมประเพณีสำคัญของชาวมอญในพื้นที่ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่าการมาเยือนธนาคารการเรียนรู้แห่งนี้ ทำให้ได้ “เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง” ในด้านต่าง ๆ เช่น การประกอบอาชีพดั้งเดิมของชาวมอญ ซึ่งแม้ว่าปัจจุบันวิถีอาชีพบางส่วนเปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมมาสู่อาชีพบริการและการท่องเที่ยว แต่ชาวมอญยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น เช่น ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือ ประเพณีแห่หงส์ ธงตะขาบ และประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง เป็นต้น ในด้านการแต่งกาย ชาวมอญยังคงเอกลักษณ์การสวมใส่ผ้าสไบในผู้หญิง และผ้าขาวม้าคาดบ่าในผู้ชายเมื่อไปวัด ส่วนในด้านอาหาร วิถีการปรุงอาหารพื้นถิ่น เช่น ขนมมอญ แกงพื้นบ้าน และการเล่าเรื่องประกอบการทำอาหาร ยังคงเป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ด้านความเชื่อและค่านิยม พบว่า ชุมชนยังยึดมั่นในความเชื่อเรื่องผี และความศรัทธาต่ออย่างจอมมารตากลิ้น ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชุมชนอย่างลึกซึ้ง สำหรับการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารข้อมูล นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับธนาคารการเรียนรู้ฯ ผ่านช่องทางออนไลน์ โดยเฉพาะ เฟซบุ๊ก และการอ่านรีวิวจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว ทั้งนี้ยังพบว่า สื่อสิ่งพิมพ์และแผ่นพับ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมและอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนมีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะสามารถให้รายละเอียดเชิงลึกและส่งเสริมความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังเสนอว่า หากจะมีรายการโทรทัศน์นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นฯ ควรเน้นการถ่ายทอด ประวัติความเป็นมา และความเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวมอญ รวมถึงการถ่ายทอดอัตลักษณ์ผ่านวิถีชีวิตอย่างเป็นธรรมชาติ จะช่วยดึงดูดความสนใจได้มากยิ่งขึ้น

2. การวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จของ "ธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่น" เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตตลาดกระบะบัง ผลการวิเคราะห์พบว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ที่ผสมผสานอัตลักษณ์ชุมชนและวิถีถิ่นในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.99 - 4.27) โดยปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารการเรียนรู้ฯ สามารถสรุปได้ 4 ด้านหลัก ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านเนื้อหา เนื้อหาที่ดีคือหัวใจสำคัญ นักท่องเที่ยวต้องการข้อมูลเบื้องต้นที่ชัดเจนและตรงประเด็นเกี่ยวกับสถานที่สำคัญ (วัดมอญ, ตลาดน้ำ, พิพิธภัณฑ์) เส้นทาง

การเดินทาง และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติในพื้นที่วัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการเน้นข้อมูลที่ครบถ้วนทั้งมิติพื้นที่ ประวัติศาสตร์ และเส้นทางการเรียนรู้

2.2 ปัจจัยด้านสื่อประชาสัมพันธ์ร่วมกับกิจกรรม การใช้สื่อผสมผสานเทคโนโลยี และกิจกรรมที่ตอบสนองไลฟ์สไตล์นักท่องเที่ยวคือจุดแข็ง การสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับวิถีชุมชน รวมถึงข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยวริมคลองเขตลาดกระบัง ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจวิถีชีวิตดั้งเดิม สื่อถึงความสำเร็จในการสร้างปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เป็นมิตรกับเทคโนโลยี

2.3 ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารเชิงลึกมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความรู้เกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทของธนาคารการเรียนรู้ฯ รวมถึงผลกระทบต่อบริบทนิเวศและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ป้ายประชาสัมพันธ์สื่อสาร สิ่งนี้แสดงถึงความสำเร็จในการสร้างความตระหนักรู้และคุณค่าเชิงวัฒนธรรมที่ต่อยอดสู่การเรียนรู้และการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

2.4 ปัจจัยด้านข้อมูลกิจกรรมและประสบการณ์ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับข้อมูลที่สร้างประสบการณ์ตรง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมและเทศกาลตามฤดูกาล (สงกรานต์มอญ, การปลูกข้าว) หรือผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ให้ประสบการณ์การชิมและทดลอง (ขนมพื้นบ้าน) สิ่งนี้สะท้อนความสำเร็จในการสร้างประสบการณ์จริงจากพื้นที่และกิจกรรมท้องถิ่น ซึ่งช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมและความรู้สึกร่วมกับชุมชน

ตารางที่ 1 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

ปัจจัยความสำเร็จ	ระดับความสำเร็จ		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านเนื้อหา	3.99	.58	มาก
ด้านสื่อร่วมกับกิจกรรมประชาสัมพันธ์	4.15	.70	มาก
ความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านการประชาสัมพันธ์ธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร	4.27	.57	มาก
ความต้องการข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร	4.07	.58	มาก

3. เสนอรูปแบบการพัฒนาธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตตลาดกระบะบัง กรุงเทพมหานคร การจัดตั้งธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องเริ่มจากการ เผยแพร่เรื่องราวของชุมชนให้เข้าใจง่ายและน่าสนใจ ผ่านการประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพใน 3 มิติหลัก ได้แก่ ด้านเนื้อหาและภาษา ด้านกราฟิกการออกแบบ และเทคนิคการนำเสนอ ดังนี้:

3.1 ด้านเนื้อหาและภาษา ต้องใช้เนื้อหาที่ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นทางการ โดยครอบคลุมเรื่อง ประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม และบุคคลสำคัญของชาวมอญในเขตตลาดกระบะบัง ควรเขียนด้วยภาษาที่ สุกภาพ ชัดเจน กระชับ และเป็นมิตรต่อผู้อ่าน ไม่เยิ่นเย้อ และควรถูกต้องตามหลักภาษาไทย เพื่อเข้าถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติ ควรจัดทำ ฉบับแปลภาษาอังกฤษ จีน หรือภาษาอื่น ๆ ที่เหมาะสม เพื่อขยายการรับรู้ระดับนานาชาติ

3.2 ด้านกราฟิกและการออกแบบ การใช้กราฟิกและภาพประกอบควร สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น ลายผ้า เครื่องแต่งกาย ประเพณี หรือสัญลักษณ์ของวัดมอญ รูปแบบควรดูร่วมสมัย (Modern Local) โดยผสมผสานศิลปะท้องถิ่นกับดีไซน์ที่ทันสมัย เพื่อให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ ข้อความควรกระชับ ดึงดูดใจ เช่น "มอญแห่งตลาดกระบะบัง หนึ่งในวันที่ไม่ควรพลาด" หรือ "เปิดบ้านมอญ...สู่สายตาโลก"

3.3 ด้านเทคนิคการนำเสนอ ใช้ ภาพถ่ายสถานที่จริง ที่มีความสวยงาม ดึงดูด และสะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรม พร้อมคำบรรยายที่ไม่เกินจริง เทคนิคการนำเสนอควรเน้นการ เล่าเรื่อง (Storytelling) เช่น การจัดทำวิดีโอสั้นแนะนำ “หนึ่งในวันในวิถีมอญตลาดกระบะบัง” หรือบทความแนวรีวิว เช่น “One Day Trip ตลาดกระบะบัง สไต์ลัมมอญ” เผยแพร่ผ่านเว็บบล็อกหรือพันทิป สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบ คลิปวิดีโอ เส้นทางท่องเที่ยวแบบอินเตอร์แอคทีฟ (Interactive Map) หรือ QR Code ที่เชื่อมโยงกับเว็บไซต์หรือแอปของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

เสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

1) ธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่น” ของชุมชนชาวมอญ เขตตลาดกระบะบัง ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์ สืบสาน และสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่มีส่วนร่วมของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ลงมือทำจริง เช่น การพายเรือและทำอาหารพื้นถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Experiential Learning (Kolb, D.

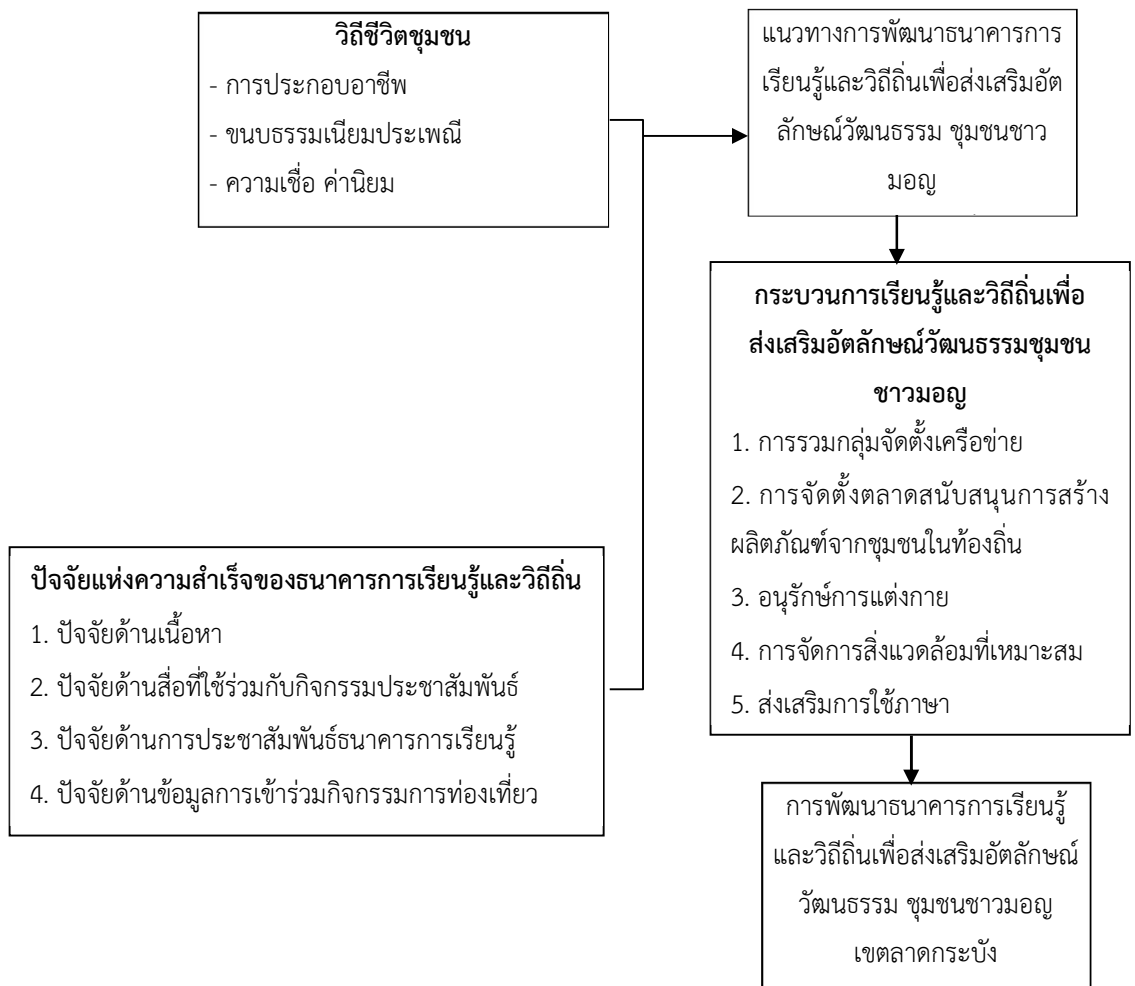
A., 1984) 2) การดำรงอัตลักษณ์ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง แม้วิถีชีวิตจะเปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมสู่บริการ แต่การรักษาขนบธรรมเนียมยังช่วยเสริมทุนทางวัฒนธรรม (Bourdieu, P., 1986) และความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ท้องถิ่น 3) อาหารและเรื่องเล่า การสื่อสารผ่านอาหารและเรื่องราวสะท้อนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (UNESCO, 2021) และช่วยเชื่อมโยงความทรงจำกับอัตลักษณ์ชุมชน 4) ความเชื่อและจิตวิญญาณ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ย่าจอมมารตากลิ่น แสดงให้เห็นองค์ประกอบวัฒนธรรมเชิงลึก (Geertz, C., 1973) ที่ยังคงแฝงอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวมอญ 5) บทบาทของโซเชียลมีเดีย Facebook, Instagram และรีวิวออนไลน์มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว โดยเฉพาะในกลุ่ม Millennials และ Gen Z ซึ่งตรงกับงานวิจัยที่ชี้ว่า UGC (User-Generated Content) มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์และความตั้งใจเดินทาง (Hajli, N., Attar, R. W., & Shanmugam, M., 2020) 6) การสื่อสารผ่านสื่อผสม การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ควบคู่กับสื่อดิจิทัล เช่น QR Code และวิดีโอ ทำให้การสื่อสารเข้าถึงได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้ม Social Media Marketing สมัยใหม่ (Kaplan, A. M., & Haenlein, M., 2010)

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหา นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญและแนวปฏิบัติในพื้นที่วัฒนธรรม โดยเฉพาะเนื้อหาที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ของสถานที่กับผู้เยี่ยมชม สอดคล้องกับแนวคิด Experiential Tourism และ Place Identity (เจษฎา ความคั่นเคย และชวลีย์ ณ ถลาง, 2565) ที่เน้นการสร้างประสบการณ์ผ่านเรื่องเล่าเชิงพื้นที่ 2) ด้านสื่อและกิจกรรม การใช้สื่อผสมผสาน เช่น QR Code รูปภาพ และวิดีโอกิจกรรมในชุมชนเป็นแนวทางที่ช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวยุคดิจิทัล สอดคล้องกับกรอบแนวคิด Digital Storytelling และ Social Media Engagement (สาวิตรี คุ่มทะยาย และวรวิทย์ ประสิทธิ์ผล, 2565) 3) ด้านการประชาสัมพันธ์เชิงลึก นักท่องเที่ยวต้องการข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของธนาคารการเรียนรู้ รวมถึงผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนแนวทาง Digital Heritage Communication (อรมน ปั่นทอง และ วรวิทย์ ประสิทธิ์ผล, 2564) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมผ่านเนื้อหาที่เข้มข้นและมีส่วนร่วม 4) ด้านข้อมูลกิจกรรมเชิงประสบการณ์ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่สร้างอารมณ์ร่วม เช่น สงกรานต์มอญ การทำขนมพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Emotion–Experience Connection (Yang Yang, Zhengyun Wang, Han Shen and Naipeng Jiang, 2023) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงช่วยสร้างความผูกพันทางวัฒนธรรม

3. เสนอรูปแบบการพัฒนาธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ วัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ เขตตลาดกระบี่ กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ 1) ด้าน เนื้อหาและภาษา การนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และใช้ภาษาที่สุภาพ ชัดเจน ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและการเข้าถึงได้ง่ายของธนาคารการเรียนรู้ โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของชาวมอญ การแปลเนื้อหาเป็นภาษาต่างประเทศ เช่น อังกฤษหรือจีน ยังช่วยขยายกลุ่มเป้าหมายสู่ระดับสากล สอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมที่รองรับความหลากหลายทางภาษา (Saichue, K., & Sriyot, S., 2022) 2) ด้านกราฟิก และการออกแบบ การออกแบบสื่อควรสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านสัญลักษณ์ วัฒนธรรม หรือ ภาพวิถีชีวิต พร้อมปรับให้ทันสมัยเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ เช่น การใช้โทนสีร่วมสมัย ลาย กราฟิกจากลายผ้ามอญ และข้อความโปรโมตสั้น ๆ เช่น “หนึ่งวันในตลาดกระบี่ สัมผัสหัวใจมอญ” แนวทางนี้สนับสนุนแนวคิด Modern Local Design ที่เน้นการสร้างภาพลักษณ์ร่วมสมัยของ วัฒนธรรมพื้นถิ่น (สุดถนอม ต้นเจริญ, 2560) 3) ด้านเทคนิคการนำเสนอ การใช้เทคนิค Storytelling ผ่านวิดีโอ บทความรีวิว หรือแผนที่อินเทอร์แอคทีฟ ช่วยสร้างความเชื่อมโยงทาง อารมณ์กับผู้ชม พร้อมทั้งใช้สื่อดิจิทัล เช่น QR Code เว็บไซต์ หรือโซเชียลมีเดีย เพื่อขยายการ เข้าถึงและสร้างประสบการณ์เชิงปฏิสัมพันธ์ โดยเฉพาะการนำเสนอแบบ “หนึ่งวันกับชาวมอญ ตลาดกระบี่” ช่วยให้เกิดการรับรู้และเรียนรู้วัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับแนวทางการสื่อสาร เชิงสร้างสรรค์และการใช้เทคโนโลยีในงานท่องเที่ยว (Poonlarp, S., Choochat, C., & Wiboonpongse, A., 2023)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย สะท้อนแนวทางการพัฒนาธนาคารการเรียนรู้และวิถีถิ่น เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวมอญ เขตตลาดกระบะบัง โดยครอบคลุมวิถีชีวิตชุมชน 3 ด้าน และปัจจัยแห่งความสำเร็จ 4 ประการ ดำเนินผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย การจัดตลาดผลิตภัณฑ์ การอนุรักษ์การแต่งกาย การดูแลสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมภาษามอญ และการสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิม อันเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้และรักษาอัตลักษณ์ชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ประยุกต์ใช้ในแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่น: ผลวิจัยนี้ควรถูกนำไปใช้เป็นแกนหลักในการ กำหนดแผนยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชนฐานราก โดยไม่จำกัดแค่การท่องเที่ยว แต่ครอบคลุมทุกมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เน้นการ ทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. เสริมบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.): อปท. ต้องเป็นภาคีเครือข่ายสำคัญ ในการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีถิ่นคลอง การร่วมมือนี้จะช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตามหลัก BCG Economy ที่เน้นการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและความยั่งยืนของทรัพยากร ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ Soft Power ด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

3. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: หน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะ ททท. เขตลาดกระบัง ควรใช้ผลวิจัยนี้เพื่อกำหนดนโยบายและส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีถิ่นคลองอย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนี้สร้างรายได้ พร้อมกับกาอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลบวกต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศและตอกย้ำ Soft Power ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย

4. พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ: สนับสนุนให้ผู้ประกอบการวิถีถิ่นคลองยกระดับทักษะด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาดดิจิทัล เข้าใจกลุ่มเป้าหมาย และใช้เทคนิคการนำเสนอที่น่าสนใจ เพื่อเพิ่มการเข้าถึงและสร้างการรับรู้ในวงกว้าง ขับเคลื่อนให้ Soft Power ของชุมชน ก้าวไปสู่ระดับสากล

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) สำหรับทุนสนับสนุน คำแนะนำในการพัฒนาและติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัย รวมถึงการอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงด้วยดี นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภโชคชัย นันทศรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อักษร สวัสดิ์ดี และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพิชญ์ วิชญวรนนท์ ที่ปรึกษาโครงการวิจัย สำหรับการ

พิจารณา ตรวจสอบ และให้คำปรึกษาอันเป็นประโยชน์ยิ่ง ทำให้ผลงานวิจัยฉบับนี้มีคุณภาพและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กันตชา ศรีอยู่ย. (2564). การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถี บ้านต้นโพธิ์ จังหวัดปทุมธานี เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (ปริญญาณพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เจษฎา ความคั่นเคย และชวลีย์ ณ ถลาง. (2565). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางปริมณฑล. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 16(3), 47 – 61.
- พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ, (สุเทพ ดีเยี่ยม). (2565). การจัดการความรู้บนฐานทุนชุมชนในการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 11(1), 214 – 230.
- สาวิตรี คุ่มทะยาย และวรวิทย์ ประสิทธิ์ผล. (2565). การสื่อสารแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลโดยใช้เทคนิค “การเล่าเรื่อง” เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10 (5), 1956 – 1969.
- สุดถนอม ต้นเจริญ. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ*, 13(2), 1 – 24.
- อรมน ปั่นทอง และ วรวิทย์ ประสิทธิ์ผล. (2564) แนวทางการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์*, 5(1), 146 – 160.
- อริศรา ห่องทรัพย์. (2557). แนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแหล่งน้ำพุร้อนในภูมิภาคทางตอนเหนือของประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Avraham, E. (2004). Media Strategies for Improving an Unfavourable City Image. *Cities*, 21(6), 471-79.

- Backman, S. J. & Crompton, J. L. (1991). The usefulness of selected variables for predicting activity loyalty. *Leisure Sciences*, 13(3), 205–220.
- Baloglu, S. & McCleary, K.W. (1999) A Model of Destination Image Formation. *Annals of Tourism Research*, 26, 868-897.
- Bierman, D. (2002), *Restoring Tourism Destinations in Crisis: A Strategic Marketing Approach*. Wallingford, England : CABI.
- Bourdieu, P. (1986). *The Forms of Capital*. In J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York : Greenwood Press.
- Cronin, J.J., Brady, M.K. & Hult, G.T. (2000) Assessing the Effects of Quality, Value and Customer Satisfaction on Consumer Behavioral Intentions in Service Environments. *Journal of Retailing*, 76(2), 193-218.
- Gartner, W.C. (1994) Image Formation Process. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 2, 191-216.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books.
- Hajli, N., Attar, R. W., & Shanmugam, M. (2020). Investigating the antecedents of ecommerce satisfaction in social commerce context. *British Food Journal*, 123(3), 849-868.
- Joppe, M., Martin, D. & Waalen, J. (2001). Toronto's image as a destination: a comparative importance satisfaction analysis by origin of visitor, *Journal of Travel Research*, 39, 252–260.
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53(1), 59–68.
- Kim, D., Lehto, X. Y. & Morrison, A. M. (2007). Gender differences in online travel information search: Implications for marketing communications on the Internet. *Tourism Management*, 28(2), 423-433.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.

- Kurniawan, R., Sulistyorini, N. W., & Santoso, D. (2022). Community-based learning center as a strategy for cultural preservation. *International Journal of Community Development & Management Studies*, 6, 15–24.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York : Oxford University Press.
- Nonaka, I., & Toyama, R. (2003). The knowledge-creating theory revisited: Knowledge creation as a synthesizing process. *Knowledge Management Research & Practice*, 1(1), 2–10.
- Poonlarp, S., Choochat, C., & Wiboonpongse, A. (2023). Creative Tourism Development for Sustainable Community Based Tourism in Thailand. *International Journal of Environmental and Rural Development*, 14(1), 16–24.
- Pretty, J. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, 23(8), 1247–1263. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(95\)00046-F](https://doi.org/10.1016/0305-750X(95)00046-F)
- Saichue, K., & Sriyot, S. (2022). The Promotion of Cultural Tourism in Thailand by Using Digital Media. *Journal of Graduate School of Local Innovation*, 15(1), 154–168.
- UNESCO. (2021). *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Retrieved from <https://ich.unesco.org/>
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. England : Cambridge University Press.
- Yang Yang, Zhengyun Wang, Han Shen and Naipeng Jiang. (2023) The Impact of Emotional Experience on Tourists' Cultural Identity and Behavior in the Cultural Heritage Tourism Context: An Empirical Study on Dunhuang Mogao Grottoes *Sustainability* 2023, 15(11), 8823. <https://doi.org/10.3390/su15118823>

การพัฒนาบอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม สำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก

Development of an Educational Board Game to Enhance Intercultural
Learning for Ethnic Minority Children in the Border Areas of Tak Province

สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์¹ สุวิชา วันสุตล² ไตร อัญญโพธิ์³ ธนกร ชันทเขตต์⁴
และพิมพ์ประภา พาลพ่าย⁵

Suwichan Phatthanaphraiwan, Suwicha Wansudon, Trai Unyapoti, Thanakorn
Khanthakhet and Pimprapa Phanphai

Received: April 10, 2025

Revised: April 22, 2026

Accepted: April 23, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม
ของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่าง
วัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ
บอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองในรูปแบบ
One group pretest posttest design กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย
ในพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 34 คน ได้มาโดย
วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บอร์ดเกมการศึกษาที่ผ่านการตรวจสอบ
คุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ 2) แบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม และ 3) แบบสอบถามความ
พึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า
ที่ ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน

¹ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง; Mae Fah Luang University

²⁻⁴ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Srinakharinwirot University

⁵ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding author, e-mail: suwichaw@g.swu.ac.th, Tel. 0879604849

(Mean = 14.71, S.D. = 1.81) สูงกว่าก่อนเรียน (Mean = 9.21, S.D. = 2.47) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = 16.00$, $df = 33$, $p < .001$) และ 2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก (Mean = 4.47, S.D. = 0.54)

คำสำคัญ: บอร์ดเกมการศึกษา, การเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม, พหุวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research article were 1) to compare the intercultural learning skills of students before and after instruction using educational board game to enhance intercultural learning for ethnic minority children in the border areas of Tak province; and 2) to study the students' satisfaction with the educational board game used for intercultural learning. This research was a quasi-experimental study in the form of a one-group pretest-posttest design. The target group was 34 upper elementary school students in Phop Phra District, Tak Province, during the first semester of the 2022 academic year, selected using purposive sampling. The research instruments included 1) an educational board game that had been validated by experts, 2) an intercultural learning skills assessment scale, and 3) a satisfaction questionnaire. The statistical methods used for data analysis were mean, standard deviation, and t-test. The research findings revealed that 1) students' intercultural learning skills had a significantly higher average post-test score (Mean = 14.71, S.D. = 1.81) than their pre-test score (Mean = 9.21, S.D. = 2.47) at the 0.05 significance level ($t = 16.00$, $df = 33$, $p < .001$); and 2) students showed a high level of satisfaction with learning using the educational board game for intercultural learning (Mean = 4.47, S.D. = 0.54).

Keywords: Educational Board Game, Intercultural Learning, Multiculturalism

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดน เช่น จังหวัดตาก ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่างกัน ความหลากหลายนี้นำมาซึ่งโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างความท้าทายด้านการศึกษา เนื่องจากระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมอาจไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กชาติพันธุ์อย่างเหมาะสม (ดิเรก มั่นเมือง, ทวนทอง เขาวงกิตพงศ์, และเจริญวิญญู สมพงษ์ธรรม, 2560; พระครูสุทธิเมธาวัง, 2567) ปัญหาสำคัญที่พบคือการขาดเครื่องมือหรือสื่อการสอนที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเด็กจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน

การเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Education: ICE) เป็นแนวทางการสอนที่กำหนดเป้าหมายและเนื้อหาการศึกษาตามมาตรฐานสากล เช่น อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก (United Nations Convention on the Rights of the Child: UNCRC) และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ข้อ 4.7 (Sustainable Development Goal 4.7) ซึ่งเน้นให้การศึกษาส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความสงบสุข และความอดทนอดกลั้น (UNESCO, 2006, 2017) แนวทางมาตรฐานของยูเนสโกในการศึกษาระหว่างวัฒนธรรม (แก้ไขในปี 2549) ได้วางกรอบข้อมูลพื้นฐานและแนวทางการศึกษา โดยเน้นการเคารพอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้เรียน การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (UNESCO, 2006) นอกจากนี้ บอร์ดเกมยังเป็นสื่อการเรียนรู้การสอนที่สามารถตอบสนองต่อปัญหานี้ได้ เนื่องจากเป็นสื่อที่สร้างความสนุกสนานและท้าทาย อีกทั้งยังช่วยพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน ได้แก่ ทักษะการคิด (Thinking Skill) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving Skill) ทักษะทางสังคม (Social Emotional Learning Skill) ศีลธรรมจรรยา (Ethical Characteristics) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (High Self-Esteem) ดังนั้น การนำบอร์ดเกมมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่เกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของเด็กชาติพันธุ์ในจังหวัดตาก โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตภาคสนาม (Field Observation) เพื่อทำความเข้าใจบริบทการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ข้อมูลที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางภาษา วิถีชีวิต และวิธีการเรียนรู้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการออกแบบบอร์ดเกมการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก โดยเฉพาะในเขตอำเภอพบพระ ถือเป็นพื้นที่ที่มีความเปราะบางและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างมีภาษา อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ความหลากหลายนี้นำมาซึ่งโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างความท้าทายด้านการจัดการศึกษา เนื่องจากเด็กและเยาวชนในพื้นที่จำเป็นต้องมีทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจ ยอมรับในความแตกต่าง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ อย่างไรก็ตามจากสภาพปัญหาที่ผ่านมาพบว่า ระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมอาจไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กชาติพันธุ์อย่างเหมาะสม (ดิเรก มั่นเมือง และคณะ, 2560; พระครูสุทธิเมธาวัฒน์, 2567) การจัดการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมในระบบการศึกษาปัจจุบันจึงยังไม่สามารถสะท้อนบริบทของเด็กชาติพันธุ์ได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้ผู้เรียนยังไม่เกิดการเรียนรู้เชิงลึก ไม่เห็นคุณค่าในความแตกต่าง และยังขาดทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมผลิออกมาบ้าง แต่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นสื่อทางเดียวที่ไม่เน้นการปฏิสัมพันธ์ ขาดความน่าสนใจ และไม่ตอบโจทย์บริบทเฉพาะของนักเรียนชาติพันธุ์ชายแดน ทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง อีกทั้งยังขาดแคลนสื่อในรูปแบบบอร์ดเกมการศึกษาที่ออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งในทางทฤษฎีการเรียนรู้แล้ว บอร์ดเกมถือเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่มีประสิทธิภาพสูงสามารถช่วยพัฒนาทักษะสำคัญของผู้เรียนได้รอบด้าน ทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา ตลอดจนทักษะการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Bayeck, R. Y., 2020) ผ่านสถานการณ์จำลองที่ท้าทายและสนุกสนาน

นอกจากนี้ งานวิจัยระดับนานาชาติยังชี้ให้เห็นว่า นวัตกรรมบอร์ดเกมที่สอดแทรกประเด็นทางสังคม สามารถเสริมสร้างสมรรถนะความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) และการสะท้อนคิด (Reflexivity) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักในการตระหนักรู้ถึงความหลากหลาย (Kelemen, V., 2025) อีกทั้งยังเป็นสื่อที่มีศักยภาพในการดึงดูดผู้เรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Competence) ได้อย่างเป็นรูปธรรม (Arnab, S., & Walaszczyk, L., 2022) สอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศที่พบว่านวัตกรรมบอร์ดเกมสามารถส่งเสริมฟังก์ชันสติปัญญาด้านการรับรู้ (ฟิสิกส์ ฌอน บัวกนก และคณะ, 2564) และเป็นสื่อที่ช่วยเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (ชนันภรณ์ อารีกุล, 2563) ซึ่งตอบสนองต่อเป้าหมายการจัดการศึกษาระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Education) ของยูเนสโก ที่มุ่งเน้นการสร้างควม

เข้าใจในอัตลักษณ์ที่แตกต่างและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (UNESCO, 2006, 2017) การขาดแคลนสื่อประเภทยี่งถือเป็นช่องว่างสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียนชาติพันธุ์ชายแดนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

จากสภาพปัญหาและช่องว่างทางการวิจัยดังกล่าว จึงนำมาสู่คำถามการวิจัยสำคัญที่ว่า การใช้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม จะสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมของนักเรียนชาติพันธุ์ชายแดนจังหวัดตากได้มากน้อยเพียงใด และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อนี้อย่างไร เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปสู่การพัฒนาเป็นต้นแบบสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสำหรับชุมชนและโรงเรียนในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมต่อไป

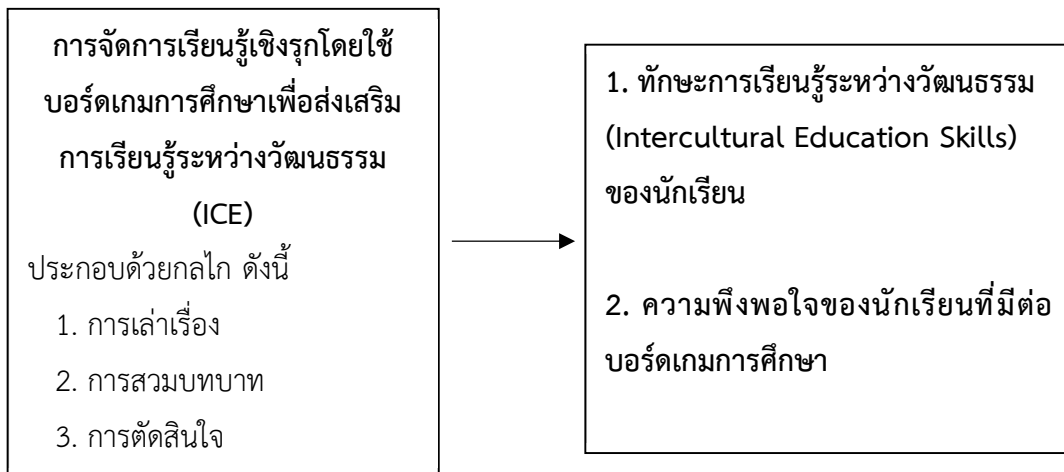
วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) โดยใช้แนวทางการศึกษาภาคสนาม เพื่อศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมของเด็กชาติพันธุ์ชายแดน ผ่านการใช้บอร์ดเกมเป็นสื่อการเรียนรู้

กรอบแนวคิดการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game-Based Learning) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิจัย โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์จำลองของบอร์ดเกม ซึ่งประกอบด้วยกลไกสำคัญ ได้แก่ การเล่าเรื่อง (Storytelling) การสวมบทบาท (Role-Playing) และการตัดสินใจ (Decision-Making) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทักษะและเสริมสร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) เรื่องความเหมือนและความแตกต่างของนักเรียนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) อยู่ในระดับมากขึ้นไป

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก จำนวน 3 โรงเรียน และ 1 ศูนย์การเรียนรู้ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 รวมทั้งสิ้น 34 คน การเลือกกลุ่มเป้าหมายนี้มีความสำคัญ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเหมาะสมกับการศึกษาเรื่องการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมผ่านบอร์ดเกมการศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น คือ บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก

2. ตัวแปรตาม คือ 1) ผลการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดนของนักเรียนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก และ 2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนในการดำเนินการ คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การดำเนินการทดลอง และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการสำคัญ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการงานวิจัยเกี่ยวกับบอร์ดเกมการศึกษา การเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจ 2) วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม KSA รวมถึงตัวชี้วัดผลการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ 3) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยบอร์ดเกม เพื่อใช้ในการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษา 4) สำนวจความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องจากนักการศึกษา ปราชญชาวบ้าน และกลุ่มชาติพันธุ์กาเกอญและม้ง โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และ 5) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม 50 คน เพื่อนำไปพัฒนาบอร์ดเกมการศึกษาสำหรับการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม 2) บอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) 3) แบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) และ 4) แบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนต่อบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการขออนุญาตทำวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และได้รับการพิจารณารับรองเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2565 หมายเลขรับรอง SWUEC/E-254/2565

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการทดลอง ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) กับนักเรียนจำนวน 34 คน จากนั้นบันทึกผลคะแนน ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) ผู้วิจัยสร้างขึ้น ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ใช้เวลาทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) จำนวน 34 คน โดยใช้วิธีการเลือกสุ่มอย่างง่าย ซึ่งนักเรียนได้ทำกิจกรรมในชั่วโมงการเรียนรู้เพิ่มเติม เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำแบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) และแบบสอบถามวัดความพึง

พอใจของนักเรียนต่อบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) ไปดำเนินการทดสอบหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้และบันทึกผลคะแนนไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล หาสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐาน ใช้สำหรับแปลความหมายแบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) และแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าดัชนีความเที่ยงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) และแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) และแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) และดำเนินการหาสถิติที่ใช้ตรวจสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ t-test for Dependent Samples เปรียบเทียบคะแนนทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ และใช้สถิติ (Paired- sample t-test) ศึกษาคะแนนความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (3.50)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. บอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE Board Game) บอร์ดเกมที่ใช้ในงานวิจัยนี้ได้รับการออกแบบให้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมของนักเรียนชาติพันธุ์ชายแดน โดยมีกติกาการเล่นที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่น เกมถูกออกแบบให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม และความเชื่อ กลไกการเล่นประกอบด้วยการเล่นเรื่อง (Storytelling) การตัดสินใจ (Decision-Making) และการสวมบทบาท (Role-Playing) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์และการเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น โดยบอร์ดเกมชุดนี้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ

2. แบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม แบบวัดนี้ถูกพัฒนาขึ้นโดยอ้างอิงแนวทางของยูเนสโกและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG 4.7) เพื่อประเมินทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมของนักเรียน คะแนนเต็ม 20 คะแนน เครื่องมือฉบับนี้ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

3. แบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนต่อบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม แบบสอบถามนี้ถูกออกแบบมาเพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ พร้อมกับคำถามปลายเปิดที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับประสบการณ์ในการเล่นเกม เครื่องมือผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ใช้สำหรับแปลความหมายแบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) และแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 หาค่าดัชนีความเที่ยงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) และแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE)

2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) และแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE)

3. สถิติที่ใช้ตรวจสอบสมมติฐาน

3.1 ใช้สถิติ Paired sample t-test เปรียบเทียบคะแนนทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE)

3.2 ใช้สถิติ One sample t-test ศึกษาคะแนนความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (3.50)

ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาแนวทางการใช้บอร์ดเกมเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน การส่งเสริมให้ครูนำบอร์ดเกมไปใช้เป็นเครื่องมือในการสอนเรื่องการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนชาติพันธุ์ และการขยายผลไปสู่การพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาบอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม ของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม ของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

ทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม	คะแนนเต็ม	n	Mean	S.D.	t-test
ก่อนเรียน	20	34	9.21	2.47	16.00
หลังเรียน	20	34	14.71	1.81	

* $p < 0.05$ ที่ค่า t-test = 16.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษา (Mean = 14.71, S.D. = 1.81) สูงกว่าก่อนเรียน (Mean = 9.21, S.D. = 2.47) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = 16.00$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบอร์ดเกมการศึกษาที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียนได้จริงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 2. ประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก

รายการประเมิน	Mean	SD	ความหมาย
1. บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมมีความเหมาะสม	4.62	0.49	มากที่สุด
2. ความรู้ความเข้าใจการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมก่อนทำกิจกรรมโดยบอร์ดเกมการศึกษา	4.15	0.55	มาก
3. ความรู้ความเข้าใจการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมหลังทำกิจกรรมโดยบอร์ดเกมการศึกษา	4.65	0.54	มากที่สุด
4. บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมมีเนื้อหาที่เหมาะสม	4.59	0.49	มากที่สุด
5. ได้รับความรู้ด้านการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมที่หลากหลาย	4.56	0.50	มากที่สุด
6. กิจกรรมการเรียนรู้ในบอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.56	0.65	มากที่สุด
7. สามารถปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ในบอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมได้	4.47	0.55	มาก
8. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในบอร์ดเกมการศึกษาทุกขั้นตอน	4.59	0.49	มากที่สุด

รายการประเมิน	Mean	SD	ความหมาย
9. สามารถแสดงความคิดเห็นและทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ	4.56	0.55	มากที่สุด
10. บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมมีความน่าสนใจ	4.35	0.48	มาก
11. บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมมีคำอธิบายชัดเจนและเหมาะสม	4.24	0.42	มาก
12. บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมได้ฝึกทักษะการคิดและลงมือปฏิบัติ	4.26	0.44	มาก
13. บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.56	0.50	มากที่สุด
สรุป	4.47	0.54	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดน จังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.47, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดหลายประเด็น โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับ 1 ความรู้ความเข้าใจการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมหลังทำกิจกรรมโดยบอร์ดเกมการศึกษา (Mean = 4.65, S.D. = 0.54) อันดับ 2 ความเหมาะสมของบอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (Mean = 4.62, S.D. = 0.49) และอันดับ 3 การมีเนื้อหาที่เหมาะสม และการที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน (Mean = 4.59, S.D. = 0.49)

สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เรียน สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ คือ ผู้เรียนรู้สึกว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และสามารถเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านรูปแบบการเล่นเกมที่ที่น่าสนใจ และควรมีการส่งเสริมและต่อยอดนวัตกรรมบอร์ดเกมการศึกษาชุดนี้ โดยอาจพัฒนาสร้างเกมใหม่ ๆ ที่ช่วยส่งเสริมสมรรถนะหรือทักษะในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมร่วมด้วย เช่น ทักษะชีวิต หรือทักษะการใช้เทคโนโลยี เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของการพัฒนาบอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE)

บอร์ดเกมการศึกษาการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม (ICE) เรื่องความเหมือนและความแตกต่าง สามารถพัฒนาและนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เนื้อหาและกิจกรรมในเกมสามารถสะท้อนความเป็นจริงทางวัฒนธรรมได้อย่างครบถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชนันภรณ์ อารีกุล (2563) ที่พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบเกมกระดานเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และสอดคล้องกับการศึกษาของ Bayeck, R. Y. (2020) ที่ยืนยันว่ากลไกของบอร์ดเกมมี

ศักยภาพสูงในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะพฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือข้ามวัฒนธรรม นอกจากนี้ การใช้กลไกบอร์ดเกมยังกระตุ้นการทำงานของสมองผ่านการคิดวิเคราะห์ โดยมีความเหมาะสมต่อบริบทของผู้เรียนกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดน ความสำเร็จนี้เป็นผลมาจากการออกแบบสื่อที่ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ผ่านการลงภาคสนามและการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้เนื้อหาและกลไกของเกมสามารถสะท้อนทุนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตจริงของผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน

การบูรณาการข้อมูลท้องถิ่นเข้ากับกลไกเกมที่เน้นการมีส่วนร่วมนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของชนันภรณ์ อารีกุล (2563) ที่พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบเกมกระดานเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ซึ่งในบริบทของงานวิจัยนี้ บอร์ดเกมได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือขัดเกลาทางสังคมที่ช่วยสร้างพลเมืองพหุวัฒนธรรม ที่เคารพในความแตกต่าง นอกจากนี้ การใช้กลไกบอร์ดเกมยังกระตุ้นการทำงานของสมองผ่านการคิดวิเคราะห์ตามกฎกติกา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของฟิลิปส์ ฌอน บัวกนก, พงศ์วัชร พองันทา, และปราโมทย์ พรหมจันทร์ (2564) ที่พบว่าบอร์ดเกมมีผลเชิงบวกต่อฟังก์ชันสติปัญญาด้านการรับรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถประมวลผลข้อมูลทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อน และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักรู้ระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียน

ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญนั้น เป็นผลมาจากการที่บอร์ดเกมได้เปลี่ยนเนื้อหาเชิงนามธรรมให้กลายเป็นประสบการณ์รูปธรรมผ่านสถานการณ์จำลอง (Simulations) ผู้เรียนได้มีโอกาสมอบบทบาทสมมติ (Role-playing) และฝึกการตัดสินใจ (Decision-making) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งกระบวนการนี้ช่วยทลายกำแพงอคติและทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

ทำให้พวกเขาสามารถเข้าใจประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งและตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Holliday, A. (2018) ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบหลักสูตรในการศึกษาระหว่างวัฒนธรรม และได้รับการสนับสนุนจากการวิจัยของ Kelemen, V. (2025) ที่พบว่าบอร์ดเกมที่บูรณาการเรื่องราวเชิงสุนทรียะและประเด็นทางสังคม สามารถเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนความเห็นอกเห็นใจ และตระหนักถึงความแตกต่างทางโครงสร้างสังคมได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งการใช้สื่อเกมยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการดึงดูดผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการพัฒนาสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม (Arnab,

S., & Walaszczyk, L., 2022) สอดคล้องกับแนวคิดของการศึกษาของกัลญา โอภาสเสถียร การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เสมือนจริงดังกล่าว สอดคล้องกับข้อเสนอของ Holliday, A. (2018) ที่เน้นย้ำว่าการออกแบบหลักสูตรและการจัดการศึกษาระหว่างวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ จะต้องดึงผู้เรียนออกจากกรอบคิดแบบเหมารวม และนำไปสู่การทำความเข้าใจความหลากหลายผ่านการสื่อสารในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลอง นอกจากนี้ ความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนยังสอดคล้องกับแนวคิดของกัลญา โอภาสเสถียร, พันธศักดิ์ พลสารมัย, และวรรณิ แกมเกตุ (2563) ซึ่งแม้จะมุ่งเน้นที่กลุ่มอาจารย์ แต่ได้สะท้อนแก่นแท้ที่คล้ายคลึงกันว่า การพัฒนาสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Competence) จะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน ก็ต่อเมื่อมีการจัดสภาพแวดล้อมและกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกที่เหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการสะท้อนคิดและปรับเปลี่ยนทัศนคติจากภายใน

สรุป

จากข้อค้นพบดังกล่าว แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า นวัตกรรมบอร์ดเกมการศึกษาไม่ได้เป็นเพียงสื่อเพื่อความบันเทิง แต่เป็นเครื่องมือเชิงรุกที่มีศักยภาพสูงในการจัดการศึกษาระหว่างวัฒนธรรม ช่วยเปลี่ยนห้องเรียนให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการสำรวจและทำความเข้าใจความแตกต่างทางสังคม นำไปสู่การส่งเสริมให้เด็กชาติพันธุ์ชายแดนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสันติและมีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยและกระบวนการพัฒนาบอร์ดเกมการศึกษาในบริบทพื้นที่ชายแดน คณะผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถสรุปเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านเกมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางวัฒนธรรม โดยมีองค์ประกอบเชิงกระบวนการ 3 ส่วนสำคัญที่ขับเคลื่อนเชื่อมโยงกัน ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้าฐานบริบท (Context-Based Inputs) คือ การค้นพบว่า ความสำเร็จของการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดน ต้องเริ่มต้นจากการนำทุนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน เช่น อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และความเชื่อท้องถิ่น) มาบูรณาการเป็นเนื้อหาหลักของเกม การใช้เนื้อหาที่ใกล้ตัวแทนการใช้องค์ความรู้เชิงนามธรรม จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมเข้ากับองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างลึกซึ้ง

2. กลไกสร้างประสบการณ์เสมือนจริง (Virtual Experience Mechanisms) คือ กระบวนการที่เปลี่ยนผ่านจากการเรียนรู้แบบท่องจำไปสู่การสัมผัสประสบการณ์ตรง ผ่านกลไกเกม 3 ลักษณะ ได้แก่ การเล่าเรื่องราว (Storytelling) การสวมบทบาทสมมติ (Role-Playing) และการตัดสินใจแก้ปัญหา (Decision Making) กลไกเหล่านี้ทำหน้าที่เสมือนเครื่องมือจำลองสถานการณ์ทางสังคม (Social Simulation) ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะความเห็นอกเห็นใจ และเรียนรู้การตัดสินใจภายใต้บริบทความแตกต่างทางวัฒนธรรม

3. การสะท้อนคิดหลังการปฏิบัติ (Post-Action Reflection) เป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจสำคัญที่สุด คณะผู้วิจัยค้นพบว่าลำพังเพียงการเล่นเกมนิอาจสร้างทักษะที่ยั่งยืนได้ แต่ต้องอาศัยกระบวนการถอดบทเรียน หลังจบกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวน สะท้อนคิด และสังเคราะห์เหตุการณ์จำลองในเกม ให้ตกผลึกกลายเป็นทัศนคติและค่านิยมในการอยู่ร่วมกันในชีวิตจริง

ดังนั้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านเกมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางวัฒนธรรม จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ที่มีประสิทธิภาพ ไม่ได้เกิดจากตัวสื่อบอร์ดเกมเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบูรณาการเนื้อหาที่ยึดโยงบริบทท้องถิ่น เข้ากับกลไกเกมที่เน้นปฏิสัมพันธ์ และจบด้วยกระบวนการสะท้อนคิด ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบกระบวนการสำหรับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ต่อไป

บทสรุปองค์ความรู้ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ดังกล่าว ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การพัฒนาทักษะระหว่างวัฒนธรรมสำหรับเด็กชาติพันธุ์ที่มีประสิทธิภาพ ไม่ได้เกิดจากตัวสื่อบอร์ดเกมเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบูรณาการอย่างเป็นพลวัตระหว่าง 1) เนื้อหาที่ยึดโยงกับบริบทท้องถิ่น 2) กลไกเกมที่เน้นปฏิสัมพันธ์ และ 3) กระบวนการสะท้อนคิด องค์ความรู้ใหม่นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบกระบวนการ สำหรับการพัฒนาสื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนและสถานศึกษาควรนำบอร์ดเกม การศึกษาไปประยุกต์ใช้เป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยหัวใจ

สำคัญคือการจัดกระบวนการสะท้อนคิด หรือการถอดบทเรียน (Debriefing) หลังจบเกม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนและเชื่อมโยงประสบการณ์จากสถานการณ์จำลองในเกม นำไปสู่การปรับใช้ในชีวิตจริง ซึ่งจะช่วยทำให้การพัฒนาทักษะระหว่างวัฒนธรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ด้านการนำไปขยายผล สถานศึกษาในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมอื่น ๆ สามารถนำองค์ความรู้จากต้นแบบบอร์ดเกมชุดนี้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนเนื้อหาและสถานการณ์ภายในเกมให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นของตนเอง

3. ด้านการบริหารจัดการการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ ทรัพยากร และเวลา สำหรับการผลิตสื่อการสอนทำมือหรือนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การขยายขอบเขตตัวแปรที่ศึกษา ควรมีการศึกษามูลของบอร์ดเกมที่ส่งผลต่อตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มเติม โดยเฉพาะกลุ่มสมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21 นอกเหนือจากทักษะการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา หรือทักษะการทำงานเป็นทีม เพื่อให้เห็นผลสัมฤทธิ์ของการใช้นวัตกรรมที่ครอบคลุมสมรรถนะของผู้เรียนรอบด้านยิ่งขึ้น

2. การพัฒนารูปแบบนวัตกรรม ควรมีการต่อยอดงานวิจัยโดยการพัฒนานวัตกรรมจากรูปแบบเกมกระดาน ไปสู่รูปแบบดิจิทัล หรือรูปแบบผสมผสาน เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้และความสนใจทางเทคโนโลยีของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

3. การออกแบบการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ: ควรมีการออกแบบการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลลัพธ์ระหว่างกลุ่มเป้าหมายที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน หรือขยายขนาดกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น เพื่อเป็นการยืนยันประสิทธิภาพของนวัตกรรมให้มีความชัดเจน และสามารถอ้างอิงไปสู่ประชากรกลุ่มใหญ่ (Generalization) ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นโยบายด้านการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ท้องถิ่น หน่วยงานต้นสังกัด เช่น กระทรวงศึกษาธิการ หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริมให้สถานศึกษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรมและพื้นที่ชายแดน พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยนำทุนทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตจริงของผู้เรียนมาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ แทนการใช้สื่อที่เป็นนามธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เข้ากับองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. นโยบายการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนนวัตกรรมทางการศึกษา ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่และผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากร และเวลาอย่างเป็นรูปธรรม สำหรับการวิจัย พัฒนา และผลิตสื่อการสอนทำมือหรือนวัตกรรมบอร์ดเกมที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาความขาดแคลนสื่อการเรียนรู้เชิงรุกที่มีคุณภาพในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืน

3. นโยบายการพัฒนาสมรรถนะและทักษะครูผู้สอน ควรมีนโยบายระดับชาติหรือระดับเขตพื้นที่ในการจัดอบรมและพัฒนาครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านบอร์ดเกมการศึกษา โดยเน้นย้ำการพัฒนาทักษะการเป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยเฉพาะความสามารถในการจัดกระบวนการสะท้อนคิด หรือการถอดบทเรียนหลังจบกิจกรรม ซึ่งงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าเป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดที่จะช่วยแปลงประสบการณ์ในเกมให้กลายเป็นทัศนคติและทักษะการอยู่ร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ มูลนิธิช่วยเหลือเด็กชายแดนจังหวัดตาก และ มูลนิธิดีชีเอประเทศไทย เป็นอย่างสูง ที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรม และกรุณาให้การสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ตลอดจนช่วยอำนวยความสะดวกและประสานความร่วมมือในการลงพื้นที่ปฏิบัติการวิจัยอย่างดียิ่ง

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณะครู และนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเข้าร่วมกิจกรรมและทดลองใช้นวัตกรรมบอร์ดเกมการศึกษา จนทำให้งานวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กชาติพันธุ์ชายแดนต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กัลญา โอภาสเสถียร, พันธศักดิ์ พลสารมัย, และวรรณิ แกมเกตุ. (2563). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมของอาจารย์หลักสูตรนานาชาติ. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 14(1), 302-318.
- ชนันภรณ์ อารีกุล. (2563). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบเกมกระดานเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนระดับปริญญาตรี. *วารสารปัญญาปณิธาน*, 5(2), 137-150.

- ดิเรก มั่นเมือง, ทวนทอง เขาวงกตพิงค์, และเจริญวิญญ์ สมพงษ์ธรรม. (2560). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ภูเขาสูงและชายขอบภูมิภาคตะวันตก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดตาก. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(2), 1–11.
- พระครูสุทธิเมธาวัง (สุทธิพงษ์ สุทธิวจโน). (2567). การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนโรงเรียน. *วารสารกวีวันพะเยา*, 1(4), 43–52.
- พิสิษฐ์ ฌอน บัวนก, พงศ์วัชร พงกันทา, และปราโมทย์ พรหมจันทร์. (2564). ผลของบอร์ดเกมต่อฟังก์ชันสติปัญญาด้านการรับรู้ของผู้เรียน. *วารสารบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 14(3), 1–17.
- Arnab, S., & Walaszczyk, L. (2022). The potential of game-based micro-learning resources for engaging learners with intercultural competence development. *Journal of Cognitive Sciences and Human Development*, 8(2), 1–22.
- Bayeck, R. Y. (2020). Examining board gameplay and learning: A multidisciplinary review of recent research. *Simulation & Gaming*, 51(4), 411–431.
- Holliday, A. (2018). Designing a course in intercultural education. *Intercultural Communication Education*, 1(1), 4–11.
- Kelemen, V. (2025). Active Learning Through Aesthetic Board Games: A Reflective Workshop Session on Mentoring. *Papers in Arts and Humanities*, 5(2), 105–132.
- UNESCO. (2006). *Guidelines on intercultural education*. Paris, France : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- UNESCO. (2017). *Education for sustainable development goals: Learning objectives*. Paris, France : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี

Factors Influencing Public Popularity Toward Local Politicians in Phetchaburi Province

ดาวนภา เกตุทอง¹ พระสมุห์อาคม อาคมธีโร² และอนุชา พละกุล³

Dawnapa Ketthong, Phrasamu Arkom Arkamatheero and Anucha Bhalakula

Received: October 01, 2025

Revised: April 22, 2026

Accepted: April 23, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบท สภาพปัจจุบันด้านความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี 3) นำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีเจาะจง 17 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยแบบสอบถาม มีประชากร 11,550 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง 387 คน พบค่า ดัชนีความสอดคล้องที่ 1.00 และได้ค่าความเชื่อมั่น 0.956 เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา ค่าสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย ผลการวิจัย พบว่า 1) บริบท สภาพปัจจุบันด้านความนิยมของประชาชน ได้แก่ ภูมิหลังของนักการเมือง สืบทอดอำนาจทางการเมืองแบบเครือญาติ สภาพเศรษฐกิจรอบครัว เชื่อมโยงจากรุ่นสู่รุ่น และอิทธิพลทางการเมือง แบบระบบอุปถัมภ์และระบบราชการ ความนิยมของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชน ได้แก่ ด้านค่านิยมสถานะทางสังคม (X_{21}) ด้านลักษณะนิสัยของนักการเมือง (X_{22}) ด้านความสัมพันธ์กับเครือข่าย (X_{24}) มีความสัมพันธ์แบบพหุคูณ กับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: dawnapaket2099@gmail.com, Tel. 098-756-0811

นักการเมืองท้องถิ่น (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เป็น .611 และสามารถพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น ได้ร้อยละ 37.3 มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ .20 ร่วมกันพยากรณ์ความนิยมของนักการเมืองท้องถิ่น (Y) ได้ร้อยละ 45.0 3) รูปแบบการเสริมสร้างความนิยมของประชาชน ได้แก่ ความเชื่อมั่นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎ กติกา และระเบียบเพื่อยุติข้อพิพาท และการแสดงออกเชิงวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง เจริญสร้างสรรค์ตามหลักประชาคม การเสริมสร้างความนิยมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$)

คำสำคัญ: ความนิยม, ประชาชน, นักการเมืองท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the context and current state of public popularity toward local politicians in Phetchaburi Province; 2) to study the factors influencing public popularity toward local politicians in Phetchaburi Province; and 3) to propose a model for enhancing public popularity toward local politicians in Phetchaburi Province. A mixed-methods research approach was used, combining qualitative research through structured interviews with 17 key informants and quantitative research using questionnaires. The population consisted of 11,550 people, and simple random sampling resulted in a sample of 387 individuals. The content validity index was 1.00, and the reliability coefficient was 0.956. Data analysis tools included descriptive statistics, Pearson correlation coefficient, and simple linear regression analysis. The research findings revealed that 1) in terms of the current context regarding public popularity included the politician's background, kinship-based political succession, family economic conditions passed down through generations, and the influence of patronage and bureaucratic systems. Overall, public popularity was at a high level ($\bar{X} = 4.28$); 2) factors influencing public popularity, namely social status values (X_{21}), the personality traits of politicians (X_{22}), and network relationships (X_{24}), had a statistically significant multiple correlation with factors affecting public popularity of local politicians (Y) at the 0.000 level.

The multiple correlation coefficient was .611, and these factors accounted for 37.3% of the variance (standard error) and 45.0% of the variance in overall popularity (Y); 3) patterns for enhancing public popularity included trust and participation in local politics under a democratic system, respect for rules and regulations to resolve disputes, and constructive political criticism based on community principles. Overall popularity enhancement was at a high level ($\bar{x} = 4.37$).

Keywords: Popularity, Public, Local Politician

บทนำ

ปัจจุบันนักการเมืองเป็นฐานการพัฒนากระบวนการเมืองการปกครองของประเทศ เพราะเป็นบุคคลที่ประชาชนมอบอำนาจให้ทำหน้าที่แทนตน จำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมืองจะต้องมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเหมาะสมกับการได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเจ้าของอำนาจ สำหรับคุณสมบัติของการเป็นนักการเมืองที่ดี ได้มีนักวิชาการได้ให้ความเห็นไว้หลายประการ โดยเห็นว่า นักการเมืองที่ดีต้องมีคุณภาพสูง มีคุณวุฒิที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารประเทศ มีคุณประโยชน์ ทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ตื่นตระหนกน้อย เมื่อต้องเผชิญสถานการณ์เฉพาะหน้า มีคุณลักษณะชีวิตที่ดี มีลักษณะพื้นฐานการดำเนินชีวิตเสมอต้นเสมอปลาย มีประวัติดี มีการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตไปรุ่งใส ทั้งในชีวิตหน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัว มีคุณวาจา คุณกริยา มีวาทศิลป์ ไม่โกหก ไม่กลับลอก ไม่ปลิ้นปล้อน สามารถพูดจาสื่อสารได้ดีกับบุคคลทุกระดับ และที่สำคัญมีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์จริงใจต่อประชาชนและประเทศชาติ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2539)

นักการเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน พฤติกรรมของนักการเมืองท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาวิจัยที่พบ มักจะมุ่งเน้นในการศึกษาเกี่ยวกับในด้านทัศนคติเป็นส่วนมาก ส่วนในด้านพฤติกรรมพบว่ามีผู้ศึกษาจำนวนไม่มากนัก ซึ่งบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่น ถือเป็นชนชั้นนำ (Elite) ในชุมชน ที่มีบทบาทอย่างมาก โดยเฉพาะเทศบาลตำบล บทบาทความสำคัญเหล่านี้สะท้อนอิทธิพลทางปฏิบัติ ที่ก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือมุ่งประสงค์ให้สอดคล้องต่อความต้องการของชุมชน เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับกระแสการกระจายอำนาจรัฐ ที่พยายามเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น ที่สัมพันธ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของตนเองได้ตามเจตนารมณ์ ที่สะท้อนการวางแผนกระบวนการกำหนดนโยบายของ

เทศบาลตำบล ผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาแล้วเกิดจากนักการเมืองท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะการแสดงบทบาทกำหนดนโยบายการพัฒนาเทศบาลตำบล จากความสำคัญ of บทบาทหน้าที่ของนักการเมือง การปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองการสร้างค่านิยมทางการเมืองกับประชาชน ที่กล่าวมานั้น แม้จะได้มีการศึกษาและสังเกตการณ์พฤติกรรมของคนไทย โดยทั่วไปค่านิยมทางการเมืองกับนักการเมือง จะมีความแตกต่างกันไปบ้างในบางพื้นที่ บางสังคม หรือชุมชน (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2567) ทั้งนี้ ชาวไทยมีความนิยมนักการเมือง มากกว่าเลือกพรรคการเมือง เพราะใกล้ชิดพื้นที่ ทราบปัญหาในพื้นที่ พร้อมช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และทำกิจกรรมร่วมกับประชาชนเป็นประจำ

จากปัญหาและความสำคัญของการแสดงบทบาทการพัฒนาของนักการเมืองท้องถิ่น บางพื้นที่ไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชน บางพื้นที่ผู้บริหารท้องถิ่นมีภาพลักษณ์เป็นผู้มีอิทธิพล เนื่องจากพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีมีนักการเมืองท้องถิ่นหลายกลุ่ม ปัจจุบันล้วนยอมรับบทบาทนักการเมืองบ้านใหญ่ของจังหวัด อะไรที่เป็นสาเหตุของความสนใจต่อนักการเมืองท้องถิ่น ประชาชนสนใจกิจกรรมทางการเมืองตามลักษณะส่วนบุคคล หรือเพราะพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนกับความสัมพันธ์ที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจและมีและการยอมรับบทบาทหน้าที่ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัจจุบันด้านค่านิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อค่านิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยมีขั้นตอนในการดำเนินโครงการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นข้อมูลหลัก และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อสนับสนุนความสมบูรณ์และน่าเชื่อถือ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี ที่เป็นประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 11,550 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2567) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) คือ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หรือมีค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 387 คน ซึ่งได้ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติการส่วนภูมิภาค จำนวน 3 รูป/คน นักการเมืองหรือผู้ปฏิบัติการท้องถิ่น จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 รูป/คน ประชาชน จำนวน 5 รูป/คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 17 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจัดทำขึ้นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งมีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาที่มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC จากการคำนวณค่าและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.80 - 1.00 และได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมเท่ากับ 0.956

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 รูปหรือคน 2) ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติการส่วนภูมิภาค จำนวน 3 คน 3) นักการเมืองหรือผู้ปฏิบัติการท้องถิ่น จำนวน 3 คน 4) ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 คน และ 5) ประชาชน จำนวน 5 คน พร้อมทั้งการบันทึกเทป

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) จากประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาอ้อย อำเภอเขาอ้อย จังหวัดเพชรบุรี และประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 387 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) หลังจากนั้น ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษา และบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง การแปลข้อมูล พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่น่าเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ (หนังสือสรุปองค์ความรู้) และวิธีทัศนัยบรรยายการสังเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ให้ได้ผลเชิงประจักษ์ และนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง ที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์สรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ วิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยการใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ด้วยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล ประกอบการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Research)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี” โดยการนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. บริบท สภาพปัจจุบันด้านความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ 1) ด้านภูมิหลังของนักการเมือง นักการเมืองยุคแรกยึดโยงกับการปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ปัจจุบันผู้เข้าถึงตำแหน่งเปลี่ยนแปลงมาจากฐานธุรกิจ ทั้งนี้ การเมืองจังหวัดเพชรบุรี มีการสืบทอดตำแหน่ง สืบทอดอำนาจทางการเมือง โดยมีความ

เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์แบบเครือข่ายและการสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นมีความต่อเนื่องและมีความมั่นคง 2) ด้านสภาพเศรษฐกิจรอบครุวนักการเมืองเป็นอาชีพหนึ่งที่จะมีตัวแทนเป็นทายาทรับช่วงส่งต่อการทำงาน ขณะที่บทบาททางการเมืองกับบทบาทในสถานะครอบครัว มักจะนำมาเชื่อมโยงกันจนแยกบทบาทไม่ออก จึงทำให้บทบาทสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวมีการต่อยอดจากรุ่นสู่รุ่น และ 3) ด้านอิทธิพลทางการเมืองบ้านใหญ่ ฐานอำนาจทางการเมือง ระบบอุปถัมภ์ การเปลี่ยนความสัมพันธ์ ชุมมือปืน สู่อำนาจแฝงในระบบราชการ ที่เชื่อมโยงกับระบบทางการเมืองในภาพใหญ่ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่นักการเมืองท้องถิ่นเริ่มเปลี่ยนแปลง สำหรับผลการวิจัยเชิงปริมาณภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.28$, S.D.= .471)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผลการวิเคราะห์ผลการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) โดยวิธี Stepwise ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี และ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านค่านิยมสถานะทางสังคม (X_{21}) ด้านลักษณะนิสัยของนักการเมือง (X_{22}) ด้านความสัมพันธ์กับเครือข่าย (X_{24}) มีความสัมพันธ์แบบพหุคูณ กับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 (Sig) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เป็น .611 (R) และสามารถพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ได้ร้อยละ 37.3 (R Square) มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ .20 (Std. Error of the Estimate)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า ด้านความสัมพันธ์กับเครือข่าย (X_{24}) สามารถพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีได้สูงสุด ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติระดับ เท่ากับ 0.000 (Sig) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ .173 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ .329 รองลงมาคือ ด้านลักษณะนิสัยของนักการเมือง (X_{22}) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติระดับ เท่ากับ 0.000 (Sig) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ .145 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ .255 และน้อยสุดคือ ด้านค่านิยมสถานะทางสังคม (X_{21}) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติระดับ เท่ากับ 0.000 (Sig) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ .109 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ .201

สมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี สามารถแสดงในรูปคะแนนดิบเป็นดังนี้

$$Y = 2.515 + 0.173X_{24} + 0.145X_{22} + 0.109X_{21}$$

สรุปได้ว่า ตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ส่งผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี คือ สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และพบว่า ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับเครือข่ายส่งผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีมากที่สุด

3. รูปแบบการเสริมสร้างความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ 1) ด้านความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย สอดคล้องกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เพราะการที่ประชากรในจังหวัดอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มการเมืองย่อย จะทำให้เกิดการถ่วงดุลซึ่งกันและกัน เป็นกลไกเปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มการเมืองใช้โอกาสแสดงความเห็น ผ่านตัวแสดงบทบาทของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ผู้นำองค์กร ฯลฯ ประชาชนจึงเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตยเพราะสอดคล้องกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรมของพวกเขา 2) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง การที่กลไกประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ย่อมทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น รู้สึกถึงความสำคัญกับบทบาทของตนเองว่าตนนั้นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในกลไกที่ใช้ขับเคลื่อนท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตย รวมไปถึงการเป็นกลไกตรวจสอบทางการเมืองที่เข้มแข็ง ซึ่งจะคอยถ่วงดุลกับการคอร์รัปชันได้ด้วยเช่นกัน 3) ด้านการเคารพกฎ กติกา และระเบียบที่เป็นประชาธิปไตย จังหวัดเพชรบุรีประชากรมีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งในด้านเชื้อชาติ ระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การที่จะหลอมรวมความแตกต่างหลากหลายให้เข้าด้วยกันหรือให้สามารถดำรงสถานะของความแตกต่างเหล่านี้เอาไว้ได้โดยไม่เกิดข้อพิพาท ย่อมจะต้องได้รับความร่วมมือจากแต่ละกลุ่มให้เคารพในกฎ กติกา ที่ถูกกำหนดไว้ร่วมกัน ต่างฝ่ายต่างใช้กฎ กติกา เป็นแนวทางในการแสวงหาข้อยุติในยามเกิดกรณีพิพาท สังคมก็จะสงบร่มเย็น นักการเมืองที่ปฏิบัติตนสอดคล้องกับวิถีทางดังกล่าว ประชาชนก็จะมองว่าเป็นผู้รู้กฎกติกาและได้รับการยอมรับจากทุกกลุ่มของสังคมที่มีความหลากหลาย และ 4) ด้านการแสดงออกเชิงวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ การให้แต่ละกลุ่มประชากรที่มีความเป็นพลุสงคณนิยมได้ออกมาแสดงความคิดเห็นนั้น ย่อมเป็นการเปิดกว้างและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่เกิดการเหลื่อมล้ำต่ำสูง ทุกกลุ่มจะเป็นพลเมืองที่มีความเท่าเทียมกัน สามารถบอกกล่าวสภาพปัญหาที่ตนเองกำลังประสบในพื้นที่ของตนเองได้

อย่างถาวร สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นแรงสนับสนุนทางการเมืองที่สำคัญในอนาคต นักการเมืองที่สามารถใช้เวทีประชาคมเข้าหาชาวบ้าน เข้าหาชุมชน รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านและประชาชน ย่อมจะได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นการตอบแทนเช่นเดียวกัน สำหรับผลการวิจัยเชิงปริมาณ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = .418)

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นที่สำคัญและมีความน่าสนใจในแง่มุมทางวิชาการ โดยนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. บริบท สภาพปัจจุบันด้านความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ 1) ด้านภูมิหลังของนักการเมือง การสืบทอดอำนาจทางการเมือง ตามความสัมพันธ์แบบเครือญาติ 2) ด้านสภาพเศรษฐกิจรอบครัว บทบาททางการเมืองเชื่อมโยงจากรุ่นสู่รุ่น และ 3) ด้านอิทธิพลทางการเมือง มีฐานอำนาจทางการเมืองระบบอุปถัมภ์ การเปลี่ยนผ่านจากความสัมพันธ์สู่อำนาจแฝงในระบบราชการ เชิงปริมาณภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.28$, S.D.= .471) ทั้งนี้เป็นเพราะประเด็นทางการเมืองที่สนับสนุนกระแสอนุรักษ์นิยม และบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นที่ประชาชนยอมรับอำนาจบารมี สอดคล้องกับการวิจัยของประคอง มาโต (2564) เรื่อง “การส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนมีต่อนักการเมืองในจังหวัดอุทัยธานี” พบว่า 1) ด้านค่านิยมเชิงผลประโยชน์ นักการเมืองวางแผนการทำประโยชน์ ศึกษาปัญหา รับฟังปัญหาของพื้นที่ เข้าช่วยเหลือความเดือดร้อนที่มี มีจิตในการพัฒนาคิดถึงประชาชนเป็นหลัก 2) ด้านความนิยมสถานะทางสังคม นักการเมืองมีสถานะทางการเงินที่ดีครอบครัวมีฐานะ 3) ด้านการกล่อมเกลางานทางการเมือง การสื่อสารกับประชาชน นักการเมืองติดบอร์ดให้ความรู้ความเข้าใจติดบอร์ดรับฟังปัญหาในพื้นที่ 4) ด้านลักษณะนิสัยของนักการเมือง นักการเมืองเป็นผู้มีลักษณะชอบช่วยเหลือประชาชน มีความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา พูดจริงทำจริง และเป็นคนดี 5) ด้านความรู้ความสามารถพิเศษของนักการเมือง นักการเมืองเป็นผู้มีความสามารถในการบริหาร การปกครอง มีเทคนิควิธีการหางบประมาณ มีความรู้ มีการศึกษา 6) ด้านมีประสบการณ์ทางการเมือง เคยเป็นนักการเมืองมาก่อน มีความรู้ มีประสบการณ์ทางการเมือง 7) ด้านความสัมพันธ์กับเครือข่าย นักการเมืองมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายกับชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเข้าถึงประชาชนทุกระดับ ทั้งนี้เป็นเพราะภูมิหลังของนักการเมืองท้องถิ่น ที่แสดงบทบาทปกป้องดูแลความปลอดภัยของประชาชน ที่สอดคล้องกับการวิจัยของพระสมุห์อาคม อาคมธีโร (กฤษณาณาค) (2565) เรื่อง

“พุทธบูรณาการการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดเพชรบุรี” พบว่า อุปสรรคสำคัญ คือ การแสวงหาประโยชน์ให้แก่พวกพ้อง เครือญาติ อันทำให้เกิดการผูกขาดอำนาจทางการเมืองโดยกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ประชาชนเกรงกลัวผู้บริหารท้องถิ่นให้ความสำคัญต่อการรับใช้ประชาชน

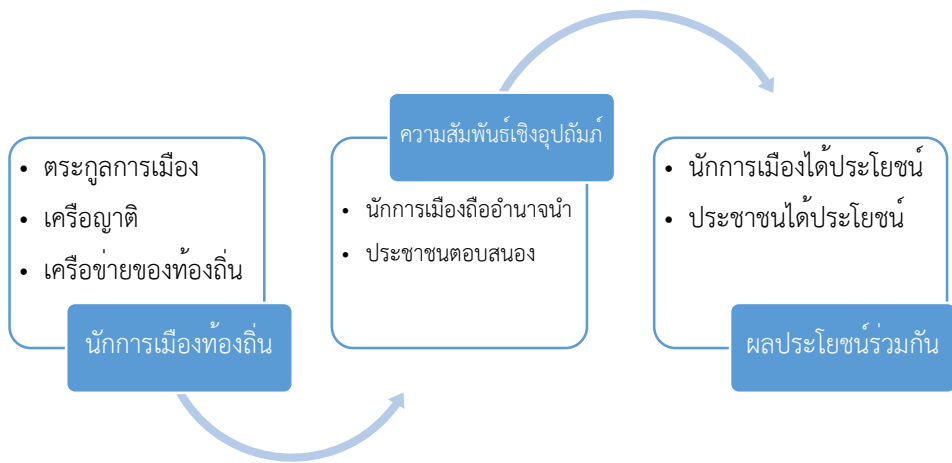
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ 1) ด้านค่านิยมสถานะทางสังคม ชนชั้นนำตามตระกูล ยอมรับจารีตประเพณี ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงบ้าง 2) ด้านลักษณะนิสัยของนักการเมือง มีระบบอุปถัมภ์ มีความสัมพันธ์กับกลุ่มอิทธิพลในพื้นที่ อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักธุรกิจท้องถิ่น 3) ด้านประสบการณ์ทางการเมืองผู้บริหาร และบุตรถือว่ามีประสบการณ์ทางการเมือง และ 4) ด้านความสัมพันธ์กับเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ทางเครือญาติและกลุ่มในสังคม เชิงปริมาณระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า บริบท สภาพปัจจุบันด้านความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี และ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี มีความสัมพันธ์ในทางบวก กับ รูปแบบการเสริมสร้างความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 เชิงปริมาณภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = .481) การวิจัยของสุมาลี บุญเรือง และคณะ (2566) เรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์” พบว่า สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ประชาชนมีความนิยมเลือกนักการเมืองกลุ่มดั้งเดิม ผู้นำคนเดิมที่เป็นคนในพื้นที่มายาวนาน จึงเกิดความเชื่อถือไว้วางใจในการตัดสินใจเลือกนักการเมืองกลุ่มเดิม แต่หาเสียงกับประชาชนแล้วไม่สามารถทำตามสัญญาได้ ทั้งนี้ ปัญหาคือการสร้างรายได้ให้กับประชาชน ไม่ทั่วถึง ความเจริญกระจุกตัวภายในพื้นที่เมืองของจังหวัด การวิจัยของพระครูศรีธรรมวิเทศ (ประเสริฐ ปญโญภาโส) (2563) เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไปในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร” พบว่า หน่วยงานรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดเวทีสาธารณะให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งได้นำเสนอตนเอง แสดงภูมิรู้ และความสามารถให้ประชาชนได้ทราบ และการวิจัยของอนุชา พละกุล (2565) เรื่อง “การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนจังหวัดเพชรบุรี” พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนจังหวัดเพชรบุรีกับหลักอภิธานิยธรรม 7 เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($F = 4.640$, sig = 0.000) กับหลักอภิธานิยธรรม 7 มีความสัมพันธ์เชิงบวกโดยมีค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม (r) อยู่ในระดับ 0.077 และโดยพิจารณา

จากการปรับมาตรฐานของตัวแปร ร้อยละ 6.0 – 7.0 ในการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุและค่า สปส. Beta โดยมีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ – ผล กับหลักการบริหารนิยธรรม 7 ไม่มีความสัมพันธ์ เชิงเหตุผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. รูปแบบการเสริมสร้างความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัด เพชรบุรี ได้แก่ รูปแบบการเสริมสร้างความนิยมของประชาชน ได้แก่ 1) ด้านความเชื่อมั่นในระบอบ ประชาธิปไตย ยึดการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชน ขับเคลื่อนท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตย 3) ด้านการเคารพกฎ กติกา และระเบียบที่เป็น ประชาธิปไตย ทุกกลุ่มเคารพเพื่อยุติข้อพิพาท และ 4) ด้านการแสดงออกเชิงวิพากษ์วิจารณ์ทาง การเมืองเชิงสร้างสรรค์ พลเมืองมีส่วนร่วมการประชาคม เชิงปริมาณภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$, S.D. = .418) สอดคล้องกับการวิจัยของไพวรรณ ปุริมาตร (2563) เรื่อง “พลวัตทาง การเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น” พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมือง ท้องถิ่น ได้แก่ 1) การมีความเชื่อมั่นต่อระบอบประชาธิปไตย ต้องคำนึงถึงหลักสิทธิเสรีภาพขั้น พื้นฐาน 2) การยึดมั่นในศักดิ์ศรีของมนุษย์ ต้องถูกคุ้มครองโดยกฎหมาย 3) การเคารพกติกา ประชาธิปไตย ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) การร่วมกิจกรรมทางการเมือง สนับสนุนให้ประชาชนวางแผนพัฒนาท้องถิ่น 5) การมีสำนึกใน หน้าที่พลเมือง ทำหน้าที่และรับผิดชอบต่อการเมือง 6) การมองโลกในแง่ดี สร้างความไว้วางใจให้ เข้ามาจัดกิจกรรมทางการเมือง 7) การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ แสดงความ คิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามกฎหมายและคุณธรรม และ 8) การไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ รักความ เป็นธรรม สำนึกในพันธะหน้าที่ต่อสังคม โดยใช้อำนาจเป็นธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระ มหชาติเชื้อ วชิรญาโณ (ประเสริฐไทย) (2565) เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ มีผลต่อการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู” พบว่า ควรปลูกฝัง อุดมการณ์ ควรสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจัดสัมมนา เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ ทางการเมืองที่ถูกต้อง ทำให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ความเป็นพลเมืองตนที่มีอยู่ตาม รัฐธรรมนูญ

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นใน จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี พบประเด็นสำคัญดังนี้ นักการเมืองท้องถิ่น : ตระกูลการเมือง มีความผูกพันจากรุ่นสู่รุ่น เกิดความมั่นคงด้านบารมีแบบ “บ้านใหญ่” ที่มีอำนาจผูกขาดตามท้องที่ท้องถิ่น จังหวัด และประเทศ เครือญาติ สืบทอดอำนาจทางการเมืองของตระกูล อาทิ การแต่งตั้งตำแหน่งสำคัญ ตัวแทนหาเสียง เครือข่ายอุปถัมภ์ โดยมีการช่วยเหลือกันในเชิงทรัพยากร การเงิน หรือผลประโยชน์ เครือข่ายของท้องถิ่น ที่มีสายใยอำนาจในชุมชน ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ : นักการเมืองถืออำนาจนำการเมืองเชิงระบบอุปถัมภ์ และเครือข่ายทางสังคมระดับท้องถิ่น ซึ่งมักจะมีลักษณะของผลประโยชน์ทับซ้อน และการใช้สายสัมพันธ์ส่วนตัวในการสร้างอำนาจร่วมกับประชาชน ตอบสนองต่อการสนับสนุนบุคคลหรือกลุ่มในเครือข่ายของตน เพื่อแลกกับความภักดีหรือผลประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์ร่วมกัน : นักการเมืองได้ประโยชน์ในความสัมพันธ์ นำไปสู่การสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน อาทิ การจัดสรรงบประมาณโครงการตามเครือข่ายที่มีลักษณะผลประโยชน์ทับซ้อน และการใช้สายสัมพันธ์ส่วนตัวในการสร้างอำนาจ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีนโยบายที่จะช่วยกระจายอำนาจและกระจายทรัพยากรไม่ให้ถูกถือครองอยู่ในมือของกลุ่มการเมืองย่อย

2. องค์การบริหารส่วนจังหวัด ควรนโยบายที่มีความโปร่งใสในการบริหารงานและจัดสรรงบประมาณ

3. สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดเพชรบุรี ควรมีนโยบายตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ภาคประชาชน สามารถนำไปปรับใช้เพื่อเรียกร้องความต้องการตามกฎหมายและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

2. นักการเมืองสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท สามารถนำไปปรับใช้เพื่อกำหนดนโยบายของท้องถิ่น ที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้เชิงนโยบายที่เหมาะสมตามไตรมาสที่สามารถปฏิบัติการได้เหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). *อนาคตผู้นำการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า*. กรุงเทพฯ : ชัค เซสมิเดีย.

ประคอง มาโต. (2564). *การส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนมีต่อนักการเมืองในจังหวัดอุทัยธานี*. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูศรีธรรมวิเทศ (ประเสริฐ ปญฺโญภาโส). (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไปในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาชาติเชื้อ วชิรญาณ (ประเสริฐไทย). (2565). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู*. (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมุห์อาคม อาคมสีโร (กุญแจนาค). (2565). *พุทธบูรณาการการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดเพชรบุรี*. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พิชาย รัตนติลก ณ ภูเก็ต. (2567). *ประชาชนตัดสินใจเลือกตั้งอย่างไร (2)*. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9610000094514>
- ไพวรรณ ปุริมาตร. (2563). *พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น*. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2567). *ระบบสถิติทางการทะเบียน*. เข้าถึงได้จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/home.php>
- สุมาลี บุญเรือง และคณะ. (2566). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(3), 99-112.
- อนุชา พละกุล. (2565). *การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนจังหวัดเพชรบุรี*. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York, NY : Harper & Row.

การพัฒนาเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

Development of a Tourism Community Website for
Dong Lakhon Sub-district, Mueang District, Nakhon Nayok Province

กนกพิชญ์ วิษณุวรนนท์¹ ชัยสรณ์ รอดยิ้ม² อภิศักดิ์ คู่กระสังข์³
รุ่งเรือง มุศิริ⁴ และราชนัน แฝงประเสริฐ⁵

Received: April 30, 2025

Revised: July 25, 2025

Accepted: September 8, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการใช้เว็บไซต์ของชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก และ 2) เพื่อพัฒนาเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยวในตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งไม่ทราบจำนวนของประชากร ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 500 คน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์จากการวิเคราะห์มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงและความน่าเชื่อถือมากขึ้น ใช้โปรแกรมทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและใช้เว็บไซต์และแอปพลิเคชันของชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับหลักการ ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษา และนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาทำการประเมินรูปแบบการใช้เว็บไซต์และแอปพลิเคชันของชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายกโดยผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัย พบว่า 1) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้งานเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก 3-5 ครั้ง / ปี มีความพึงพอใจต่อเว็บไซต์ชุมชน

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร; Phranakhon Rajabhat University.

ท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) สร้างเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก เนื้อหาหลักของเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก ประกอบด้วย (1) ข้อมูลสารสนเทศด้านแหล่งท่องเที่ยว สินค้าชุมชน จุดเด่นของชุมชน เส้นทางท่องเที่ยว จุดเช็คอิน แหล่งศึกษาเรียนรู้ของแต่ละชุมชน จังหวัดนครนายก โฮมสเตย์ อาหารพื้นถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สินค้าชุมชน ประมวลภาพกิจกรรม และช่องทางติดต่อสอบถาม (2) การออกแบบเว็บไซต์ ได้แก่ การออกแบบโฮมเพจ หน้าแรกของเว็บไซต์ การออกแบบเว็บเพจ การสร้างหน้าเนื้อหาส่วนต่างๆ ที่เชื่อมโยงจากโฮมเพจ การประชุมกลุ่มมีการเสนอข้อเสนอนะ ได้แก่ ควรมีการเพิ่มเติมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร โรงแรม ที่พัก การเดินทางให้เป็นปัจจุบัน มีระบบบริหารจัดการเว็บไซต์ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว ผ่านระบบสนทนาออนไลน์ และเว็บไซต์ควรกดเลือกเปลี่ยนหน้าเว็บทั้งหมดเป็นภาษาที่สองได้

คำสำคัญ: เว็บไซต์ชุมชน, แอปพลิเคชัน, ชุมชนท่องเที่ยว

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the current state of website usage in the Dong Lakhon Subdistrict tourism community, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province; and 2) to develop a community tourism website of Dong Lakhon Subdistrict, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province. This was a mixed-methods research. Quantitative research used questionnaires as the research instrument to collect data from tourists visiting the community tourism attractions in Dong Lakhon Subdistrict, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province. Since the population size was unknown, the researcher determined a sample size of 500 people to obtain more accurate and reliable results for analysis. Statistical program was used to analyze the data. The statistical methods used in this research included percentage, mean, and standard deviation. For qualitative research, field data was collected through focus group discussions to determine guidelines for developing and utilizing websites and applications for the tourism community in Dong Lakhon Subdistrict, Mueang District,

Nakhon Nayok Province. After obtaining interview data, the researcher analyzed and synthesized it in conjunction with relevant principles, theories, concepts, and research. Finally, both sets of data were used to evaluate the website and application usage models for the tourism community in Dong Lakhon Subdistrict, Mueang District, Nakhon Nayok Province, by experts. The research results found that 1) most tourists used the Dong Lakhon Subdistrict Tourism Community website, Muang Nakhon Nayok District 3-5 times/year and were highly satisfied with the Dong Lakhon Subdistrict Tourism Community website, Muang Nakhon Nayok District, overall; and 2) creating a tourism community website for Dong Lakhon Subdistrict, Muang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province. The main content of the tourism community website for Dong Lakhon Subdistrict, Muang Nakhon Nayok District consisted of (1) information on tourist attractions, community products, community highlights, tourism routes, check-in points, learning resources of each community, Nakhon Nayok Province, homestays, local food, arts and culture, traditions, community products, compilation of activity images, and contact information; (2) website design included homepage design, website homepage design, webpage design, creation of various content pages linked from the homepage. Group meetings offered suggestions such as adding up-to-date information on tourist attractions, restaurants, hotels, accommodations, and travel; having an efficient website management system; creating interaction with tourists through an online chat system; and the website should allow users to switch all web pages to a second language.

Keywords: Community Website, Application, Tourism Community

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โลฟิสต์สไตล์ของคนไทย โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น คนรุ่นใหม่ และครอบครัวยุคใหม่ หันมาให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในรูปแบบที่หลากหลายและตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะตัวมากขึ้น แพลตฟอร์มดิจิทัลจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยช่วยให้การค้นหาข้อมูล การจองบริการ และการเข้าถึงโปรโมชั่นจาก

ผู้ประกอบการเป็นเรื่องง่ายและรวดเร็ว รวมถึงการสะสมคะแนนหรือรับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ช่วยเพิ่มประสบการณ์การเดินทางให้ดียิ่งขึ้น หนึ่งในแพลตฟอร์มที่ได้รับการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวคือ “Thailand Traveler Voice” ซึ่งเริ่มใช้งานตั้งแต่ช่วงปลายปี 2563 โดยมีเป้าหมายเพื่อรองรับการเดินทางช่วงเทศกาลและสร้างความเชื่อมั่นในยุคที่พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วหลังโควิด-19 แพลตฟอร์มนี้รวบรวมความคิดเห็นจากประชาชนทั่วประเทศ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการออกแบบบริการที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวยุคใหม่ ในปัจจุบันการมีแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เชื่อมโยงผู้ประกอบการกับนักท่องเที่ยวโดยตรง ไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและการตลาด แต่ยังเสริมความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยในยุคที่ทุกอย่างขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและเทคโนโลยี (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565)

นอกเหนือจากแพลตฟอร์มที่มุ่งเน้นความคิดเห็น แนวคิด "การท่องเที่ยวอัจฉริยะ" (Smart Tourism) ก็เป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์สำคัญที่กำลังถูกขับเคลื่อนอย่างจริงจังในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย การท่องเที่ยวอัจฉริยะคือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น Cloud computing, Internet of Things (IoT), Big Data และปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาบูรณาการเข้ากับการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งหมด ตั้งแต่การวางแผน การบริหารจัดการการตลาด ไปจนถึงการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร พัฒนาบริการให้มีความหลากหลายและตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะบุคคลมากยิ่งขึ้น รวมถึงเพิ่มความสะดวกสบายและประสบการณ์ที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว แพลตฟอร์มการจัดการการเดินทางอัจฉริยะนี้ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลการแนะนำร้านอาหารและสถานบันเทิง การจองสินค้าและบริการ การนำทางและการวางแผนเส้นทางด้วยตนเอง ตัวอิเล็กทรอนิกส์ บริการส่งพัสดุทันใจ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางอื่นๆ ได้อย่างครบวงจร ในขณะเดียวกันภาครัฐและผู้ประกอบการก็สามารถใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการจราจร การจัดการตารางทรัพยากร และการรักษาพยาบาลฉุกเฉิน ซึ่งล้วนเป็นรากฐานสำคัญในการยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง (Wang, N., 2015)

ปัจจุบัน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวไม่ได้เพียงแค่อิงอินเทอร์เน็ตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้ข้อมูล การสื่อสาร หรือการประชาสัมพันธ์เท่านั้น แต่ยังขยายช่องทางการขายสินค้าและบริการผ่านโลกออนไลน์ ซึ่งช่วยลดต้นทุนและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง (Litvin, S.W., Goldsmith, R.E. & Pan, B., 2008) ในยุคดิจิทัลที่สมาร์ทโฟนครองโลก ผู้บริโภคหันมาใช้ “แอปพลิเคชัน” หรือ “แอป” อย่างแพร่หลาย แอปพลิเคชันเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญที่

ช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็ว เช่น การจองที่พักออนไลน์ ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลที่พิกได้จากทุกที่ ทุกเวลา เพียงแค่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ในขณะที่เดียวกัน ผู้ประกอบการก็สามารถปรับราคาและกลยุทธ์โปรโมชั่นให้เหมาะสมกับอุปสงค์ในช่วงเวลานั้นแบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและตอบสนองต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชัยพฤกษ์ บุญเลิศ, 2553)

การพัฒนา "การท่องเที่ยวโดยชุมชน" (Community-Based Tourism: CBT) ได้รับความสนใจอย่างมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการและได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมีรากฐานจากอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเอง ซึ่งนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีลักษณะโดดเด่นสามารถพบเห็นได้อย่างชัดเจนในพื้นที่ ตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ชุมชนแห่งนี้มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ด้วยภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญและน่าสนใจอย่างยิ่ง โดยในอดีตเคยเป็นเมืองโบราณในยุคทวารวดีและขอม ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ เนินดินขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “ดงใหญ่” ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 6 ตารางกิโลเมตร ภายในบริเวณดังกล่าวมีเมืองโบราณที่เรียกว่า “ดงเล็ก” ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเนินดิน มีลักษณะเป็นรูปไข่และล้อมรอบด้วยคันดินสองชั้นหรือที่เรียกว่า “สันคูเมือง” พร้อมคูน้ำล้อมรอบ ซึ่งสะท้อนถึงการวางผังเมืองในอดีต โดยคาดว่าบริเวณภายในเมืองเป็นที่อยู่อาศัยของชนชั้นปกครอง ขณะที่ประชาชนทั่วไปอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ราบโดยรอบ ความเจริญรุ่งเรืองของเมืองโบราณดงละครแบ่งออกได้เป็นสองช่วงสำคัญ ได้แก่ ช่วงแรกในราวพุทธศตวรรษที่ 14–16 ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมทวารวดี และช่วงที่สองในราวพุทธศตวรรษที่ 17–19 ซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมขอมและวัฒนธรรมก่อนสมัยอยุธยา มีการสันนิษฐานว่าภายหลังพุทธศตวรรษที่ 19 ประชากรในพื้นที่ได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ตามลำน้ำสายหลักของจังหวัดนครนายก และอาจมีความเชื่อมโยงกับเมืองศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี เนื่องจากตั้งอยู่ห่างกันเพียง 55 กิโลเมตร หลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบในพื้นที่ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผา ภาชนะเคลือบสีฟ้า ลูกปัด แก้วลูกปัดหิน เปี้ยดินเผา แผ่นตะกั่ว ต้มหู แหวน กำไลสัมฤทธิ์ แผ่นทองคำ เศียรพระพุทธรูปกะไหล่ทอง และสถูปศิลาแลง นอกจากนี้ยังมีตำนานท้องถิ่นที่กล่าวถึง “เมืองโบราณดงละคร” ว่าเคยเป็นเมืองของราชินีขอม และใช้เป็นสถานที่พำนักส่วนพระองค์ จากศักยภาพทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดังกล่าว ชุมชนตำบลดงละครจึงมีความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจากคนในท้องถิ่น อันเป็นแนวทาง

สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, (องค์การมหาชน), 2565)

สำหรับประเทศไทย การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวก็มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นงานวิจัยของ จิตรนันท์ ศรีเจริญ ดวงจันทร์สีหาราช และอนุพงษ์สุข ประเสริฐ (2562) ที่ได้พัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริง (Augmented Reality) เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนและจัดเส้นทางการเดินทางในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทฤษฎีกราฟในการคำนวณเส้นทางที่สั้นที่สุด แสดงให้เห็นถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการเดินทาง นอกจากนี้ การศึกษาของ มารีญา เธรนฮาร์ท และประสพชัย พสุนนท์ (2564) ยังตอกย้ำถึงความสำคัญของเทคโนโลยี โดยพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยกลุ่มมิลเลนเนียลมีการยอมรับเทคโนโลยีในการตัดสินใจเลือกใช้แพลตฟอร์มอย่าง Airbnb ในระดับสูง โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับ ได้แก่ การรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งาน ความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี ประโยชน์ที่ได้รับ อิทธิพลจากสังคม และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบแพลตฟอร์มที่ใช้งานง่าย มีประโยชน์ และสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยดิจิทัล"

แนวคิดการท่องเที่ยวอัจฉริยะเป็นแพลตฟอร์มการจัดการการเดินทางอัจฉริยะเพื่อการจัดการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในประเทศด้วย Cloud computing และเครือข่ายเทคโนโลยี ความเข้มข้นของการท่องเที่ยว การจัดการแบบครบวงจร การปรับปรุงการกระจายอำนาจการตัดสินใจสำหรับการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศ การขยายภาคบริการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ที่พัก อาหาร ช้อปปิ้งและความบันเทิง การพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ถูกเชื่อมโยงที่กับการใช้เครือข่ายเทคโนโลยีการวางอุปกรณ์ตรวจจับหลายประเภทในแหล่งท่องเที่ยว และการระบุรหัสทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยแพลตฟอร์มนี้ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับการแนะนำการรับประทานอาหารและความบันเทิง การจองสินค้า การนำทางเดินทาง แนะนำทัวร์ด้วยตนเอง (Self-guided tours) ตัวอิเล็กทรอนิกส์ข้อมูลบริการพัสดุทันใจ การควบคุมการจราจร การกำหนดตารางเวลายานพาหนะ การตรวจสอบจากระยะไกล การเก็บค่าผ่านทางอัตโนมัติและการบริการจัดการข้อมูลอื่นๆ การจัดการของภาครัฐในการตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการจราจร การจัดการทรัพยากร การรักษาฉุกเฉิน เป็นต้น (Wang, N., 2015)

ตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เป็นชุมชนที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน (Community-Based Tourism) ด้วยภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญตั้งแต่สมัยทวารวดีและขอม อีกทั้งยังมีโบราณสถานและตำนานท้องถิ่นที่

สามารถนำมาสร้างอัตลักษณ์และมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันชุมชนยังประสบปัญหาด้านการขาดช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย ขาดเครื่องมือดิจิทัลในการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว และมีข้อจำกัดในการแข่งขันของผู้ประกอบการในท้องถิ่น จากสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบการใช้เว็บไซต์และแอปพลิเคชันที่สามารถตอบสนองความต้องการของทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยเน้นการนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมทางวัฒนธรรม และบริการจากผู้ประกอบการในพื้นที่ ตลอดจนเชื่อมโยงข้อมูลกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจดิจิทัลในระดับท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการใช้เว็บไซต์ของชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก
2. เพื่อพัฒนาเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในตำบลดงละคร จังหวัดนครนายก จำนวน 500 คน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์จากการวิเคราะห์มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงและความน่าเชื่อถือมากขึ้น ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากแนวคิดของ Delone and McLean (2003) ได้พัฒนาแบบจำลองการประเมินความสำเร็จของระบบพาณิขอิเล็กทรอนิกส์ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ คือ 1. ด้านคุณภาพข้อมูล (Information Quality) 2. ด้านคุณภาพระบบ (System Quality) 3. ด้านคุณภาพการบริการ (Service Quality) ใช้หลัก SERVQUAL ของ Parasuraman 4. ด้านการใช้งาน (Usage) 5. ด้านความพึงพอใจของผู้ใช้งาน (User Satisfaction) 6. ด้านประโยชน์สุทธิ (Net Benefit)

2. การหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาสำหรับแบบสอบถามในครั้งนี้ ได้ค่า IOC มีค่า 0.91 วิเคราะห์หาค่าทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถามและค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แบบครอนบัค (Cronbrach

Alpha Coefficient) ซึ่งกำหนดว่าจะต้องได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตั้งแต่ 0.78 ใช้โปรแกรมทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Key Stakeholders) ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายกที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการใช้เว็บไซต์และแอปพลิเคชัน จำนวน 17 ท่าน การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ และการสนทนาเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการใช้เว็บไซต์และแอปพลิเคชันของชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับหลักการ ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษา

4. การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการใช้เว็บไซต์และแอปพลิเคชันของชุมชนใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน เป็นผู้ประเมิน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการประเมินรูปแบบ

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการใช้เว็บไซต์ของชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร อำเภอเมือง นครนายก จังหวัดนครนายก พบว่า ผู้ใช้งานมีระดับความพึงพอใจต่อเว็บไซต์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สามารถพิจารณาเป็นรายด้านได้ดังนี้

- ด้านคุณภาพเว็บไซต์ ผู้ใช้งานให้ความเห็นว่าคุณภาพโดยรวมของเว็บไซต์อยู่ในระดับมาก แสดงถึงความน่าเชื่อถือและความเสถียรในการใช้งาน เว็บไซต์ปราศจากปัญหาทางเทคนิคหรือข้อบกพร่องที่ส่งผลกระทบต่อการใช้งาน

- ด้านคุณภาพข้อมูล ผู้ใช้งานรู้สึกว่าคุณข้อมูลที่ปรากฏบนเว็บไซต์มีความครบถ้วนถูกต้อง และทันสมัย ซึ่งช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในการใช้งานเว็บไซต์ และเอื้อต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว โฮมสเตย์ อาหารพื้นถิ่น และกิจกรรมของชุมชน

- ด้านคุณภาพการบริการ ความสามารถในการให้ข้อมูลที่คุณใช้งานต้องการอย่างรวดเร็วและแม่นยำ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการระบบหลังบ้านที่มีประสิทธิภาพ และการดูแลเว็บไซต์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้ใช้งานได้รับประสบการณ์การบริการที่ดีที่สุด

- ด้านการรับรู้ประโยชน์ การค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรมต่างๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งส่งผลให้เว็บไซต์ไม่ได้เป็นเพียงแค่แหล่งรวบรวมข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการตัดสินใจในเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรม

- ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลและฟังก์ชันต่างๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว สิ่งนี้เป็นผลมาจากการจัดโครงสร้างเว็บไซต์อย่างเป็นระบบ การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และการออกแบบระบบนำทาง (Navigation) ที่ชัดเจน ทำให้ผู้ใช้งานทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์ได้อย่างไม่ติดขัด

ผลการศึกษาดังกล่าวเป็นการเข้าใช้เว็บไซต์ของ อบต.ดงละคร เพื่อให้เว็บไซต์มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นและรองรับความต้องการที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปของนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล ชุมชนจึงต้องการเว็บไซต์ของชุมชนที่สามารถเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับตลาดสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนออนไลน์ สร้างส่วน E-commerce สำหรับจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นของตำบลดงละครโดยเฉพาะ สร้างพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สอบถามข้อมูล หรือเสนอแนะแนวคิดต่างๆ ได้อย่างอิสระ เป็นการสร้างความผูกพันและส่งเสริมความเข้าใจระหว่างกัน สำนวญความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงข้อมูลของเว็บไซต์ตำบลดงละครเข้ากับแพลตฟอร์ม “Thailand Traveler Voice” หรือระบบ “Smart Tourism” ระดับประเทศ เพื่อให้ข้อมูลของชุมชนสามารถเข้าถึงได้จากแหล่งข้อมูลที่กว้างขวางขึ้น และสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ

2. การพัฒนาเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร จังหวัดนครนายก พบว่า ผู้วิจัยได้สร้างเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร จังหวัดนครนายก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวในรูปแบบที่สามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านสื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้นภายใต้ชื่อ <https://sites.google.com/view/donglakhon/> มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมสินค้าชุมชน และเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนข้อมูลด้านการเดินทาง จุดเช็คอิน และบริการโฮมสเตย์ของตำบลดงละครแก่กลุ่มเป้าหมายทั้งในและต่างประเทศ เว็บไซต์ดังกล่าวได้รับการออกแบบโดยยึดหลักการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) และการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ (New Media Communication) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบที่ยึดผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง (User-Centered Design) และเน้นประสบการณ์ของผู้ใช้ (UX Design) โดยมีการจัดโครงสร้างเว็บไซต์แบบลำดับขั้น เริ่มจากหน้าโฮมเพจที่เป็นศูนย์กลางข้อมูล เชื่อมโยงไปยังเพจย่อยที่นำเสนอข้อมูลเฉพาะด้านอย่างมีระบบและง่ายต่อการเข้าถึง เว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้นนับเป็นเครื่องมือดิจิทัลที่มีศักยภาพสูงในการส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ การสร้างการรับรู้ และการเชื่อมโยงข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทั้งมิติของเนื้อหา เทคโนโลยี และการออกแบบ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นที่สำคัญและมีความน่าสนใจในแง่มุมทางวิชาการ โดยนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการใช้เว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวตำบลงละคร จังหวัดนครนายก พบว่า ผู้ใช้งานมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Zeng, B., & Gerritsen, R. (2014) ที่ระบุว่าเว็บไซต์ท่องเที่ยวที่มีข้อมูลครบถ้วน ใช้งานง่าย และน่าเชื่อถือจะสามารถสร้างประสบการณ์เชิงบวกแก่ผู้ใช้ และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

- ด้านคุณภาพเว็บไซต์ เว็บไซต์มีความเสถียรและเชื่อถือได้ ไม่มีข้อผิดพลาดเชิงเทคนิค ซึ่งสอดคล้องกับ Aladwani, A. M., & Palvia, P. C. (2002) ที่กล่าวว่า “ความเสถียรของระบบและความน่าเชื่อถือ” เป็นหนึ่งในปัจจัยหลักของการรับรู้คุณภาพเว็บไซต์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของประสบการณ์ผู้ใช้ (UX)

- ด้านคุณภาพข้อมูล ผู้ใช้งานเห็นว่าข้อมูลมีความครบถ้วน ถูกต้อง และทันสมัย โดยเฉพาะข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชุมชน ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของ Gretzel, U., D. R. Fesenmaier, & J. T. O’Leary. (2006) ที่ชี้ว่า “ข้อมูลเชิงเนื้อหา” ที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและเพิ่มโอกาสในการวางแผนการเดินทางได้ดีขึ้น

- ด้านคุณภาพการบริการ ระบบการให้ข้อมูลที่แม่นยำและตอบสนองเร็ว สะท้อนถึงการบริหารเว็บไซต์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Chaffey, D. & Ellis-Chadwick, F. (2019) เสนอว่า “ความสามารถในการตอบสนอง” (Responsiveness) และ “การอัปเดตข้อมูล” คือหัวใจของประสบการณ์เชิงดิจิทัลในยุคปัจจุบัน

- ด้านการรับรู้ประโยชน์ ผู้ใช้งานสามารถใช้เว็บไซต์เป็นเครื่องมือในการค้นหาและตัดสินใจเลือกกิจกรรมท่องเที่ยว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของเว็บไซต์ในฐานะ “แหล่งข้อมูลเชิงพฤติกรรม” (behavioral information source) ตามแนวคิด Information Search Behavior ของ Buhalis, D., & Law, R. (2008) ที่ชี้ว่าเว็บไซต์ท่องเที่ยวไม่ใช่แค่ศูนย์กลางข้อมูล แต่เป็นส่วนหนึ่งของการกระตุ้นการตัดสินใจเชิงท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ

- ด้านความง่ายในการใช้งาน เว็บไซต์มีโครงสร้างการออกแบบและระบบนำทางที่เข้าใจง่าย เป็นมิตรกับผู้ใช้งานทั่วไป ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Amin, M., Rezaei, S. & Abolghasemi, M. (2014) ซึ่งระบุว่า “การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน” (Perceived Ease of Use) เป็นปัจจัยที่ส่งผลในเชิงบวกต่อความพึงพอใจของผู้ใช้งาน ดังนั้น การพัฒนาเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างครอบคลุมและทันสมัย จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

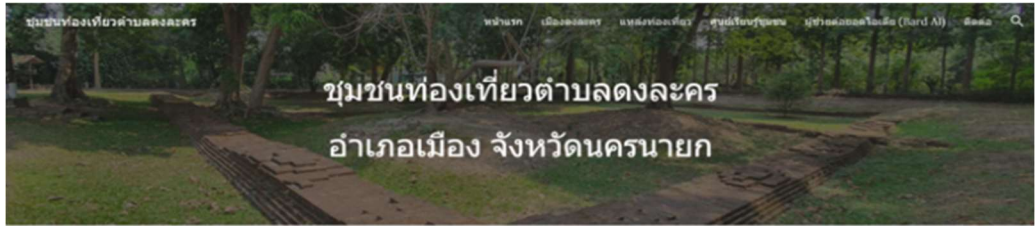
2. การพัฒนาเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละคร จังหวัดนครนายก” สามารถสรุปและอภิปรายได้ในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้:

- การออกแบบเว็บไซต์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเว็บไซต์ที่ถูกพัฒนาขึ้นสามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์ของตำบลดงละครได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการนำเสนอข้อมูลที่หลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประเพณี สินค้าชุมชน และบริการท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler, P., & Keller, K. L. (2016) ที่เสนอว่าแบรนด์ชุมชนควรถ่ายทอด “คุณค่าเฉพาะตัว” ผ่านสื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างตรงจุด

- การใช้หลัก Digital Marketing และ UX Design โครงสร้างเว็บไซต์ถูกออกแบบตามแนวทางการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) และการออกแบบที่เน้นผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง (User-Centered Design) และ UX Design ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้ใช้งานในทุกขั้นตอน สอดคล้องกับ Chaffey, D. & Ellis-Chadwick, F. (2019) ที่เสนอว่าหลักการของ Digital Marketing ไม่ได้มุ่งเพียงแค่ “การเข้าถึง” แต่ต้องครอบคลุมถึง “การมีส่วนร่วม” และ “ความพึงพอใจในการใช้งาน” ซึ่งเว็บไซต์นี้มีคุณลักษณะของ Navigation ที่ดี หน้าโฮมเพจที่เชื่อมโยงข้อมูลอย่างชัดเจน และมีความเป็นมิตรกับผู้ใช้ (User-Friendly)

เว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบโจทย์ด้านการประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร และการสร้างแบรนด์ชุมชนได้อย่างชัดเจน โดยมีพื้นฐานจากแนวคิดการตลาดดิจิทัลและ UX ที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอย่างต่อเนื่องในเชิงเทคโนโลยี เนื้อหา และการมีส่วนร่วมของชุมชน จะเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เว็บไซต์สามารถตอบสนองพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในโลกยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ถ้ำพญานาค
วัดมณีวงษ์

เมืองโบราณ
ดงละคร

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ตลาดน้ำ วัดดงละคร

ลับแล คาเฟ่

มะยงชิด

ตำบลดงละคร มีพื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่ หรือประมาณ 12% ของพื้นที่ทั้งตำบลสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตรอยู่ในเขตชลประทาน พื้นที่ที่มีความลาดเอียงของระดับพื้นที่จากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ มีพื้นที่เนินทางด้านเหนือ บริเวณใจกลางเป็นเนินสูง ที่ชาวบ้านเรียกว่า “สันตุ” บริเวณตอนใต้ของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่นาเป็นส่วนใหญ่ มีผลไม้ และไม้ยืนต้นขึ้นอยู่หนาแน่น ระดับน้ำสูงในฤดูฝนประมาณ 1.50 - 3.50 เมตร ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของหมู่ที่ 7, 8, 9 และ 12 ทางตอนบน ได้แก่ หมู่ที่ 4, 6, 10, 11, 13 และบางส่วนของหมู่ที่ 1, 2 และ 3 ซึ่งเหมาะแก่การทำสวนผลไม้ ปลูกพืชไร่และพืชผัก และมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของตำบลดงละคร ได้แก่ คลองบางอีกรว คลองโพธิ์คลองหนองหลวง คลองบางหอม คลองไผ่ คลองท่าอิฐ คลองลำผักปิ้ง คลองบางเมา คลองเหมืองหนองกะเดือยเล็ก หนองกะเดือยใหญ่ หนองหัวกรวด (ทุ่งเสด็จ) หนองสนาม หนองหนู หนองเบริง หนองบางวัด หนองขวาง หนองแหม หนองหิงหาย หนองอ้อใหญ่ หนองอ้อมะกรูดหนองบัวแดง หนองหัวควาย

องค์การบริหารส่วนตำบลดงละคร
เลขที่ 39 ตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก 26000 โทร : 037 316 998

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยว คือ การบูรณาการข้อมูล การจัดการระบบ และการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์เพื่อยกระดับประสบการณ์นักท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน โดยการพัฒนาเว็บไซต์ไม่ใช่เพียงแค่การนำเสนอข้อมูลเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงการอัปเดตข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร โรงแรม ที่พัก และการเดินทางให้เป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่เน้นการวางแผนล่วงหน้าอย่างแม่นยำ พัฒนาระบบบริหารจัดการเว็บไซต์ (Content Management System: CMS) ให้มีประสิทธิภาพ รองรับการแก้ไขและเพิ่มเติมข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เว็บไซต์ควรรองรับระบบหลายภาษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเว็บไซต์ชุมชนท่องเที่ยวของตำบลดงละครควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพและตอบโจทย์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล โดยมีข้อเสนอแนะเชิงวิชาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้:

1. การอัปเดตเนื้อหาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์จริง การนำเสนอข้อมูลควรเน้น “ความสดใหม่” (Information Freshness) เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและประสบการณ์ที่ดีต่อผู้ใช้งาน เช่น การอัปเดตกิจกรรมประจำเดือน เส้นทางท่องเที่ยวใหม่ หรือสถานที่ที่น่าสนใจในช่วงฤดูกาล
2. พัฒนาโครงสร้างการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Communication) ควรเพิ่มช่องทางการติดต่อที่เข้าถึงง่าย เช่น แบบฟอร์มติดต่อ ระบบตอบกลับอัตโนมัติ (Chatbot) หรือฟังก์ชัน Live Chat เพื่อสร้างความใกล้ชิดและส่งเสริมการสื่อสารระหว่างผู้ใช้และผู้ดูแลเว็บไซต์
3. ปรับปรุงระบบค้นหาและจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบ Search Engine ภายในเว็บไซต์ให้ค้นหาได้แม่นยำและเป็นมิตรต่อผู้ใช้ (Usability) ด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เช่น หมวด “ที่พัก” “อาหารพื้นถิ่น” “กิจกรรมชุมชน” เป็นต้น
4. พัฒนาเนื้อหาให้เข้าใจง่ายและดึงดูดกลุ่มเป้าหมายหลากหลาย ใช้ภาษาที่กระชับ ชัดเจน พร้อมนำเสนอในรูปแบบสื่อผสม Infographic, วิดีโอ, ภาพ 360 องศา เพื่อรองรับผู้ใช้ที่มีระดับความรู้และความถนัดด้านเทคโนโลยีต่างกัน

5. สร้างแอปพลิเคชันที่เชื่อมต่อกับเว็บไซต์ (Mobile-first Design) การพัฒนาแอปฯ สำหรับสมาร์ทโฟนจะช่วยให้ความสะดวกและตอบสนองพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ใช้อุปกรณ์เคลื่อนที่เป็นหลัก ซึ่งเป็นแนวโน้มสำคัญในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- จิตรนันท์ ศรีเจริญ ดวงจันทร์ สีหาราช และอนุพงษ์ สุขประเสริฐ. (2562). การพัฒนาสื่อแอปพลิเคชัน 9 สถานที่สักการะในจังหวัดเลยด้วยเทคโนโลยีโลกเสมือนผสานโลกจริง. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 14(1), 244-258.
- ชัยพฤกษ์ บุญเลิศ. (2553). พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการใช้บริการจองห้องพักออนไลน์. (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มาริยา เรนฮาร์ท และประสพชัย พสุนนท์. (2564). ความสัมพันธ์ของการยอมรับเทคโนโลยี และความคาดหวังในการตัดสินใจเลือกใช้แอปพลิเคชันและเว็บไซต์แอร์บีเอ็นบีของนักท่องเที่ยวชาวไทยกลุ่มมิลเลนเนียล. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 13(3), 68-77.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565). แพลตฟอร์ม *poskar* เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยุคดิจิทัล *Digital Society Series: poskar Platform for Tourism*. เข้าถึงได้จาก <https://www.depa.or.th/th/article-view/poskar-digital-society-series-poskar-platform-tourism>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2565). *เมืองโบราณดงละคร: แหล่งโบราณสถาน*. เข้าถึงได้จาก <https://cbtthailand.dasta.or.th/webapp/relattraction/content/1987/>
- Aladwani, A. M., & Palvia, P. C. (2002). Developing and validating an instrument for measuring userperceived web quality. *Information and Management*, 39(6), 467-476.
- Amin, M., Rezaei, S. & Abolghasemi, M. (2014). User satisfaction with mobile websites: the impact of perceived usefulness (PU), perceived ease of use (PEOU) and trust. *Nankai Business Review International*, 5(3), 258-274.

- Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet-The state of eTourism research. *Tourism Management*, 29(4), 609–623.
- Chaffey, D. & Ellis-Chadwick, F. (2019). *Digital Marketing: Strategy, implementation and practice*. (7th ed), London : Pearson Education.
- Delone, W., & McLean, E. (2003). The DeLone and McLean model of information systems success: A ten-year update. *Journal of Management Information Systems*, 19(4), 9-30.
- Gretzel, U., D. R. Fesenmaier, & J. T. O’Leary. (2006). The transformation of consumer behavior. In D. Buhalis & C. Costa (Eds.) *Tourism Business Frontiers: Consumers, Products and Industry* (pp. 9–18) Oxford, UK : Elsevier.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (15th ed.). Harlow, England: Pearson Education
- Litvin, S.W., Goldsmith, R.E. & Pan, B. (2008). Electronic Word-of-Mouth in Hospitality and Tourism Management. *Tourism Management*, 29(3), 458-468.
- Wang, N. (2015). Research on Construction of Smart Tourism Perception System and Management Platform. In Chen et al. (Eds.), *International Conference on Education, Management and Computing Technology* (pp. 89–92). Tianjin, China : Atlantis Press.
- Zeng, B., & Gerritsen, R. (2014). What do we know about social media in tourism? A review. *Tourism Management Perspectives*, 10, 27-36.

การพัฒนาแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

Developing a Competency Model for Early Childhood Teachers in the
Digital Age of Schools under the Foundation
of the Church of Christ in Thailand

เพ็ญวดี มณีน้อย¹ และนิรดา เวชญาลักษณ์²

Penwadee Maninoi and Nirada Wechayaluck

Received: March 25, 2025

Revised: August 05, 2025

Accepted: August 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะครูปฐมวัย 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนา 3) พัฒนารูปแบบ และ 4) ประเมินรูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน 1) ศึกษาสมรรถนะครูปฐมวัยโดยการวิเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัย และระดับสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 81 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วน 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่น 0.95 วิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะโดยการสัมภาษณ์แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ 3) พัฒนารูปแบบโดยการสนทนากลุ่ม 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบบันทึกสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบความถูกต้องความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4) ประเมินความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 81 คน วิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน 1) สมรรถนะครูปฐมวัย มีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาวิชาชีพครู การบริหาร

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: penwadee.m@psru.ac.th, Tel. 086-8393987

หลักสูตรจัดประสบการณ์ การบริหารจัดการชั้นเรียน การส่งเสริมและพัฒนาเด็ก การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมคริสเตียน ด้านที่ควรพัฒนา คือ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 2) ผลการสัมภาษณ์ การพัฒนาวิชาชีพครู ควรแลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี การบริหารหลักสูตรจัดประสบการณ์ จัดกิจกรรมที่น่าสนใจวัดกรรมมาใช้ การบริหารจัดการชั้นเรียนสร้างบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ การส่งเสริมและพัฒนาเด็ก ควรใช้สื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมคริสเตียน สร้างเด็กให้เป็นพลเมืองที่ดี 3) การพัฒนารูปแบบและคู่มือประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ ระบบกลไก และเงื่อนไขความสำเร็จ มีความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือ ระดับมากที่สุด และ 4) การประเมินรูปแบบและคู่มือมีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, ยุคดิจิทัล, สมรรถนะครูปฐมวัย

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the competencies of early childhood teachers; 2) to study development guidelines; 3) to develop a model; and 4) to evaluate the competency model for early childhood teachers in the digital age of educational institutions under the Foundation of the Church of Christ in Thailand. The research was conducted using a research and development approach, divided into four stages, namely 1) studying the competencies of early childhood teachers by analyzing documents, textbooks, research, and the level of competencies of early childhood teachers in the digital age. The research group consisted of 81 participants. The research instrument was a 5-level scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.95. Data was analyzed using percentages, mean, and standard deviations; 2) studying competency development guidelines through interviews with best practices; 3) developing the model through focus group discussions with 11 participants. The research instrument was a focus group discussion recording form. Data was analyzed using content analysis, and the accuracy and suitability of the model and manual were verified through expert-based

seminars with 9 participants. The research instrument was an evaluation form. Data was analyzed using mean and standard deviations; 4) evaluating the feasibility and usefulness with the 81 participants. Data was analyzed using mean and standard deviations. The overall research results were at the highest level in all aspects, namely 1) early childhood teacher competencies had 6 components: teacher professional development, curriculum and experience management, classroom management, child promotion and development, community relations, and instilling Christian morals and ethics. The area that needed development was community relations; 2) interview results showed that teacher professional development should involve exchanging knowledge on the use of technology; curriculum and experience management should incorporate innovative media; classroom management should create a conducive learning environment; child promotion and development should utilize media to foster creativity; and community relations should promote community participation and instill Christian morals and ethics to cultivate good citizens in children; 3) the development of the model and manual, consisting of principles, objectives, processes, mechanisms, and conditions for success, was at the highest level of accuracy and appropriateness; 4) the evaluation of the model and manual showed a high level of feasibility and usefulness.

Keywords: Model Development, Digital Age, Early Childhood Teacher Competencies

บทนำ

สภาวะของโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด คุณภาพของคนเป็นปัจจัยสำคัญ และการลงทุนที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของมนุษย์คือการลงทุนสร้างคุณภาพของเด็กปฐมวัย ซึ่งให้ผลตอบแทนสูงกว่าทุกวัยถึง 7 เท่า (Heckman, J., 2012) แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2579 กำหนดนโยบายพัฒนาเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 0-5 ปีทุกคนอย่างมีคุณภาพ เต็มศักยภาพ ครูและผู้ดูแลเด็กมีความรู้และทักษะในการดูแลเด็กที่ถูกต้อง เด็กปฐมวัยเป็นช่วงโอกาสทองของการเรียนรู้ที่สมองพัฒนาสูงสุด ส่งผลต่อสติปัญญา บุคลิกภาพ ทัศนคติทางอารมณ์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ปัญหาของการจัดการศึกษาปฐมวัยด้านการปฏิบัติงานของครู ที่ขาดความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ ขาดการให้ความสำคัญกับพัฒนาการเด็ก ทั้งปัญหาด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ขาดคุณธรรมจริยธรรม (นัยนา พรหมดำ และศิริพร สุวรรณรังสี, 2563) และปัญหาครูปฐมวัยไม่จบตรงตามวุฒิการศึกษา โรงเรียนขาดครูที่ชำนาญต้องจัดอบรมกันต่อเนื่องและครูที่ปฏิบัติงานครบ 5 ปี ย้ายกลับภูมิลำเนา (ฉิรดา เวชญาลักษณ์, 2562) การพัฒนาครูปฐมวัยให้มีความพร้อมในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยเฉพาะด้านสมรรถนะครูที่มีความบกพร่อง ขาดความชำนาญในการนำมาใช้ ในการปฏิบัติการสอนเพื่อให้ครูมีสมรรถนะที่ดีพร้อม เพื่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สมรรถนะเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมเป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานที่โดดเด่นกว่าบุคคลอื่น เป็นศักยภาพที่แฝงอยู่ภายใน ครูปฐมวัยเป็นครูคนแรกที่เปิดประตูการศึกษาให้กับเด็ก จึงควรศึกษาสมรรถนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาครูปฐมวัย (รวี ศิริปริษยากร, 2560) และสมรรถนะที่สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ครู ด้วยความมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู ส่งเสริมการเรียนรู้ ยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน พัฒนานตนเองให้มีความรอบรู้ ประพฤติตนเป็น แบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นพลเมืองดี มีความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

ปัจจุบันสถานศึกษาเข้าสู่ยุคดิจิทัล ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทำให้พฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้คน ผู้เรียน ครูผู้สอน ผู้บริหารการศึกษาและเทคโนโลยีนวัตกรรมการเรียนรู้ ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์การบริหารจัดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กร สร้างสังคมแห่งปัญญา สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษา สร้างแบรนด์ความเชื่อมั่นต่อผู้ปกครอง (สุกัญญา เข้มช้อย, 2561) ผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2566 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพิษณุโลก ผลการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาปฐมวัยอยู่ในระดับดี จึงได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 เป้าประสงค์ที่ 4 ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล พัฒนาระบบการบริหาร งานบุคลากรของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อยกระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงาน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพิษณุโลก, 2566)

โรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ซึ่งกำกับโดยพันธกิจการศึกษา จากผลการดำเนินงานประจำปี 2565 ระดับการศึกษาปฐมวัย ด้านคุณภาพครูผู้สอนคิดเป็นร้อยละ

75 จึงได้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านครูผู้สอน ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างเสริมพัฒนาผู้บริหาร ครู บุคลากรและทีมงานให้มีสมรรถนะระดับมืออาชีพ รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต ด้วยหลักคริสตจริยธรรมในการประพฤติปฏิบัติ และความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ (พันธกิจกิจการศึกษา, 2565)

จากปัญหาและความสำคัญของสมรรถนะครูปฐมวัยข้างต้น จึงได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดมูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ และมีความสามารถพัฒนาตนเองและนำ ผลการวิจัยเป็นข้อมูลสารสนเทศ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษานำไปประยุกต์ใช้ในการบริหาร การศึกษาระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิสภา คริสตจักรในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาที่มี แนวปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice)
3. เพื่อพัฒนารูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิสภา คริสตจักรในประเทศไทย
4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษา สังกัดมูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัด มูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทย ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิสภา คริสตจักรในประเทศไทย ศึกษา สังเคราะห์ เอกสาร ตำราวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี หนังสือ สื่อ ออนไลน์ สร้างแบบสอบถาม ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

แหล่งข้อมูล ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะ สมรรถนะครูปฐมวัย การ บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล และแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

ประชากร ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักร ทั้งหมด 27 แห่ง (สำนักงานพันธกิจการศึกษา, 2565) กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ สถานศึกษาในสังกัดมูลนิธิ จำนวน 27 แห่ง กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 3 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 1 คน หัวหน้าแผนกการศึกษาปฐมวัย จำนวน 1 คน ครูผู้สอนระดับการศึกษาปฐมวัย จำนวน 1 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง รวม 81 คน

เครื่องมือวิจัยที่ใช้เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล สถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล จากนั้นวิเคราะห์ข้อคำถาม เพื่อนำไปสร้างแบบสอบถาม เสนอผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบ พบว่าข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.6–1.0 นำแบบสอบถามไปทดลอง กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้หาค่าความเชื่อมั่น โดยมีค่าความเชื่อมั่น 0.95 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ทำการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ในการขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จำนวน 81 ฉบับ และได้คืนมา 81 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยของสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice)

ประชากร คือ สถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติเป็นเลิศได้รับรางวัลการบริหารสถานศึกษาจำนวน 3 แห่ง ผู้ให้สัมภาษณ์คือผู้บริหารสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสัมภาษณ์ โดยพิจารณาระดับสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้านมาสร้างประเด็นสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์จากสถานศึกษา นัดหมายกำหนดวันเวลาในการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

3.1 นำแนวทางที่ได้จากการสัมภาษณ์ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างรูปแบบและคู่มือให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอก เป็นนักวิชาการที่มีความรู้ เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย จำนวน 4 คน เป็นผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3 คน เป็นอาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย จำนวน 2 คน และเป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน ใช้การสนทนากลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ร่างรูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบประเด็นการสนทนากลุ่ม และ เทปบันทึกการสนทนา กล้องถ่ายรูปแบบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ โดยแนบโครงร่างรูปแบบและร่างคู่มือ และประเด็นการสนทนากลุ่ม กำหนดวันที่ 18 ธันวาคม 2567 สถานที่ห้องประชุมอำนวยการ โรงเรียนผดุงราชูร์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับร่างรูปแบบและร่างคู่มือด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปความคิดเห็นมาปรับปรุงประเด็น ต่าง ๆ เพื่อความสมบูรณ์ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ

3.2 ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือ โดยการสนทนากับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน กำหนดคุณสมบัติ เป็นผู้บริหารสถานศึกษามีประสบการณ์การบริหารงานตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล แบบบันทึกการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบบประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือ วิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ ผู้วิจัยนำรูปแบบและคู่มือสมรรถนะครูปฐมวัยที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ สร้างแบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบไปใช้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกำหนดเป็นผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าแผนกการศึกษาปฐมวัย และครูผู้สอนระดับปฐมวัย โรงเรียนละ 1 คน โดยการเลือกผู้ที่มีประสบการณ์การทำงาน 10 ปีขึ้นไป เครื่องมือที่ใช้ แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของการนำรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ สร้างคำถามจากรูปแบบ ลักษณะแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 17 ข้อ นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบก่อนนำไปเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล ส่ง

หนังสือแนะนำคณะครุศาสตร์ไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 81 ฉบับ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิต่างแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิต่างแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พบว่าโดยรวมมีระดับสมรรถนะอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\mu = 4.67$, $\sigma = .38$) ด้านที่มีระดับสมรรถนะมากที่สุดได้แก่ ด้านปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมคริสเตียน ($\mu = 4.80$, $\sigma = .35$) ระดับต่ำสุด ได้แก่ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ($\mu = 4.51$, $\sigma = .49$) และเมื่อพิจารณารายด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างความตระหนัก ให้รัก ศรัทธา ในคุณค่าแห่งวิชาชีพครู ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสศึกษาดูงาน ประชุมนานาชาติเกี่ยวกับปฐมวัยทั้งในและต่างประเทศ

1.2 ด้านบริหารหลักสูตรจัดประสบการณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่เด็กปฐมวัยเรียนรู้หลักการพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 ด้านบริหารจัดการชั้นเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดเตรียมสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดป้ายนิเทศเสริมสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม กระตุ้นการคิดเหมาะสมกับวัยของเด็ก ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

1.4 ด้านการส่งเสริมพัฒนาเด็กโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่งเสริมเด็กให้ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันอย่างมีความสุขในสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การส่งเสริมให้เด็กสามารถคิดและการแก้ปัญหา และสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

1.5 ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร นโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนรับทราบอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการวางแผนการดำเนินงานของโรงเรียนทุกกิจกรรม

1.6 ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมคริสเตียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดทุกข้อ ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือการส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้เป็นพลเมืองดี สร้างประโยชน์และความสุขต่อตนเอง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาด้วยแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 3 คน ได้แนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล นำมาพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัลที่ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ ระบบกลไก และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีแนวทางปฏิบัติดังนี้ 1) ควรให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี 2) ควรให้จัดกิจกรรมที่นำเสนอวัตกรรมมาใช้ 3) ควรสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) ควรใช้สื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ 5) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนและ 6) จริยธรรมคริสเตียน ควรพัฒนาเด็กให้เป็นพลเมืองดี

3. ผลการพัฒนารูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการ 4) ระบบกลไก 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยรูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ผ่านการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิสังเคราะห์ และยกยกรูปแบบ ร่างคู่มือ ต่อจากนั้นตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือรูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ คู่มือ มีความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์รูปแบบและคู่มือรูปแบบไปใช้ ความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนารูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีประเด็นสำคัญอภิปรายดังนี้

1. ผลการศึกษาสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมคริสเตียน ทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียนมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจัดโครงการสัปดาห์คุณธรรมทุกปี โดยทีมวิทยากรจากสถาบันคริสเตียนนิเทศสัมพันธ์ และใช้หลักสูตรคริสเตียนศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงมัธยมศึกษา ผลการประเมินโครงการและผลประเมินการใช้หลักสูตรระดับดีเยี่ยม สอดคล้องกับงานวิจัยของนางลักขณ์ ใจฉลาด (2561) พบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมความซื่อตรงที่มีผลดี ได้แก่ การเล่าเรื่อง เล่นละครหรือแสดงบทบาทสมมติช่วยให้เกิดการรับรู้ในความจริงและแสดงพฤติกรรมความซื่อตรงได้อย่างเหมาะสม และวชิราภรณ์ ศรีฬา, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และชวนคิด มะเสนะ (2564) พบว่า คุณธรรม จริยธรรมเป็นจรรยาบรรณหลักของความดีงามที่ครูยึดถือและนำไปประพฤติปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับนับถือของศิษย์ ส่วนด้านการร่วมมือกับชุมชนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริบทของโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตชุมชน การเดินทางสะดวก ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา รังสร้อย (2564) พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างโรงเรียนและครอบครัว สร้างสรรค์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กทุกด้าน

2. แนวทางการพัฒนาครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาด้วยแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียน สามารถนำมาสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ทักษะคติในการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสนับสนุนด้านอุปกรณ์ เครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ความสำคัญในการเรียนรู้ผ่านดิจิทัลสามารถเข้าถึงข้อมูล นำข้อมูลไปบูรณาการจนเกิดปัญญา เกิดประโยชน์กับการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสุกัญญา แซ่มซ้อย (2561) พบว่า การจัดการศึกษายุคดิจิทัลผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์และกำหนดแนวทางในการนำเทคโนโลยีสู่การศึกษา รวมทั้งนวัตกรรมในการบริหารการศึกษาใหม่ ๆ เพื่อเป็นองค์กรสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม ที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนของสถานศึกษา

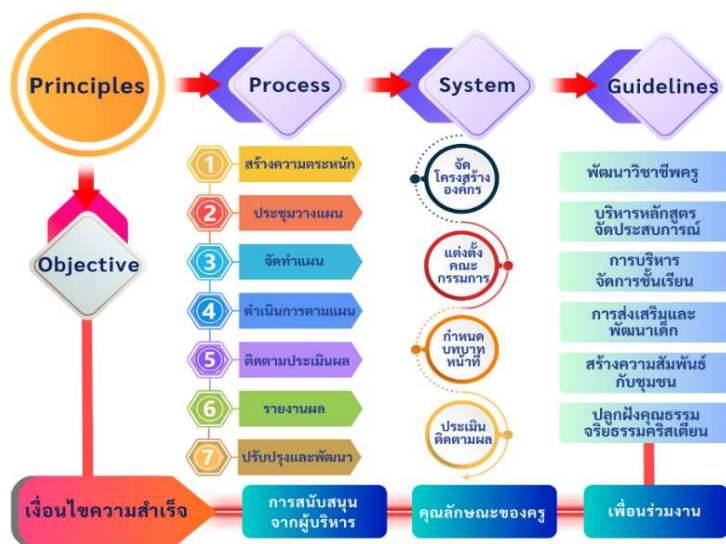
3. ผลการพัฒนารูปแบบและคู่มือรูปแบบสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย การตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือรูปแบบอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบและคู่มือรูปแบบยก

ร่างโดยการสนทนากลุ่ม จากผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริทัย ธิโนปจัย (2567) พบว่า ผลการประเมินผลกระทบการใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาสมรรถนะครู ปฐมวัยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุก ด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของการนำรูปแบบและคู่มือไปใช้ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามกับผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการนำรูปแบบและคู่มือรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของอนุศรา อุดทะ และจิตติมา วรรณศรี (2561) พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย การประเมินความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

บทสรุปเชิงวิเคราะห์ของโมเดล

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิต่าง สภาคริสตจักรในประเทศไทย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 1) หลักการ 2) จุดประสงค์ 3)

กระบวนการ 4) ระบบและกลไก และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ และแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

1. พัฒนาวิชาชีพครู ประชุมวางแผนกำหนดแนวทางการพัฒนาตนเอง ปลุกฝังให้รักศรัทธาในวิชาชีพ เพิ่มพูนประสบการณ์การปฏิบัติงาน การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นเพื่อพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยี การจัดทำแผนขับเคลื่อนโครงการพัฒนาครู กำกับ ติดตาม ดูแล และติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2. หลักสูตรการจัดประสบการณ์เรียนรู้ ส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย พัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม ยึดหลักการเลี้ยงดู จัดประสบการณ์ที่หลากหลายเน้นเด็กเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สนับสนุนช่องทางการสื่อสารที่สร้างสรรค์ระหว่างบ้าน โรงเรียน การพัฒนาเด็กร่วมกัน

3. การบริหารจัดการชั้นเรียน วางแผนกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัย ส่งเสริมสนับสนุน ให้ครูเตรียมสภาพแวดล้อมทางกายภาพทั้งภายในและภายนอก ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศทางจิตภาพส่งเสริมสภาพจิตใจ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม สนับสนุนอุปกรณ์ สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย การจัดทำป้ายนิเทศ การติดตาม การนิเทศการบริหารจัดการชั้นเรียน การปรับปรุง แก้ไข

4. ส่งเสริมและพัฒนาเด็ก สร้างความเข้าใจการพัฒนาเด็ก โดยการประชุมครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา พัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เต็มศักยภาพ มีลำดับขั้นตอนต่อเนื่องรอบด้านอย่างสมดุล จัดประสบการณ์กระตุ้นการคิด แก้ปัญหา หาคำตอบ ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทดสอบประเมินพัฒนาการ ปรับปรุง พัฒนา

5. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ศึกษาทำความเข้าใจบริบทของชุมชน จัดทำแผนการดำเนินงานร่วมกับชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

6. ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมคริสเตียน พัฒนาเด็กให้เป็นพลเมืองดี สร้างประโยชน์สุขต่อตนเองและส่วนรวม บูรณาการจุดเน้นของโรงเรียน ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมคริสเตียน สร้างแบบอย่างที่ดีและเสริมแรงการปฏิบัติตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครู พัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรม จัดประสบการณ์คุณธรรม จริยธรรม ติดตามและประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พันธกิจการศึกษาที่ดูแลสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พิจารณานโยบายรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยตามที่นำเสนอ เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัย
2. หน่วยงานระดับสถานศึกษา ควรมีกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ สร้างความเข้าใจกับครูปฐมวัยที่เข้าร่วมพัฒนาสมรรถนะ กำกับติดตามด้วยกัลยาณมิตร
2. สถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยควรศึกษาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย
3. สถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยควรสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยระดับนานาชาติ
4. สถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยควรมีการศึกษาสมรรถนะครูปฐมวัยด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี

เอกสารอ้างอิง

- ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 20 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 68 ง, หน้า 18-20.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2562). แนวปฏิบัติการบริหารจัดการชั้นเรียนของครูปฐมวัยตามแนวห้องเรียนคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ที่จัดการศึกษาปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 16(73), 11-19.
- นงลักษณ์ ใจฉลาด. (2561). ความคิดเห็นเหตุผลและการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศไทยเวียดนาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 12(1), 1-14.

- นัยนา พรหมดำ และศิริพร สุวรรณรังษี. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะทางวิชาชีพของครู
ปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา. *ลิกขา วารสาร
ศึกษาศาสตร์*, 7(2), 108-116.
- รวี ศิริปริยากร. (2560). *การพัฒนาคุณลักษณะครูปฐมวัยมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 ตามหลัก
สมรรถนะครู ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยโครงงาน (Project-based Learning)*. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- วชิราภรณ์ ศรีผา, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และชวนคิด มะเสนะ. (2564). *อนาคตภาพ 2564 คุณลักษณะ
ของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572)*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(4),
1681-1694.
- วาสนา รังส้อย. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของ
โรงเรียนวัดลานบุญ สำนักงานเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. *วารสารมหาจุฬานาค
รทรรศน์*, 8(2), 278-292.
- ศิริทัย ธโนปจัย. (2567). การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย ในการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุก. *วารสารวิจัยและประเมินผลอุบลราชธานี*, 13(2), 64-75.
- สำนักงานพันธกิจการศึกษา. (2565). *แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียน สังกัดมูลนิธิแห่งสภา
คริสตจักรในประเทศไทยปี ค.ศ.2023-2026*. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์สุริยบรรณ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. กรุงเทพฯ :
พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพิษณุโลก. (2565). *รายงานผลดำเนินการประจำปี*. เข้าถึงได้จาก
<https://www.plkmoe.go.th/home/>.
- สุกัญญา แชมช้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุศรา อุดทะ และจิตติมา วรรณศรี. (2561). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย สังกัด
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 22(4), 305-315.
- Heckman, J. (2012). *Invest in early childhood development: Reduce deficits, strengthen*. Retrieved from [http:// www.heckmanequation.org](http://www.heckmanequation.org).

มงคลชีวิตในพระพุทธศาสนากับการประกอบอาชีพ

Buddhist Life Blessings and Career Conduct

พระรังสรรค์ ติกขปัญโญ (พิมพา)¹ และศิริโรจน์ นามเสนา²

PhraRangsan Tikakhapanno (Phimpa) and Sirirote Namsena

Received: January 14, 2025

Revised: July 30, 2025

Accepted: December 31, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับมงคลชีวิตในพระพุทธศาสนากับการประกอบอาชีพ พบว่า “มงคล” คือ การกระทำที่ขอบด้วยกุศลนำมาซึ่งความสุขความเจริญ ผู้ใดปฏิบัติตนตามหลักมงคลชีวิตเริ่มต้นจากการไม่คบคนพาลจนถึงท้ายที่สุดคือการทำจิตใจให้ผ่องใสความสุขความเจริญและความมั่นคงแห่งโลกทรัพย์ย่อมบังเกิดมี มงคลชีวิตแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ 1) มงคลที่เป็นข้อปฏิบัติในการพัฒนาตน คือ การฝึกฝนปฏิบัติพัฒนาตนให้มีประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม และ 2) มงคลที่เป็นการพัฒนาจิตใจ คือ การแสวงหาธรรมและฝึกปฏิบัติตนจนสามารถจัดกิเลสให้สิ้นไปในที่สุด การกระทำ 38 ประการนี้ จึงได้ชื่อว่าเป็นมงคลอย่างสูงสุดตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสไว้ สอดคล้องกับการประกอบอาชีพของคนในสังคมที่ต้องพัฒนาศักยภาพในการทำงานอยู่เสมอ โดยหากผู้ใดปฏิบัติตนตามหลักมงคลชีวิตทั้ง 38 ประการ ก็จะเป็นการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจไปโดยลำดับ มีหลักธรรมเป็นเครื่องที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต และจะพบความสุขความเจริญในการประกอบอาชีพ

คำสำคัญ: มงคลชีวิต, พระพุทธศาสนา, การประกอบอาชีพ

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: r2p072@gmail.com, Tel. 087-5208426

Abstract

This academic article aimed to study the Buddhist life blessings and career conduct. It found that "blessings" referred to virtuous actions that led to happiness and prosperity. Anyone who practiced the principles of auspiciousness, starting from avoiding association with wicked people and ultimately purifying their mind, will experience happiness, prosperity, and financial security. Life blessings was divided into two parts: 1) blessings as a guideline for self-development, which involved training and developing oneself to be beneficial to oneself, family, and society; and 2) blessings as a guideline for mental development, which involved seeking Dharma and practicing self-discipline until ultimately eliminating defilements. These 38 actions were therefore considered the highest form of blessings as taught by the Buddha. This aligned with the occupational needs of people in society, who must constantly develop their work potential. If someone practiced all 38 principles of blessings of life, they will develop both physically and mentally in a step-by-step manner, using Dharma as a guiding principle in life, and will find happiness and prosperity in their occupation.

Keywords: Blessings of Life, Buddhism, Career Conduct

บทนำ

มนุษย์ทุกคนล้วนปรารถนามีชีวิตที่ดีงามหรือสิ่งที่เป็นมงคลแก่ตนเอง ข้อนี้คงไม่มีใครปฏิเสธได้ เพราะ “มงคล” เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความดีงามความเจริญของชีวิต และช่วยให้ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้าและมีความสุขที่แท้จริง ด้วยการปฏิบัติตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในมงคลสูตร 38 ประการ อันเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อให้ถึงซึ่งความดี ความเจริญ ความมั่งคั่ง ความบริสุทธิ์ของมนุษย์ (ประยูรฯ หลงสมบุญ, 2518) เปรียบเสมือนบันไดชีวิต 38 ขั้น โดยพระพุทธศาสนาสอนหลักความจริงที่ว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์สิ่งของ เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมเป็นวัตถุหรือจิตใจ ไม่ว่าชีวิตหรือโลกที่แวดล้อมอยู่ก็ตาม ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย เป็นเรื่องของปัจจัยสัมพันธ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557) ผู้ใดปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิตย่อมเป็นเหตุยังให้เกิดผลคือได้รับความก้าวหน้าในชีวิตมากขึ้นตามสัดส่วนที่ได้ปฏิบัติ และ

ถ้าปฏิบัติได้ครบถ้วนทั้ง 38 ประการ ก็ย่อมจะก้าวหน้าบรรลุถึงผลสูงสุดของพุทธศาสนา ผู้ที่หวังความก้าวหน้า ความสำเร็จ และชีวิตที่ดีงาม จึงควรปฏิบัติตามมงคลชีวิตทั้ง 38 ประการ

ความเป็นมาและความสำคัญของมงคลชีวิต

ความเป็นมาของมงคลชีวิตหรือมงคลสูตรนี้ เกิดขึ้นด้วยอานิสงส์แห่งการทูลถามพระพุทธเจ้าเพื่อไขข้อข้องใจ เพื่อตัดความสงสัยที่ว่า “อะไรหนอเป็นมงคล” ซึ่งเป็นคำถามที่ทั้งมนุษย์ เทวดา และพรหมต่างสงสัย และยังหาคำตอบไม่ได้จึงพากันคิดไปต่าง ๆ นา ๆ กระทั่งท้าวสักกะเทวราช ได้ให้เทวดาไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ พระเชตวันมหาวิหาร และกราบทูลพระพุทธองค์ว่า เทวดาและมนุษย์จำนวนมากปรารถนาความสวัสดิ ได้คิดมงคลทั้งหลาย ขอพระองค์ได้โปรดบอกมงคลอย่างสูงสุดเถิด พระพุทธองค์จึงตรัสสอนมงคลสูตร ซึ่งมี 38 ประการ เทวดาและมนุษย์ทำมงคลดังนี้ จักไม่แพ้ข้าศึกทั้งปวง ย่อมถึงความสวัสดิในที่ทุกสถาน เป็นมงคลอันสูงสุดของเทวดาและเหล่ามนุษย์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในหนังสือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า มงคล คือ เหตุที่นำมาซึ่งความเจริญ สิ่งซึ่งถือว่าเป็นสิริและความเจริญมาให้ และป้องกันไม่ให้สิ่งที่เลวร้ายนั้นมากล้ากราย โดยพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) ได้นิยามคำว่า มงคล คือ สิ่งที่ทำให้มีโชคติดตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึงธรรมที่นำมาซึ่งความสุขความเจริญ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล คือ มงคลอันสูงสุด หรือ มงคล 38 ประการ โดยมงคลนั้นมี 2 อย่าง ได้แก่ มงคลทางโลกกับมงคลทางธรรม (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2553) และนอกจากนี้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2550) ได้รวบรวมทัศนะของผู้รู้เกี่ยวกับมงคล โดยให้ความหมายของมงคลได้ 4 ประการ คือ

1) มงคล แปลว่า ถึงพร้อมด้วยลักษณะแห่งบุญ คำว่า ลักษณะแห่งบุญ ในที่นี้มี 3 อย่าง คือ สิริ เป็นความเจริญรุ่งเรืองด้วยสมบัติทั้งปวง บุญ เป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตไปในทางบุญกุศลเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และปัญญาเป็นผู้ประกอบด้วยความรู้ในการแสวงหาประโยชน์ทั้งในโลกนี้ โลกหน้า และประโยชน์สูงสุด คือ พระนิพพาน

2) มงคล แปลว่า เครื่องถึงความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย คำว่า เครื่องถึงความบริสุทธิ์ ในที่นี้ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่ทำให้ถึงความสะอาดทางกาย ทางวาจา และทางใจ

3) มงคล แปลว่า ตัด หรือฟันผู้ยังสัตว์ให้ตาย ตัดผู้ยังสัตว์ให้ไปสู่อบาย และตัดบาป ตัดอกุศล คือ ตัดความประพฤติชั่วทางกาย วาจา และใจ ที่นำไปสู่อบาย 4 ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย และเดรัจฉาน

4) มงคล แปลว่า ความเข้าถึงความงาม คำว่า ความงาม ในที่นี้ ได้แก่ ความงาม 3 ประการ คือ งามในเบื้องต้น คือ งามด้วยศีล งามในท่ามกลาง คือ งามด้วยสมาธิ และงามในที่สุด คือ งามด้วยปัญญา

ทุกคนย่อมปรารถนาความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตทั้งสิ้น แต่วิธีการที่จะประกอบเหตุแห่งความเจริญเข้าสู่ตนนั้นมีน้อยคนที่จะรู้และเข้าใจ คำว่า มงคลชีวิต ว่าเป็นเหตุแห่งความสุขและความเจริญก้าวหน้าของชีวิต และเป็นสูตรที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติตาม เรียกว่า มงคลสูตร มีทั้งสิ้น 38 ประการ เป็นข้อปฏิบัติอันนำมาซึ่งความเจริญงอกงามในด้านหน้าที่การงาน ทั้งยังช่วยพัฒนากายและพัฒนาใจให้ดียิ่งขึ้นไปตามลำดับของหลักธรรม ถ้าผู้ใดได้ศึกษาและปฏิบัติตามด้วยความพากเพียรแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและสังคมในส่วนรวม

ประเภทของมงคลชีวิต

การศึกษามงคลชีวิตให้เข้าใจง่ายให้เราสมมุติตัวเองว่าเป็นพ่อแม่และถามตัวเองว่า เราอยากจะให้ลูกเป็นคนมีคุณสมบัติอย่างไร หรือสมมุติว่าเราเป็นพี่ เราอยากจะให้น้องเป็นคนอย่างไร หรือสมมุติว่าเราเป็นเจ้าของบริษัทใหญ่ เราอยากจะให้พนักงานมีคุณสมบัติอย่างไร ทั้งหมดนี้เราจะพบคำตอบว่า คนที่เราต้องการซึ่งเป็นลักษณะของคนที่มีบุรณนั้นมีลักษณะดังนี้

- 1) ต้องเป็นคนดี พวกคนเกเร เกะกะ เกกมะเหรก ไม่มีใครชอบ ไม่มีใครต้องการ ทุกที่ต้องการแต่คนดี
- 2) ต้องเป็นคนที่มีความพร้อมในการฝึกตัวเอง มีปัจจัยสนับสนุนในการทำงาน ในการสร้างความดี
- 3) ต้องเป็นคนมีประโยชน์ มีฝีมือ ทำงานได้ ทำงานเป็น พุดเป็น ไม่ใช่เป็นคนมีไฟแรง แต่ฝีมือไม่มี จ้างงานอะไรก็พังทุกที อย่างนี้ไม่มีใครต้องการ
- 4) ต้องเป็นคนมีครอบครัวดี ครอบครัวอบอุ่น สามัคคี ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน และมีฐานะมั่นคง
- 5) ต้องเป็นคนมีน้ำใจ รู้จักช่วยเหลือคนอื่น ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาแต่ประโยชน์ตัวเอง แต่รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

ลักษณะของคนทั้ง 5 ข้อนี้ เป็นคุณสมบัติของคนที่เราต้องการ แต่เราก็ไม่รู้ว่าทำอย่างไรคุณสมบัติเหล่านี้จึงจะเกิดขึ้นได้ ความจริงพระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนเราไว้แล้วซึ่งก็คือ หลักมงคลชีวิตนั่นเอง โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 มงคลที่เป็นข้อปฏิบัติในการสร้างชีวิตเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการพบ จะต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มี 5 หมู่ ใครทำตาม 5 หมู่นี้ก็มีคุณสมบัติ 5 ข้อดังกล่าวแล้ว โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ

1) มงคลที่เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมจะทำงาน ได้แก่ หมู่ที่ 1 ฝึกให้เป็นคนดี หมู่ที่ 2 สร้างความพร้อมในการฝึกตน และหมู่ที่ 3 ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์

2) มงคลที่ใช้ในการทำงานอย่างจริงจัง ได้แก่ หมู่ที่ 4 บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว และหมู่ที่ 5 บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

มงคล 5 หมู่แรกนี้ เป็นเรื่องของการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ ทำให้ตัวของเราเป็นคนดีที่คนในสังคมต้องการ

ประเภทที่ 2 มงคลที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกใจโดยเฉพาะ มี 5 หมู่ ได้แก่ หมู่ที่ 6 ปรับเตรียมสภาพใจให้พร้อม หมู่ที่ 7 การแสวงหาธรรมเบื้องต้นในใจ หมู่ที่ 8 การแสวงหาธรรมเบื้องสูงในใจ หมู่ที่ 9 การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไป และหมู่ที่ 10 ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส (พนมไพร ไชยงค์, 2550)

ความสำคัญของมงคลชีวิต

พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบไม่ว่าคฤหัสถ์หรือบรรพชิต เมื่อปฏิบัติชอบก็ย่อมได้บรรลुकุศลธรรมเช่นเดียวกัน การงานฝ่ายฆราวาสหรือฝ่ายบรรพชิตก็เช่นเดียวกัน หากเป็นสัมมาอาชีวะก็ใช้ได้ (วคิน อินทสระ, 2548) การปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิตเป็นเหตุนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า เพราะผู้ปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิตจะเป็นผู้ที่หลีกเลี่ยงเหตุแห่งความเสื่อมทั้งหลาย ทำความดีทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทั้งระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง ทำให้เกิดสติปัญญาอันเป็นเครื่องทำลายอุปสรรคในชีวิตและบาปอกุศล ส่งผลเป็นความเจริญก้าวหน้าทั้งชาตินี้ ชาติหน้า และชาติต่อ ๆ ไป จนถึงขั้นบรรลुकุศลสูงสุดและสามารถดับกิเลสได้ มงคลชีวิตจึงเป็นเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าสู่จุดหมาย 3 ชั้น ดังต่อไปนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555)

1) ทิฐฐธัมมิกัตถะ จุดหมายชั้นตาเห็น หรือประโยชน์ในปัจจุบัน หรือในชีวิตประจำวัน คือ การมีสุขภาพดี การประสบความสำเร็จทางการศึกษา มีอาชีพการงานที่มีความมั่นคง มีหลักมีฐานที่มั่นคง มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี มีชื่อเสียงเกียรติยศ มีทรัพย์สินเงินทอง และมีครอบครัวที่อบอุ่น เป็นต้น

2) สัมปรายิภัตตะ จุฬหมายขึ้นเลยตาเห็น หรือประโยชน์ในชาติหน้า คือ ผู้ที่สั่งสมบุญกุศล คิดดี ทำดี พุทธิ ปิติใจ เมื่อละโลกนี้ไปแล้วจะไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

3) ปรมัตถะ จุฬหมายขึ้นสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต การบรรลุมรรคผลนิพพานสามารถดับกิเลสได้

การที่บุคคลได้ได้กระทำตนเองให้เจริญขึ้น ดีขึ้น ก้าวหน้าขึ้น เป็นการพัฒนาดนเองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (ทรงศิริ วิชิรานนท์ และคณะ, 2551) การพัฒนาดนเองตามหลักมกคลสูตรเป็นการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ กล่าวคือ เป็นการพัฒนาดนตามลำดับขั้นพื้นฐานจากการปรับปรุงองค์ความรู้ตนเอง ก้าวสู่การพัฒนาทางด้านทักษะความอดทน การประพฤติปฏิบัติตน และพัฒนาสู่ขั้นสูงสุด คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจ การพัฒนาดนที่ครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการพัฒนาดนตามปัจจัยภายนอกและภายในให้มี ศีล สมาธิ และปัญญา (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553) จึงทำให้มกคลสูตรเป็นการพัฒนาดนเองที่เหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล และคณะ, 2561)

มกคลชีวิต 38 ประการ

การปฏิบัติตามหลักมกคล 38 ประการ ทั้งการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น หรือเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555) ควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของมกคลแต่ละหมู่ และเลือกปฏิบัติให้เหมาะสม กล่าวคือ มกคลที่เป็นข้อปฏิบัติในการสร้างชีวิตที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มี 5 หมู่ โดยแบ่งเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมจะทำงาน 3 หมู่ และมกคลชีวิตที่ใช้ในการทำงาน 2 หมู่ ส่วนมกคลที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกใจ โดยเฉพาะมี 5 หมู่ ดังนี้

มกคลที่เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมจะทำงาน

หมู่ที่ 1 ฝึกตนให้เป็นคนดี นิสัยของคนเราจะมาจากสิ่งแวดล้อมรอบด้าน รอบตัวเรา โดยที่เราคบกับคนอย่างไรบูชายกย่องใคร เราก็จะมีนิสัยไปตามเขา ใครคบคนชั่วเล้าเป็นเพื่อนสนิทไม่ช้าก็จะกลายเป็นไอ้ชั่วเล้าตามไปด้วย เพราะฉะนั้น ผู้ที่ต้องการจะเป็นคนดี จึงต้องปฏิบัติตามมกคลเพื่อฝึกตนเป็นคนดี

ตารางที่ 1 มงคลชีวิตเพื่อฝึกให้เป็นคนดี (พนมไพร ไชยวงศ์, 2550)

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
1. ไม่คบคนพาล	เพื่อป้องกันไม่ให้นิสัยไม่ดีและความเห็นผิด ๆ ทั้งหลาย จากคนพาลมาติดต่อเรา และป้องกันไม่ให้ถูกคนพาลกลั่นแกล้งทำร้าย
2. คบบัณฑิต	เพื่อรับเอานิสัยดี ๆ คุณธรรมต่าง ๆ มาสู่เรา
3. บุชาคนที่ควรบูชา	เพื่อประคับประคองนิสัยที่ดีในตัวเราให้เจริญงอกงาม บุคคลที่ควรบูชาจะเป็นตัวอย่างแบบอย่างที่ดีให้เราดูเป็นหลักใจของเรา

หมู่ที่ 2 การสร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง คนเราทำไมจึงมีความแตกต่างกัน คนอายุเท่ากันแต่ทำไมฝีมือไม่เท่ากัน บางคนมีความรู้สูงประสบความสำเร็จใหญ่โต แต่ทำไมชีวิตจึงล้มเหลวเป็นเพราะอะไร นั่นเป็นเพราะเขาฝึกตนเองมาไม่เท่ากัน สาเหตุที่ฝึกตนเองได้ไม่เท่ากัน เพราะว่าเขามีความพร้อม มีปัจจัยในการสนับสนุนในการฝึกตนเองไม่เท่ากัน อะไรเป็นปัจจัยสนับสนุนการฝึกตนเอง คนที่จะฝึกตนเองได้ดีนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ

ตารางที่ 2 มงคลชีวิตเพื่อสร้างความพร้อมในการฝึกตน

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
4. อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม	รู้จักเลือกและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้พอเหมาะแก่ตน โบราณท่านเปรียบไว้ว่า ต้นโพธิ์ต้นไทรหากปลูกในกระถางก็กลายเป็นไม้แคระ แต่ถ้าปลูกในที่ดินดี ไม่นานก็จะโตเป็นต้นไม้ใหญ่โอบไม่รอบทีเดียว คนเราก็ก็นั่นแหละถ้าสิ่งแวดล้อมไม่อำนวยแล้วก็ยากจะเอาดีได้ แต่ถ้าสิ่งแวดล้อมดีก็มีโอกาสเจริญก้าวหน้าได้มาก รอบตัวมีแต่คนดีเราก็มียุทธศาสตร์เป็นคนที่ถ่ายทอดคุณธรรมจากเขาเหล่านั้นได้สะดวก จะหาความรู้จะฝึกฝีมือฝึกวินัยจะฝึกพูดก็หาคนสอนง่าย บ้านที่อยู่ที่อยู่อาศัยสะดวกสบาย อาหารการกินมีความอุดมสมบูรณ์ก็ฝึกตนเองได้โดยง่าย
5. มีบุญวาสนามาก่อน	สร้างบุญมาดีทั้งบุญเก่าบุญใหม่ บุญเก่าที่ทำมาในอดีตชาติก็ทำให้เป็นคนที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สติปัญญาเฉลียวฉลาดไหวพริบปฏิภาณไว อารมณ์แจ่มใสเบิกบานมีบุญคอยส่งอยู่จะเรียนหรือทำการงานอะไรก็ก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็วกว่าคนอื่น บุญใหม่ที่ทำในชาตินี้การตั้งใจขยันหมั่นเพียรหมั่นทำทานรักษาศีล เจริญภาวนาก็จะช่วยหนุนอีกชั้นหนึ่ง ใครที่บุญเก่ามีแต่บุญใหม่ไม่ยอมทำก็มีโอกาสพลาดได้เช่นกัน คนฉลาดแต่ซี้เกียจก็สอบตกมาแล้ว ถ้าบุญเก่าถึงจะน้อยแต่พยายามขวนขวายสร้างบุญใหม่ก็ยังเอาตัวรอดก้าวหน้าได้ เช่น ปัญญาปานกลางแต่ขยันได้เกียรตินิยมก็มีให้เห็น ยิ่งถ้าใครบุญเก่าดีบุญใหม่ก็ขวนขวายทำยิ่งก้าวหน้าได้เร็วเป็นทวีคูณฝึกตนเองได้ง่าย

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
6. ตั้งตนไว้ชอบ	คือ มีเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง เช่น จะเป็นครูเป็นนักวิทยาศาสตร์การกีฬาผู้ฝึกสอนกีฬาเป็นนักธุรกิจหรืออะไรก็ได้ แต่ต้องมีเป้าหมายว่าจะตั้งฐานะให้ได้โดยอาชีพสุจริต ไม่เป็นคนโลเลปล่อยตัวเองไปตามดวง วันนี้อาจเป็นครูพรุ่งนี้เปลี่ยนใจอยากเป็นผู้สอนกีฬา มะรินเปลี่ยนใจอีกแล้วจะเป็นนักธุรกิจอย่างนี้ล้มเหลวแน่นอน คนที่ตั้งตนไว้ชอบจะทำให้มีเป้าหมายที่จะชวนขยายหาความรู้ ฝึกฝีมืออะไรก็สามารถทำไปตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ เมื่อมีเป้าหมายแล้วย่อมมีความกระตือรือร้น สามารถทุ่มเทพลังความสามารถของตนเพื่อฝึกฝนตนเองให้บรรลุเป้าหมายนั้นอย่างเต็มที่ไม่ว่าเหนื่อยล้าจะมีความพร้อมในการฝึกตนเองสูง

หมู่ที่ 3 ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์ สัตว์ในโลกมีมากมายหลายชนิด แต่มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ที่ประเสริฐที่สุด เพราะสามารถฝึกตนให้บำเพ็ญประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคมได้เต็มที่ คนมีประโยชน์ที่ใคร ๆ ต้องการนั้น ต้องมีคุณสมบัติตามมงคล

ตารางที่ 3 มงคลชีวิตเพื่อฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
7. เป็นพหูสูต	เราต้องฝึกฝนตนให้เป็นพหูสูต ใฝ่หาความรู้ ฉลาดรู้ จะได้ไม่เป็นคนโง่
8. มีศีลปะ	เราต้องฝึกตนให้มีศีลปะ ทำได้ทำเป็นสามารถนำเอาความรู้มาใช้งานได้จริง ๆ ฉลาดทำต้องไม่เป็นคนมีแต่ความรู้ให้ทำอะไรทำไม่ได้สักอย่าง
9. มีวินัย	เราต้องฝึกตนให้มีวินัย เคารพต่อกฎระเบียบของหมู่คณะและมีวินัยต่อตนเองรู้จักควบคุมตนเองให้มีความรู้ความสามารถไปใช้ในทางที่ถูกต้องฉลาดใช้ต้องไม่เป็นคนเอาแต่ใจตนเอง
10. มีวาจาสุภาพ	เราต้องฝึกตนให้มีวาจาสุภาพ รู้จักควบคุมวาจา พูดเป็น ฉลาดพูดต้องไม่เป็นคนปากเปราะเระราน คนเราต่อให้ฝีมือดีแค่ไหนมีความรู้ความสามารถสูงส่งแต่ถ้าพูดไม่เป็น พูดจาไม่เข้าหูผู้อื่นก็ไม่มีใครต้องการ

มงคลชีวิตที่ใช้ในการทำงาน

ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้า ควรปฏิบัติตามมงคลดังต่อไปนี้

หมู่ที่ 4 บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว ผู้ที่ต้องการให้ครอบครัวของตนเป็นครอบครัวที่มั่นคงและมีความสุข จะต้องปฏิบัติตามมงคล

ตารางที่ 4 มงคลชีวิตเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
11. บำรุงบิดามารดา	มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ เลี้ยงดูปรนนิบัติท่านให้มีความสุขสบาย
12. เลี้ยงดูบุตร	รู้จักวิธีเลี้ยงลูกให้ลูกเป็นคนดีเป็นลูกที่น่าเชื่อถือเสียมาสู่วงศ์ตระกูล
13. สงเคราะห์ภรรยา (สามี)	สามีภรรยาจะต้องรู้จักวิธีปฏิบัติตัวต่อกัน มีความเกรงใจ เคารพให้เกียรติกัน ไม่นอกใจกันทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่นและความร่มเย็นเป็นสุข
14. ทำงานไม่คั่งค้าง	ต้องทำงานไม่คั่งค้างเพราะเรามีหน้าที่ก่อสร้างสร้างตัวด้วยการทำงาน ต้องทำให้สำเร็จจะได้สร้างฐานะความมั่นคงให้แก่ตนเองและครอบครัว ใครปฏิบัติได้ครบทั้ง 4 ข้อนี้ ครอบครัวก็จะมั่นคงมีความสุข

หมู่ที่ 5 บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม นอกจากการปรับปรุงครอบครัวของเราให้มีความสุข ความอบอุ่นมีฐานะมั่นคงแล้ว เรายังมีหน้าที่บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมด้วย

ตารางที่ 5 มงคลชีวิตเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
15. บำเพ็ญทาน	การให้ รู้จักสละทรัพย์สินของที่เหมาะสมแก่ผู้ที่สมควรได้รับเป็นการกำจัดความตระหนี่ทำให้จิตใจของเราสูงขึ้นเป็นการสร้างสันติสุขแก่มนุษยชาติ
16. ประพฤติดุจร	ประพฤติดุจร คือ การปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ 10 ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่พูดปด ฯลฯ การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมนี้ถ้าขาดการประพฤติดุจรแล้วก็จะไม่สมบูรณ์เนื่องจากการทำงานเพื่อส่วนรวมมีสิ่งยั่วยวนใจให้ทำผิด ถ้าไม่ได้ประพฤติดุจรเดี๋ยวก็ปล่อยใจให้เกิดปัญหาได้
17. สงเคราะห์ญาติ	ช่วยเหลือญาติสายโลหิตเดียวกันทั้งพี่ ป้า น้า อา ลุง หลาน ฯลฯ รวมทั้งผู้รู้จักคุ้นเคยกัน ญาติร่วมจังหวัดประเทศเดียวกัน ญาติร่วมโลกเป็นการสร้างเสริมความสามัคคีความเป็นปึกแผ่นของสังคมให้เกิดขึ้น
18. ทำงานไม่มีโทษ	ทำงานไม่มีโทษ ก็หมายถึงงานที่มีประโยชน์ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง เช่น งานสาธารณกุศล งานสาธารณประโยชน์ งานสังคมสงเคราะห์

มงคลชีวิตที่เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกใจ

หมู่ที่ 6 ปรับตัวและสภาพใจให้พร้อม ในการปรับตัวและสภาพใจให้พร้อม เพื่อจะฝึกใจให้มีคุณธรรมมากขึ้น มีกิเลสเบาบางลงตามลำดับนั้นต้องทำตามมงคล

ตารางที่ 6 มงคลชีวิตเพื่อปรับสภาพใจให้พร้อม

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
19. งดเว้นจากบาป	ผู้ต้องการฝึกใจอะไรที่ทำได้แล้วทำให้ใจเศร้าหมองเสียคุณภาพอันดีไปต้องงดเสียต้องละเว้นไม่ทำโดยเด็ดขาด ถ้ายังทำบาปอยู่ไม่มีทางที่จะฝึกใจได้
20. สรรวมจากการดื่มน้ำเมา	ของมีเมาสิ่งเสพติดทั้งหลายจะทำให้เราขาดสติและใจที่ขาดสตินั้นจะไม่สามารถฝึกได้
21. ไม่ประมาทในธรรม	ผู้ที่ประมาทมักปล่อยชีวิตไปตามยถากรรมคิดว่าไม่เป็นไร เรายังอายุน้อยอยู่ค่อยให้แก้แล้วค่อยทำความดี หรือไม่เป็นไรเรายังมีชีวิตอีกนานทำเมื่อไหร่ก็ได้ ส่วนผู้ไม่ประมาทในธรรมจะคิดเสมอว่าเราอาจป่วยขึ้นมาเมื่อไรก็ได้ หรือตายเมื่อไรก็ได้ไม่มีใครรู้ เพราะฉะนั้นจึงไม่ประมาทรีบชวนช่วยบุญสร้างกุศล ตั้งใจฝึกตนเองกระตือรือร้นที่จะรับการฝึก

หมู่ที่ 7 การแสวงหาธรรมเบื้องต้นใส่ตัว เมื่อเราเตรียมสภาพใจของเราพร้อมแล้วจากมงคลหมู่ที่ 6 เมื่อถึงมงคลหมู่ที่ 7 นี้ ก็เริ่มลงมือแสวงหาธรรมเบื้องต้นใส่ตัว ซึ่งผู้จะแสวงหาธรรมะใส่ตัวได้จะต้องปฏิบัติตามมงคล

ตารางที่ 7 มงคลชีวิตเพื่อแสวงหาธรรมเบื้องต้น

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
22. มีความเคารพ	รู้และตระหนักถึงคุณความดีที่มีอยู่จริงของผู้อื่น ใครมีข้อดีอะไรก็รู้ทำให้รู้ว่าเราจะเข้าไปหาคุณธรรมได้จากใคร คนที่ไม่มีความเคารพจะเป็นคนที่มองใครก็ไม่เห็นมีดีอะไรเลยไปหมดก็เลยไม่สามารถหาธรรมะใส่ตัวได้
23. มีความอ่อนน้อมถ่อมตน	ไม่वादดีถือดีไม่แบ่งไม่หยิ่งยโสโอหัง รู้จักค่าของตนเองตรงตามความเป็นจริงพร้อมที่จะน้อมตัวลงรับเอาคุณความดีจากผู้อื่นมาใส่ตัวได้ คนที่มีความเคารพจะรู้ว่าคนอื่นมีดีอะไร ถ้าหากขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนแล้วใจเขาจะพองขึ้นคิดว่าตนเองก็ที่ดีหนึ่งเหมือนกัน ก็เลยรับคุณธรรมของใครไม่ได้เพราะคิดว่าตนเองเก่ง ดังนั้นถ้าขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนแล้วก็จะยอมจะรับคุณธรรมจากผู้อื่นไม่ได้อีก
24. มีความสันโดษ	เป็นคนรู้จักพอรู้จักประมาณ สุขใจพอใจกับของของตนทำให้จิตใจสงบ สามารถรองรับคุณธรรมจากผู้อื่นได้เต็มที่ คนที่ขาดสันโดษใจของเขาจะเต็มไปด้วยความเร่าร้อนอยากได้ไม่รู้จักพอ ซึ่งใจของคนชนิดนี้ไม่สามารถจะรองรับคุณธรรมได้เพราะจิตใจเขาคิดแต่อยากได้จึงนึกถึงธรรมะไม่ได้
25. มีความกตัญญู	ใครเคยทำคุณอะไรไว้ให้ เราก็ต้องตระหนักซาบซึ้งถึงบุญคุณพยายามหาทางตอบแทนทำตนให้เป็นที่น่ารักน่านับถือ ใคร ๆ ก็เมตตาถ่ายทอดวิชาความรู้คุณความดีให้ เพราะแม้เราจะมีคุณความดีแต่ก็ยังไม่แน่ใจว่าเขาจะยอมสอนเราหรือเปล่า เราต้องเป็นคนมีความกตัญญูรู้คุณด้วยผู้อื่นถึงจะเมตตาสอนเรา

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
26. ฟังธรรมตามกาล	เมื่อฝึกตนได้ครบ 4 ข้อข้างต้นแล้ว จึงไปฟังธรรมจากผู้ทรงธรรมในทุกโอกาสที่อำนวยให้ และอาศัยธรรมนั้นเป็นกระจกส่องใจให้เห็นว่าตัวเรามีคุณธรรมมากน้อยเพียงใด มีข้อบกพร่องตรงไหนจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

หมู่ที่ 8 การแสวงหาธรรมเบื้องสูงใส่ตัวให้เต็มที่ เมื่อเราฝึกตนด้วยมงคลต่าง ๆ จนได้คุณธรรมเบื้องต้นแล้ว ขึ้นต่อไปต้องฝึกหาคุณธรรมเบื้องสูงด้วยมงคล

ตารางที่ 8 มงคลชีวิตเพื่อแสวงหาธรรมเบื้องสูง

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
27. มีความอดทน	เพื่อให้ได้รับธรรมะต้องทนได้ ทั้งทนแดดทนฝนทนร้อนทนหนาว ทนความปวดเมื่อยทางกาย ทนต่อความเจ็บใจทนต่ออำนาจกิเลสทนสารพัดทน
28. เป็นคนว่าง่าย	ไม่ว่าใครจะสั่งสอนด้วยคำพูดอย่างไร มีความไพเราะหรือว่าหยาบคายก็ตามต้องทนได้ ไม่โต้เถียงน้อมรับฟังด้วยดี คือ ต้องสามารถมีความอดทนต่อคำสั่งคำสอนได้
29. เห็นสมณะ	ธรรมะบางเรื่องถ้าอธิบายธรรมดาจะเข้าใจยากต้องไปหาตัวอย่างที่ดีดู หาพระภิกษุที่ทรงคุณธรรม สงบกาย วาจา และใจ เมื่อเห็นท่านให้คิดว่า ท่านรักษาศีลดูหน้าตา ผิวพรรณผ่องใสและมีความสุข
30. สนทนาธรรมตามกาล	เมื่อเราได้เห็นตัวอย่างจากสมณะแล้วเข้าใจธรรมะมากขึ้น แต่ถ้ายังมีข้อสงสัยอะไร ก็เข้าไปซักถามจากท่าน จนเข้าใจกระจ่างแจ้งในธรรมเบื้องสูง

หมู่ที่ 9 การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป เมื่อจบมงคลหมู่ที่ 8 ถือว่าด้านทฤษฎีต่าง ๆ เราได้เข้าใจเต็มที่แล้ว มงคลหมู่ที่ 9 จะเป็นการลงมือปฏิบัติฝึกฝนอย่างจริงจังเพื่อกำจัดกิเลสให้หมดไป

ตารางที่ 9 มงคลชีวิตเพื่อการกำจัดกิเลสให้หมดไป

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
31. บำเพ็ญตบะ	ทำความเพียรเผากิเลสออกจากจิตใจของเรา รุดตควัตรมีก็ข้อยตั้งใจสมาทานรักษาเต็มที่ทีเดียว
32. ประพฤติพรหมจรรย์	การปลุกฝังคุณธรรมลงในใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องยกใจให้ออกจากกาม อันเป็นที่มาของความเสื่อมและนำทุกข์มาให้
33. เห็นอริยสัจ	ตั้งใจปฏิบัติธรรมฝึกสมาธิต่อไปอย่างยิ่งยวด จนกายเราเข้าถึงธรรมกายและเห็นอริยสัจ คือ ความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิต
34. ทำพระนิพพานให้แจ้ง	เมื่อเห็นอริยสัจแล้วก็ตั้งใจทำสมาธิต่อไป ประคองใจให้หยุดนิ่งเข้าไปเรื่อย ๆ ให้ความเลอะเลื่อยมากยิ่งขึ้นทำพระนิพพานให้แจ้ง ทำลายกิเลสให้หลุดไปจากใจ จนหมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

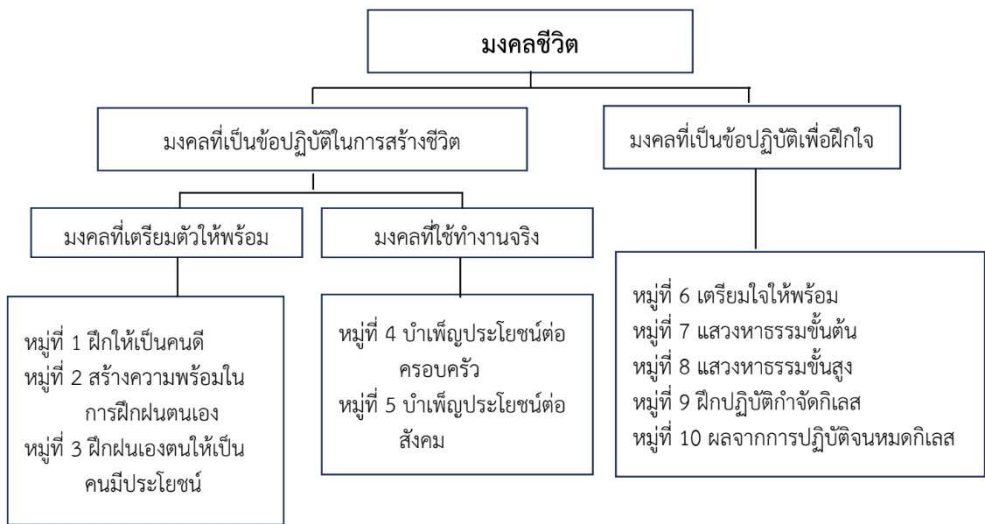
หมู่ที่ 10 ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส เมื่อเราอาบน้ำชำระร่างกายเรียบร้อยแล้ว จะมีผลตามมาซึ่งเราอาจบรรยายได้หลายลักษณะ เช่น ไม่สกปรก ไม่เหนียวเหนอะหนะ สะอาดสดชื่น ในทำนองเดียวกันเมื่อเราปฏิบัติฝึกฝนตนเองจนกิเลสต่าง ๆ หลุดไปจากใจแล้ว เราก็อาจบรรยายสภาพจิตของเราในขณะนั้นได้หลายลักษณะ

ตารางที่ 10 มงคลชีวิตเพื่อผลจากการหมดกิเลส

มงคลที่	หลักการปฏิบัติตน
35. จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม	มีความหนักแน่นเหมือนขุนเขาไม่ยินดียินร้ายในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข นินทาหรือความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา สุข ทุกข์อีกต่อไป
36. จิตไม่โศก	จิตมีความหลุดพ้นจากยางเหนียวแห่งบ่วงเสน่หาไม่ลุ่มหลงในความรักอีกต่อไป มีใจที่เอิบอímไม่แห้งผากผ่องใสไม่เศร้าหมอง
37. จิตปราศจากธุลี	กิเลสต่าง ๆ ทั้งหยาบทั้งละเอียดหลุดไปหมดจากจิตใจ เหมือนหยาดน้ำตกจากใบบัวอย่างนั้น
38. จิตเกษม	จิตมีความสุขปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งหลายเนื่องมาจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร สามารถตัดจากภพทั้ง 3 ได้ขาดโดยสิ้นเชิง จิตจึงมีอิสระเต็มที่ มีใจที่สะอาดผ่องใสบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิงเข้าถึงพระนิพพานตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหล่าพระอรหันตสาวกทั้งหลาย

สรุปผล

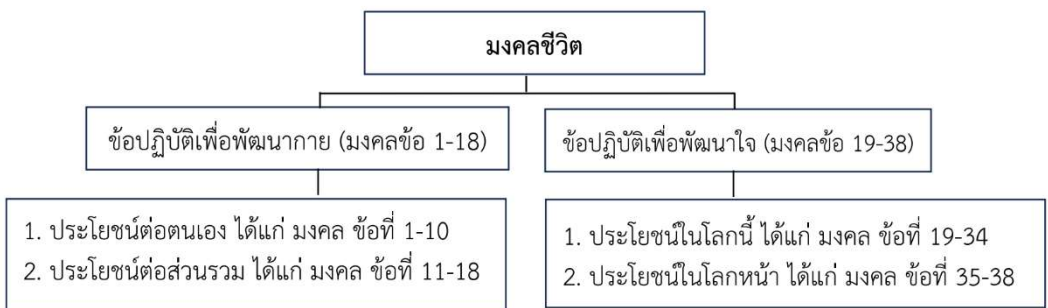
มงคลชีวิตทั้ง 38 ประการนี้ เป็นขั้นตอนสำหรับการปฏิบัติเพื่อพัฒนาด้านไปสู่ความสุข ความเจริญทั้งทางกายและจิตใจ โดยการปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิตจะแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 มงคลที่เป็นข้อปฏิบัติในการสร้างชีวิต ได้แก่ มงคลที่ว่าด้วยเรื่องของการเตรียมความพร้อมก่อนการพัฒนาด้าน การฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีมีประโยชน์ การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมทั้งในครอบครัวและในสังคม ด้านที่ 2 มงคลที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกใจ ได้แก่ การปฏิบัติตนที่เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกใจ แสวงหาธรรมขั้นต้น การแสวงหาธรรมขั้นสูง การฝึกปฏิบัติจนสามารถกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปในที่สุด และผลแห่งการปฏิบัติจนหมดสิ้นกิเลส การกระทำทั้ง 38 ประการนี้ จึงได้ชื่อว่าเป็นมงคลอย่างสูงสุดตามที่ปรากฏในมงคลสูตรที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสไว้ หากผู้ใดที่ประกอบอาชีพและมีความมุ่งมั่นปรารถนาในการพัฒนาด้าน ควรให้ปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิต 38 ประการนี้ ชีวิตก็จะพบความสุขความเจริญ มีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างมีความสุขทั้งกายใจ

ภาพที่ 1 สรุปผลมงคลชีวิตกับการประกอบอาชีพ

องค์ความรู้ใหม่

ข้อสรุปองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 2 ประโยชน์ของมงคลในการพัฒนาชีวิต

มงคลชีวิต 38 ประการ มีความสำคัญกับการพัฒนาตนทั้งทางกายและทางใจ โดยสามารถแบ่งข้อปฏิบัติเพื่อการพัฒนาออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ข้อปฏิบัติเพื่อพัฒนากาย ได้แก่ มงคลในข้อที่ 1-18 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการพัฒนา การปฏิบัติเพื่อฝึกฝนพัฒนาตน การปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และ ด้านที่ 2 ข้อปฏิบัติเพื่อพัฒนาใจ ได้แก่ มงคลในข้อ 19-38 เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนการพัฒนาใจ การพัฒนาโดยการแสวงหาธรรมขั้นต้นจนถึงธรรมขั้นสูง การพัฒนาตนให้สามารถกำจัดกิเลสหมดสิ้นไปในที่สุดจนถึงผลจากการปฏิบัติจนหมดสิ้นกิเลสในใจ หลักมงคลชีวิตเป็นหมวดธรรมที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจและการนำไปประพฤติปฏิบัติ เพราะเป็นขั้นเป็นตอนที่เกี่ยวเนื่องกันและสามารถ

นำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เพื่อฝึกฝนพัฒนาตนให้เป็นคนดี พัฒนา ศักยภาพในตนโดยมีหลักธรรมเป็นเครื่องนำทาง ทั้งเพื่อเป็นประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม และเพื่อ พัฒนาคณะจนสามารถกำจัดกิเลสให้สิ้นไปในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). *มนุษย์กับสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทรงศิริ วิจิราภรณ์ และคณะ. (2551). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท ทริบเพิ้ล กรุ๊ป.
- ประยุทธ์ หลงสมบุญ. (2518). *พจนานุกรม มคอ-ไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ร้านเรืองปัญญา.
- พนมไพร ไชยวงศ์. (2550). *ลักษณะสำคัญของหลักธรรม*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ipesp.ac.th>
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2553). *พจนานุกรม เพื่อการศึกษาพุทธศาสนา “คำวัด”*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *ธรรมานุญชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 119). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557 ก). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 39). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557 ข). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2550). *ชุดกิจกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วสิน อินทสระ. (2548). *พุทธวิธีในการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- สุนทร สุขทรัพย์ทวีมล และคณะ. (2561). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและการพัฒนาตนเองตามหลัก มงคลสูตร ที่ปรากฏในสุภาสิตพระร่วง. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 7(1), 223-231.

ศักยภาพของ AI ในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา

The Potential of AI in Supporting School Administrators' Decision-Making

พันธ์ศักดิ์ พึ่งงาม¹

Phansak Phungngam

Received: March 19, 2025

Revised: June 29, 2025

Accepted: December 31, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อเสริมประสิทธิภาพกระบวนการตัดสินใจในสถานศึกษา โดยเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อระบุแนวโน้มและปัญหาในระบบการศึกษา รวมถึงการพัฒนาการเรียนรู้เฉพาะบุคคลของนักเรียน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า AI สามารถช่วยผู้บริหารสถานศึกษาในการตัดสินใจได้แม่นยำ ลดข้อผิดพลาดจากการใช้ข้อมูลเชิงอัตนัย และสนับสนุนการวางแผนและแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด นอกจากนี้ AI ยังช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้และแนะนำสื่อการสอนที่ตรงกับความต้องการ อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้ในสถานศึกษายังต้องเผชิญกับอุปสรรคหลายด้าน ได้แก่ ข้อกังวลด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและงบประมาณ และความจำเป็นในการพัฒนาทักษะของครูและบุคลากร เพื่อให้สามารถใช้งาน AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้จะเสนอแนวทางสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายและมาตรฐานการใช้ AI อย่างชัดเจน 2) การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร และ 3) การจัดสรรงบประมาณและสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เพื่อให้การนำ AI มาใช้ในสถานศึกษาสามารถเกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

คำสำคัญ: การศึกษา, ปัญญาประดิษฐ์, สถานศึกษา

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี; Thepsatri Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: phansak.p@lawasri.tru.ac.th

Abstract

This academic article presented the potential of Artificial Intelligence (AI) to enhance decision-making processes in educational institutions, focusing on in-depth data analysis to identify trends and problems in the education system, as well as the development of personalized learning for students. The study showed that AI can assist school administrators in making more accurate decisions, reducing errors from using subjective data, and supporting targeted planning and problem-solving. In addition, AI can help create personalized learning experiences for each student by analyzing learning data and recommending teaching materials that matched their needs. However, the implementation of AI in educational institutions still faced several obstacles, including ethical and data privacy concerns, infrastructure and budget limitations, and the need to develop the skills of teachers and personnel to effectively use AI. This article therefore proposed three key approaches, namely 1) establishing clear policies and standards for the use of AI; 2) developing the capabilities of teachers and personnel; and 3) allocating appropriate budgets and building infrastructure to ensure that the implementation of AI in educational institutions can be maximized and sustainable.

Keywords: Education, Artificial Intelligence, Educational Institutions

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีศักยภาพในการปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจในหลากหลายภาคส่วน รวมถึงการศึกษา สถานศึกษาจึงเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เทคโนโลยี AI สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารและการเรียนการสอน จากการศึกษาโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) พบว่า AI มีความสามารถในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน อาทิ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และพฤติกรรมการณ์เรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนและสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะบุคคล

แม้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะมีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการและการเรียนการสอนในสถานศึกษา แต่การนำ AI มาใช้ยังต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญหลายประการ เช่น ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน ความกังวลเรื่องจริยธรรมและความปลอดภัยของข้อมูล ตลอดจนความจำเป็นในการพัฒนาทักษะของครูและบุคลากรในสถานศึกษา โดยวุฒิชัย ดานะ (2566) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบนโยบายที่สนับสนุนการใช้ AI อย่างมีจริยธรรม และเป็นธรรม เพื่อสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยของข้อมูลและความโปร่งใสในการดำเนินงาน รวมถึงการฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีที่เพียงพอ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพของ AI ในระบบการศึกษา ดังนั้น การนำศักยภาพของ AI ในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาควรดำเนินการบนพื้นฐานของนโยบายที่รอบด้าน โดยคำนึงถึงประเด็นด้านจริยธรรม ความปลอดภัยของข้อมูล การพัฒนาทักษะบุคลากร และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การใช้ AI ในสถานศึกษาสามารถเกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืนในระยะยาว อีกทั้งในบริบทการศึกษาไทยปัจจุบัน มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องนำ AI มาใช้สนับสนุนการตัดสินใจในสถานศึกษา เพื่อรับมือกับปัญหาคุณภาพการเรียนการสอนที่ลดลงและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้น จากข้อมูลล่าสุดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) (2568) แสดงให้เห็นถึงช่องว่างทางการศึกษาที่กว้างขึ้นอย่างชัดเจนระหว่างเมืองและชนบท การใช้ AI จะช่วยลดปัญหาดังกล่าวผ่านการจัดการข้อมูลที่ต้องการและรวดเร็วในการตัดสินใจเชิงบริหาร และการสร้างการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์แต่ละบุคคล

บทความวิชาการนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาศักยภาพของ AI ในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาในประเทศไทย โดยเน้นการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการนำ AI มาใช้เพื่อประโยชน์สูงสุดในบริบทของการบริหารและการเรียนการสอน การศึกษาเชิงลึกที่อ้างอิงข้อมูลจาก สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (2565) ชี้ให้เห็นว่า การวางแผนเชิงรุกที่คำนึงถึงความต้องการในระยะยาวและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน จะช่วยให้การใช้ AI ในสถานศึกษาเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

เนื้อเรื่อง

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในทุกภาคส่วน การนำศักยภาพของ AI มาเข้าร่วมกับกระบวนการตัดสินใจในสถานศึกษาเป็นแนวทางใหม่ที่มีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการศึกษา AI สามารถช่วยวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจที่แม่นยำและรวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้ในบริบทการศึกษาของไทยยังคงเป็นความท้าทาย

จากข้อมูลของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) พบว่าการนำ AI มาใช้ในภาคการศึกษายังอยู่ในขั้นเริ่มต้น และต้องการการสนับสนุนทั้งด้านนโยบายและการพัฒนาบุคลากร ดังนั้น การศึกษาศักยภาพของ AI ในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้การนำเทคโนโลยีนี้มาใช้เกิดประโยชน์สูงสุดและสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย

AI และการตัดสินใจในสถานศึกษา

การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) เป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากทักษะดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ ประเมิน และสังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2564) ภายใต้งานวิจัยเรื่อง “ประเทศไทยในอนาคต Future Thailand มิติที่ 3 การศึกษาไทย” ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ในระบบการศึกษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชนในการเผชิญกับความท้าทายของโลกยุคใหม่ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) พบว่าผู้เรียนในประเทศไทยยังขาดทักษะการคิดเชิงวิพากษ์อย่างเพียงพอ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะดังกล่าวประกอบด้วยวิธีการสอนที่ยังคงเน้นการท่องจำมากกว่าการวิเคราะห์ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ไม่ส่งเสริมการตั้งคำถามและการอภิปรายอย่างเปิดกว้าง

แนวคิดและกระบวนการตัดสินใจในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล การวางแผนนโยบาย และการพัฒนาหลักสูตร การบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยใช้หลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นความโปร่งใสและสร้างแรงจูงใจ อาทิ การจัดอบรมพัฒนาอาชีพและการส่งเสริมความเป็นผู้นำ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้มีหลักสำหรับการวางแผนนโยบาย กระบวนการตัดสินใจควรคำนึงถึงสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาแห่งชาติและความต้องการของชุมชน สถานศึกษาสามารถใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สถานการณ์และความต้องการเชิงพื้นที่ เพื่อกำหนดทิศทางการบริหารและวางนโยบายที่ตอบโจทย์ความเปลี่ยนแปลงในสังคม และในด้านการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการตัดสินใจควรมุ่งเน้นการบูรณาการความรู้ ความสามารถ และสถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายในการบริหารจัดการ เช่น การจัดสรรทรัพยากรที่จำกัด การประเมินคุณภาพการเรียนการสอน และการวางแผนพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร การตัดสินใจในประเด็น

เหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และทันสมัย อย่างไรก็ตาม การจัดการข้อมูลจำนวนมากและหลากหลายมิติด้วยวิธีการแบบดั้งเดิมมักนำไปสู่ข้อจำกัดในการวิเคราะห์และการตัดสินใจที่ล่าช้าหรือขาดประสิทธิภาพ การนำศักยภาพของ AI รวมเข้ากับกระบวนการบริหารจัดการในสถานศึกษาจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก การคาดการณ์แนวโน้ม และตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว ส่งผลให้การวางแผนพัฒนาหลักสูตร การประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใสมากยิ่งขึ้น และผู้เรียนในขั้นตอนการออกแบบหลักสูตรสามารถช่วยให้หลักสูตรมีความเหมาะสมและตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้มีการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) ไปใช้ในภาคการศึกษาต่างประเทศแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน ตัวอย่างหนึ่งที่สำคัญ คือ ระบบจัดการการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning Systems)

ภาพที่ 1 ระบบจัดการการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning Systems)

ที่มา Gligorea, I. (2023)

ซึ่งถูกนำมาใช้ในหลายประเทศเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในระดับบุคคล ตัวอย่างเช่น ระบบสามารถปรับเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ และระดับความเข้าใจของนักเรียนโดยอัตโนมัติ ซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกหนึ่งตัวอย่างที่สำคัญ คือ ระบบผู้ช่วยสอนอัจฉริยะ (Intelligent Tutoring Systems) ที่ใช้ในมหาวิทยาลัยหลายแห่งทั่วโลก ระบบนี้ช่วยตอบคำถามของนักเรียนและให้คำแนะนำส่วนบุคคลอย่างทันทีทันใด เช่น ในวิชาคณิตศาสตร์หรือการเขียนเชิงวิชาการ ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความเร็วและความสามารถของตนเอง นอกจากนี้ การใช้ AI ในการ

พยากรณ์และติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ก็เป็นตัวอย่งที่น่าสนใจ เทคโนโลยีดังกล่าวสามารถใช้ข้อมูลการเรียนรู้ เช่น ความถี่ในการทำแบบฝึกหัด คะแนนสอบ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ในอนาคตของผู้เรียน ทั้งนี้ช่วยให้ครูสามารถวางแผนการสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและทันเวลา

ภาพที่ 2 ระบบผู้ช่วยสอนอัจฉริยะ (Intelligent Tutoring Systems)

ที่มา Mousavinasab, E., Zarifsanaiy, N., Niakan Kalhori, S. R., Rakhshan, M., Keikha, L., & Ghazi Saeedi, M. (2021)

การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการตัดสินใจที่อิงกับข้อมูล (Data-Driven Decision Making) มาใช้ในสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ โดย AI ช่วยให้ผู้บริหารรวบรวม วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลเชิงลึก เช่น คะแนนสอบ พฤติกรรมการเรียนรู้ และการเข้าชั้นเรียน เพื่อระบุแนวโน้มและกลุ่มนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ จากนั้นสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ เช่น การออกแบบหลักสูตร การจัดสรรทรัพยากร หรือวางแผนสนับสนุนเฉพาะบุคคลให้กับนักเรียนที่มีความเสี่ยง เป็นกระบวนการตัดสินใจที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลยังช่วยลดอคติส่วนบุคคลในการบริหารจัดการ เช่น การประเมินผลครูและการจัดสรรงบประมาณ โดยอาศัยหลักฐานและข้อมูลจริงเป็นฐานในการตัดสินใจ ส่งผลให้การบริหารงานมีความโปร่งใสและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น (Machkour, B., 2025) นอกจากนี้ AI ยังสามารถคาดการณ์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นล่วงหน้า เช่น การคาดการณ์นักเรียนที่มีแนวโน้มจะมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ หรือการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของนโยบายใหม่ ๆ ทำให้ผู้บริหารสามารถวางแผนและดำเนินการเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Chernenko, O., 2024) อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้ในกระบวนการตัดสินใจดังกล่าวต้องคำนึงถึงจริยธรรม เช่น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นธรรมในกระบวนการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและ

ได้รับความไว้วางใจจากทุกฝ่าย (Igbokwe, I. C., 2023) และหากกล่าวถึงในระดับนานาชาติ สถานศึกษายังสนใจอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสามารถช่วยให้ผู้บริหารและครูตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพและแม่นยำมากขึ้น โดย AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเข้าเรียน และความต้องการเฉพาะบุคคลของนักเรียน เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับแต่ละบริบท นอกจากนี้ การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจยังช่วยลดอคติ เพิ่มความโปร่งใส และเสริมสร้างความน่าเชื่อถือให้กับระบบการศึกษา อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้ต้องคำนึงถึงจริยธรรม ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยของข้อมูล เพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้เรียนและบุคลากรในสถานศึกษา (Holmes, W., Bialik, M. & Fadel, C., 2022)

แนวทางการพัฒนาระบบการศึกษาด้วยเทคโนโลยี ในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ควรเริ่มจากการบูรณาการเครื่องมือและแพลตฟอร์มวิเคราะห์ข้อมูลเข้ากับระบบบริหารจัดการโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหารสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมของนักเรียน และการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีหลักฐานอ้างอิงและสอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษาที่ชัดเจน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง โดยผู้บริหารต้องมีบทบาทในการผลักดันและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการทำงานประจำวัน รวมถึงการจัดอบรมและพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ได้อย่างมั่นใจและเกิดประโยชน์สูงสุด การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกใช้เทคโนโลยีและการออกแบบนโยบายก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาระบบการศึกษามีความยั่งยืนและตอบโจทย์ความต้องการของทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง งานวิจัยในต่างประเทศชี้ให้เห็นว่าการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน ไม่เพียงแต่ช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาปรับใช้ในระบบการศึกษา ทั้งนี้ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมองค์กร การอบรมบุคลากร และการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการตัดสินใจของผู้บริหารและการยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวม (de Matos, V. G., 2025) แนวทางดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ แต่ยังเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนในยุคดิจิทัล

วิเคราะห์ข้อมูลและโต้แย้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ AI กับกระบวนการตัดสินใจในสถานศึกษา

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในทุกภาคส่วน การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในระบบการศึกษาได้รับความสนใจอย่างมาก เนื่องจาก AI มีศักยภาพในการปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา การระบุแนวโน้มและปัญหาในระบบการศึกษา รวมถึงการปรับปรุงการเรียนรู้ส่วนบุคคลของนักเรียน การวิเคราะห์ประโยชน์ของ AI ในบริบทเหล่านี้สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อช่วยผู้บริหารสถานศึกษา AI สามารถรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง เช่น ผลการเรียนรู้ การเข้าชั้นเรียน และข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน เพื่อนำมาวิเคราะห์และประมวลผลในรูปแบบที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การใช้ข้อมูลเชิงลึกช่วยให้การจัดการทรัพยากรและการสนับสนุนนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ทรูปลูกปัญญา, 2567)

2. การระบุแนวโน้มและปัญหาในระบบการศึกษา AI มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อระบุแนวโน้มและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระบบการศึกษา โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ผลการเรียนรู้ พฤติกรรมการเข้าชั้นเรียน และข้อมูลทางสังคม AI สามารถช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษามองเห็นภาพรวมของสถานการณ์การศึกษาในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยในการวางแผนและตัดสินใจเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาได้อย่างตรงจุด นอกจากนี้ AI ยังสามารถช่วยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อผลการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้สามารถระบุปัญหาและแนวทางแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุพัตรา ปากดี และธีระภาพ เพชรมาลัยกุล, 2567)

3. การปรับปรุงการเรียนรู้ส่วนบุคคลโดยใช้ AI ที่สามารถช่วยในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ความสนใจ สไตล์การเรียนรู้ และผลการเรียนที่ผ่านมา AI สามารถแนะนำสื่อการสอนหรือกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนแต่ละคน นอกจากนี้ AI ยังสามารถช่วยในการสร้างเนื้อหาการสอนที่มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน เช่น การแปลงข้อมูลจากเว็บไซต์เป็นวิดีโอการสอน หรือการสร้างสื่อการสอนที่มีความน่าสนใจ การปรับปรุงการเรียนรู้ส่วนบุคคลโดยใช้ AI นี้จะช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น และสามารถพัฒนาทักษะและความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เดชพงษ์ อุณาชาติ, 2567)

การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในสถานศึกษา

การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการศึกษา แต่ยังคงมีอุปสรรคและความท้าทายที่ต้องเผชิญ หนึ่งในอุปสรรคหลักคือ

1. ข้อกังวลด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการศึกษาได้สร้างโอกาสใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตาม ข้อกังวลด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้ง AI จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมากมหาศาล เช่น ผลการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ และข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนในการวิเคราะห์และประมวลผล ซึ่งหากไม่มีการจัดการที่เหมาะสม อาจทำให้เกิดความเสี่ยงต่อความเป็นส่วนตัวของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องในระบบการศึกษา โดยหนึ่งในความเสี่ยงที่สำคัญคือ การเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่ถูกจัดเก็บในระบบอาจถูกละเมิดหรือถูกนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การเผยแพร่หรือการขายข้อมูลโดยไม่ได้รับความยินยอม นอกจากนี้ การใช้ AI ในการตัดสินใจด้านการศึกษาอาจก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่ได้ตั้งใจ โดยเฉพาะหากระบบขาดความโปร่งใสในการดำเนินการ ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนหรือผู้ปกครองสูญเสียความไว้วางใจในระบบ วุฒิชัย ดานะ (2566) เน้นย้ำว่าความโปร่งใสและการคุ้มครองข้อมูลเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นในระบบ AI การพัฒนาระบบการบริหารจัดการข้อมูลจึงต้องรวมถึงการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเข้าถึงและการใช้งานข้อมูล เช่น การจำกัดการเข้าถึงข้อมูลเฉพาะบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัย เช่น การเข้ารหัสข้อมูล และอีกหนึ่งประเด็นสำคัญคือ จริยธรรมในการพัฒนาและใช้งาน AI กระบวนการออกแบบและพัฒนาระบบ AI ในการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงความเสมอภาคและความยุติธรรม เช่น การพัฒนาอัลกอริทึมที่ไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ หรือการใช้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้เรียนทุกกลุ่มอย่างครอบคลุม ความโปร่งใสในกระบวนการเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการลดความกังวลของสังคมและเพิ่มความมั่นใจในการใช้งาน AI นอกจากนี้ การส่งเสริม การรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) ในหมู่ผู้เรียน ครู และผู้ปกครองยังถือเป็นหัวใจสำคัญในการลดความกังวลด้านความเป็นส่วนตัว ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรได้รับการศึกษาเกี่ยวกับสิทธิของตนในฐานะเจ้าของข้อมูล และวิธีป้องกันการละเมิดข้อมูล ดังนั้น ข้อกังวลด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวของข้อมูลจึงไม่เพียงแต่เป็นประเด็นทางเทคนิค แต่ยังเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบนโยบายและการพัฒนาความรู้ของบุคลากรในภาคการศึกษา การสร้างสมดุลระหว่างการใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงเป็นเป้าหมายที่ต้องร่วมมือกันระหว่างนักพัฒนา ผู้บริหาร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบการศึกษา

2. ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและงบประมาณเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในสถานศึกษา การใช้งาน AI ในการศึกษาไม่เพียงแต่ต้องการเทคโนโลยีซอฟต์แวร์ที่เหมาะสม แต่ยังต้องพึ่งพาโครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ เช่น คอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ตที่สามารถรองรับการใช้งานระบบ AI ได้อย่างราบรื่น ซึ่งทั้งหมดนี้จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก สถานศึกษาหลายแห่งในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทหรือภูมิภาคที่ขาดแคลนทรัพยากร ประสบปัญหาในการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ขาดการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วสูง หรือไม่มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยเพียงพอสำหรับนักเรียนและครู การขาดแคลนทรัพยากรเหล่านี้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการนำ AI เข้ามาใช้ในการบวนการเรียนการสอนหรือการบริหารจัดการสถานศึกษา นอกจากนี้ งบประมาณที่จำกัดยังส่งผลต่อการจัดหาและบำรุงรักษาระบบ AI ในระยะยาว การใช้เทคโนโลยี AI ไม่ได้มีค่าใช้จ่ายเฉพาะในด้านการซื้ออุปกรณ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงค่าใช้จ่ายในด้านการติดตั้ง การฝึกอบรมบุคลากร และการบำรุงรักษาระบบในระยะยาว ซึ่งสถานศึกษาที่มีงบประมาณจำกัดอาจไม่สามารถรองรับค่าใช้จ่ายเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม การแก้ไขข้อจำกัดเหล่านี้สามารถทำได้ผ่านการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน การจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมจากหน่วยงานภาครัฐ หรือการร่วมมือกับองค์กรภาคเอกชนเพื่อนำโครงการส่งเสริมด้านเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในสถานศึกษา อาจช่วยลดภาระของสถานศึกษาที่ประสบปัญหาด้านทรัพยากร โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ชี้ให้เห็นว่า การวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นระบบและยั่งยืน และการพัฒนาทักษะของบุคลากรควบคู่ไปกับการลงทุนในเทคโนโลยี จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถใช้งาน AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

3. การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในสถานศึกษามีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ แต่สิ่งสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามคือ ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะของครูและบุคลากร เพื่อให้เท่าทันเทคโนโลยีและสามารถใช้งาน AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จิกร ฐาวีรัตน์ (2568) ได้เน้นย้ำว่าการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีของครูมีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายในการนำ AI มาใช้งานในระบบการศึกษา มีหนึ่งในปัญหาที่พบได้บ่อยคือ ขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการใช้งาน AI ในกระบวนการเรียนการสอน ครูและบุคลากรบางส่วนอาจรู้สึกไม่มั่นใจในทักษะของตนเองในการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนหรือการปรับใช้ระบบการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning Systems) ที่ใช้ AI ในการสนับสนุนการเรียนการสอน หากไม่มีการอบรมหรือการสนับสนุนที่เหมาะสม อาจทำให้

เกิดความล่าช้าในการปรับตัวและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบการเรียนการสอน ดังนั้น การพัฒนาทักษะดังกล่าวควรมุ่งเน้นในหลายมิติ ได้แก่ การให้ความรู้ด้านพื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยี AI เช่น การทำงานของระบบ และข้อควรระวังด้านจริยธรรม รวมถึงการฝึกอบรมวิธีการใช้งานจริง ในบริบทของการสอน เช่น การใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน เพื่อออกแบบการสอนที่ตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะตัวของผู้เรียน ทั้งนี้ การอบรมควรมุ่งเน้นให้ครูเกิดความเข้าใจในคุณค่าและข้อจำกัดของ AI เพื่อให้สามารถตัดสินใจใช้งานได้อย่างรอบคอบและเหมาะสม นอกจากนี้ การส่งเสริมให้เกิด วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในหมู่ครูและบุคลากรทางการศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้พวกเขาสามารถติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีใหม่ ๆ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาทักษะอย่างยั่งยืนควรเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาบุคลากรในระดับสถานศึกษา โดยอาจผนวกการอบรมเทคโนโลยี AI เข้าไว้ในหลักสูตรพัฒนาครูที่จัดขึ้นเป็นประจำ

การนำ AI มาใช้ในสถานศึกษาต้องเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดทรัพยากรด้านเทคโนโลยีและงบประมาณ, ความไม่พร้อมของบุคลากรในการใช้ AI, ข้อกังวลด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูลนักเรียน, และการปรับตัวของระบบการเรียนการสอนที่ซับซ้อน นอกจากนี้ยังมีความท้าทายในการนำศักยภาพของ AI เข้ากับหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการกับอุปสรรคเหล่านี้เป็นกุญแจสำคัญในการนำ AI มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานศึกษา

การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในสถานศึกษานั้น มีข้อเท็จจริงที่ควรพิจารณาทั้งในเชิงบวกและเชิงลบเพื่อให้เกิดความชัดเจนและรอบด้านในบทความวิชาการ โดยในด้านบวก AI มีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ เช่น ช่วยให้การเรียนการสอนมีความเป็นส่วนบุคคลมากขึ้น (Personalized Learning) ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนและปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับแต่ละคน ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการสนับสนุนที่ตรงกับศักยภาพและความสนใจของตนเอง นอกจากนี้ AI ยังช่วยลดภาระงานของครูในด้านการตรวจข้อสอบ การประเมินผล และการจัดการข้อมูล ทำให้ครูมีเวลาในการพัฒนาการสอนและดูแลนักเรียนมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษามีความแม่นยำและโปร่งใยิ่งขึ้น เพราะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแนวโน้มปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ในด้านลบ การนำ AI มาใช้ในสถานศึกษายังเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ เช่น ข้อกังวลด้านจริยธรรม และความเป็นส่วนตัวของข้อมูล เนื่องจาก AI ต้องอาศัยข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนและครูในการวิเคราะห์ หากไม่มีมาตรการปกป้องข้อมูลที่รัดกุม อาจเกิดความเสี่ยงต่อการละเมิดความเป็นส่วนตัวและการใช้ข้อมูลในทางที่ไม่เหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) อีกทั้งการพึ่งพา

AI มากเกินไปอาจส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมถึงอาจเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เนื่องจากโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลหรือขาดแคลนทรัพยากรอาจไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี AI ได้เท่าเทียมกับโรงเรียนในเมือง นอกจากนี้ ยังมีความท้าทายในการพัฒนาทักษะของครูและบุคลากรให้สามารถใช้ AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การนำ AI มาใช้ในสถานศึกษาจึงควรดำเนินการภายใต้กรอบนโยบายที่ชัดเจน มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลและจริยธรรมที่เข้มงวด พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาทักษะของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น (Holmes, W., Bialik, M. & Fadel, C., 2022)

การนำระบบผู้ช่วยสอนอัจฉริยะ (Intelligent Tutoring Systems หรือ ITS) มาใช้ในสถานศึกษาแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ระบบ ITS ได้รับการออกแบบมาเพื่อให้สามารถประมวลผลข้อมูลจากพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนและสร้างคำแนะนำที่ปรับแต่งให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการเสริมความเข้าใจในบทเรียนหรือการแก้ไขข้อผิดพลาดที่นักเรียนมักพบบ่อย ระบบยังสามารถให้คำแนะนำในลักษณะที่เรียลไทม์ ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีโอกาพัฒนาการเรียนรู้ได้ทันที สำหรับครู ระบบ ITS ช่วยให้ครูติดตามผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างละเอียด โดยข้อมูลที่ได้จากระบบสามารถนำไปใช้วิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของนักเรียนแต่ละคน ทำให้ครูสามารถปรับกระบวนการสอนให้เหมาะสมมากขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยลดภาระของครูในการตรวจสอบงานหรือให้คำแนะนำในรายบุคคล โดยระบบ ITS จะช่วยแบ่งเบางานเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลกระทบที่สำคัญจากการใช้งานระบบ ITS คือการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาพรวมของโรงเรียน เนื่องจากนักเรียนได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งนี้ ระบบ ITS ยังแสดงถึงความสามารถในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยช่วยให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษหรือประสบปัญหาในการเรียนรู้สามารถพัฒนาตนเองได้ในระดับที่เท่าเทียมกับเพื่อนคนอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม การใช้งานระบบ ITS ยังต้องอาศัยการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากร เช่น อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย การลงทุนในด้านนี้จึงจำเป็นต่อการขยายผลการใช้งาน ITS ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

อย่างไรก็ตาม ข้อกังวลด้านความเป็นส่วนตัวถือเป็นประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในภาคการศึกษา เนื่องจาก AI จำเป็นต้องประมวลผลข้อมูลจำนวนมาก เช่น ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ซึ่งรวมถึงผลการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ และข้อมูลเชิงประชากรศาสตร์ การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้แม้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

สอน แต่ก็นำมาซึ่งความเสี่ยงที่สำคัญหากไม่มีมาตรการควบคุมที่เหมาะสม หนึ่งในความเสี่ยงหลักคือการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งอาจนำไปสู่การละเมิดความเป็นส่วนตัว การรั่วไหลของข้อมูล หรือการนำข้อมูลไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การขายข้อมูลเพื่อการตลาดหรือการเผยแพร่ข้อมูลโดยไม่ได้รับการยินยอมจากผู้เรียนหรือผู้ปกครอง เหตุการณ์ลักษณะนี้ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อความเป็นส่วนตัวของนักเรียน แต่ยังลดทอนความไว้วางใจที่มีต่อระบบการศึกษา UNESCO (2567) เน้นย้ำว่าการนำ AI มาใช้ในภาคการศึกษาจำเป็นต้องอยู่ภายใต้ กรอบจริยธรรม และ ความโปร่งใส การพัฒนาระบบ AI ที่รับผิดชอบควรรวมถึงมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล เช่น การเข้ารหัสข้อมูล การกำหนดสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูลอย่างเคร่งครัด และการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบที่ไม่ระบุตัวตน เพื่อป้องกันการนำข้อมูลไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ การสร้างความตระหนักรู้ด้านดิจิทัล (Digital Awareness) ในหมู่ผู้ปกครอง นักเรียน และครู ก็มีความสำคัญเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจถึงสิทธิ์และวิธีป้องกันความเสี่ยงต่อความเป็นส่วนตัว รวมทั้งตระหนักถึงการใช้อุปกรณ์ในระบบ AI อย่างปลอดภัย ความโปร่งใสในการดำเนินงาน เช่น การเปิดเผยนโยบายเกี่ยวกับการใช้ข้อมูล และการมีช่องทางสำหรับข้อร้องเรียน ยังช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจในระยะยาว การนำแนวทางดังกล่าวมาปฏิบัติจึงเป็นวิธีสำคัญในการลดข้อกังวลด้านความเป็นส่วนตัว และ สนับสนุนการใช้ AI อย่างยั่งยืนในภาคการศึกษา

อีกปัญหาสำคัญ คือ ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในสถานศึกษา โดยเฉพาะในประเทศไทยที่โรงเรียนหลายแห่งยังคงขาดแคลนทรัพยากรพื้นฐาน เช่น คอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง การลงทุนในอุปกรณ์เหล่านี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้สามารถใช้งาน AI ในการเรียนการสอนได้อย่างเต็มศักยภาพ การใช้งาน AI เช่น ระบบผู้ช่วยสอนอัจฉริยะ (Intelligent Tutoring Systems) หรือระบบวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน (Learning Analytics) ต้องอาศัยอุปกรณ์ที่มีความสามารถในการประมวลผลสูงและเครือข่ายที่รองรับการรับส่งข้อมูลปริมาณมาก ซึ่งโรงเรียนในพื้นที่ชนบทหลายแห่งยังคงเผชิญปัญหาความไม่พร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วต่ำ หรือการขาดแคลนอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับนักเรียนและครู นอกจากนี้งบประมาณที่จำกัดยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้โรงเรียนไม่สามารถจัดซื้ออุปกรณ์หรือพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานได้อย่างเต็มที่ โรงเรียนหลายแห่งต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรภาคเอกชน ในการจัดหาและบำรุงรักษาระบบ AI รวมถึงการฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีนี้ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการวางแผนและจัดสรรทรัพยากรที่

เหมาะสม เช่น การสร้างเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในทุกภูมิภาค และการลงทุนในอุปกรณ์ดิจิทัลที่สามารถรองรับเทคโนโลยี AI นอกจากนี้ การพัฒนาโครงการสนับสนุนจากภาครัฐและการร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริม การแก้ไขข้อจำกัดด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานจึงเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้การใช้งาน AI ในสถานศึกษาเกิดประโยชน์สูงสุด และช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาทั่วประเทศ

กรณีศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า แม้ AI จะมีศักยภาพในการยกระดับการศึกษาของไทย แต่ยังต้องเผชิญกับอุปสรรคที่ต้องแก้ไขในระดับโครงสร้างและการบริหาร เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเต็มศักยภาพ

ข้อเสนอแนะและแนวทางในการใช้ศักยภาพของ AI อย่างมีประสิทธิภาพ

การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้สนับสนุนการตัดสินใจในสถานศึกษาจำเป็นต้องมีกรอบการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้งการกำหนดนโยบาย การพัฒนาบุคลากร และการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

1. การกำหนดนโยบายและมาตรฐานการใช้ AI อย่างชัดเจน การจัดทำนโยบายการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในสถานศึกษาของไทยจำเป็นต้องออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของระบบการศึกษา โดยมีกรอบการดำเนินงาน 3 ด้านหลัก ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ การจัดการข้อมูลอย่างมีจริยธรรม และการสร้างระบบกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

ประการแรก การกำหนดวัตถุประสงค์ต้องเชื่อมโยงกับนโยบายระดับชาติ เช่น แผนพัฒนาปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติ พ.ศ. 2565-2570 ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (MHESI) ที่มุ่งสร้างบุคลากรด้าน AI จำนวน 30,000 คนภายใน 3 ปี และพัฒนานวัตกรรม AI เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ รวมถึงโครงการ “Coding for All” ของรัฐบาลไทยที่ส่งเสริมทักษะดิจิทัลในโรงเรียน การนำศักยภาพของ AI กับระบบประเมินผลแบบปรับตัว (Adaptive Assessment) ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเสนอ ต้องคำนึงถึงความหลากหลายของผู้เรียนและบริบททางวัฒนธรรม

ประการที่สอง การเข้าถึงข้อมูลต้องมีกลไกปกป้องความเป็นส่วนตัวตามแนวทางจริยธรรม AI ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (DES) ที่เน้นการพัฒนาระบบด้วยความรับผิดชอบ โปร่งใส และเป็นธรรม เช่น การใช้ข้อมูลนักเรียนต้องได้รับความยินยอม ชุดข้อมูลต้องหลากหลายเพื่อลดอคติ และมีการตรวจสอบระบบโดยผู้เชี่ยวชาญภายนอก

ประการสุดท้าย ระบบกำกับดูแลต้องผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีกับมนุษย์ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ออก “Guideline AI” เพื่อกำหนดมาตรฐานการใช้เทคโนโลยีในห้องเรียนอย่างปลอดภัย สนับสนุนให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเครื่องมือ AI ที่ตรวจสอบได้ พร้อมทั้งสร้างช่องทางรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองและชุมชนเพื่อปรับปรุงนโยบายอย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นหนึ่งในวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มทักษะการใช้ AI แก่ครูผู้สอน โดยมีโมเดลการพัฒนาบุคลากรที่หลากหลาย เช่น กระบวนการ e-CLIP ที่พัฒนาขึ้นโดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งช่วยให้ครูสามารถออกแบบการเรียนการสอนผ่าน AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการนี้เน้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติเพื่อให้ครูสามารถนำ AI ไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม เช่น การใช้ AI ในการสร้างสื่อการสอนแบบปรับตัวหรือการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรภายนอกยังเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญ เช่น ความร่วมมือระหว่าง กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กับ Google for Education ที่มุ่งยกระดับทักษะดิจิทัลของครูผ่านหลักสูตรเฉพาะทาง โดยมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ครูสามารถใช้เครื่องมือ AI ในการออกแบบการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศธ.360 องศา, 2568) ทำให้การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรภายนอกไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับทักษะดิจิทัลของครูเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ครูสามารถเข้าถึงทรัพยากรและเทคโนโลยีล่าสุดได้ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล

3. การจัดสรรงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐาน การลงทุนในเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สำหรับสถานศึกษาต้องอาศัยการวางแผนอย่างรอบคอบ โดยพิจารณาจากความต้องการจริงของสถานศึกษา เช่น การจัดซื้อ ระบบจัดการข้อมูลอัจฉริยะ (Data Management System) หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning Platform) การลงทุนเหล่านี้ต้องควบคู่ไปกับการจัดสรรงบประมาณเพื่อบำรุงรักษาระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่าเทคโนโลยีเหล่านี้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ตัวอย่างที่ดีคือกรณีศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งมีการวางแผนใช้งบประมาณเพื่อพัฒนาระบบ AI ในการบริหารทรัพยากรและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก การใช้ AI ในการบริหารทรัพยากรช่วยให้สามารถจัดการข้อมูลนักเรียนและครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการวิเคราะห์ผลการเรียนและพัฒนาการของนักเรียนเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้ดีขึ้น (สุพัตรา ปากดี และธีระภาพ เพชรมาลัยกุล, 2567)

การลงทุนใน AI ยังช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนได้ เช่น การใช้ AI ในการสร้างสื่อการสอนแบบปรับตัวหรือการประเมินผลแบบปรับตัว ซึ่งช่วยให้ครูสามารถปรับเปลี่ยนแผนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนได้ นอกจากนี้ การใช้ AI ในการบริหารจัดการยังช่วยลดภาระงานของครูและผู้บริหาร ทำให้มีเวลาในการมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาได้มากขึ้น การบำรุงรักษาระบบ AI อย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้แน่ใจว่าเทคโนโลยีเหล่านี้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่เกิดปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนการสอน การจัดสรรงบประมาณสำหรับการบำรุงรักษาและอัปเดตระบบ AI จึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมากในแผนการลงทุนของสถานศึกษา การลงทุนใน AI ไม่เพียงแต่ช่วยปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังช่วยให้สถานศึกษาสามารถแข่งขันกับสถานศึกษาอื่น ๆ ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยและบุคลากรที่มีทักษะการใช้ AI จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครองได้อย่างดีขึ้น และช่วยให้สถานศึกษาสามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง

4. ข้อควรพิจารณาเพิ่มเติม

4.1 จริยธรรมและความเป็นส่วนตัว ต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยข้อมูลนักเรียน และตรวจสอบอคติที่อาจเกิดขึ้นจากอัลกอริทึม

4.2 การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นจากครู นักเรียน และชุมชนในการออกแบบระบบ AI

การนำศักยภาพของ AI ในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาจะบรรลุผลสำเร็จได้ต้องอาศัยการทำงานแบบองค์รวม ทั้งการออกแบบนโยบายที่ชัดเจน การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนทรัพยากรที่เพียงพอ โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเสริมศักยภาพมนุษย์มากกว่าแทนที่มนุษย์

สรุปผล

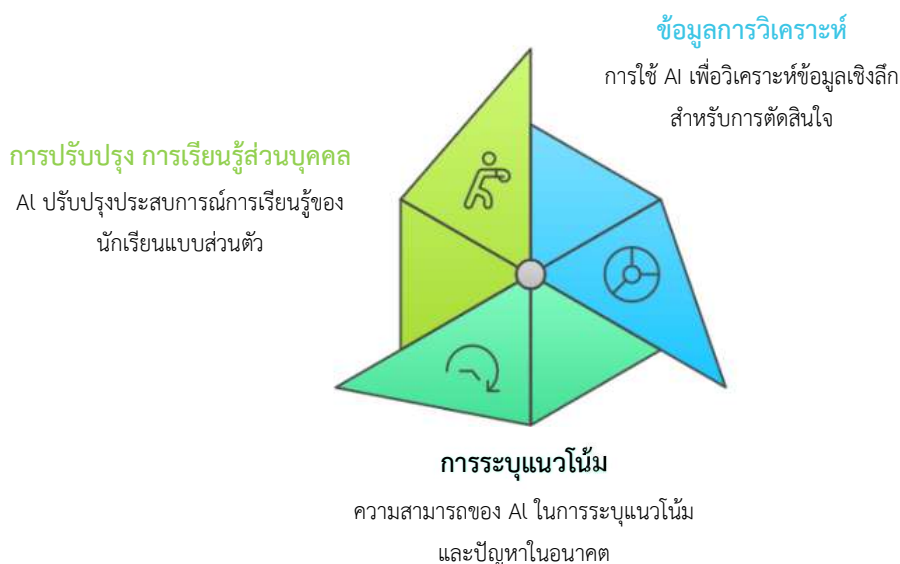
การนำศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้าสู่ระบบการศึกษาไทยคือโอกาสสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างก้าวกระโดด แม้ว่าการนำ AI มาใช้ในสถานศึกษาอาจยังเป็นเรื่องใหม่และมีความท้าทายอยู่บ้าง แต่ศักยภาพในการปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหาร การระบุแนวโน้มและปัญหาในระบบการศึกษา และการปรับปรุงการเรียนรู้ส่วนบุคคลของนักเรียนนั้นมีอยู่อย่างมหาศาล AI มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมหาศาลได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการบริหาร

จัดการ การใช้ข้อมูลเชิงลึกที่ได้จาก AI ช่วยให้สามารถวางแผนการจัดการทรัพยากร การสนับสนุนนักเรียน และการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ AI ยังสามารถช่วยในการระบุแนวโน้มและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระบบการศึกษา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ AI สามารถช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษามองเห็นภาพรวมของสถานการณ์การศึกษาในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยในการวางแผนและตัดสินใจเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาได้อย่างตรงจุด

การปรับปรุงการเรียนรู้ส่วนบุคคลเป็นอีกหนึ่งประโยชน์ที่สำคัญของ AI โดย AI สามารถช่วยในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียน AI สามารถแนะนำสื่อการสอนหรือกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนแต่ละคน อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้ในสถานศึกษาไม่ได้ราบรื่นเสมอไป ข้อกังวลด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวเป็นประเด็นที่สำคัญ เนื่องจาก AI ต้องการข้อมูลจำนวนมาก หากจัดการไม่ดี อาจเกิดความเสี่ยงต่อข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและงบประมาณยังเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการนำ AI มาใช้ในสถานศึกษา สถานศึกษาหลายแห่งในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทหรือภูมิภาคที่ขาดแคลนทรัพยากร ประสบปัญหาในการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น การพัฒนาทักษะของครูและบุคลากรเพื่อให้เท่าทันเทคโนโลยีและสามารถใช้งาน AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญ การขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการใช้งาน AI ในกระบวนการเรียนการสอนอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการปรับตัวและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบการเรียนการสอน

ดังนั้น ศักยภาพของ AI ในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ในสถานศึกษาประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการวางแผนและการจัดการที่รอบคอบ โดยคำนึงถึงประเด็นด้านจริยธรรม ความเป็นส่วนตัว โครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาบุคลากร การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาและการนำ AI มาใช้ในระบบการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 3 ศักยภาพของ AI ในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

การนำศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์ (AI) สู่กระบวนการตัดสินใจในสถานศึกษาไทยควรเน้นย้ำถึงความสำคัญของการกำหนดนโยบายและมาตรฐานการใช้ AI อย่างชัดเจน การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร และการจัดสรรงบประมาณพร้อมโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม ทั้งนี้ AI มีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมผู้เรียน และข้อมูลการเข้าเรียน เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาให้แม่นยำและตรงจุด ลดข้อผิดพลาดจากการใช้ข้อมูลเชิงอัตนัย และช่วยให้การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร และการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ AI ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เฉพาะบุคคลของนักเรียน โดยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลและแนะนำสื่อการสอนหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละคน อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญที่ต้องเผชิญ ได้แก่ ข้อกังวลด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและงบประมาณ ตลอดจนความจำเป็นในการพัฒนาทักษะของครูและบุคลากรเพื่อให้สามารถใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การกำหนดนโยบายและมาตรฐานการใช้ AI จึงต้องมีกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ การจัดการข้อมูลอย่างมีจริยธรรม และการสร้างระบบกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรควรมุ่งเน้นการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนการจัดสรรงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐานควรเน้นการลงทุนในระบบเทคโนโลยีที่เหมาะสม การบำรุงรักษาระบบอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เพื่อให้

สถานศึกษาสามารถใช้งาน AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน องค์ความรู้ใหม่นี้จึงสะท้อนถึง การบูรณาการแนวคิดเดิมกับข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเน้นการดำเนินงานแบบองค์รวมที่ ครอบคลุมทั้งนโยบาย บุคลากร และทรัพยากร เพื่อให้การนำ AI มาใช้ในสถานศึกษาสามารถสร้าง ประโยชน์สูงสุดและลดอุปสรรคในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- จิกร ฐาวิรัตน์. (2568). AI กับการศึกษา : ตัวช่วยสุดอัจฉริยะ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์*, 1(2), 98–108.
- เดชพงษ์ อุณาชาติ. (2567). การใช้ AI กับการศึกษาในประเทศไทย ปี 2568. เข้าถึงได้จาก <https://kruthaidev.com/news/3769/>
- ทรูปลูกปัญญา. (2567). AI เพื่องานวัดและประเมินผลทางการศึกษา เครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ ดัดเกรด และการพัฒนานักเรียน. เข้าถึงได้จาก <https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/94918-edu->
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). *ประเทศไทยในอนาคต Future Thailand มติที่ 3 การศึกษาไทย*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- วุฒิชัย ดานะ. (2566). จริยธรรมในยุคปัญญาประดิษฐ์: การเตรียมนักเรียนสำหรับอนาคต. *วารสารวิชาการจินตาสีทิธี (ออนไลน์)*, 1(3), 167-178.
- ศธ.360 องศา. (2567). ศธ. X Google for Education ประกาศความร่วมมือพลิกโฉมการศึกษา ไทยเปลี่ยนอนาคตการเรียนรู้ เปิดตัวหลักสูตรนักเรียนครั้งแรกในโลก. เข้าถึงได้จาก <https://moe360.blog/2025/01/09/moe-googleforeducation/>
- สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. (2565). *หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2565)*. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *แนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยแรงงาน*. กรุงเทพฯ : สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2568). *สกศ. เปิดสภาวะการศึกษาไทยไตรมาสแรกปี 68 “การจัดการศึกษาไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป”*. เข้าถึงได้จาก <https://www.onec.go.th/th.php/page/view/Newseducation/6027>

สุพัตรา ปากดี และธีระภาพ เพชรมาลัยกุล. (2567). แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 4(6), 555-572.

Chernenko, O. (2024). The effectiveness of integrating artificial intelligence into educational management. *Journal of Education Culture and Society*, 15(3), 25-38.

de Matos, V. G. (2025). School management and innovation: The use of technologies for decision-making. *LUMEN ET VIRTUS*, 16(47), 3006-3019. <https://doi.org/10.56238/lew16n47-004>

Gligorea, I. (2023). Adaptive learning using artificial intelligence in e-learning. *Education Sciences*, 13(12), 1216. <https://doi.org/10.3390/educsci13121216>

Holmes, W., Bialik, M. & Fadel, C. (2022). Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Center for Curriculum Redesign

Igbokwe, I. C. (2023). Application of artificial intelligence (AI) in educational management. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 13(3), 300-315. <http://dx.doi.org/10.29322/IJSRP.13.03.2023.p13536>

Machkour, B. (2025). The rise of artificial intelligence in educational management. *Procedia Computer Science*, 257(2025), 1233–1238.

Mousavinasab, E., Zarifsanaiy, N., Niakan Kalhori, S. R., Rakhshan, M., Keikha, L., & Ghazi Saeedi, M. (2021). Intelligent tutoring systems: A systematic review of characteristics, applications, and evaluation methods. *Interactive Learning Environments*, 29(1), 142–163. <https://doi.org/10.1080/10494820.2018.1558257>

UNESCO. (November 12, 2024). *AI Competency Frameworks for Teachers and Students*. Retrieved from <https://ai4edu.eu/2024/11/12/unescos-ai-competency-frameworks-equipping-educators-and-students-for-the-age-of-ai/>

รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยใช้หลักการกุญแจแก้ดอกของ สถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรวาลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

A Model for Enhancing Transformational Leadership based on the Nine
Keys Principle of the Power of Mind, Dhamma, and Universe Institute
in Human Resource Development

ธีระพันธ์ จัตพล¹, บุญตัน ดอกไธสง² และเต็มศักดิ์ ทองอินทร์³

Thiraphan Chatphon, Boonton Dokthaisong and Temsak Thong-in

Received: April 17, 2025

Revised: August 12, 2025

Accepted: August 22, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยใช้หลักการกุญแจแก้ดอกของสถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรวาลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผ่านการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและหลักการกุญแจแก้ดอกโดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 ประการ ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล กับหลักการกุญแจแก้ดอก อันประกอบด้วย กุญแจแห่งความเพียร กุญแจแห่งปัญญา กุญแจแห่งการสำรวจตน กุญแจแห่งทักษะการสื่อสารและทักษะทางปัญญา กุญแจแห่งการแก้ไขปัญหา กุญแจแห่งการคิดบวกและการให้อภัย กุญแจแห่งภาวะผู้นำ กุญแจแห่งการยอมรับความหลากหลาย และกุญแจแห่งการเป็นผู้ให้ ผลการศึกษาพบว่า หลักการกุญแจแก้ดอกมีความสอดคล้องและสามารถส่งเสริมองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างสมบูรณ์ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ นำไปสู่การพัฒนาแบบการบูรณาการกุญแจแก้ดอกกับภาวะผู้นำการ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: thiraphan.c@gmail.com, Tel. 08192558162

เปลี่ยนแปลงในระดับ Macro-Meso-Micro ซึ่งแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาในระดับบุคคล ระดับทีม และระดับองค์กร รูปแบบดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบองค์รวม ทั้งในด้านการพัฒนาผู้นำรายบุคคล การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม การโค้ช และให้คำปรึกษา การประเมินภาวะผู้นำ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, หลักการกุญแจเก้าดอก, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, สถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรวาล

Abstract

This academic article aimed to study and present a model for enhancing transformational leadership using a model for enhancing transformational leadership based on the Nine Keys Principle of the Power of Mind, Dhamma, and Universe Institute in human resource development through a literature review and related research. The study employed analytical and synthesis methods to analyze transformational leadership theory and the Nine Keys principle. It considered the alignment between the four components of transformational leadership, namely ideological influence, inspiration, intellectual stimulation, and individualism and the Nine Keys principle, which included the key of perseverance, the key of wisdom, the key of self-exploration, the key of communication and intellectual skills, the key of problem solving, the key of positive thinking and forgiveness, the key of leadership, the key of acceptance of diversity, and the key of giving. The study found that the Nine Keys Principle was consistent with and can fully promote the components of transformational leadership. Through analysis and synthesis, a model for integrating the Nine Keys Principle with transformational leadership at the Macro-Meso-Micro levels was developed, demonstrating the connection among individual, team, and organizational development. This model can be applied to holistic human resource development, including individual leadership development, training program design,

coaching and mentoring, and leadership assessment, leading to the development of effective and sustainable transformational leadership.

Keywords: Transformational Leadership, Nine Keys Principle, Human Resource Development, Power of Mind, Dhamma, and Universe Institute

บทนำ

ในบริบทของการบริหารองค์การสมัยใหม่ที่มีความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการสร้างทุนมนุษย์จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าและเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารในทุกระดับจึงควรทำความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการแปลงศักยภาพของบุคลากรให้กลายเป็นทุนทางปัญญาหรือทุนมนุษย์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร การพัฒนาทุนมนุษย์จะช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีความผันผวนและการแข่งขันที่รุนแรง การลงทุนในการพัฒนาบุคลากรจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยให้องค์กรสามารถรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขันและเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการด้านอื่น ๆ เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายและพร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชาติศรี สุขสบาย, 2566)

หลักการกุญแจแก้ดอก

หลักการกุญแจแก้ดอกเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนอย่างองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยมีรากฐานมาจากการแสวงหาความจริงตามหลักญาณวิทยา (Epistemology) ผ่านกระบวนการสังเกตและใช้เหตุผล ดังที่ ชณภา ปุณณนันทน์ (Punnanan, C., 2022) ได้นำเสนอในบทความ The Process of Seeking Nine-Keys Philosophy of Palangjit Dhamma Jakrawan Institute and Utilization for Human Development ซึ่งอธิบายถึงกระบวนการค้นหาหลักการกุญแจแก้ดอกและการประยุกต์ใช้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ หลักการกุญแจแก้ดอกประกอบด้วย 9 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. กุญแจแห่งความเพียร (The key of perseverance) หมายถึง การมีคุณลักษณะของความอดทน ความขยันหมั่นเพียร และการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานในทุกสถานการณ์ อันเป็นคุณสมบัติสำคัญที่จะนำบุคคลไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

2. กุญแจแห่งปัญญา (The key of intellectual) หมายถึง การมีสติและการใช้ปัญญา ในกระบวนการเรียนรู้ การจัดระเบียบความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้นั้นมีประสิทธิภาพ

3. กุญแจแห่งการสำรวจตน (The key of self-exploration) หมายถึง การรู้จักตนเองผ่านกระบวนการวิเคราะห์ตนเองอย่างรอบด้าน ทั้งในแง่ความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมและแรงจูงใจภายใน อันเป็นรากฐานสำคัญของการเติบโตในมิติจิตใจและปัญญา การสำรวจตนนำไปสู่การค้นพบจุดแข็ง จุดอ่อนและศักยภาพที่แท้จริงของตน

4. กุญแจแห่งทักษะการสื่อสารและทักษะทางปัญญา (The key of communication and intellectual skills) หมายถึง การมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทั้งการรับสารและการส่งสาร ให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์

5. กุญแจแห่งการแก้ไขปัญหา (The key of problem-solving) หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาในภาพรวม เพื่อหาทางออกหรือแนวทางการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

6. กุญแจแห่งการคิดบวกและการให้อภัย (The key of positive thinking and forgiveness) หมายถึง การเสริมสร้างมุมมองเชิงบวกและความสามารถในการให้อภัยทั้งกับตนเองและผู้อื่น อันเป็นจิตลักษณะสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจ เสริมสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์และความแข็งแกร่งทางใจ รวมถึงการเห็นคุณค่าและความสมบูรณ์แบบในความไม่สมบูรณ์แบบ

7. กุญแจแห่งภาวะผู้นำ (The key of leadership) หมายถึง กระบวนการที่จัดการตนเอง การนำตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้ทีมงานทำงานอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายร่วมกัน ภาวะผู้นำยังเกี่ยวข้องกับการคิดนอกกรอบและความคิดสร้างสรรค์ ที่จะนำมาซึ่งวิธีการใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหา

8. กุญแจแห่งการยอมรับความหลากหลาย (The key of accepting diversity) หมายถึง การเปิดกว้างยอมรับความหลากหลาย และให้คุณค่ากับมุมมองที่แตกต่าง การเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

9. กุญแจแห่งการเป็นผู้ให้ (The key of Giving and Sharing) หมายถึง คุณลักษณะ และพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกถึงความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตนโดยไม่หวังผลตอบแทน

โดยแต่ละองค์ประกอบสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตามบริบทและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ ทั้งนี้ หลักการกุญแจเก๋าดอกมีฐานคิดมาจากความเชื่อพื้นฐานที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีทั้งความสุขและความทุกข์ในฐานะสัตว์สังคม ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, A. H., 1970) ดังนั้น หลักการกุญแจเก๋าดอกจึงมุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม โดยใช้องค์ประกอบทั้ง 9 ด้านเป็นแนวทางในการพัฒนาทั้งพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา อารมณ์ และการอยู่ร่วมกันในสังคม (Poedloknimit, C. & Klomkul, L., 2020) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการสร้างทุนมนุษย์ในบริบทขององค์การ กล่าวคือ การนำหลักการกุญแจเก๋าดอกมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลากรจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน และการใช้ชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างคุณค่าให้แก่องค์กรในระยะยาว ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการหลักการกุญแจเก๋าดอกเข้ากับกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพและพร้อมรับมือกับความท้าทายในยุคของการเปลี่ยนแปลง (นัทปภา นุชาภัทร, 2566)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในศาสตร์การบริหารจัดการองค์กรและพฤติกรรมองค์กรในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยมีรากฐานสำคัญจากงานของ Burns, J. M. (1978) ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงในฐานะบุคคลที่สามารถยกระดับแรงจูงใจและศีลธรรมของผู้ตามให้สูงขึ้น แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาต่อยอดโดย ได้ขยายความและเสนอโมเดลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญสี่ประการ ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence) หมายถึง การที่ผู้นำประพฤติตนเป็นแบบอย่างสำหรับผู้ตาม ผู้นำจะเป็นที่ยกย่อง เคารพนับถือ และไว้วางใจ ผู้ตามจะเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้ร่วมงานกับผู้นำ (Avolio, B. J., & Bass, B. M., 2002) ผู้นำจะแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาด ความมีพลัง และความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้นำจะมีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตาม สามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤต ผู้นำจะเป็นผู้ที่

ศีลธรรมและจริยธรรมสูง หลีกเลี่ยงการใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน แต่จะประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นและเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม

การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) เป็นองค์ประกอบที่ผู้นำจะประพฤติในทางที่จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับผู้ตาม โดยการสร้างแรงจูงใจภายใน การให้ความหมายและแสดงความท้าทายในงานของผู้ตาม ผู้นำจะกระตุ้นจิตวิญญาณของทีม (Team Spirit) มีความกระตือรือร้น และการแสดงออกซึ่งความมุ่งมั่น ผู้นำจะสร้างและสื่อความคาดหวังที่ชัดเจนที่ผู้ตามจะต้องบรรลุ และแสดงความผูกพันต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Bass, B. M., & Riggio, R. E., 2006) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) คือ การที่ผู้นำกระตุ้นผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ทำให้ผู้ตามมีความต้องการหาแนวทางใหม่ๆ มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน เพื่อหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิม เพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่และสร้างสรรค์ ผู้นำทำให้ผู้ตามรู้สึกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายและเป็นโอกาสที่ดีที่จะแก้ปัญหาร่วมกัน ผู้นำจะสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ตามว่าปัญหาทุกอย่างต้องมีวิธีแก้ไข แม้บางปัญหาจะมีอุปสรรคมากมาย (Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H., & Fetter, R., 1990) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration) เป็นองค์ประกอบที่ผู้นำจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลในฐานะเป็นผู้นำให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นโค้ชและเป็นพี่เลี้ยงของผู้ตามแต่ละคน เพื่อการพัฒนาผู้ตาม ผู้นำจะเอาใจใส่เป็นพิเศษในความต้องการของปัจเจกบุคคล เพื่อความสัมฤทธิ์และเติบโตของแต่ละคน (Bass & Avolio, 1994) ในบริบทของการบริหารองค์กรสมัยใหม่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้รับการยอมรับว่าเป็นรูปแบบของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการนำพาองค์กรผ่านช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน ดังที่ Yukl, G. (2013) ได้อธิบายว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตามมองข้ามผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ขององค์กร และสามารถมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อผู้ตามในด้านทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยม ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สำคัญ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศจำนวนมากที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์ในระดับบุคคลและองค์การ จากการสังเคราะห์งานวิจัยในประเทศจำนวนหนึ่ง ได้แก่ อิศรัญฐ์ รินไธสง และคณะ (2025), นันทนา โอวาทสุวรรณ (2024), ธัชพงศ์ เศรษฐบุตร และคณะ (2566) และ พลกฤต รักจุล และคณะ (2563) สะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลลัพธ์ในระดับบุคคล ทีมงาน และองค์การ โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถเสริมพลังให้กับการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันใน

งาน ความพึงพอใจในงาน ผลการปฏิบัติงาน พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร และความตั้งใจที่จะคงอยู่กับองค์กร

อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดจะพบว่า งานวิจัยเหล่านี้ยังมีข้อจำกัดและข้อโต้แย้งบางประการที่ควรพิจารณา ประการแรก ถึงแม้ว่า อิสรภัสร์ รินโรสง และคณะ (2025) จะพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันในงานมากกว่าภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน แต่กลับไม่ได้มีการควบคุมตัวแปรอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพัน เช่น ลักษณะงาน ค่าตอบแทน หรือสภาพแวดล้อมในการทำงาน จึงยังไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพียงอย่างเดียวเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันในงาน ประการที่สอง งานวิจัยของนันทนา โอวาทสุวรรณ (2024) ระบุว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงานมากกว่าปัจจัยอื่นๆ เช่น วัฒนธรรมองค์กร แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่าความพึงพอใจในงานและความผูกพันต่อองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการปฏิบัติงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอาจไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อผลการปฏิบัติงาน แต่ส่งผลผ่านตัวแปรคั่นกลางอย่างความพึงพอใจและความผูกพัน เนื่องจากยังมีปัจจัยคั่นกลางอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ประการที่สาม ถึงแม้ว่าธัชพงศ์ เศรษฐบุตร และคณะ (2566) จะพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรผ่านการเสริมพลังอำนาจทางจิตใจ แต่การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงภาคตัดขวาง (cross-sectional) ซึ่งไม่สามารถสรุปความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ธัชพงศ์ เศรษฐบุตร และคณะ (2566) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพียงองค์กรเดียว ซึ่งอาจจำกัดการอ้างอิงผลการวิจัยไปยังบริบทอื่นๆ และท้ายที่สุด ถึงแม้ว่า พลกฤต รักจุล และคณะ (2563) เสนอว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะคงอยู่หรือลาออกจากองค์กร โดยผ่านความผูกพันของพนักงาน แต่การศึกษานี้เป็นเพียงการทบทวนวรรณกรรมและนำเสนอข้อเสนอเชิงทฤษฎีเท่านั้น ยังไม่ได้มีการทดสอบสมมติฐานดังกล่าวด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์

แต่ในทางกลับกัน Stouten, J., Rousseau, D. M., & De Cremer, D. (2018) กลับโต้แย้งว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการนำการเปลี่ยนแปลงองค์กรให้ประสบความสำเร็จ โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยอื่น ๆ เช่น การกำหนดทิศทางที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการจัดการกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การศึกษาของ Buil, I., Martinez, E., & Matute, J. (2019) ยังได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยระดับบุคคลในการพิจารณาประสิทธิผลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ผ่านการ

เพิ่มการระบุตัวตนกับองค์กรและการมีส่วนร่วมในงาน และบุคลิกภาพเชิงรุกของพนักงานเป็นตัวแปรกำกับสำคัญในความสัมพันธ์นี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการตอบสนองของพนักงานต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะส่วนบุคคล

จากหลักฐานเชิงประจักษ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า แม้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมีความสำคัญต่อการสร้างผลลัพธ์เชิงบวกในระดับบุคคลและองค์การ แต่ประสิทธิผลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ทั้งในระดับองค์การเช่น การกำหนดทิศทางที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการจัดการกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ และในระดับบุคคล เช่น การระบุตัวตนกับองค์กร การมีส่วนร่วมในงาน และบุคลิกภาพเชิงรุก ดังนั้น ในการศึกษาและประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงควรพิจารณาถึงปัจจัยเชิงบริบทและระดับบุคคลควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและรอบด้านมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับเงื่อนไขและกลไกที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง อันจะนำไปสู่การพัฒนาและประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในบริบทที่หลากหลายต่อไป

รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยใช้หลักการกุญแจเก้าดอกของสถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรวาลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาองค์กรสมัยใหม่ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล เมื่อพิจารณาถึงการบูรณาการหลักการกุญแจเก้าดอกของสถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรวาล เข้ากับการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พบว่ามีความเชื่อมโยงที่สามารถเสริมสร้างภาวะผู้นำได้อย่างสมบูรณ์ ดังนี้

1. กุญแจแห่งความเพียร (The key of perseverance) มีความสอดคล้องกับการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากผู้นำต้องเป็นแบบอย่างของความอดทน ความขยันหมั่นเพียร และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน Buil, I., Martínez, E., & Matute, J. (2019) พบว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นและความเพียรพยายามจะสามารถสร้างความผูกพันและการระบุตัวตนกับองค์กร (organizational identification) ในพนักงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น การที่ผู้นำมุ่งมั่นทำงานหนักและ

เตรียมพร้อมในทุกสถานการณ์จะสร้างความน่าเชื่อถือและการยอมรับจากผู้ตาม อันเป็นรากฐานสำคัญของการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

2. กุญแจแห่งปัญญา (The key of intellectual) มีความสอดคล้องโดยตรงกับการกระตุ้นทางปัญญาของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยผู้นำที่มีสติและสามารถใช้ปัญญาในกระบวนการเรียนรู้จะสามารถกระตุ้นผู้ตามให้คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และท้าทายสมมติฐานเดิม งานวิจัยของ Siddiq, M. U., Waqar, A., & Arshad, A. (2023) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานผ่านการแบ่งปันความรู้และความปลอดภัยทางจิตวิทยา การพัฒนากุญแจแห่งปัญญาจะช่วยให้ผู้นำมีกระบวนการคิดที่เป็นระบบ สามารถจัดการความรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาและพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพ

3. กุญแจแห่งการสำรวจตน (The key of self-exploration) มีความเชื่อมโยงกับทั้งการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้นำที่รู้จักตนเองอย่างลึกซึ้งจะมีความเข้าใจในจุดแข็ง จุดอ่อน และแรงจูงใจของตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาตนเองและการเข้าใจผู้อื่น Carleton, E. L., Barling, J., & Trivisonno, M. (2018) พบว่าการมีสติระลึกรู้ (mindfulness) ของผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยผ่านการเพิ่มอารมณ์เชิงบวกและการรับรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำ กุญแจแห่งการสำรวจตนจะช่วยให้ผู้นำพัฒนาความตระหนักรู้ในตนเอง (self-awareness) ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำที่มีประสิทธิภาพและสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในองค์กร

4. กุญแจแห่งทักษะการสื่อสารและทักษะทางปัญญา (The key of communication and intellectual skills) กุญแจดอกนี้มีสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างแรงบันดาลใจและการกระตุ้นทางปัญญา โดยทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้นำสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ สร้างแรงบันดาลใจ และสื่อสารความคาดหวังไปยังผู้ตามได้อย่างชัดเจน Wang, G., Li, J., Liu, H., & Zaggia, C. (2025) ศึกษาพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงความคิดเห็น (voice behavior) ของพนักงานผ่านการสร้างความปลอดภัยทางจิตวิทยา ซึ่งเกิดจากการสื่อสารที่เปิดกว้างและการรับฟังอย่างตั้งใจของผู้นำ ทักษะการสื่อสารและทักษะทางปัญญาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้นำใช้ในการสร้างการมีส่วนร่วมและกระตุ้นศักยภาพของผู้ตาม

5. กุญแจแห่งการแก้ไขปัญหา (The key of problem-solving) มีความสอดคล้องกับการกระตุ้นทางปัญญาในภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยผู้นำจำเป็นต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ Magasi, C. (2021) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานผ่านการพัฒนาความรู้ในงานและทักษะการ

แก้ปัญหา ผู้นำที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาจะสามารถชี้แนะและสนับสนุนผู้ตามในการเผชิญกับความท้าทายและอุปสรรคต่างๆ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานผ่านการท้าทายให้พวกเขาค้นหาวิธีการใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหา

6. กุญแจแห่งการคิดบวกและการให้อภัย (The key of positive thinking and forgiveness) เป็นกุญแจที่สนับสนุนการสร้างแรงบันดาลใจและการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้นำที่มีมุมมองเชิงบวกจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความหวังให้กับผู้ตามแม้ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก ขณะที่ความสามารถในการให้อภัยจะสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และการเติบโต Theodorsson, U., Gudlaugsson, T., & Gudmundsdottir, S. (2022) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยืดหยุ่นของพนักงาน (employee resilience) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการฟื้นตัวจากความผิดพลาดและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การคิดบวกและการให้อภัยจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นวัตกรรม และการเติบโต

7. กุญแจแห่งภาวะผู้นำ (The key of leadership) มีความสอดคล้องโดยตรงกับทุกองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์และการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้นำที่สามารถจัดการตนเอง นำตนเอง และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นจะสามารถขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ Eduzor, N. C. (2024) ศึกษาพบว่าพฤติกรรมผู้นำที่มุ่งเน้นวิสัยทัศน์และการสร้างแรงบันดาลใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของผู้ตาม กุญแจแห่งภาวะผู้นำยังเกี่ยวข้องกับความคิดนอกกรอบและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Afsar, B., & Umrani, W. A. (2019) ที่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมผ่านการแบ่งปันความรู้และการสร้างบรรยากาศแห่งความคิดสร้างสรรค์

8. กุญแจแห่งการยอมรับความหลากหลาย (The key of accepting diversity) มีความเชื่อมโยงกับการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลและการกระตุ้นทางปัญญา โดยการเปิดกว้างยอมรับความหลากหลายและการให้คุณค่ากับมุมมองที่แตกต่างจะช่วยให้ผู้นำเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของผู้ตามแต่ละคน Elshaer, I. A., Azazz, A. M. S., Semlali, Y., Mansour, M. A., Elziny, M., & Fayyad, S. (2024) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในองค์กรผ่านการสร้างการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรและความผูกพันในงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้นำที่เข้าใจและยอมรับคุณค่าที่หลากหลายสามารถสร้าง

วัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและยั่งยืน การยอมรับความหลากหลายยังช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนมุมมองที่แตกต่าง ซึ่งเป็นรากฐานของนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์

9. กุญแจแห่งการเป็นผู้ให้ (The key of Giving and Sharing) สอดคล้องกับการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้นำที่มีน้ำใจ เอื้ออาทร และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ตามและสร้างวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปันในองค์กร Ahsan, M. J. (2024) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานด้านความยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กุญแจแห่งการเป็นผู้ให้ช่วยส่งเสริมให้ผู้นำให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้อื่น การแบ่งปันความรู้และทรัพยากร และการสร้างประโยชน์ที่ยั่งยืนให้กับองค์กรและสังคม Liu, H., Jameel Ahmed, S., Anjum, M. A., & Mina, A. (2024) ยังพบว่าคุณลักษณะด้านความถ่อมตนของผู้นำ (leader humility) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้คุณค่าแก่ผู้อื่นและการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันในงานของผู้ใต้บังคับบัญชา

จากการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างหลักการกุญแจเก้าดอกกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เห็นได้ว่าการบูรณาการแนวคิดทั้งสองเข้าด้วยกันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนในองค์กร โดยกุญแจแต่ละดอกมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกันและส่งเสริมการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือ การออกแบบหลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำที่ผสมผสานหลักการกุญแจเก้าดอกเข้ากับแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

สรุปผล

การบูรณาการหลักการกุญแจเก้าดอกกับแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นองค์รวม โดยผลลัพธ์ของการบูรณาการดังกล่าวเกิดการเชื่อมโยงในสามระดับอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับทีมและกลุ่ม และระดับองค์กร ในระดับบุคคล พบว่ากุญแจเก้าดอกสามารถเสริมสร้างคุณลักษณะภายในของผู้นำที่เป็นรากฐานสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยกุญแจแห่งความเพียรและกุญแจแห่งการเป็นผู้ให้ช่วยพัฒนาคุณลักษณะด้านความอดทน มุ่งมั่น และเสียสละเพื่อส่วนรวม อันเป็นพื้นฐานของการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ส่วนกุญแจแห่งการสำรวจตนช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้ในตนเอง ทำให้ผู้นำเข้าใจจุดแข็งและข้อจำกัดของตน นำไปสู่การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการ

ปรับตัว ขณะที่ภาวะแห่งปัญญาและภาวะแห่งการแก้ไขปัญหาคือพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และความยืดหยุ่นทางความคิด ซึ่งเป็นรากฐานของการกระตุ้นทางปัญญาในระดับทีมและกลุ่ม การที่ผู้นำได้พัฒนาตนเองผ่านหลักการภาวะแห่งการเปิดใจส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม โดยภาวะแห่งทักษะการสื่อสารและทักษะทางปัญญาช่วยส่งเสริมความสามารถในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และการสร้างแรงบันดาลใจ ภาวะแห่งการยอมรับความหลากหลายและภาวะแห่งการคิดบวกและการให้อภัยช่วยสร้างความปลอดภัยทางจิตวิทยาในทีม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนวัตกรรม ส่วนภาวะแห่งภาวะผู้นำช่วยส่งเสริมความสามารถในการสร้างพลังร่วมในทีมและการพัฒนาศักยภาพของผู้ตาม นำไปสู่การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้ระหว่างสมาชิกในทีมในระดับองค์การ ผลลัพธ์จากการพัฒนาในระดับบุคคลและทีมจะขยายผลสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับองค์การ โดยผู้นำที่ได้รับการพัฒนาผ่านหลักการภาวะแห่งการเปิดใจและมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะสามารถขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม ดังที่ Afsar, B., & Umrani, W. A. (2019) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมผ่านการแบ่งปันความรู้และการสร้างบรรยากาศแห่งความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ Ahsan, M. J. (2024) ยังพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานด้านความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผ่านหลักการภาวะแห่งการเปิดใจมีศักยภาพในการสร้างผลลัพธ์เชิงบวกต่อองค์การในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยใช้หลักการกุญแจแก้ดอกของสถาบันพลังจิต
ธรรมะ จักรวาลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ที่มา: (สังเคราะห์โดยผู้เขียน)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้คือรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยใช้หลักการกุญแจดอกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบบูรณาการใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับทีมและกลุ่ม และระดับองค์กร โดยในระดับบุคคล กุญแจดอกสามารถพัฒนาคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ ความตระหนักรู้ในตนเอง แรงจูงใจภายใน ความยืดหยุ่นทางความคิด และความสามารถในการปรับตัว ส่วนในระดับทีมและกลุ่ม การพัฒนาคุณลักษณะระดับบุคคลส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความปลอดภัยทางจิตวิทยาในทีม บรรยากาศการเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้ และการยอมรับความหลากหลายและมุมมองที่แตกต่าง

การพัฒนาคุณลักษณะในระดับบุคคลและทีมส่งผลต่อเนื่องไปสู่ผลลัพธ์สำคัญ 3 ประการในระดับองค์กร ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม ความยั่งยืนขององค์กรในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร โมเดลนี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างการพัฒนาในระดับต่างๆ โดยเริ่มจากการพัฒนาคุณลักษณะระดับบุคคลผ่านหลักการกุญแจดอก ซึ่งส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาคุณลักษณะของทีมและกลุ่ม และในที่สุดนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่นี้มีความแตกต่างจากแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแบบดั้งเดิมที่มักเน้นเพียงการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำโดยตรง แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณลักษณะภายในของผู้นำซึ่งเป็นรากฐานของพฤติกรรม นอกจากนี้ ยังเป็นการบูรณาการแนวคิดตะวันตกกับแนวคิดที่มีพื้นฐานจากปรัชญาตะวันออก ทำให้เกิดมุมมองใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งมิติการบริหารงานและมิติจิตใจ

เอกสารอ้างอิง

- ชาติรี สุขสบาย. (2566). กรอบแนวทางการศึกษาการพัฒนาคนสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(6), 327-341.
- รัชพงศ์ เศรษฐบุตร, เดชา พนารกุล, และอัครเดช เกตุฉ่ำ. (2566). การทดสอบอิทธิพลส่งผ่านของการเสริมพลังอำนาจทางจิตใจระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 8(1), 100-115.

- นันทภา นุชาภัทร. (2566). แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรอย่างยั่งยืนด้วยหลักการกฎแห่งเก๋าดอก. *วารสารสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์*, 1(4), 1-13.
- นันทนา โอวาทสุวรรณ, สรวงอัยย์ อนันทวิจักขณ์, ไพโรจน์ พิภพเอกสิทธิ์, สุทธิชัย พิสุทธิเสรีวงศ์, และอนันต์ ธรรมชาลัย. (2566). อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อวัฒนธรรมความพึงพอใจ ความผูกพัน และผลการปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ ในประเทศไทย. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 17(4), 619-643.
- พลกฤต รักจุล, ประภัสสร วรรณสถิต, และชัยวัฒน์ ไบ้ม. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความผูกพัน และความตั้งใจที่จะคงอยู่ของพนักงาน: ทบทวนวรรณกรรม. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(12), 15-29.
- อิศรัญฐ์ รินไธสง, วรุตติ ไชยประสิทธิ์, และอัปดุลรอเซะ ตือราฮิง. (2568). การเสริมพลังอำนาจให้กับการทำงานเป็นทีมของภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและผู้นำการเปลี่ยนแปลง: ผ่านมุมมองทฤษฎีความต้องการ-ทรัพยากรในงาน. *วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์*, 2(1), 1-26.
- Afsar, B., & Umrani, W. A. (2019). Transformational leadership and innovative work behavior. *European Journal of Innovation Management*, 23(3), 402-428.
- Ahsan, M. J. (2024). Unlocking sustainable success: exploring the impact of transformational leadership, organizational culture, and CSR performance on financial performance in the Italian manufacturing sector. *Social Responsibility Journal*, 20(4), 783-803.
- Avolio, B. J., & Bass, B. M. (2002). *Developing potential across a full range of leadership: Cases on transactional and transformational leadership*. Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates.
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. Thousand Oaks, CA : Sage Publications.
- Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational Leadership*. (2nd ed.). Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates.
- Buil, I., Martinez, E., & Matute, J. (2019). Transformational leadership and employee performance: The role of identification, engagement and proactive personality. *International Journal of Hospitality Management*, 77, 64-75.

- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. New York : Harper and Row.
- Carleton, E. L., Barling, J., & Trivisonno, M. (2018). Leaders' trait mindfulness and transformational leadership: The mediating roles of leaders' positive affect and leadership self-efficacy. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 50(3), 185-194.
- Eduzor, N. C. (2024). Leadership Styles and Organizational Performance: Examining the Impact of Transformational Leadership on Employee Engagement and Business Success. *International Journal of Development, Sustainability and Environmental Management*, 1, 16-24.
- Elshaer, I. A., Azazz, A. M. S., Semlali, Y., Mansour, M. A., Elziny, M., & Fayyad, S. (2024). The Nexus between Green Transformational Leadership, Employee Behavior, and Organizational Support in the Hospitality Industry. *Administrative Sciences*, 14(6), 107.
- Liu, H., Jameel Ahmed, S., Anjum, M. A., & Mina, A. (2024). Leader humility and employees' creative performance: the role of intrinsic motivation and work engagement. *Frontiers in Psychology*, 15, 1278755.
- Magasi, C. (2021). The role of transformational leadership on employee performance: A perspective of employee empowerment. *European Journal of Business and Management Research*, 6(6), 21-28.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality* (2nd ed.). New York : Harper & Row.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H., & Fetter, R. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *The Leadership Quarterly*, 1(2), 107-142.
- Poedloknimit, C. & Klomkul, L. (2020). A Causal Relationship Model of Mental Development and Create Intellectual Prosperity among Ethical Training in Palangjit Dhamma Jakrawan Institution with Nine-Keys Philosophy as a Mediator. *Solid State Technology*, 63(2s), 1576-1581.

- Punnanan, C. (2022). The Application of Nine Keys Principles from PDJ Institute to Build the Innovation Leadership to Develop Organization for Excellence. *Journal of Positive School Psychology*, 6(7), 2575-2580.
- Siddiq, M. U., Waqar, A., & Arshad, A. (2023). Fostering Employee Creativity through Transformational Leadership, Employee Agility, and Psychological Safety: an empirical study. *Journal of Personnel Management*, 1(1), 14-27.
- Stouten, J., Rousseau, D. M., & De Cremer, D. (2018). Successful organizational change: Integrating the management practice and scholarly literatures. *Academy of Management Annals*, 12(2), 752-788.
- Theodorsson, U., Gudlaugsson, T., & Gudmundsdottir, S. (2022). Talent Management in the Banking Sector: A Systematic Literature Review. *Administrative Sciences*, 12(2), 61. <https://doi.org/10.3390/admsci12020061>
- Wang, G., Li, J., Liu, H., & Zaggia, C. (2025). Transformational leadership and teachers' voice behaviour: A moderated mediation model of group voice climate and team psychological safety. *Educational Management Administration & Leadership*, 53(1), 102-122.
- Yukl, G. (2013). *Leadership in organizations*. (8th ed.). Boston, MA : Pearson.

พุทธธรรมกับการพัฒนาตนเองในศตวรรษที่ 21

Buddha Dhamma and Self-Development in the 21st Century

สมคิด พุ่มทุเรียน¹ พระครูนิวริฐศีลขันธ² และอนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์³

Somkid Pumturain Phrakrunivitsinlkan and Anongnat Kaewpaitoon

Received: August 19, 2025

Revised: April 09, 2026

Accepted: April 25, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองในศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษา พบว่า มนุษย์ทุกคนสามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองได้ โดยการฝึกฝนและพัฒนาตนจากปฏิจจสมุตตให้เป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพ มีคุณภาพ และเปี่ยมด้วยคุณธรรม สามารถเป็นทั้งคนเก่งและคนดีควบคู่กัน การพัฒนาตนเองตามแนวพุทธธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น จนกระทั่งสามารถลดละกิเลสและเข้าถึงความหลุดพ้นได้ในที่สุด การพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาจะต้องพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านภายในและภายนอก โดยอาศัยหลัก ภาวนา 4 ได้แก่ 1) กายภาวนา การพัฒนากายและพฤติกรรมภายนอกให้มีความเหมาะสม มีบุคลิกภาพมั่นคง แข็งแรง และมีระเบียบวินัย 2) ศีลภาวนา การพัฒนาความประพฤติทางกายและวาจาให้เป็นไปอย่างถูกต้อง มีความสุจริตและน่าเชื่อถือ 3) จิตตภาวนา การพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคงในความดี มีความสงบ สดชื่น และเบิกบาน 4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญาให้สามารถพิจารณาและแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง รู้ว่าสิ่งใดมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ ทั้งนี้ การพัฒนาตนเองตามแนวพุทธธรรมมุ่งสู่เป้าหมายของชีวิต 3 ประการ ได้แก่ 1) ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันที่สามารถเห็นได้ชัดในชีวิต เช่น ความมั่นคงในชีวิตและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม 2) สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในอนาคต ซึ่งเกิดจากการดำรงตนด้วยความประพฤติที่ดีงาม ความภาคภูมิใจในชีวิต และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน 3) ปรมัตถประโยชน์

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, somkidpumturian@gmail.com, Tel. 08-18873652

คือ ประโยชน์สูงสุดของชีวิต ได้แก่ การเข้าถึงสัจธรรมของสภาวะตามความเป็นจริง การหลุดพ้นจากกิเลส และการมีจิตใจเป็นอิสระจากพันธนาการทั้งปวง ดังนั้น หลักพุทธธรรมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาตนเองและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคมยุคศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: พุทธธรรม, การพัฒนาตนเอง, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This academic article aimed to explain Buddha Dhamma and self-development in the 21st century. The study found that all individuals can apply Buddhist teachings to facilitate personal development by practicing and developing oneself from an ordinary person into a high-potential, quality individual filled with virtue - capable of being both skilled and good at the same time. Self-development according to Buddha Dhamma was a continuous, step-by-step process that ultimately led to the reduction of defilements and the attainment of liberation. Complete self-development according to Buddha Dhamma required balanced development both internally and externally, relying on Bhavana 4, namely 1) Kayabhavana was to develop the physical body and external behavior to be appropriate, with a stable, strong personality and discipline; 2) Silabhavana was to develop correct conduct in body and speech, being honest and trustworthy; 3) Cittabhavana was to develop a mind steadfast in goodness, peaceful, refreshed, and joyful; and 4) Panyabhavana was to develop wisdom to consider and discern things according to reality. Knowing what was beneficial and what was not was crucial. Buddhist self-development aimed at three life goals, namely 1) Dhitthadhammikattha referred to benefits that were clearly visible in the present life, such as life stability and living a suitable life; 2) Samparayikattha referred to future benefits arising from maintaining good conduct, taking pride in one's life, and achieving progress in one's career; ; and 3) Paramattha referred to the highest ideals of life, which included accessing the truth of reality, liberation from desires, and achieving mental freedom from all bondage. Therefore,

Buddhist principles provided a crucial guideline for developing human potential to achieve completeness in physical, mental, and intellectual aspects. These principles can be applied for self-development and living a meaningful life in 21st-century society.

Keywords: Budda Dhamma, Self-Development, 21st Century

บทนำ

พระพุทธศาสนาเริ่มเข้ามาเผยแผ่สู่ประเทศไทยหลังการสังคายนาครั้งที่ 3 ณ เมืองปาฏลีบุตร พระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์ พระองค์ทรงส่งสมณทูตแบ่งเป็น 9 สายไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ รวมทั้งสุวรรณภูมิคือประเทศไทยในปัจจุบัน ทำให้พระพุทธศาสนาดำรงตั้งมั่นเจริญรุ่งเรืองถึงปัจจุบัน (Department of Religions, 2018) เป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่ของประเทศให้ความเคารพนับถือศรัทธาผ่านพระรัตนตรัยทั้งสามประการกล่าวคือ พุทธรัตนะ (รัตนะหรือรัตน แปลว่า แก้ว) ปัจจุบัน คือ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ธรรมรัตนะคือหลักธรรมคำสอน และสังฆรัตนะคือพระสงฆ์เป็นศาสนทายาททำหน้าที่สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาด้วยการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรม นอกจากนี้พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของอารยธรรมมากมาย เช่น ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ วิถีชีวิตของคนไทยผูกโยงไว้กับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดกระทั่งวาระวาระสุดท้ายของชีวิตตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจวบจนปัจจุบัน

หลักธรรมคำสอนทั้งหมดถ้าได้ศึกษาเราจะพบว่ามุ่งเน้นสอนให้มนุษย์ทุกคนละเว้นความชั่วทั้งปวง ทำความดีให้ถึงพร้อม ทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาจนถึงการบรรลุอมตะธรรมคือหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งมวลเข้าถึงพระนิพพาน พระพุทธศาสนาเห็นว่าการพัฒนาตนเองที่ถูกต่อนั้นต้องเริ่มต้นที่ตัวเราเองเป็นประการแรกให้รู้จักตนเอง (Know Thyself) รู้เท่าทันตนเองและเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้จะทำให้เราเข้าใจคนอื่นดีเช่นเดียวกันสามารถอยู่ร่วมกับชุมชน สังคม ประเทศชาติได้อย่างปกติสุขและต่อชาวโลกมีวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือต้องพัฒนาทั้งภายในและภายนอก(กายกับใจ) ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มีมากมาย การพัฒนาตนเองในบริบทของการบริหารก็คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั่นเอง ในมุมมองพระพุทธศาสนาการพัฒนาจำเป็นอย่างยิ่งต้องพัฒนาตนเองก่อนเป็นลำดับแรกสำคัญต้องพัฒนาทั้งภายในและภายนอก (กายกับใจ) เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามทศนะพุทธศาสนา

เนื้อเรื่อง

ทรัพยากรมนุษย์เป็นศูนย์กลางจักรวาลในการบริหารจัดการทุกมิติ องค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพราะนั่นหมายถึงความสำเร็จของงานตามเป้าหมายที่วางไว้ โลกในศตวรรษที่ 21 ให้ความสำคัญกับการพัฒนา 3 อย่างคือ 1) การพัฒนาคน (People Development) 2) การพัฒนางาน (Work Development) และ 3) การพัฒนาชีวิต (Life Development) โดยเริ่มที่คนหมายถึงตนเองกล่าวคือเมื่อคนได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ ทำให้งานมีคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็เกิดขึ้นทำให้ได้รับค่าตอบแทน เงินเดือนหรือเลื่อนยศตำแหน่งสูงขึ้น มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่สุขสบายในสังคม นอกจากนี้การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพ มีวิสัยทัศน์และมีบุคลิกภาพเอื้อต่อการทำงานในองค์กรรองรับเทคโนโลยียุคดิจิทัลและจัดการกับการเปลี่ยนแปลงแบบพลวัต (Dynamic) เพราะบางครั้งการเปลี่ยนแปลงเกิดอาจขึ้นตามช่วงเวลาและจากปัจจัยอื่น ๆ จึงต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ความทันสมัยด้านเทคโนโลยี การรับส่งและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่มีทั้งภาพเสียง สมบูรณ์ระหว่างกันสะดวกรวดเร็วประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย เชื่อมโยงเครือข่ายผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ ระหว่างกันทุกระดับทั่วทุกมุมโลก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นเหตุผลสำคัญทำให้ทุกคนตระหนักถึงการพัฒนาตนเองเพื่อรองรับและแก้ปัญหาที่มาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างสมดุล

ดังนั้น การพัฒนาตนเองในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่เพื่อให้เกิดองค์ความรู้จากศาสตร์นั้น ๆ เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ต้องเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกและต้องพัฒนาทักษะที่เอื้อต่อการทำงาน มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนรองรับความรู้ใหม่ๆ ในอนาคต การทำงานเป็นทีม บุคคลที่จะพัฒนาตนเองต้องมีความสนใจและรักความก้าวหน้า ตระหนักและให้ความสำคัญในการพัฒนาความคิดของตนเองบนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต (Global Mindset) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557) ทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานตั้งแต่ระดับองค์กรถึงระดับประเทศ ดังความจริงที่ว่ามนุษย์ทุกคนที่เกิดมาบนโลกใบนี้แม้ต่างกันโดยเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วรรณะล้วนปรารถนาความประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยกันทั้งนั้นหรืออย่างน้อยทุกคนต้องการมีอาชีพการงานที่มั่นคงได้รับการยอมรับในสังคม โลกในศตวรรษที่ 21 หลายฝ่ายยอมรับกันว่าเป็นโลกแห่งเทคโนโลยีมีนวัตกรรมใหม่ ๆ ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่งทางเศรษฐกิจและการค้าเน้นระบบเครือข่ายทำหน้าที่แทนมนุษย์เกือบทุกด้านกล่าวคือตั้งแต่การออกแบบคัดเลือกวัตถุดิบกระบวนการผลิตควบคุมคุณภาพไปจนถึงการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ดีการพัฒนาตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการรองรับและปรับตัวให้สอดคล้องตอบสนองในความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีเพื่อสร้างรายได้เปรียบเชิงธุรกิจทั้งระดับจุลภาค (Micro Perspective) และระดับมหภาค (Macro Perspective) ทฤษฎาภรณ์มนุษย์ในองค์กรภาครัฐที่ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพในการขับเคลื่อนหรือแรงขับ (Drive) การปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมายขององค์กรนั้น ๆ ทั้งยังจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม

การพัฒนาตนเองในศตวรรษที่ 21 ให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาคน การพัฒนางาน และการพัฒนาทักษะชีวิตให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี สร้างปฏิสัมพันธ์ที่สมดุลกับสภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานขององค์กรในโลกยุคดิจิทัลและเป็นการเพิ่มมูลค่าในทางเศรษฐกิจ สังคม ประเทศชาติเจริญมั่นคง ความหมายของการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเองภาษาอังกฤษใช้คำว่า Self – Development หมายถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเราให้ดีขึ้นเจริญขึ้นเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่พอใจ (ปรกรณ์ ปรียากร, 2538) และมีการใช้กันทั่วไป เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศและการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นต้นเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายและความคาดหวังของเรา นอกจากนี้ยังมีคำที่มีความหมายคล้ายกันและใช้แทนกันได้เช่น การปรับปรุงตน (Self-Improvement) การบริหารตน(Self-Management) การปรับตน (Self-Modification) และการควบคุมตนเอง(Self-Control) เป็นต้น อีกนัยหนึ่ง การพัฒนาตนเองแยกออกเป็น 2 คำได้แก่ การพัฒนา ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Development หมายถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นกว่าเดิมจากไม่มีให้มีขึ้น เจริญขึ้น และคำว่า ตน ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Self หมายถึง ตนเอง ดังนั้นเมื่อสมาสกันแล้ว การพัฒนาตนเองจึงหมายถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิมจากไม่มีให้มีขึ้น เหมาะสมกว่าเดิมและเจริญขึ้น มีนักวิชาการที่ให้ความหมายการพัฒนาตนเอง ดังนี้

การพัฒนาตนเองประกอบด้วย 2 คำ คือ การพัฒนา กับตนเอง การพัฒนา (Development) หมายถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ดีขึ้น เจริญขึ้น ตนเอง (Self) หมายถึงตัวบุคคล ดังนั้น การพัฒนาตนเองตามรูปศัพท์จึงหมายถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเองของบุคคลให้ดีขึ้น เจริญขึ้น (ราตรี พัฒนรังสรรค์, 2554)

การพัฒนาตนเองเป็นการเปลี่ยนแปลงจากศักยภาพเดิมที่มีอยู่ไปสู่ศักยภาพใหม่ระดับที่สูงกว่าเดิม (ชาญชัย อาจินสมาการ, 2538) และสอดคล้องกับการพัฒนาตนเอง มี 2 ลักษณะดังนี้

1. การที่บุคคลพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม เหมาะสมกว่าเดิม ทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมและแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการหรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

2. การพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดีขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้ตนเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคมเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสันติสุขของตน (วินัย เพชรช่วย, 2553)

นอกจากนี้ การพัฒนาตนเองคือความพยายามทำสิ่งต่างๆให้สำเร็จด้วยตนเองซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงส่วนตัว มีความสามารถใหม่ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างไปจากเดิมมีความรู้ลึกใหม่เกิดขึ้นทำให้รู้สึกว่าเป็นคนดีขึ้น (Boydell, T., 1985)

จากการประมวลความหมาย การพัฒนาตนเองของนักวิชาการของประเทศไทยและต่างประเทศ สรุปว่า การพัฒนาตนเองหมายถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม สามารถดำเนินกิจกรรมและแสดงพฤติกรรมที่มีอยู่เป็นอยู่แบบเดิม ๆ ไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถใหม่ ๆ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตลอดจนสังคมตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ทั้งยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพสมรรถนะภาพในการปฏิบัติงาน ตระหนักรู้ในหน้าที่และต้องดำเนินการในแนวทางที่ถูกต้องเป็นลำดับกระทั่งประสบความสำเร็จ

การพัฒนาตนเองสำคัญอย่างไร

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาไม่มีผู้ใดจะเพียบพร้อมสมบูรณ์ทุกด้านในขณะเดียวกันมนุษย์มีความปรารถนาให้ตนเองมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตส่วนตัวทั้งหน้าที่การงานด้วยกันทั้งนั้นซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องผิดปกติแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้มีผลทำให้มนุษย์หันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันสมบูรณ์ได้และทุกคนควรพัฒนาตนเองเป็นอย่างยิ่งทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเพราะการพัฒนาตนเองมิใช่แค่การทำให้ปัญหาหรือพฤติกรรมหมดไปเท่านั้นหากแต่ยังเป็นประโยชน์ในการขจัดปัญหาที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าที่ผ่านมา ดังนั้นการพัฒนาตนเองจึงมีความสำคัญทั้งในแง่ขององค์กรกล่าวคืออาจเกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นการเพิ่มหรือลดขนาดขององค์กรซึ่งมีผลกระทบต่อการกำหนดเป้าหมายขององค์กรรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงภายนอกองค์กรทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ดังนั้นการพัฒนาตนเองจึงมีความสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อให้รู้จักและเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ข้อดีข้อเสียจุดอ่อนจุดแข็งซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีอยู่แล้วจึงจำเป็นต้องขจัดความสับสนอันเกิดจากความขัดแย้งภายใน

ตนเองแล้วก้าวออกมาจากพันธนาการนั้นนำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเองตามความเป็นจริงมีความ
ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น อ่อนน้อมถ่อมตัวให้เกียรติผู้ร่วมงาน ภาควมิจในความสำเร็จของตน

2. เพื่อปรับภาพลักษณ์ด้านลบที่มีในตนเองเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี พุดจา
นำเชือกือการรักษากฎเกณฑ์เข้าใจคนอื่นและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
สังคมและประเทศชาติ ใช้ศักยภาพของตนทั้งหมดอย่างเต็มที่บุคคลที่มีภาพลักษณ์ดีส่งผลดีต่อการ
เป็นแบบอย่างที่ดีควรยกย่องและนำไปพัฒนาในส่วนอื่น ๆ

3. เพื่อวางรากฐานหรือแนวทางในการพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาอาชีพ การ
งาน การพัฒนาชีวิตและการพัฒนาจิตใจ เป็นต้น ให้สอดคล้องตามความต้องการของตนเอง และ
เป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพและเป็นระบบระเบียบมากขึ้น สรรสร้าง
สิ่งใหม่ ๆ และบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะด้วยความเต็มใจ

ความสำคัญการพัฒนาตนเอง 3 ประการ (ฤกษ์ชัย และคณะ, 2546) ดังนี้

1. สำคัญต่อตนเอง การพัฒนาตนเองเป็นความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่
เหมาะสมและเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ วิธีการที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน การใช้ชีวิตและมีความมั่นใจใน
ตนเองที่จะเอาชนะปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ และพร้อมรับมือกับความท้าทายหลากหลายมากขึ้น

2. สำคัญต่อบุคคลอื่น การพัฒนาตนเองเป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง
เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น มีทักษะในการสื่อสารและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคคลอื่น

3. สำคัญต่อสังคม เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตบุคคลในสังคม ทำให้สังคม
เจริญก้าวหน้ามีความสามัคคีและสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้การพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้กับสังคม

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาตนเองคือการเพิ่มเติมความรู้ความสามารถ ทักษะ
คุณลักษณะและภาพลักษณ์ที่สังคมต้องการมั่นใจในตนเองรู้จักจุดอ่อนจุดแข็งปรับปรุงแก้ไขสร้าง
ปฏิสัมพันธ์และให้ความสำคัญที่ดีกับบุคคลอื่นเป็นแบบอย่างที่ดีกับสังคมและสร้างวัฒนธรรมการ
เรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสังคมเข้มแข็งพึ่งพาตนเอง

แนวทางการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ว่า
ต้องการพัฒนาเพื่อตอบสนองแก่ตนเองหรือส่วนอื่นแต่ส่วนใหญ่การพัฒนาตนเองจะให้ความสำคัญ
2 ประการคือเพื่อตนเองหรือตัวเองก่อนจากนั้นเป็นการพัฒนาตนเองเพื่อคนอื่นหรือส่วนรวม เมื่อ
เรารู้ความต้องการต่อไปเราสามารถดำเนินการศึกษาพัฒนาตามกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ให้เข้าใจ
การปฏิบัติงานในทุกสาขาอาชีพหรือแม้แต่การศึกษาแต่ละสาขาวิชาในสถานศึกษาทุกระดับจำเป็น
จะต้องมีแนวทางในการทำงานหรือการศึกษาให้สำเร็จตามที่หน่วยงานองค์กรกำหนดไว้ การพัฒนา

ตนเองก็ไม่ต่างกันมากนัก ผู้เขียนขอแนะนำเสนอแนวทางการพัฒนาตนเองของ Megginson (Megginson, D. & peddler, M., 1992) ดังนี้

1. การเรียนรู้ (Learning) การพัฒนาตนเองที่ถูกต้องควรเริ่มต้นที่บุคคลและสำรวจตรวจสอบความต้องการการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องงานหรือความเข้าใจในองค์กรและอะไรสำคัญจำเป็นมากขนาดไหนการเรียนรู้มีการพัฒนาที่ตามมา ความสำเร็จและความก้าวหน้าของงานในองค์กรจึงต้องอิงอาศัยบุคคลที่เรียนรู้และพัฒนาตนเอง เพราะเมื่อตนเองเรียนและรับรู้ว่าจะอะไรเป็นสิ่งต้องรู้อย่างไรการพัฒนาตนเองจะเป็นแบบนั้น

2. การวินิจฉัยตนเอง (Self-Diagnosis) บุคคลปรารถนาจะพัฒนาตนเองจำเป็นต้องสำรวจ วิเคราะห์ว่าตนเองมีจุดอ่อน จุดแข็งและข้อบกพร่องอะไรบ้าง นำข้อมูลที่ได้นั้นไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อยกระดับความรู้ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่ต้องการให้แก่ตนเอง

3. การกำหนดเป้าหมาย (Goals Setting) การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาตนเองจะทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาตนเองชัดเจนควรเป็นไปอย่างไร แนวทางไหนและก้าวหน้าจากเดิมอย่างไรถ้ากำหนดกรอบระยะเวลาไว้ด้วยจะดีมากเพราะการพัฒนาตนเองของแต่ละบุคคลอาจใช้เวลาไม่น้อยไม่เหมือนกันทั้งยังจะช่วยให้การประเมินผลวัดความก้าวหน้าให้ประสบผลสำเร็จเป้าหมายที่กำหนดไว้

4. การแสวงหาทรัพยากรที่เหมาะสม (Finding Appropriate Resources) หลังจากกำหนดเป้าไว้เรียบร้อยแล้วก็จะสามารถกำหนดวิธีการที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ด้วยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อเป็นประโยชน์และเหมาะสมสำหรับตนเองซึ่งมีอยู่มากมายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จากการหนังสือ การสอบถาม เป็นต้น

5. การหาเพื่อน (Recruit of Other People) คือการแสวงหาความช่วยเหลือสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน เพื่อนฝูงทั่วไป เจ้านาย หัวหน้าและบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ มีทักษะ ความชำนาญแนะนำการเรียนรู้อยู่เสมอเพื่อช่วยให้ความพยายามในการพัฒนาตนเองประสบผลสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

6. ความอดทน ต่อสู้ ไม่ละทิ้งความพยายาม (Stickability and Perseverance) คือในขณะการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จสำหรับบุคคลที่จะพัฒนาตนเองต้องมีความพากเพียรพยายาม อดทน อดกลั้น ไม่ย่อท้อกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นหรือเผชิญอยู่ใช้เวลาที่มีอยู่อย่างเต็มที่ คุ่มค่าเพื่อให้สำเร็จผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

7. การประเมินผลด้วยตนเอง (Evaluation Self) คือการประเมินผลลัพธ์กับการทำของตนเองว่าบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการหรือไม่หรือมีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นกับตนเองบ้างด้วยการให้คะแนนหรือตั้งเป้าหมายใหม่เพื่อแก้ไขและพัฒนาตนเองต่อไป

การพัฒนาตนเองในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้านโดยเริ่มต้นที่ตนเองด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมอย่างเคร่งครัดด้วยกาย วาจา และใจในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับคุณค่าของมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมไม่แบ่งชั้นวรรณะ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกัน เช่น ผิวพรรณ รูปร่าง หน้าตา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เป็นต้น และไม่ได้เป็นปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ต่อการพัฒนาตนเอง หลักการในพระพุทธศาสนา สอนว่าผลดี (เรียกว่า บุญ) หรือกุศล ผลไม่ดี (บาป) หรืออกุศลล้วนเกิดจากกรรมคือการกระทำของตนเองทั้งสิ้น ความจริงที่ว่ามนุษย์ทุกคนไม่สามารถเลือกเกิดได้แต่มนุษย์เลือกที่จะกระทำได้ สามารถพัฒนาตนเองได้ด้วยการนำเอาหลักธรรมคำสอนมาเป็นกรอบเริ่มต้นที่ตัวเราด้วยการทำความดีด้วยตนเองไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น(สรรพสัตว์)สอนให้เชื่อในเรื่องกรรมคือการกระทำบนพื้นฐานที่ว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่วสอดคล้องกับคำสอนโบราณที่กล่าวว่า ดีชั่วอยู่ที่ตัวทำ สูงต่ำอยู่ที่ทำตัว ในมุมมองทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถพัฒนาฝึกฝนตนเองได้เปลี่ยนแปลงจากคนที่เกียจคร้านไม่สู้งานไม่อดทนให้กลายเป็นคนขยันอดทนไม่ย่อท้อต่อความลำบากพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพมีคุณภาพดีงามทั้งการประพฤติปฏิบัติซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่นกล่าวคืองามทั้งภายในและภายนอกมีคุณธรรมมีปัญญาสามารถแก้ปัญหาและเข้าถึงสัจธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2557) ความหมาย การพัฒนาตนเองในทางพระพุทธศาสนาดังนี้

พัฒนา บาลีใช้คำว่า วฑฺฒ หรือ วัฒนา แปลว่า ความเจริญ ความงดงาม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ, 2553) ความหมายทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ความเจริญ ความรุ่งเรืองซึ่งพันธุการกัฏฐไตรลักษณ์ 3 อย่าง คือ 1) อนิจจัง ไม่จีรังยั่งยืนเที่ยงแท้ถาวรเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย 2) ทุกขัง เป็นทุกข์สภาพบีบคั้นทนได้ยากตามสภาวะธรรม และ 3) อนัตตา ไม่มีตัวตนบังคับบัญชาสั่งการควบคุมไม่ได้ เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปเปรียบได้กับฟิซลุ่มลูกบางชนิด เช่น ดอกไม้ เป็นต้น อย่างไรก็ตามคำที่มีความหมายคล้ายกันใช้แทนกันได้ คือคำว่าภาวนา แปลเป็นไทยว่า มีขึ้น เจริญขึ้น แต่เป็นความเจริญที่ยั่งยืน (พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), 2540) นอกจากนี้ คำว่า พัฒนา ภาษาสันสกฤต ใช้คำว่า วรฺธณ แปลว่า ความเจริญ เหมือนกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

คำว่า ตัวตน ความหมายทั่วไปหมายถึงบุคคลหรือคนใดคนหนึ่งเป็นหญิงหรือชาย สามารถมองเห็นด้วยตาระหว่างกันมีปฏิสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ในสังคม ส่วนคำว่า ตัวตน หรืออัตตา ในทางพระพุทธศาสนาเกิดจากองค์ประกอบ 5 อย่างที่เรียกว่าเบญจขันธ์ หรือ ขันธ์ 5 ได้แก่ 1) รูปขันธ์ หมายถึง ร่างกายและอวัยวะน้อยใหญ่ 2) เวทนาขันธ์ หมายถึง ความรู้สึกเย็นร้อนอ่อนแข็งและสุขทุกข์ 3) สัญญาขันธ์ หมายถึง ความจำได้หมายรู้แยกแยะสิ่งต่างๆได้ 4) สังขารขันธ์ หมายถึง การปรุงแต่งสิ่งต่าง ๆ หรือการปรุงแต่งจิต และ 5) วิญญาณขันธ์ หมายถึง การรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ผ่านอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสเกี่ยวกับตนเองไว้เช่น ตนแลเป็นที่พึ่งของตน ตนแลในที่นี้ หมายถึง ตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งตัวตน ก็คือ กายและจิต ที่ทำงานร่วมกัน กล่าวคือ จิตคิดอะไรส่งต่อไปยังกายมีหน้าที่ปฏิบัติตาม ลักษณะคล้ายหัวหน้างานในองค์กรหรือหน่วยงานเมื่อสั่งให้ทำอะไร ลูกน้องหรือบุคลากรต้องปฏิบัติ

พุทธธรรมกับการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเองในพระพุทธศาสนาเป็นการนำเอาหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้ในการประพฤติปฏิบัติให้มีความเจริญงอกงามทั้งภายในและภายนอกคือร่างกายและจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมด้วยหลักการ 3 อย่าง คือ งดงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลางและงามในที่สุด (สุดท้าย) การพัฒนาตนเองก็ใช้หลักการ 3 ขั้นตอน เช่นเดียวกัน คือ 1) ขั้นพื้นฐาน หรือเบื้องต้นกล่าวคือ การพัฒนาตนเองจากไม่มีอะไรให้มีชีวิตที่ดีมีความสุขเรียกว่าระดับปุถุชนทั่วไป 2) พัฒนาจากปุถุชนยกระดับสูงขึ้นกว่าเดิมเป็นระดับกัลยาณปุถุชนมีศีลธรรม คุณธรรม และ 3) พัฒนาไปสู่เป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนาคือเป็นอริยบุคคล การพัฒนาตนเองในนิยามขององค์กร หรือหน่วยงานส่วนมากต้องการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง และอยากได้แต่คนเก่ง ๆ ความจริงคนเก่งไม่ใช่เรื่องเสียหายถ้าใช้ไปในทางที่ถูกต้อง แต่ในขณะเดียวกันสังคมปัจจุบันเจริญด้วยวัตถุล้วนก่อให้เกิดความอยากได้ตามกระแสนิยม การแข่งขันชิงดีชิงเด่นทั้งในระดับปัจเจกชน องค์กร และอื่น ๆ ทวีความรุนแรงตามความทันสมัยของเทคโนโลยี บางท่านกล่าวว่าเป็นสังคมบริโภคนิยมเต็มตัว ความเก่งของคนอาจก่อให้เกิดปัญหา พระพุทธศาสนาส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาตนเองให้เป็นคนเก่ง และคนดี ในลักษณะเก่งดี มีคุณธรรมควบคู่กันทั้งสองอย่าง

หลักธรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาตนเองให้เป็นทั้งคนดีและคนเก่งนั้นมีอยู่หลายประการ บุคคลสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติ ได้แก่ ศีล 5 หรือเบญจศีล คือการควบคุมกายวาจาและใจให้เป็นปกติ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์เบียดเบียนผู้อื่น ไม่คิดอยากได้หรือเอาทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตนและล่วงละเมิดสามีภรรยาผู้อื่น งดเว้นอบายมุขทุกชนิด และที่มากู้กับเบญจศีลคือ เบญจธรรม เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนกันในลักษณะ เบญจศีลห้าม เบญจธรรมช่วยสนับสนุนให้การ

ปฏิบัติเจริญก้าวหน้า ชีวิตมีความสุข สามารถอยู่ร่วมกันทำให้สังคมมีสันติสุข สำหรับหลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาตนเองให้เป็นคนเก่งคือ อิทธิบาทธรรม มี 4 ประการคือ 1) ฉันทะ ความเต็มใจพอใจในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จตามความปรารถนา สุดกำลังความสามารถ 2) วิริยะ ความเพียรพยายาม ไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย มุมานะ อดทนต่อความยากลำบากในการกระทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ 3) จิตตะ เอาใจใส่ในงานนั้นด้วยจิตที่ตั้งมั่นแน่วแน่มั่นคง และมีสติ 4) วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณา วิเคราะห์ ไตร่ตรองข้อดี ข้อเสีย ตีอยู่แล้วก็ทำดียิ่งขึ้นไป อันไหนบกพร่องก็หาทางแก้ไข ปรับปรุงด้วยปัญญา

หลักภาวนาธรรมกับการพัฒนาตนเอง

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งที่มีอยู่ในโลกเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ หลักธรรมคำสอนทุกคนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองให้เป็นทั้งคนดีและคนเก่งด้วยภาวนาธรรม 4 คำว่า ภาวนา คือ การเจริญ การทำให้เป็นขึ้นมีขึ้น การฝึกอบรมและการพัฒนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559) ดังนี้

1. กายภาวนา โดยทั่วไป หมายถึงการทำให้ร่างกายแข็งแรง เจริญเติบโต ปลอดภัย ไร้โรค บริโภคอาหารที่ดีมีประโยชน์ การออกกำลังกายเช่น เดิน วิ่งตามสวนสาธารณะทั่วไปเข้าฟิตเนสหรือว่ายน้ำ เป็นต้นและมีปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนากาย เช่น ในวงการกีฬา เป็นต้น ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง การเจริญกาย ฝึกอบรมกาย พัฒนากายและการพัฒนาอินทรีย์ทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ด้วยการระมัดระวังสำรวมในอินทรีย์ ไม่ให้เกิดโทษทางกาย พิจารณาในทางที่เป็นคุณปราศจากโทษ กุศลธรรมงอกงาม อกุศลธรรมเสื่อมสูญไป มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและเกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติทางกายภาพอย่างกลมกลืน เกิดประโยชน์ สร้างสรรค์ต่อการพัฒนาชีวิตตนเองและสังคม

2. สิลภาวนา โดยทั่วไป หมายถึงการพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีระเบียบในการใช้ชีวิต เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันรักษากฎกติกา ข้อบังคับของหน่วยงาน องค์กร สังคมเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยและสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้ ลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและเป็นการพัฒนาสังคมด้วย สิลภาวนาในความหมายทางพุทธศาสนา หมายถึง การเจริญศีล การพัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งมั่นในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเกื้อกูลกัน เป็นการจัดระเบียบชีวิตของตนเองและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม

3. จิตตภาวนา โดยทั่วไป หมายถึง การพัฒนาวิธีคิด คิดเป็นระบบ จิตใจเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม 8 มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน ไม่ท้อถอยหรือปล่อยให้อารมณ์ชั่ววูบ เชื่อมั่น

ศรัทธาในตนเอง ไม่เอาเปรียบคนอื่น มีจิตสาธารณะ ทางพระพุทธศาสนา หมายความว่า การพัฒนาจิตให้เข้มแข็งมั่นคง การฝึกฝนอบรมจิต เปี่ยมด้วยคุณธรรม จิตใจดี โอบอ้อมอารี มีเมตตา สุภาพ อ่อนโยน เปิกบาน แจ่มใสและมีสติตลอดเวลา

4. ปัญญาภาวนา หมายความว่าทั่วไป หมายถึง การรู้จักแก้ปัญหา มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานทั้งหลายตามความสามารถที่ตนมีด้วยปัญญาและด้วยเหตุผล ยึดมั่นในความถูกต้อง ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมและเว้นจากอคติ 4 ปัญญาภาวนาในนิยามพระพุทธศาสนา หมายความว่า การพัฒนาปัญญา คิดอย่างมีเหตุผล รู้เข้าใจสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา ไม่เสียดาย เสียใจและไม่ยึดติดกับสิ่งเหล่านั้นแต่ให้พิจารณาตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลก ไม่หลงไปตามกิเลสแต่เป็นไปตามเหตุปัจจัย บ่อเกิดของปัญญาแบ่งเป็น 3 ประการ คือ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาตนเองตามหลักภาวนาธรรม 4 ต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันทั้งภายใน และภายนอก(กายกับจิต) ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การพัฒนาตนเองจึงจะได้ผลสมบูรณ์ถูกต้องพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญในการพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน ได้แก่การพัฒนา กาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต(การพัฒนาสังคม)และการพัฒนาปัญญา

อรรถ 3 กกับการพัฒนาตนเอง

หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์บริบูรณ์ กล่าวคือ มนุษย์ที่สมบูรณ์ในพระพุทธศาสนานั้นหมายถึงมนุษย์ที่ทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อม ดังพุทธพจน์ว่า ไม่ควรพราประโยชน์ตนเองเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

คำว่า ประโยชน์ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมาจากภาษาสันสกฤต ว่า อัต หรือ อรรถ หมายถึงผลที่มุ่งหมาย 3 ระดับ (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2531) คือ

1. ประโยชน์หรือผลที่ต้องการในปัจจุบันขั้นที่ตาสามารถมองเห็นในปัจจุบันหรืออีกนัยหนึ่งประโยชน์ขั้นต้นเป็นความต้องการพื้นฐานของชีวิตมนุษย์เช่น อยากมีร่างกายแข็งแรงปลอดภัยไร้โรคภัยเบียดเบียน มีงาน มีเงินใช้ ครอบครัวอบอุ่น สังคมให้การยอมรับ เป็นต้น เรียกว่า ภูมิธรรมมีกัตถะ

2. ประโยชน์หรือผลที่ต้องการในภายภาคหน้า เบื้องหน้า ภายหน้า ขาดหน้า ยกระดับสูงขึ้นขึ้นเลยตามมองเห็นเกี่ยวกับความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในชีวิต เสียสละและบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ เข้าใจในตนเอง ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มั่นใจในความดีที่ทำไว้ เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ

3. ประโยชน์หรือผลที่ต้องการอย่างยิ่งหรือสูงสุด คือประโยชน์ที่เป็นสาระแก่นแท้ของชีวิต รู้แจ้งเห็นจริงตามสภาวะของสิ่งทั้งหลาย กำจัดกิเลสได้เด็ดขาด ปราศจากความเศร้าหมอง มีจิตผ่องใส สะอาด ปลอดโปร่ง ไม่ขุ่นมัว หมัดจดบริสุทธิโดยสิ้นเชิง จิตเป็นอิสระ เรียกว่า ประมัตตะ

อัตตะ หรือ ประโยชน์ทางพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประการดังนี้

1. อัตตัตตะ คือการบำเพ็ญประโยชน์มีเป้าหมายที่ตนเองเพื่อให้ชีวิตประสบความสำเร็จตามจุดหมาย

2. ปรัตตะประโยชน์ คือบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นเช่นการช่วยเหลือสนับสนุนให้เขาพัฒนาตนเองสามารถพึ่งพาตนเองได้ สังคมส่วนรวมมีสันติสุข

3. อุภยัตตะประโยชน์ คือการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม สังคมมีความสุข สะท้อนให้เห็นว่าเกิดจากความเสียสละแบ่งปันผลประโยชน์ไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันแต่เกื้อกูลสนับสนุนประโยชน์ตนเอง คนอื่นและส่วนรวม

สรุปผล

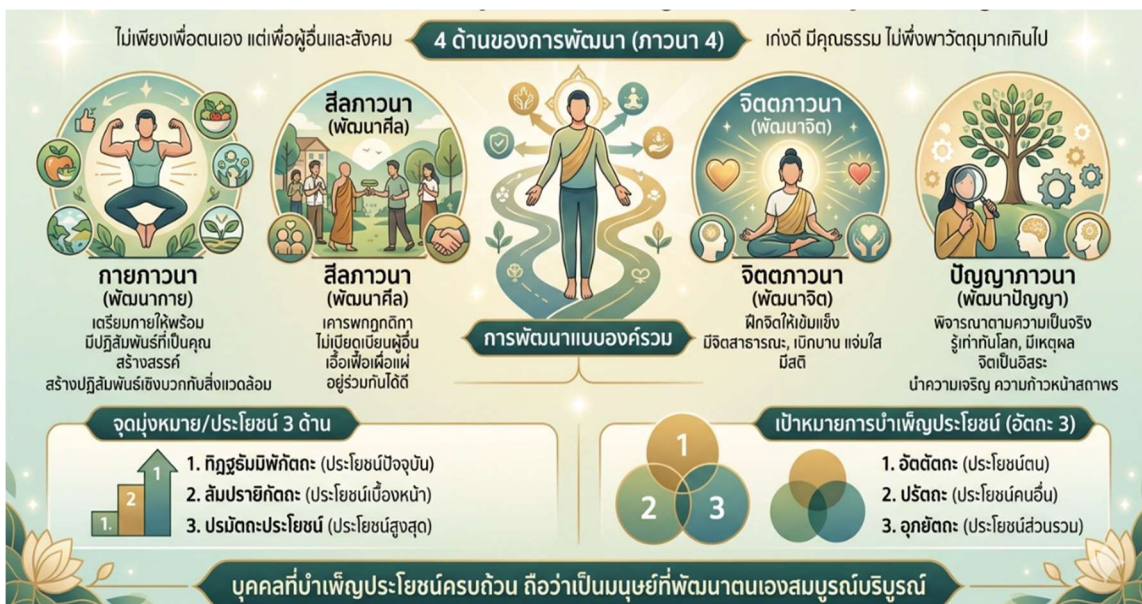
การพัฒนาตนเองในพระพุทธศาสนาคือการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองรอบด้าน กล่าวคือทั้งภายใน ภายนอกและต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน 4 ด้าน คือ

- 1) กายภาวนา คือการเตรียมพร้อมด้านร่างกายให้เจริญงอกงาม ฝึกฝนอบรมพัฒนาให้รู้จักติดต่อกับสิ่งภายนอก มีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นคุณปราศจากโทษเกิดประโยชน์สร้างสรรค์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม
- 2) สีลภาวนา เป็นการพัฒนาด้านระเบียบให้มีความสำคัญและเคารพในกฎกติกา ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนรำคาญต่อผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูลและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
- 3) จิตตภาวนา คือการพัฒนาด้านอารมณ์ ฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง มีจิตสาธารณะ เปี่ยมด้วยคุณธรรมความดีทั้งหลาย เบิกบาน แจ่มใสและมีสติตลอดเวลา และ 4) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริงของโลก รู้เท่าทันโลก เมื่อรู้และเข้าใจโลกตามสภาวะธรรม จิตเป็นอิสระ ย่อมหลุดพ้นจากกิเลสทั้งมวล การพัฒนาตนเองในพระพุทธศาสนามีจุดหมายหรือประโยชน์ 3 คือ 1) ทิฏฐธัมมิกัตตะ (ประโยชน์ปัจจุบัน) 2) สัมปรายิกัตตะ (ประโยชน์เบื้องหน้า) และ 3) ประมัตตะประโยชน์ (ประโยชน์สูงสุด) และ อัตตะ 3 คือ 1) อัตตัตตะ (ประโยชน์ตน) 2) ปรัตตะ (ประโยชน์คนอื่น) และ 3) อุภยัตตะ (ประโยชน์ส่วนรวม)

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาตนเองในพระพุทธศาสนามีใช่เป็นไปเพื่อประโยชน์ตนเองแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นหากแต่ให้คำนึงถึงประโยชน์ผู้อื่น สังคม รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับสิ่งแวดล้อมใน

ลักษณะแอบอิงอาศัยก่อให้เกิดคุณภาพในการดำเนินชีวิต เก่งดี มีคุณธรรม ไม่พึงพาวัตถุมักเกินไป สุขและคุณภาพชีวิตที่ดีเกิดจากการพัฒนาตนเองเป็นหลักสะท้อนให้ว่าการพัฒนาตนเองแบบองค์รวมคือพัฒนากายให้สมบูรณ์แข็งแรงประกอบอาชีพสุจริต มีระเบียบวินัย เคารพกฎกติกาของสังคม มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคงในความสุข มีเมตตาออร์ปคุณธรรม และมีเหตุผล ยึดมั่นในความถูกต้องแก้ปัญหาด้วยปัญญา นำความเจริญ ความก้าวหน้าสภาพทั้งในปัจจุบัน อนาคตสืบ ๆ ไปในโลก สมมุติและโลกในความเป็นจริง บุคคลที่บำเพ็ญประโยชน์ทั้งตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่น และสังคมอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ในทัศนะทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นมนุษย์ที่พัฒนาตนเองสมบูรณ์บริบูรณ์แล้ว

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย อาจิสมาการ. (2538). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพฯ.
- ปกรณ์ ปริยากร. (2538). *ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิชย์.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ. (2553). *ปทานุกรม บาลีไทย อังกฤษ สันสกฤต*. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). *พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสนา (ฉบับประมวลศัพท์)*. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). *พุทธธรรมฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เมธาวี อุดมธรรมานภาพและคณะ. (2550). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตนเอง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- ราตรี พัฒนรังสรรค์. (2544). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- เรียม ศรีทอง. (2542). “กระบวนการพัฒนาตน” *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนา*. หน่วยศึกษานิเทศก์ : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.
- ฤกษ์ชัย คุณูปการ และคณะ.(2546). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถาบันราชภัฏ.
- วินัย เพชรช่วย.(2533). *การพัฒนาตน(Self-Development)*. เข้าถึงได้จาก<https://www.novabizz.com/NovaAce/Learing-Self-Deveipment.html>.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2557). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษายใน ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557*. กรุงเทพฯ : ภาพการพิมพ์.
- สำนักราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- สุธินี ฤกษ์ขำ. (2558). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: หลักการและประยุกต์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Boydell, T. (1985). *Management self-development: A guide for managers*. organization and institution. Geneva : internation Lobour Office.
- Department of Religions. (2018). *Religion in Thailand*. Bangkok : printing House Agricultural cooperatives of Thailand Ltd.
- Megginson, D. & peddler, M. (1992). *selfdevelopment, a facilitator guide*, London : McGrow Hill.

สมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

21st Century Competencies of World-Class Standard School Administrators
under the Office of the Basic Education Commission

กริธา นามทิพย์¹ พิบอบ วังเงิน² และวรรณรี ปานศิริ³

Kreetha Namthip, Pipob Wachangngon and Wannaree Pansiri

Received: March 23, 2025

Revised: November 14, 2025

Accepted: January 01, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและนำเสนอสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นสมรรถนะแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงทั้ง 3 ระดับ คือ สมรรถนะหลัก เช่น การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การทำงานเป็นทีม สมรรถนะตามตำแหน่งงาน เช่น ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ การประกันคุณภาพการศึกษา และสมรรถนะทางการบริหาร เช่น ภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ การจัดการด้วยระบบคุณภาพ นอกจากนี้สมรรถนะพื้นฐานแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลยังต้องมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับมิติสากล โดยมีจุดเน้นพิเศษใน 5 องค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบเพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศและมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวม 2) การจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน 3) ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเพื่อการจัดการศึกษา 4) ความสามารถในการสื่อสารและบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ 5) การพัฒนาความเป็นมืออาชีพและจริยธรรมในการบริหารงาน อย่างไรก็ตาม ยังพบสภาพปัญหาที่สำคัญ 4 ด้าน ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาสมรรถนะ ได้แก่ ปัญหาด้านผู้เรียน,

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์; Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Corresponding author, e-mail: kreetha.nam@rmutr.ac.th, Tel. 080-3035977

ปัญหาด้านครูและบุคลากร, ปัญหาด้านผู้บริหารและการบริหารจัดการ และปัญหาระบบการศึกษา โดยรวม บทความนี้จึงได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าว เพื่อให้ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศได้อย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: สมรรถนะ, ผู้บริหาร, โรงเรียนมาตรฐานสากล

Abstract

This academic article aimed to study and present the 21st century competencies of world-class standard school administrators under the Office of the Basic Education Commission through the analysis and synthesis of relevant academic documents, concepts, theories, and research. The study found that the competencies of the 21st century competencies of world-class standard school administrators under the Office of the Basic Education Commission must be integrated competencies linking three levels: core competencies such as achievement orientation and teamwork; job-specific competencies such as English language proficiency and educational quality assurance; and administrative competencies such as leadership, vision, and quality management systems. In addition to core competencies, school administrators must also possess competencies aligned with global dimensions, with a special focus on five interconnected components that systematically drove the school towards sustainable excellence and international standards, namely 1) academic leadership that promoted holistic learning; 2) strategic management for sustainable organizational development; 3) digital technology and innovation skills for educational management; 4) ability to communicate and manage international relations; and 5) development of professionalism and ethics in administration. However, four significant limiting factors were identified as problems related to students, teachers and personnel, administrators and management, and the overall education system. This article therefore presented guidelines for developing these

competencies so that administrators can drive schools towards sustainable excellence in the 21st century.

Keywords: Competencies, Administrators, World-Class Standard School

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยี ประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องพึ่งพาและร่วมมือกันมากขึ้น การจัดการศึกษาจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลก ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ เพื่อขับเคลื่อนการศึกษาให้ทันสมัย และตอบสนองต่อความซับซ้อนของสังคมในศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาที่ดีจะส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้ความสามารถหรือสมรรถนะ โดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2558) กล่าวว่า สมรรถนะ (Competency) คือ สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมในการทำงานของบุคคล ลักษณะเฉพาะของบุคคลเป็นผลมาจากความรู้ความสามารถ ทักษะค่านิยม แรงขับจากภายในตัวบุคคลทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในบริบทของศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำยุคใหม่ มีทักษะยุคใหม่ รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีคุณธรรมจริยธรรมและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่เพื่อพัฒนาตนเองและสถานศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก (อดุล โตเชียว และนิษฐ์วดี จิรโรจน์ภิญโญ, 2563)

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยมีเป้าหมายหลักสามประการ คือพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา โดยยกระดับโรงเรียนที่มีความพร้อมสู่การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินนโยบายตามแผนการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) โดยมุ่งให้คนไทยเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และยกระดับการศึกษาไทยให้ได้มาตรฐานสากล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) จึงเกิดโครงการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากลตั้งแต่ปี 2553 โดยมีเป้าหมายหลัก 3 ด้าน คือ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลก จัดการเรียนรู้เทียบเคียงมาตรฐานสากล และบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (Quality System Management) ซึ่งโรงเรียนนำร่องกว่า 500 แห่งได้รับการ

ส่งเสริมให้เป็นโรงเรียนต้นแบบหรือ Intensive School (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องคำนึงถึงธรรมชาติของผู้เรียน หลักการทำงานของสมอง และปัจจัยแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและศักยภาพเทียบเท่าระดับนานาชาติ ในด้านการบริหาร โรงเรียนได้นำระบบคุณภาพมาปรับใช้ผ่าน 7 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การนำองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การจัดการกระบวนการ การวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาบุคลากร การมุ่งเน้นผู้เรียน และผลลัพธ์ โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จได้รับรางวัล OBECQA ได้แสดงถึงความเป็นเลิศทางการบริหาร และกลายเป็นต้นแบบที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) การศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 มีความจำเป็นเนื่องจากผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ การบริหารจัดการโรงเรียนต้องอาศัยความเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน หลักการทำงานของสมอง และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะระดับนานาชาติ ผู้บริหารจึงต้องมีสมรรถนะที่รอบด้าน ทั้งด้านภาวะผู้นำ การวางแผนกลยุทธ์ การใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ การพัฒนาบุคลากร และการมุ่งเน้นผู้เรียน

นอกจากนี้ การศึกษาสมรรถนะดังกล่าวยังเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพการบริหารให้สอดคล้องกับระบบคุณภาพของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งพัฒนาโรงเรียนไทยสู่มาตรฐานสากล เพื่อให้โรงเรียนอื่น ๆ สามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหาร พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และสมรรถนะที่แข่งขันได้ในระดับโลกอย่างยั่งยืน

จากที่ได้กล่าวมาทำให้ผู้เขียนบทความสนใจจะศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ การบริหารจัดการโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลต้องอาศัยผู้บริหารที่มีความเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน หลักการทำงานของสมอง และสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและสมรรถนะระดับนานาชาติ ในฐานะ “พลเมืองโลก” ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการค้นหาและนำเสนอสมรรถนะที่รอบด้าน และบูรณาการ ซึ่งประกอบด้วย สมรรถนะหลัก สมรรถนะตามตำแหน่งงาน และสมรรถนะทางการบริหาร โดยมีจุดเน้นพิเศษใน 5 องค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงกับมิติสากล เช่น ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวม และ ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม เพื่อให้

ผู้บริหารสามารถใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ และเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ การศึกษาสมรรถนะดังกล่าวยังเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพการบริหาร ให้สอดคล้องกับระบบคุณภาพของ สพฐ. และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งพัฒนาโรงเรียนไทยสู่มาตรฐานสากล ซึ่งผลการศึกษาและวิธีดำเนินการใช้สมรรถนะจะเป็น “แนวทางการบริหาร” ให้แก่โรงเรียนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการยกระดับคุณภาพการบริหาร พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และสมรรถนะที่แข่งขันได้ในระดับโลกได้อย่างยั่งยืน

ความหมายและความสำคัญของสมรรถนะ

ความหมายของสมรรถนะ

สมรรถนะเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาองค์กร นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของสมรรถนะไว้ดังนี้

De Nadaillac, A. (2013) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าสมรรถนะนั้นเป็นสิ่งที่ต้องลงมือปฏิบัติและทำให้เกิดขึ้น กล่าวคือความสามารถที่ใช้เพื่อให้เกิดการบรรลุผลและวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดความรู้ (Knowledge) การเรียนรู้ทักษะ (Know-how) และเจตคติ ลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพต่าง ๆ (Attitude) ที่ช่วยให้สามารถเผชิญและแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้จริง

Hellriegel, D., Jackson, S. E., & Slocum, J. W. (2007) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะพื้นฐานของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถทำนายไปถึงผลของการปฏิบัติงานที่เหนือขึ้นกว่าคนอื่นได้อย่างมีความหมาย

อรรถศักดิ์ คงสวัสดิ์ (2559) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะสมรรถนะความสามารถ คุณสมบัติภาคบังคับที่ทุกคนในองค์กรจะต้องมีเพราะถือว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งขององค์การ ที่จะช่วยให้พนักงานนั้นสามารถปฏิบัติงานในองค์การได้ตลอดรอดฝั่ง ในขณะเดียวกัน บุคลากรที่ขาด Core Competency ก็ต้องได้รับการพัฒนาหรือหากพัฒนาแล้วไม่ดีขึ้นก็บอกได้ว่า พนักงานคนนั้นคงจะไปกับองค์กรนั้นได้ลำบาก

สุนิดา พินิจการ (2559) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง ความรู้ทักษะและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งจำเป็นต้องมีในการปฏิบัติงานตำแหน่งหนึ่งๆ ให้ประสบความสำเร็จโดยได้ผลงานสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ หรือโดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานในสถานการณ์ที่หลากหลายกว่า

จากแนวคิดข้างต้น ผู้เขียนสรุปได้ว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะหรือความสามารถของบุคคลที่ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และพฤติกรรม (Attitudes/Attributes) ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามมาตรฐานที่องค์กรหรือบทบาทงานนั้นกำหนดไว้ โดยสมรรถนะเป็นคุณลักษณะเฉพาะบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จในระดับที่สูงกว่าผู้อื่น

ความสำคัญของสมรรถนะ มีนักวิชาการได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

วิโรจน์ สารรัตน์ (2544) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสมรรถนะไว้ดังนี้ เป็นเครื่องมือช่วยแปลงวิสัยทัศน์ พันธกิจและกลยุทธ์ศาสตร์ขององค์กรมาสู่กระบวนการบริหารคน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความสามารถในองค์กรอย่างมีทิศทางและต่อเนื่อง เป็นมาตรฐานพฤติกรรมที่ดีในการทำงาน ซึ่งสามารถนำไปใช้วัดและประเมินคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นพื้นฐานสำคัญของระบบการบริหารงานทรัพยากรบุคคลภายในองค์กร

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2552) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสมรรถนะว่ามีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรและองค์กร โดยสมรรถนะมีประโยชน์ต่อตัวผู้ปฏิบัติงาน ต่อตัวองค์กรหรือหน่วยงาน และต่อการบริหารงานบุคคลโดยรวม ดังนี้

1) ช่วยให้การคัดสรรบุคคลที่มีลักษณะดีทั้งความรู้ ทักษะและความสามารถ ตลอดจนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงาน เพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จตามความต้องการขององค์กรอย่างแท้จริง

2) ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงระดับความสามารถของตัวเองว่าอยู่ในระดับใดและจะต้องพัฒนาในเรื่องใด ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

3) ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาฝึกอบรมแก่พนักงานในองค์กร

4) ช่วยสนับสนุนให้ตัวชี้วัดหลักของผลงาน (KPIs) บรรลุเป้าหมาย เพราะ Competency จะเป็นตัวบ่งบอกได้ว่าถ้าต้องการให้บรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัดหลักแล้วจะต้องใช้ Competency ตัวไหนบ้าง

5) ป้องกันไม่ให้งานเกิดจากโชคชะตาเพียงอย่างเดียว

อนงกลา สุทธิพันธ์ (2558) กล่าวถึงสมรรถนะว่า สมรรถนะมีทั้งส่วนที่เหมือนและมีทั้งส่วนที่แตกต่างจากความสามารถทั่วไป คือในส่วนที่เหมือนประกอบไปด้วยความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและทักษะความชำนาญในการทำงาน แต่ในส่วนที่แตกต่างกันคือ ศักยภาพส่วนบุคคล อุปกรณ์ เครื่องมือที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงาน อำนาจการตัดสินใจที่เหมาะสมที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงานนั้นๆ ให้บรรลุผลงานตามเป้าหมาย

ผู้เขียนบทความจึงสรุปได้ว่า ความสำคัญของสมรรถนะในของแต่ละบุคคลต้องใช้ทั้งความรู้ความสามารถพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงาน และช่วยให้การปฏิบัติงานของบุคคลนั้นส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์กรและมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารงานบุคคลขององค์กร โดยที่สมรรถนะของบุคคลมีผลทำให้การดำเนินภารกิจให้บรรลุผล มีความสำเร็จตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญและเป็นเกณฑ์การประเมินหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา หลักการแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา มีหน่วยงานที่ได้กำหนดสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

1. สมรรถนะตามสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน สมรรถนะตามสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ก.พ. ที่ นร. 1008/ว27 ลงวันที่ 29 กันยายน 2552 ได้กำหนดสมรรถนะของผู้บริหาร ได้แก่ สมรรถนะหลัก สมรรถนะตามตำแหน่งงาน และสมรรถนะทางการบริหาร

2. สมรรถนะตามสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) (2558) ได้กำหนดสมรรถนะ ดังนี้

2.1 สมรรถนะหลัก (Core Competency) หมายถึง ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่บุคลากรจำเป็นต้องมีเพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งเป็นสมรรถนะพื้นฐานที่ผู้บริหารทุกคนควรมี

2.2 สมรรถนะตามตำแหน่งงาน (Functional Competency; FC) หมายถึง ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่บุคลากรจำเป็นต้องมีเพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ สมรรถนะตามตำแหน่งงาน

2.3 สมรรถนะทางการบริหาร (Management Competency) หมายถึง ความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการโดยจะแตกต่างกันตามบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ (Role-based) ผู้บริหารจะมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานที่รับผิดชอบมีสมรรถนะภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ ความสามารถในการสร้างระบบการให้บริการ คุณธรรมจริยธรรม หลักการบริหารจัดการ และการบริหารความเสี่ยง ด้านนโยบายและแผนกลยุทธ์

3. สมรรถนะตามคุรุสภา (ราชกิจจานุเบกษา, 2556) ได้กำหนดสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพคุรุสภาของผู้บริหารดังนี้

3.1 สมรรถนะประจำกลุ่มงาน (Functional Competency) ความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ เช่น หลักสูตรการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ สามารถพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาวิชาชีพ

3.2 สมรรถนะด้านองค์กร (Organizational Competency) ความรู้ที่ทำให้องค์กรเกิดมูลค่าเพิ่ม (Value-added) รวมถึงการยกเครื่ององค์กร (Reengineering) การเปลี่ยนแปลงองค์กร วัฒนธรรมองค์กร การบริหารจัดการคุณภาพรวม (TQM และ Six Sigma) การประกันคุณภาพการศึกษาและการนำผลการประเมินคุณภาพไปใช้พัฒนาสถานศึกษา

3.3 สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ (Leadership Competency) ทักษะด้านมนุษย (People skills) วิสัยทัศน์ (Vision) ความน่าไว้วางใจ (Trust) รวมถึงความสามารถในการบริหาร การศึกษาและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและท้องถิ่น ส่งเสริมวินัยและจริยธรรมในหมู่คณะ มีจิตสำนึกสาธารณะและปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ

3.4 สมรรถนะด้านประกอบการ (Entrepreneurial Competency) การคิดริเริ่มที่ดี (Good ideas) แนวคิดด้านการบริหารจัดการ (Executive ideas) การป้องกันความล้มเหลว (Save failure) และการบริหารจัดการความเสี่ยง (Risk management) ในการบริหารสถานศึกษา

3.5 สมรรถนะระดับมหภาคและระดับโลก (Macro and Global Competency) ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวของประเทศและของโลก ที่มีผลต่อการศึกษาทั้งในระดับชาติและระดับโลก

4. สมรรถนะตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดสมรรถนะดังนี้

4.1 สมรรถนะหลัก หมายถึง คุณลักษณะร่วมของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อหล่อหลอม ค่านิยม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกัน

4.2 สมรรถนะตามตำแหน่งงาน หมายถึงความรู้ของบุคคลที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ (Functional Competency)

4.3 สมรรถนะทางการบริหาร (Management Competency)

การสังเคราะห์สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เขียนบทความได้ทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์จากการศึกษาสมรรถนะผู้บริหารที่กำหนดโดย 4 หน่วยงานข้างต้น สรุปประเด็น

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของผู้บริหารที่มีการกำหนดและระบุเกี่ยวกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารและมีเนื้อหารายละเอียดย่อยรายชื่อที่ตรงกันอย่างน้อย 3 หน่วยงานเพื่อหาสมรรถนะของผู้บริหาร ได้แก่ สมรรถนะหลัก สมรรถนะตามตำแหน่งงาน สมรรถนะทางการบริหาร ดังนี้

1) สมรรถนะหลัก (Core Competency) ประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ความรู้ในการปฏิบัติงานความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อดทนการณ์ของผู้บริหาร การส่งมอบความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ การทำงานเป็นทีม การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม

2) สมรรถนะตามตำแหน่งงาน (Functional Competency) ประกอบด้วย ความรู้ในการจัดการองค์กร การประกันคุณภาพการศึกษา การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ การสื่อสารและการจูงใจ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ

3) สมรรถนะทางการบริหาร (Management Competency) ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ ความสามารถในการสร้างระบบการให้บริการ ธรรมภิบาล หลักการบริหารจัดการ และการบริหารความเสี่ยง ด้านนโยบายและแผนกลยุทธ์ ความเป็นผู้นำทางวิชาการ หลักการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ความสามารถในการพัฒนาศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี

สมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล

ความแตกต่างระหว่างสมรรถนะทั่วไปกับสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลมีความแตกต่างจากสมรรถนะทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีความเฉพาะเจาะจงและความท้าทายที่สูงขึ้น ดังนี้

1. มิติด้านมาตรฐานสากล ผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องมีความเข้าใจในมาตรฐานการศึกษาระดับนานาชาติ เช่น มาตรฐาน IB (International Baccalaureate), Cambridge หรือ OBECQA ที่เชื่อมโยงกับ TQA ต้องสามารถนำระบบคุณภาพระดับโลกมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ

2. มิติด้านภาษาและการสื่อสาร ต้องมีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาสากลอื่น ๆ ในระดับสูงสามารถประสานงานกับสถาบันการศึกษาระดับนานาชาติและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ

3. มิติด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ต้องพัฒนาหลักสูตรที่เทียบเคียงมาตรฐานสากล โดยบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานส่งเสริมการเรียนรู้ 8Cs

(Critical thinking, Creativity, Collaboration, Communication, Computing, Cross-cultural understanding, Career and learning skills, Compassion)

4. มิติด้านการพัฒนาผู้เรียนเป็นพลเมืองโลก พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเป็น Global Citizen ที่มีความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับตัวในโลกที่เปลี่ยนแปลง

5. มิติด้านการบริหารด้วยระบบคุณภาพ นำระบบ Quality System Management มาใช้อย่างเป็นรูปธรรมดำเนินการตามเกณฑ์ OBECQA และ TQA เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

สมรรถนะหลักของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล จากการวิเคราะห์ข้างต้น สมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องครอบคลุมสมรรถนะพื้นฐาน ดังนี้

ก. สมรรถนะพื้นฐานที่ผู้บริหารทุกคนควรมี (Core Competency)

การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) มุ่งมั่นให้งานบรรลุเป้าหมาย คุณภาพทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

การบริการที่ดี (Service Mind) มีจิตสำนึกในการให้บริการต่อผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน

การพัฒนาตนเองและผู้อื่น (Self and Others Development) ใฝ่เรียนรู้และส่งเสริมให้ครูและบุคลากรพัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ

จริยธรรมและความโปร่งใส (Integrity and Ethics) ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้

ภาวะผู้นำ (Leadership) มีวิสัยทัศน์ สามารถจูงใจและนำพาทีมงานสู่เป้าหมายร่วมกัน

ข. สมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษา (Functional Competency)

การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) วางแผนและกำหนด ยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายและบริบท

การบริหารวิชาการ (Academic Administration) บริหารหลักสูตร การสอน การ ประเมินผล และการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ

การบริหารงบประมาณและทรัพยากร (Resource and Budget Management) ใช้ งบประมาณและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส

การบริหารบุคลากร (Human Resource Management) พัฒนาครูและบุคลากรให้มีขวัญกำลังใจและศักยภาพสูงสุด

การบริหารทั่วไปและงานสัมพันธ์ชุมชน (General Administration and Community Relations) ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เพื่อพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืน

ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะและคุณภาพ

การที่ผู้บริหารมีสมรรถนะไม่ได้หมายความว่า จะมีคุณภาพโดยอัตโนมัติ แต่สมรรถนะเป็นเครื่องมือหรือศักยภาพที่จะนำไปสู่คุณภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะและคุณภาพสามารถอธิบายได้ดังนี้

สมรรถนะ (Competency) คือ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่บุคคลมี ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ในกระบวนการบริหาร

คุณภาพ (Quality) คือ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการนำสมรรถนะไปใช้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลผลิต (Output) และผลกระทบ (Outcome)

ดังนั้น ผู้บริหารที่มีสมรรถนะสูงบวกกับการนำสมรรถนะไปใช้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง เท่ากับคุณภาพการบริหารและคุณภาพผู้เรียนที่ดี สมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษา การบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) คือ กลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญที่สุด เพราะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพทั้งหลาย ต้องเป็นผู้มีสมรรถนะทางการบริหารที่ดี ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ตามที่ ก.ค.ศ.กำหนด และมีเป้าหมายความสำเร็จที่ชัดเจนและมีความมุ่งมั่นที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นให้จงได้ ทุ่มเทพลังกายและความคิดอย่างเต็มกำลัง มีความเป็นผู้นำทางวิชาการสูง มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ รอบรู้เป็นที่พึ่งทางวิชาการให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้

นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการจัดการองค์กร บริหารจัดการให้มีครูสอนอย่างพอเพียง มอบหมายงานให้บุคลากรได้เหมาะสมกับศักยภาพ สอดรับกับภาระและปริมาณงาน ใช้หลักการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการบริหาร ส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์รอบด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา สมรรถนะทางการบริหารจะทำให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากวิชาชีพทางการ

ศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูงซึ่งผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ศึกษานิเทศก์และบุคลากรทางการศึกษาอื่นๆ จะต้องเป็น “มืออาชีพ” จึงจะทำให้การศึกษามีบรรลุความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพผู้เรียนที่สังคมต้องการได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ที่ว่า การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ (หมายถึง เป็นคนเก่ง) และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (หมายถึง เป็นคนดี)

ผู้เขียนบทความสรุปได้ว่าสมรรถนะ (Competency) และคุณภาพ (Quality) มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยสมรรถนะ คือ ปัจจัยนำเข้า ซึ่งเป็นความรู้ ทักษะ และศักยภาพที่ผู้บริหารมี ส่วนคุณภาพ คือ ผลลัพธ์ หรือผลกระทบที่เกิดจากการนำสมรรถนะไปใช้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การมีสมรรถนะสูงจึงเป็นเพียงเงื่อนไขเบื้องต้น แต่ไม่ได้หมายความว่ามีความรู้ คุณภาพโดยอัตโนมัติ ผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องมีสมรรถนะที่เฉพาะเจาะจงและท้าทายสูงใน 5 มิติสากล เช่น ภาวะผู้นำทางวิชาการและการจัดการด้วยระบบคุณภาพ เมื่อสมรรถนะเหล่านี้ถูกนำไปใช้ขับเคลื่อนการบริหารอย่างถูกต้องและต่อเนื่องเท่านั้น จึงจะสามารถแปรเปลี่ยนเป็นคุณภาพการบริหารและคุณภาพผู้เรียนที่ดี ซึ่งเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความต้องการของสังคมและแข่งขันได้ในระดับโลกอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษามาตรฐานสากล

การจัดการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6 และ 22) ซึ่งสะท้อนแนวคิดสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและยกระดับคุณภาพของผู้เรียนให้มีมาตรฐานทัดเทียมนานาชาติ จากผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าคุณภาพการศึกษาของไทยยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียน มีทั้งโรงเรียนที่มีมาตรฐานแตกต่างกัน รวมทั้งขนาดของโรงเรียนที่ไม่เท่ากัน ทำให้เกิดปัญหาในเชิงโครงสร้างและคุณภาพการศึกษา ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้เริ่มดำเนินโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาให้เทียบเคียงมาตรฐานสากล และสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างเท่าเทียม

1. การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในฐานะพลเมืองของชาติและพลโลก โดยมี เป้าหมายในการยกระดับคุณภาพทางวิชาการและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ต้องพัฒนา ศักยภาพใน 5 ด้านสำคัญ ดังนี้

1.1 ความเป็นเลิศทางวิชาการ (Smart) มีความรู้พื้นฐานในด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และเทคโนโลยี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นที่ยอมรับในระดับ นานาชาติ สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศได้

1.2 การสื่อสารสองภาษา (Communication) มีทักษะการสื่อสารที่ดีในภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศอื่น ๆ โดยได้รับการยอมรับจากสถาบันทางภาษา

1.3 ความล้ำหน้าทางความคิด (Thinker) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ กล้าเผชิญ ความเสี่ยง คิดวิเคราะห์ วิจัย และสังเคราะห์ข้อมูลได้ดี รวมทั้งสามารถจัดการกับปัญหาที่ ซับซ้อนได้

1.4 การผลิตผลงานอย่างสร้างสรรค์ (Innovation) มีความสามารถในการวางแผน ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และผลิตผลงานที่มีคุณภาพอย่างเหมาะสม

1.5 พลเมืองโลก (Global Citizenship) มีความตระหนักต่อสถานการณ์โลก เข้าใจวัฒนธรรมและประเพณีของไทยและนานาชาติ และสามารถเรียนรู้และรับมือกับความซับซ้อน ได้

ในปี 2553 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ริเริ่มโครงการพัฒนา โรงเรียนในสังกัดให้เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล จำนวน 500 โรงเรียน ต่อมาในปี 2561 ได้พัฒนา โครงการ “พัฒนาคุณภาพสู่ความเป็นเลิศมาตรฐานสากล” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนา สมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ปัจจุบันมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการแล้วกว่า 720 โรงเรียน

การดำเนินการจัดการเรียนการสอนสู่มาตรฐานสากลต้องดำเนินการสอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยจัดการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระ พื้นฐาน พร้อมรายวิชาเพิ่มเติมและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ยังต้องจัดการเรียนรู้ในสาระที่ เป็นสากลเพิ่มอีก 4 สาระ ได้แก่ ทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) ความเรียงชั้นสูง (Extended Essay) กิจกรรมสร้างสรรค์ (CAS: Creativity, Action, Service) และโลกศึกษา (Global Education)

2. การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (Quality System Management) มีรากฐานมาจากการบริหารคุณภาพแบบมุ่งเน้นความพึงพอใจของลูกค้าเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานและการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management: TQM)

Bartol, K. M., & Martin, D. C. (1998); Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C. (2012) อธิบายไว้ว่า การบริหารจัดการคุณภาพในระดับสูงสุดต้องอาศัยความมุ่งมั่นของผู้บริหารระดับสูง การทำงานแบบข้ามสายงาน การสนับสนุนจากทุกฝ่าย และมุมมองการทำงานแบบเป็นระบบ โดยพนักงานทุกคนในองค์กรถือเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการ

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2539); สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2550) ได้สรุปหลักการสำคัญของ TQM ไว้ 3 ประการ ได้แก่ การมุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง การปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่องการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับในองค์กร

3. คุณลักษณะของโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ต้องมีการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเป็นพลโลก (World Citizen) โดยเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ มีทักษะการสื่อสารสองภาษา คิดล้ำหน้า สร้างสรรค์ และสามารถผลิตงานที่มีคุณภาพได้หนึ่งในแนวทางที่ใช้วัดคุณภาพการบริหารจัดการในระดับนี้ คือ รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) ซึ่งใช้เกณฑ์การประเมินเช่นเดียวกับรางวัลคุณภาพแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (Malcolm Baldrige National Quality Award: MBNQA) TQA มีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนการนำแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการที่เป็นเลิศไปใช้จริง ยกย่องความสามารถในการแข่งขันขององค์กร ยกย่ององค์กรที่มีคุณภาพการบริหารจัดการระดับมาตรฐานโลกสร้างเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างองค์กร

ผู้เขียนบทความสรุปหลักการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลมีความสำคัญเพราะว่า การบริหารงานใด ๆ ก็ตามจำเป็นจะต้องมีหลักการเป็นพื้นฐาน การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศมาตรฐานสากลก็เช่นเดียวกัน เพราะจะเป็นหลักหรือเป็นพื้นฐานในการคิด พิจารณาและตัดสินใจแล้วก็จะทำให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีทิศทางที่แน่นอน เมื่อจะตัดสินใจก็มีหลักการและทฤษฎีเข้ามาสนับสนุน สามารถบริหารงานในภารกิจหน้าที่ที่ตนกระทำอยู่อย่างชาญฉลาด มีความแนบเนียนในการปฏิบัติให้งาน

สภาพปัญหาสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 48 และ 49 กำหนดให้สถานศึกษาต้องมีระบบประกันคุณภาพภายใน เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องได้รับการประเมิน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารยังประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้

1. ปัญหาด้านผู้เรียน เกิดจากโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลง อัตราการเกิดลดลง และการขาดแคลนแรงงาน ส่งผลให้ต้องพัฒนาระบบการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานอย่างแท้จริง รวมถึงการใช้ระบบประกันคุณภาพภายในในการคัดกรองและดูแลผู้เรียนอย่างใกล้ชิด

2. ปัญหาด้านครูและบุคลากร ครูไม่ครบชั้น สอนไม่ตรงสาย หรือมีภาระงานมากเกินไป ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาควรก้าวข้ามข้อจำกัดเหล่านี้โดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน หรืออาศัยปราชญ์ชุมชนมาร่วมจัดการเรียนรู้

3. ปัญหาด้านผู้บริหารและการบริหารจัดการ การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารบ่อยครั้ง รวมถึงการขาดภาวะผู้นำทางวิชาการและด้านคุณธรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการพัฒนาโรงเรียน ผู้บริหารจึงต้องมี “สมรรถนะในการก้าวข้ามขีดจำกัด” และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

4. ปัญหาระบบการศึกษาโดยรวม การจัดการศึกษาแบบมวลรวม (Mass Education) ที่ไม่ตอบโจทย์ความหลากหลายของผู้เรียน หลักสูตรภาคบังคับที่มากเกินไป และการเรียนการสอนที่ไม่ยืดหยุ่น ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความสนใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ทั้งหมดนี้สะท้อนว่าการบริหารจัดการศึกษายังขาดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสถานศึกษา ผู้บริหารจึงควรนำหลักการบริหารเชิงกลยุทธ์มาใช้ พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อสร้างความร่วมมือในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

จากสภาพปัญหาที่ได้กล่าวมาเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอแล้ว แต่ปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียนในเรื่องผลสัมฤทธิ์ยังมีอยู่ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการขาดทักษะที่เป็นในการบริหาร ความเข้าใจในการวางนโยบาย การวางแผนการศึกษาที่เป็นระบบ จึงทำให้คุณภาพการจัดการศึกษาไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ดี

ยิ่งขึ้น หากผู้บริหารยังขาดสมรรถนะทางการบริหารแล้วยังส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อีกด้วย

การพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21

สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นช่วงของการจัดการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งทางวิชาการและทักษะชีวิตในการก้าวเข้าสู่ระดับอุดมศึกษาหรือการทำงาน การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในระดับมาตรฐานสากลนั้น จำเป็นต้องยกระดับคุณภาพของโรงเรียนให้สูงขึ้น ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพตามเกณฑ์ของรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) และรางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) โรงเรียนที่มีความเป็นเลิศในระดับมาตรฐานสากลสามารถสรุปประเด็นสำคัญในการพัฒนาได้ 3 ด้านหลัก ดังนี้

1. ความสามารถโดดเด่น (Core Capabilities) โรงเรียนต้องมีความสามารถในด้านบุคลากร การบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการเรียนรู้ มีความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างนวัตกรรมด้านการจัดการและการปฏิบัติงาน รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อคุณภาพการศึกษาระดับสูง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

2. คุณลักษณะของโรงเรียนที่มีความเป็นเลิศมาตรฐานสากล โรงเรียนควรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการสร้างและใช้ความรู้ในการพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายด้านคุณภาพการศึกษาในระดับสูง และเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. องค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ

- 3.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มีทักษะในการออกแบบองค์กร กำหนดทิศทาง และส่งเสริมบรรยากาศการมีส่วนร่วม กระตุ้นแรงจูงใจ และสามารถแก้ปัญหาและสร้างความสามัคคีในทีมได้

- 3.2 การออกแบบงาน ต้องมีความเป็นไปได้ในเชิงเทคนิค พร้อมทั้งส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถสร้างผลงานที่มีคุณภาพตามเวลาที่กำหนด

- 3.3 กลยุทธ์องค์กร ต้องมีแผนระยะยาว วัฒนธรรมความร่วมมือ เป้าหมายชัดเจน และมั่นคง มีระบบบริหารความเสี่ยง และสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่สร้างสรรค์

3.4 ทรัพยากรมนุษย์ บุคลากรต้องมีคุณลักษณะของคนเก่งและดี มีเป้าหมายร่วมกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีทักษะในการทำงานเป็นทีม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างเต็มที่การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศในระดับมาตรฐานสากลจึงมิใช่เพียงแค่การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน แต่ยังรวมถึงการพัฒนาองค์กรโดยรวมให้เป็นระบบที่สามารถสร้างคุณภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สรุปผล

การศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สมรรถนะที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศและมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนนั้น เป็นสมรรถนะแบบบูรณาการ 3 ระดับ ได้แก่ สมรรถนะหลัก สมรรถนะตามตำแหน่งงาน และสมรรถนะทางการบริหาร โดยผู้บริหารต้องสามารถวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของงาน กำหนดแนวทางแก้ไข และวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในบทความนี้คือ “สมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21” ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นที่ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในบริบทโลกและใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวม
2. การจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน
3. ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเพื่อการจัดการศึกษา
4. ความสามารถในการสื่อสารและบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
5. การพัฒนาความเป็นมืออาชีพและจริยธรรมในการบริหารงาน

ความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มีความสามารถและสมรรถนะทางการบริหาร การที่ผู้บริหารมีสมรรถนะสูงและการนำไปใช้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง จะส่งผลให้เกิด คุณภาพการบริหารและคุณภาพผู้เรียนที่ดี อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสมรรถนะยังคงมีข้อจำกัดและปัญหา 4 ด้าน ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องใช้สมรรถนะในการก้าวข้ามขีดจำกัดเหล่านี้ เพื่อสร้างความร่วมมือและยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนมีศักยภาพแข่งขันได้ในระดับโลกอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ผู้บริหารควรมีความรอบรู้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง มีความใฝ่รู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ

การปฏิบัติงาน โดยอาศัยการศึกษาค้นคว้าและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการตัดสินใจบนพื้นฐานข้อมูลที่เหมาะสม นำสู่การเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทและข้อจำกัดขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นด้านเวลา งบประมาณ หรือทรัพยากร (Kartini, D., Kristiawan, M., & Fitria, H., 2020)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์แนวคิดจากกรณีศึกษาต่าง ๆ ได้ข้อสรุปว่า “สมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21” ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้านที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศและมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืน ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวม โดยมุ่งเน้นการเป็นผู้นำที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สร้างนวัตกรรม และการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงชีวิตจริง ใช้หลักฐานจากข้อมูลในการตัดสินใจและวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน 2) การจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน มีวิสัยทัศน์ชัดเจนในการพัฒนาองค์กร จัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก บริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยึดหลักธรรมาภิบาล 3) ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเพื่อการจัดการศึกษา มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการบริหาร ส่งเสริมนวัตกรรมเพื่อเพิ่มคุณภาพของการจัดการศึกษา สร้างระบบการเรียนรู้ดิจิทัลที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น 4) ความสามารถในการสื่อสารและบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีทักษะด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม สร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับสากล สนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และกิจกรรมระหว่างประเทศ 5) การพัฒนาความเป็นมืออาชีพและจริยธรรมในการบริหารงาน ยึดมั่นในจริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ พัฒนาตนเองและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักคุณธรรมและความร่วมมือ เพื่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน สามารถแสดงเป็นผังภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556. (2556, 4 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ, หน้า 65-71.
- ธำรงค์ดี คงคาสวัสดิ์. (2559). *สมรรถนะ*. กรุงเทพฯ : สยามการพิมพ์.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2539). *การปฏิรูปราชการและจัดการภาครัฐ: คู่มือ Reengineering และ Reinventing ภาครัฐ*. กรุงเทพฯ : โนเบิลมีเดีย.
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2544). *โรงเรียน: องค์การแห่งการเรียนรู้ กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีทางการบริหาร การศึกษา*. กรุงเทพฯ : อักษราพัฒนา.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2550). วัฒนธรรมการทำงานเพื่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา. *วิทยาจารย์: วารสารเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู*, 106(5), 94-97.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือการบริหารจัดการระบบคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน OBECQA ปี 2559-2560*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.). (2558). สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2552). คู่มือสมรรถนะหลัก: คำอธิบายและพฤติกรรมบ่งชี้. กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เอ.สปริง จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)*. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ฉบับครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุนิดา พินิจการ. (2559). *สมรรถนะ*. กรุงเทพฯ : บัคพอยท์.
- อดุล โตเขียว และนิษฐวดี จิรโรจน์ภิญโญ. (2563). รูปแบบผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(2), 515-526.
- อเนกถาภ สุทธินันท์. (2558). *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : บัคพอยท์.
- Bartol, K. M. & Martin, D. C. (1998). *Management*. (2nd ed.). New York : McGraw-Hill.
- De Nadaillac, A. (2013). *Core competencies as professional*. Boston : Mcber.
- Hellriegel, D., Jackson, S. E. & Slocum, J. W. (2007). *Managing: A competency-based approach*. (11th ed.). Mason, OH : Thomson South-Western.
- Kartini, D., Kristiawan, M. & Fitria, H. (2020). The influence of principal's leadership, academic supervision, and professional competence toward teachers' performance. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies (IJPSAT)*, 20(1), 156-164.
- Lunenburg, F. C. & Ornstein, A. C. (2012). *Educational administration: Concepts and practices* (6th ed.). Belmont, CA : Wadsworth Cengage Learning.